

Gréckokatolícka teologická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

KÁNONICKÉ PRÁVO 1.

Jurij Popovič
František Čitbaj

Prešov 2020

KÁNONICKÉ PRÁVO 1.

Autori: ICDr. Jurij Popovič, PhD.
doc. ICDr. František Čitbaj, PhD.

Recenzenti: prof. ThDr. Marek Petro, PhD.
ICDr. Jozef Ivan, PhD.

Vydavateľ: Prešovská univerzita v Prešove,
Gréckokatolícka teologická fakulta

Vydanie učebnice bolo zaradené do edičného plánu Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove.

© Text – Jurij Popovič, František Čitbaj, 2020

© Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, 2020

ISBN 978-80-555-2528-0

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 POJEM A DELENIE PRÁVA – ZÁKLADNÁ TERMINOLÓGIA	8
1.1 Termín právo	8
1.1.1 Druhy objektívneho práva	9
1.1.2 Civilné alebo svetské právo	11
1.2 Cirkev ako subjekt kánonického práva.....	12
1.2.1 Konštitutívne činitele Cirkvi a jej práva.....	14
1.2.2 Atypickosť kánonického práva.....	17
1.3 História kánonického práva	25
1.3.1 Východné kresťanstvo a kánonické právo.....	25
1.4 Vstupné kánony	34
2 VERIACI V KRISTA, ICH PRÁVA A POVINNOSTI	41
2.1 Veriaci v Krista.....	41
2.1.1 Práva a povinnosti všetkých veriacich v Krista.....	44
2.1.2 Záväzok zachovávaní katolíckej viery.....	44
2.1.3 Rovnaká dôstojnosť všetkých kresťanov.....	46
2.1.4 Povinnosť zachovávať spoločenstvo s Cirkvou	47
2.1.5 Právo a povinnosť viesť svätý život	48
2.1.6 Právo a povinnosť spolupráce na šírení božského posolstva vykúpenia	49
2.2 Vzťah hierarchie a svetských veriacich.....	50
2.2.1 Právo veriacich prijímať od svojich pastierov pomoc z duchovných dobier Cirkvi	51
2.2.2 Právo na vlastnú formu duchovného života	52
2.2.3 Právo veriacich kresťanov slobodne zakladať združenia	54
2.2.4 Katolícka apoštolská činnosť.....	55
2.2.5 Právo na kresťanskú výchovu.....	56
2.2.6 Právo na slobodu bádania	57
2.2.7 Právo voľby životného stavu	58
2.2.8 Právo na dobré meno	58
2.2.9 Právo na spravodlivé riešenie záležitostí.....	59

3	POVINNOSŤ HMOTNE PODPOROVAŤ CIRKEVNÉ INŠTITÚCIE	61
3.1	Zásady, ktoré ohraničujú využívanie práv veriacich	63
3.2	Prijímanie nekatolíkov do Katolíckej cirkvi.....	64
3.3	<i>Unitas seu Communio</i> v Katolíckej cirkvi.....	65
3.4	Povinnosť vyznávať katolícku vieru.....	67
3.5	Povinnosť prijímať sviatosti	67
3.6	Povinnosť cirkevného riadenia	68
3.7	Katechumeni	68
4	CIRKVI <i>SUI IURIS</i> A OBRAD	71
4.1	Cirkev <i>sui iuris</i>	75
4.1.1	Konštantínopolská liturgická tradícia v slovanských národoch	77
4.1.2	Ekleziologicko-právny pohľad na súčasnú Katolícku cirkev podľa liturgických tradícií a katalógu cirkví <i>sui iuris</i>	80
4.2	Alexandrijská tradícia.....	81
4.2.1	Alexandrijský koptský patriarchát.....	81
4.2.2	Antiochijská alebo západosýrska tradícia.....	81
4.2.3	Melchitská patriarchálna cirkev.....	81
4.2.4	Maronitská patriarchálna cirkev	82
4.2.5	Sýrsko-antiochijský patriarchát	82
4.2.6	Chaldejská patriarchálna cirkev.....	82
4.3	Arménska tradícia.....	83
4.3.1	Cilícijský patriarchát Arménov	83
4.4	Väčšie arcibiskupské cirkvi	83
4.4.1	Ukrajinská cirkev.....	83
4.4.2	Sýrsko-malabarská cirkev.....	84
4.4.3	Malankarská cirkev.....	84
4.4.4	Rumunská gréckokatolícka cirkev.....	85
4.5	Metropolitné cirkvi	85
4.5.1	Etiópska metropolitná cirkev	85
4.5.2	Rusínska gréckokatolícka metropolia v USA.....	86
4.5.3	Eritrejská katolícka cirkev	86
4.5.4	Prešovská metropolitná cirkev na Slovensku	86
4.5.5	Maďarská gréckokatolícka cirkev	87
4.6	Ostatné cirkvi <i>sui iuris</i>	88

4.7	Latinská tradícia.....	88
4.8	Kánonický pojem <i>sui iuris</i> v porovnaní s pojmami autokefália a autonómia v pravoslávnych cirkvách	89
5	ČLENSTVO V CIRKVI A ZMENA PRINÁLEŽITOSTI K CIRKVI <i>SUI IURIS</i> ..	91
5.1	Zásady nadobudnutia originálnej príslušnosti k Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi	93
5.1.1	Dieťa pred dosiahnutím štrnásteho roku života, ktorého obidvaja rodičia patria do Rímskokatolíckej cirkvi alebo do Gréckokatolíckej cirkvi.....	95
5.1.2	Dieťa otca rímskokatolíka a matky gréckokatolíčky alebo otca gréckokatolíka a matky rímskokatolíčky	95
5.1.3	Príklad z praxe	98
5.1.4	Dieťa pochádzajúce z manželstva, v ktorom je katolíčka len matka, a dieťa rodičov, ktorí nežijú v platnom manželskom zväzku.....	99
5.1.5	Dieťa adoptívnych rodičov	100
5.1.6	Dieťa nepokrstených rodičov	100
5.1.7	Získanie príslušnosti k Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi po dosiahnutí štrnásteho roka života	101
5.1.8	Zmena už nadobudnutej príslušnosti k cirkvi <i>sui iuris</i>	102
5.1.9	Prestup do inej cirkvi <i>sui iuris</i>	103
5.1.10	Pokrstení nekatolíci vstupujúci do plného spoločenstva s Katolíckou cirkvou	106
5.1.11	Procedúra prestupu a záznamu zápisu do cirkvi <i>sui iuris</i>	107
6	ZACHOVÁVANIE OBRADOV	109
6.1	Ochrana dedičstva Východu a Západu	112
6.2	<i>Communio ecclesiarum</i> v praxi Katolíckej cirkvi na Slovensku.....	120
7	NAJVYŠŠIA AUTORITA CIRKVI	124
7.1	Rímsky veľkňaz.....	126
7.2	Voľba pápeža.....	129
7.3	Kolégium biskupov.....	132
7.4	Ekumenický koncil	133
7.5	Rímska kúria.....	135
	BIBLIOGRAFIA	137

ÚVOD

V súvislosti s prvým stretnutím s civilizáciou, do ktorej patríme, sa stretávame s dvoma nepopierateľnými fenoménmi: ten prvý je fenomén náboženstva, ktoré je v nejakej forme prítomné v každej ľudskej kultúre, tým druhým je prítomnosť fenoménu práva. Nie je bez zaujímavosti, že naša civilizácia, ktorú nazývame aj židovsko-kresťanská, už na začiatku svojho rozvoja spolu s rozvojom spoločenských štruktúr hľadá objektívny poriadok, ktorými sa riadia všetci členovia spoločenstva. Prítomnosť obidvoch spomínaných faktorov súvisí s prirodzeným rozvojom ľudského poznania.

Najlepšie to zhrnuli otcovia Prvého vatikánskeho koncilu vo svojej konštitúcii *Dei filius*. Oni totiž hovoria o dvoch druhoch poznania. Prvé je rozumové a druhé je poznávanie pomocou viery. Rozum sa v poznaní orientuje len na schopnosti a možnosti, ktoré sú mu prístupné. Stáva sa tak prameňom filozofického poznania, a predmetom právd, ktorými sa zaoberá, sú tie pravdy, ktoré je rozum schopný obsiahnuť. *V ňom sa totiž zjavuje Božia spravodlivosť z viery pre vieru, ako je napísané: „Spravodlivý bude žiť z viery.“ Boží hnev sa zjavuje proti každej bezbožnosti a neprávosti ľudí, ktorí nepravosťou prekážajú pravde. Je im predsa zjavné, čo možno o Bohu vedieť, Boh im to zjavil. Ved' to, čo je v ňom neviditeľné – jeho večnú moc a božstvo –, možno od stvorenia sveta rozumom poznávať zo stvorených vecí;*¹ *takže nemajú výhovorky. Hoci Boha poznali, neoslavovali ho ako Boha ani mu nevzdávali vďaky, ale stratili sa vo svojich myšlienkach a ich nerozumné srdce sa zatemnilo. Hovorili, že sú múdri, a stali sa hlupákmi.*² Rozum, a tým aj filozofické poznanie však Boha predstavujú len nedokonale. Prameňom teologického poznania je viera, ktorú považujeme za Boží dar, a jej predmetom sú Božie tajomstvá, rozumom často nielen nespoznateľné, ale ani nepochopiteľné. Viera nám predkladá tajomstvá, ktoré Boh zjavuje človeku prostredníctvom Biblie aplikovanej v cirkevnej tradícii a ktoré by človek sám schopnosťami svojho rozumu nemohol spoznať. Toto konštatovanie je však príliš technicky zjednodušené. Aj z uvedeného citovaného textu totiž vyplýva, že v skutočnosti to totiž nie je tak, že by sa filozofia zaoberala len poznateľným svetom a človekom, a teológia len Bohom a Božím zjavením. Obidve vedy sa zaoberajú celou skutočnosťou, teda aj Bohom, aj človekom. Kým však filozofia ohraničuje okruh svojho poznania možnosťami a schopnosťami rozumu, teológia ich rozširuje o svetlo, ktoré dáva ľudskému rozumu viera vychádzajúca z Božieho zjavenia.³

Teologické poznanie siaha až k tajomstvám ukrytým v Bohu, ktoré sú nám dostupné jedine z Božieho zjavenia. Teologické poznanie je autonómne. Jeho úlohou nie je to, aby potvrdzovalo filozofické poznanie, čiže odsúhlasovať alebo korigovať to, čo sa dosiahlo pri filozofickom poznávaní. Filozofické poznanie skôr konštatuje, že veriť v Boha je rozumné a vyplýva z logiky rozumu. Teologické poznanie však ide ďalej. Dáva otázku: „Ako vyzerá

¹ Viera a rozum. 4 kapitola. In: <http://a-repko.sk/knihy/1vatikan.htm#III.Dei-Filius>. (23.06.2020).

² Rim 1, 17 – 22.

³ Porov. Viera a rozum. 4 kapitola In: <http://a-repko.sk/knihy/1vatikan.htm#III.Dei-Filius>. (23.06.2020).

človek vo svetle Božieho zjavenia, vo svetle Božích právd zjavených Ježišom Kristom? Čo špecifické z toho, čo je nedostupné filozofickému poznaniu alebo metódam iných vedeckých disciplín, hovorí na tému človeka Božie zjavenie? Aké pravdy o človeku (a pre človeka) vyplývajú z faktu, že Boh chce spasiť všetkých ľudí?“ Predmetom teologického poznania človeka je teda človek dotknutý Božou činnosťou, vtiahnutý do Božej vykupiteľskej aktivity. Až vtedy, keď začneme vidieť človeka v tejto vykupiteľskej Božej aktivite, vidíme ho ako súčasť teologického poznania. Človekom v tejto dimenzii sa zaoberá kresťanská antropológia.

Filozoficko-teologické poznanie prakticky aplikovala morálna teológia, ktorá harmonizovala Božie zjavenie so životom človeka. Aj preto bolo kánonické právo počas stáročí súčasťou morálnej teológie. Právo sa považovalo za len akoby aplikáciu Kristových noriem do konkrétneho života. Morálna teológia tak mala za úlohu potvrdzovať správnosť prirodzených požiadaviek práva teologickými dôkazmi. S prehĺbovaním teologického poznania, ktoré čoraz viac objímalo človeka vo všetkých jeho situáciách a vo všetkých jeho skutočnostiach, sa stále viac z tieňa morálnej teológie vymaňovalo aj právo. Stále viac sa začalo vnímať ako jeden špecifický element ľudského života. Keďže je jedným z oblastí ľudského života, stáva sa aj nástrojom jeho vykúpenia, respektíve vykupiteľskej aktivity Boha.

Na záver tohto uvažovania treba ešte odpovedať na otázku, čo špecifické na tému práva prináša Božie zjavenie. Keď sa pozrieme na Božie zjavenie, vidíme, že uprostred pojmov, ktorými si Boh poslužil pri vysvetlení svojej spasiteľnej činnosti, sa nachádza aj termín právo. Môžeme dokonca povedať, že najdôležitejšie časti Svätého písma, ktoré sú aplikované na konkrétnu situáciu človeka, majú právny charakter. Spomeňme si napríklad na Dekalóg, Desatoro Božích prikázaní. Alebo samotné termíny Starý a Nový zákon, alebo Stará a Nová zmluva, ktoré radi používajú protestanti. S právom sa stretneme v levitských predpisoch ohľadom chrámovej služby. V Novom zákone sa Ježiš Kristus odvoláva na svoje právo v podobenstve o robotníkoch na vinici, vo svojej veľkňazskej modlitbe. S termínom právo sa stretávame aj v samotnom texte Svätého písma. Zacitujme aspoň niektoré časti: *Samuel oznámil všetky slová Pánove ľudu, ktorý požadoval od neho kráľa. I povedal: „Toto bude právo kráľa, ktorý bude nad vami panovať... (1 Sam 8,10 – 1) Učte sa robiť dobro, domáhajte sa práva, pomôžte utláčanému, vymôžte právo sirote, obhajujte vdovu. (Iz 1,17) Podťe, pravoťme sa! – hovorí Pán. Ak budú hriechy vaše sťa šarlát, ako sneh budú obieleené, ak sa budú červenať sťa purpur, budú ako vlna biele. (Iz 1,18)* Toto je vysvetlením, prečo právo tak často vystupuje v katolíckej teológii v rôznych traktátoch a vysvetľované z rôznych strán. Napríklad dogmatický traktát o Bohu hovorí o Božej spravodlivosti, pojme viny, trestu, zadost'učinenia, vykúpenia, ospravedlnenia, Božej milosti. V ekleziológii sa stretávame s právnou štruktúrou Cirkvi, pastorálna teológia vidí cirkevnú disciplínu, čiže právo ako jednu z funkcií, v ktorej sa Cirkev realizuje.

Keďže právo patrí do pojmov, ktorými Boh vyjadruje svoje vykupiteľské aktivity smerom k človeku a ktorými si teológia posluhuje v rôznych oblastiach, kánonické právo dnes patrí medzi základné teologické disciplíny.

1 POJEM A DELENIE PRÁVA – ZÁKLADNÁ TERMINOLÓGIA

Dejiny sú procesom vzniku a rozvoja, ako aj zmien, ktoré sa odohrávajú v individuálnom a spoločenskom živote človeka, čiže prostredia, v ktorom žije, inštitúcií, ktoré vytvára a pomocou ktorých rozvíja svoj život a tvorivosť. Tieto vlastnosti má každá vedná disciplína vrátane práva. Slovo právo je prekladom klasického latinského termínu *ius*. Už rímske právo však poznalo okrem *ius* – ľudského práva aj *fas*, čiže božské právo.⁴

Pôvod pôvodného termínu *ius* už dnes nie je celkom známy. V literatúre sa najčastejšie spomína, že vychádza z latinského termínu *iussum* – rozkaz alebo *iungere* – zjednotiť. Dá sa však stretnúť aj s názorom, že ide o originálny termín, ktorý vznikol a používa sa len na označenie toho, čo je správne, spravodlivé a dobré pre človeka žijúceho v spoločenstve, čiže pre právo. Je tiež zaujímavé, že aj keď starí Rimanovia právo doviedli do neuveriteľnej dokonalosti, v ich práve sa s jeho definíciou nestretneme. Celsus, vynikajúci rímsky právnik, síce právo definoval ako *ars boni et aequi* – umenie toho, čo je dobré a správne. Ďalší z vynikajúcich rímskych právnikov Ulpian hovorí, že príkazom práva je statočne žiť, druhému neškodiť a každému dať, čo mu patrí. Ani jeden z týchto pokusov však nebol prijatý ako oficiálna definícia. Je to zaiste preto, lebo právo objíma taký široký rozsah ľudskej činnosti, ktorý sa reálne nedá zhrnúť do jednej krátkej definície.⁵ Ešte hneď na začiatku si pripomeňme zásadu, ktorá sa v kánonickom práve často používa. Je to akýsi zákon zákonov. Táto zásada hovorí: *Suprema lex Ecclesiae salum animarum est*, čiže najvyšším právom Cirkvi je spása duší. Toto vyjadruje aj kánon 1752 KKP 1983.⁶

1.1 Termín právo

Dnes tento termín veľa významov, v prvom prípade je to **subjektívne právo**. Je to splnomocnenie alebo oprávnenie, napríklad právo študenta (a jeho povinnosti), volebné právo, práva dieťaťa, práva ženy a pod. Subjektívne právo vyplýva z prirodzenej hodnoty a dôstojnosti ľudskej osoby alebo z objektívneho práva, čiže noriem ustanovených ľudským spoločenstvom. Vedomie dôstojnosti ľudskej osoby a z tejto dôstojnosti plynúcich práv v posledných desaťročiach v ľudskom spoločenstve veľmi vzrástlo. V Cirkvi vyplýva z podstatnej dôstojnosti človeka ako Božieho dieťaťa. Človek je spoločenský tvor, k svojmu životu potrebuje iných ľudí, a preto potrebuje, aby mu v ľudskej spoločnosti boli zabezpečené jeho práva. V politickom spoločenstve, čiže štáte, sa to deje pomocou civilných zákonov, v Cirkvi sa to deje prostredníctvom cirkevných zákonov.

V druhom prípade je to **objektívne právo**. V úzkom zmysle slova je objektívnym právom právny predpis – zákon, ktorý môže byť jednotlivý, ak reguluje jednu oblasť života, alebo

⁴ BARTOŠEK, M.: *Encyklopedie Římského práva*. Praha: Panorama, 1981, s. 182.

⁵ Porov. REBRO, P. – BLAHO P.: *Rímske právo, Štvrte, prepracované a doplnené vydanie*. Vydavateľstvo právnickej literatúry IURA EDITION. Bratislava : 2010, s. 59 – 60.

⁶ Kódex kánonického práva z r. 1983, platný pre latinskú Cirkev.

súhrn právnych predpisov – zákonov, čiže *Zbierka zákonov* v civilnom práve, alebo *Kódex* v kánonickom práve. Všetky tieto zbierky regulujú všetky oblasti života spoločnosti v rámci svojej kompetencie. Obsahom objektívneho práva sú teda normy spoločenského spolužitia, čiže právne predpisy vydané a promulgované týmto spoločenstvom, ktoré určujú vzťahy medzi jednotlivými osobami a tiež medzi jednotlivcom a spoločenstvom. Ich úlohou je rozvoj a bezpečnosť ľudskej osoby a celého spoločenstva.⁷

1.1.1 Druhy objektívneho práva

Vzhľadom na vznik môže byť **božské** (*ius divinum*) alebo **ľudské** (*ius humanum*).

Božské právo môže byť **prirodzené** (*ius naturale*) alebo **pozitívne** (*ius divinum positivum*).

Ľudské právo môže byť **svetské** (*ius civile*) alebo **kánonické** (*ius canonicum*).⁸

Prvým druhom božského práva je **prirodzené právo** (*ius naturale*). Prirodzené právo je súhrn noriem, zakazujúcich alebo prikazujúcich, ktoré sú objektívne, všeobecné a nemenné, ktoré vyplývajú zo základného poriadku ustanoveného Bohom. V základoch tohto poriadku teda leží odveký Boží zákon. Medzi prirodzené právo patrí napríklad právo na ochranu ľudského života, právo na rodinu, právo na manželstvo, ktoré je zväzkom muža a ženy, právo mať a vychovávať deti, právo užiť sa, právo vybrať si manželského partnera atď.⁹

Vyplyva z ľudskej prirodzenosti, ktorá je stvorená Bohom. Je vrodene každému človekovi. Preniká ľudskú prirodzenosť. Obsahuje zásady, ktoré sú všeobecné a nemenné tak, ako je všeobecná a nemenná prirodzenosť človeka. Toto právo robí z človeka etickú bytosť. Z neho vyplýva napr. zásada „konaj dobro a vyhýbaj sa zlu“. Znamená to teda, že človek intuitívne vo svojom svedomí cíti, že má konať to, čo je dobrom pre neho aj pre spoločnosť. Treba však povedať, že žiaden človek nie je slobodný pred vlastným egoizmom. **Prirodzený zákon** je právo, ktoré sv. Tomáš Akvinský definuje ako *participatio legis aeternae in creatura rationali*, čiže ako „účasť večného (božského) práva v rozumnom stvorení“. ¹⁰ V chápaní Cirkvi prirodzeným zákonom je právo, ktoré Boh vložil do ľudskej prirodzenosti, a preto ho človek dostáva ako súčasť svojej vlastnej bytosti. Je súčasťou jeho prirodzenosti a vyplýva z toho, že človek je rozumný tvor. Prirodzený zákon má prakticky nemeniteľný charakter.

⁷ Porov. REBRO, P. – BLAHO P.: *Rímske právo, Štvrte, prepracované a doplnené vydanie*. Vydavateľstvo právnickej literatúry IURA EDITION. Bratislava : 2010, s. 57.

⁸ TRETERA, J.R.: *Konfesní právo a církevní právo*. Jan Krigl Nakladatelství Výroba expedice tiskovin : 1997, s. 114.

⁹ REBRO, P. – BLAHO P.: *Rímske právo, Štvrte, prepracované a doplnené vydanie*. Vydavateľstvo právnickej literatúry IURA EDITION. Bratislava: 2010, s. 65.

¹⁰ „Ad tertium dicendum quod etiam animalia irrationalia participant rationem aeternam suo modo, sicut et rationalis creatura. Sed quia rationalis creatura participat eam intellectualiter et rationaliter, ideo participatio legis aeternae in creatura rationali proprie lex vocatur, nam lex est aliquid rationis, ut supra dictum est. In creatura autem irrationali non participatur rationaliter, unde non potest dici lex nisi per similitudinem.“ THOMAE de AQUINO: *Summa Theologiae I-II*, 91, 2. In: <https://www.corpusthomicum.org/sth2090.html> (23.06.2020).

Môže sa meniť jeho interpretácia, ale jeho ontologický a filozofický základ je nemenný. Zásady prirodzeného zákona sú na druhej strane aj prameňom ľudských práv. Medzi tieto práva dnes patrí právo na život, slobodu prejavu, zhromažďovania, demokratický výber vlády a pod. Hlavný príkaz prirodzeného práva hovorí: treba robiť dobro. Keď chceme rozmeniť túto hlavnú zásadu na drobné, potom pri podrobnom skúmaní ľudskej rozumnej prirodzenosti nájdeme tri zásadné inklinácie ľudskej prírody, ktoré sa prejavujú:

1. v ochrane vlastného života,
2. v jeho odovzdávaní,
3. v rozvoji osobnosti v spoločnosti.

Prirodzený zákon je tak ustavičnou výčitkou v obdobiach totalít a politických a spoločenských systémov, ktoré sú zamerané proti prirodzenému zákonu, ktorý je človeku vpísaný do srdca, a tým proti samotnému človekovi. Na druhej strane je aj ustavičným upozornením pre cirkevného zákonodarcu i zákonodarcu v demokratickej spoločnosti, ktorý má vydávať zákony rešpektujúce prirodzený Boží zákon. V základe záväznej sily ľudského zákona platí zásada prirodzeného práva, ktorá hovorí, že predstaveného treba poslúchať. Ale ak sa zákon protiví prirodzenému zákonu, nemá záväznú moc. Všetko ľudské právo má byť totiž podriadené vyššiemu právu, ktorým je prirodzené právo. Možno tu vzniká otázka, prečo sa dnes nerešpektuje prirodzené právo, napríklad v problematike ochrany života. Vysvetlenie je jednoduché. V druhej polovici 19. a na začiatku 20. storočia prijalo nemálo právnikov teóriu, ktorá neskôr dostala názov právny pozitivizmus. Je postavená na pilieri liberálnej filozofie, ktorou bola zavŕšená éra novoveku. Za otca právneho pozitivizmu je považovaný Karl Bergbohm (1849 – 1927) ktorý vyslovil názor, že „len pozitívne právo je právom, a každé pozitívne právo je právom“.¹¹ Každý zákon musí byť promulgovaný spoločenstvom, čím nadobúda platnosť a viaže tých, ktorých sa týka. Morálne hodnoty sú len subjektívnymi názormi. Teória právneho pozitivizmu teda abstrahovala všetky sociologické aspekty z teórie práva, prestala brať do úvahy prirodzené právo, merala sa jedine normami, ktoré vydal štátny zákonodarcu. Teda právnu normu odizolovala od svojho prameňa, z ktorého prirodzene vyrastala, a od hodnôt, ktorými zaväzuje najvyšší zákonodarcu.¹²

Ďalším druhom božského práva je **pozitívne božské právo**. To bolo človeku odovzdané cez Božie zjavenie, ktoré dovŕšil Ježiš Kristus. Jeho prameňom je Biblia, čiže Sväté písmo Starého i Nového zákona, ale aj posvätná Tradícia. Starý zákon obsahuje mnoho noriem, ktoré človeka zaväzovali do príchodu Ježiša Krista. Dnes nemajú záväznú účinnosť okrem tých, ktoré sú vo svojej podstate vyjadrením prirodzeného práva. Patria sem hlavne morálne normy, ktoré sú obsiahnuté v *Dekalógu*. Na druhej strane sa Starý zákon stal svojimi normami určitým vzorcom pri tvorení niektorých inštitúcií, napr. manželských prekážok. Pozitívne Božie právo, podobne ako prirodzené právo, zaväzuje všetkých ľudí, pretože Božie zjavenie je adresované každému človekovi, ktorý prichádza do života. Rešpektovanie Božieho zákona človekom je

¹¹ PORTMANN, R.: *Legal Personality in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press. 2010, s. 61 – 63.

¹² Porov. ČITBAJ, F.: *Slobodná Cirkev – slobodná spoločnosť*. Prešov : GTF PU. 2009, s. 55.

zdôrazňované Cirkvou už od vekov. Jeho obsahom sú všetky zákony a normy, ktoré Boh zjavil človekovi.

Nový zákon obsahuje Božie zjavenie, ktoré odovzdal Ježiš Kristus. Je preto osobitným prameňom kánonického práva. Nachádzajú sa v ňom právne normy, ktorých autorom je sám Ježiš Kristus. Sú to osobitne tie, ktoré opisujú štruktúru Cirkvi a jej authority. V absolútnej väčšine však Nový zákon obsahuje duchovné odkazy Ježiša Krista. Vzácnym pokladom sú evanjeliové rady. Nový zákon, čiže Kristove princípy, sa tak stávajú základnými princípmi všetkých cirkevných zákonov. Tvoria ich ducha a vedú na základe evanjeliových princíпов aj k dosiahnutiu večného cieľa.

1.1.2 Civilné alebo svetské právo

Civilné právo nazývané aj verejným právom, je právo vydávané kompetentným orgánom svetskej moci, ktoré je odvodené kompetentnou štátnou autoritou a upravuje určitý druh spoločenských vzťahov (napr. majetkové, finančné, rodinné a pod.). Základnými odvetviami civilného práva sú verejné a súkromné právo.

Verejné právo stanovuje základné právne vzťahy medzi štátom a občanom a patria doň tieto právne odvetvia:

1. ústavné (štátne) právo,
2. správne (administratívne) alebo niekedy aj formálne právo,
3. finančné právo,
4. medzinárodné verejné právo,
5. trestné právo.

Okrem verejného práva existuje aj súkromné právo, ktoré tvoria právne normy, ktoré upravujú vzťahy subjektov občianskej spoločnosti. Tieto vzťahy vznikajú na základe slobodného rozhodnutia účastníkov, ktoré reguluje verejná moc svojimi zákonmi.

Patria sem tieto právne odvetvia:

1. občianske právo,
2. rodinné právo,
3. obchodné právo.

Katolícka náuka uznáva normy, ktoré vydáva svetská moc, za potrebné a odôvodnené v spoločenskom živote, ale tiež záväzné vo svedomí. Toto právo však musí byť zodpovedné, čiže v súlade s Božím právom, vydané právoplatnou mocou vzhľadom na spoločné dobro a musí byť také, aby ho bolo možno zachovávať. Nemôže uznať také zákony, ktoré nerešpektujú Boží zákon (napr. potratový zákon, zákon o eutanázii).¹³

¹³ Porov. ČITBAJ, F.: *Slobodná Cirkev – slobodná spoločnosť*. Prešov : GTF PU. 2009, s. 54 – 57.

1.2 Cirkev ako subjekt kánonického práva

Základná definícia: *Kánonické právo je zbierka zákonov vydaných kompetentnou cirkevnou autoritou, stojacou na stráži jednoty Kristovho spoločenstva a napomáhajúcich Cirkvi ako spoločenstvo veriacich pri dosahovaní jeho cieľa.*

Kánonistika je veda, ktorá slúži na poznanie a používanie práva vydaného Cirkvou. Cirkevný zákon, teda *kánon*¹⁴, nevzniká náhodne, t. j. spôsobom, že by ľudský zákonodarca v prípade potreby vymýšľal zákon, ktorý by túto potrebu vyplňoval. Cirkevný zákon je inšpirovaný Svätým písmom, Božím zjavením, ktoré stojí na začiatku každého pohybu v Cirkvi, a posvätnou Tradíciou. Povstáva tu však zároveň otázka, akým spôsobom sa Cirkev inšpiruje pri tvorbe svojich zákonov Svätým písmom a posvätnou Tradíciou. Je to náhodný proces vyplývajúci z vyvíjajúcich sa požiadaviek, ktoré prináša život, alebo systematický, opierajúci sa o hlbšie princípy?

Musíme odpovedať, že aj jedno, aj druhé je pravda. Cirkev, samozrejme, mapuje svoj životný pohyb a sama v reflexii odpovedá na jeho požiadavky. Touto odpoveďou sú cirkevné zákony. Na druhej strane, nedeje sa to v rámci čisto ľudských úvah. Odpoveď na riešenie svojich problémov, ktoré spracúva na svojich snemoch a ktorých závery sú zdrojom pre rozvoj cirkevného zákonodarstva, hľadá vo Svätom písme a až z takto spracovanej odpovede tvorí kánonické právo svoje zákony. Práve preto sa Sväté písmo z Katolíckej cirkvi nikdy nestratilo, ale jeho zásady a princípy boli nielen obdivované, ale zároveň prostredníctvom kánonických zákonov uvádzané do praktického života.

Preto je oprávnené tvrdenie, že kánonické právo má svoje korene vo Svätom písme. To je totiž základné žriedlo kánonického práva. Aj Druhý vatikánsky koncil potvrdzuje túto skutočnosť v konštitúcii *Dei verbum*: „*Cirkev vždy mala v úcte Písmo sväté priam ako samo telo Pánovo, pretože najmä v posvätnnej liturgii neprestáva prijímať chlieb života zo stola tak slova Božieho, ako aj tela Kristovho a podáva ho aj veriacim. Cirkev vždy mala a má Sväté písmo spolu s posvätným podaním za najvyššie pravidlo viery.*“¹⁵

Písmo a Tradícia sú teda absolútnym inšpirátorom všetkých cirkevných zákonov.¹⁶ Proces tvorby cirkevných zákonov má však svoje pravidlá a zákonitosti. Cirkev totiž mala od začiatku snahu často rozsiahle teologické traktáty, ktoré vznikali na jednotlivých konciloch, zjednodušiť a odovzdať ich každému kresťanovi, nielen teológovi. Len vtedy splnili svoj účel, ak sa stali žitými v praxi všetkých údov cirkevného spoločenstva. Preto už od začiatku vidíme, že na jednotlivých snemoch, všeobecných či partikulárnych, vystupujú závery v podobe jednoduchých pravidiel, odpradáva nazývané kánonmi, ktoré jasne definujú, na čom sa tieto

¹⁴ IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 5.

¹⁵ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu : Pastoralná konštitúcia *DEI VERBUM* o Božom zjavení, č. 21. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1968, s. 173.

¹⁶ Porov. IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 15 – 16.

snemy uzniesli, a ktoré od začiatku takýmto spôsobom uvádzajú zámery Cirkvi do praktického života.

Ďalší spôsob tvorby jednotlivých cirkevných zákonov pochádzal zo zvyku. Jednotlivé cirkevné spoločenstvá postupne často do svojho života zavádzali zvyklosti vyplývajúce z ich mentality, kultúry, historických a spoločenských podmienok, ktoré sa behom stáročí stali súčasťou ich kánonického poriadku.

Zo záverov týchto koncilových kánonov a pravidiel, ktoré vznikali na základe zvykov, sa behom stáročí tvorili zbierky – kódexy.

Kánonické právo sa najprv prednášalo ako súčasť všeobecnej teológie. Neskôr sa z neho vyvinula samostatná teologická disciplína, ktorá nadobúdala na vážnosti, takže sa začala prednášať samostatne. Dodnes sa kánonické právo prednáša takmer na každej právnickej fakulte. Poznať kánonické právo a význam jeho postavenia v právnickej vede patrí k základným vedomostiam každého právnika, nielen cirkevného.

Na druhej strane kánonické právo odráža reálny život Cirkvi, ako sa utváral počas stáročí. Práve preto môžeme vo svetle kánonického práva najdokonalejšie spoznať Cirkev v jej biblicko- historickom poslaní, spôsob jej života a cestu, ktorou počas dlhých tisícročí naplňa Božie zámery v spoločenstve ľudí. Štúdiom týchto zbierok Cirkev poznáva samú seba v rozsiahlom historickom procese, v ktorom bola nielen pozorovateľom, ale často aj jeho spolutvorcom. Toto skúmanie veľmi účinne pomáha odpovedať na problémy, ktorými žije súčasný človek. Cirkev sa tak stáva dvetisícročnou múdrou učiteľkou života, a práve preto má stále čo povedať aj súčasnosti.

Z toho, čo sme povedali, vidíme aj zásadný rozdiel medzi svetským a kánonickým právom. Aj v kánonickom práve platí zásada „*ubi societas ubi ius*“ – aké je spoločenstvo, také je právo.¹⁷

Prameňom kánonického práva je však biblické Božie zjavenie. Naproti tomu svetské právo zas kopíruje život spoločenstva, ktorému slúži, ale ktoré nemusí byť v súlade so zásadami Božieho zjavenia. Na druhej strane zas môžeme povedať, že poznanie kánonického práva je autentickým poznaním Cirkvi.¹⁸

*Prečo hovoríme, že sa Cirkev pri tvorbe cirkevných zákonov inšpiruje Písmom?
V čom pomáha kánonické právo nášmu poznaniu?*

Kánonické právo bolo pôvodne súčasťou teológie. Až Gratianus vyčlenil kánonické právo ako samostatnú vedeckú právnickú disciplínu. Jeho zbierka *Discordantium canonum concordia* (alebo tiež *Decretum Gratiani*) z roku 1140 tvorila až do začiatku 20. storočia základ prameňov kánonického práva latinskej Cirkvi. Bola časťou zbierky kánonov

¹⁷ Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005, s. 78.

¹⁸ Porov. IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 16.

uverejnenej v roku 1580 rímskym pápežom Gregorom XIII. Pod názvom *Corpus Iuris Canonici*, ktorá platila spolu s ďalšími pápežskými predpismi až do roku 1918.

V roku 1917 vyhlásil pápež Benedikt XV. prvý jednotný kodifikovaný právny text pre Rímskokatolícku cirkev s názvom *Codex iuris canonici*, ktorý platil ďalších 65 rokov. Od 27. novembra 1983 je účinný nový *Codex iuris canonici*, vyhlásený pápežom Jánom Pavlom II.

Existuje tiež *Codex canonum ecclesiarum orientalium*, prvý jednotný kódex platný pre východné katolícke cirkvi, oficiálne vyhlásený pápežom Jánom Pavlom II. v roku 1990, účinnosť nadobudol 1. októbra 1991.¹⁹

Kánonické právo bolo ovplyvnené aj rímskym právom. Samo malo veľký vplyv na formovanie viacerých súčasných právnych odvetví: najmä rodinného, manželského a dedičského práva.

1.2.1 Konštitutívne činitele Cirkvi a jej práva

Každé právo je úzko naviazané na život spoločnosti, ktorej slúži. Ak je spoločnosť založená na hlbších princípoch, hlboké je aj právo. Ak je spoločnosť liberálna, liberálne je aj právo. Tento prirodzený rytmus sa týka aj kánonického práva.

Aké je teda kánonické právo? Môžeme povedať, že aj ono je obrazom spoločenstva Cirkvi. Cirkev pokračuje v misii Ježiša Krista a opierajúc sa o jeho slovo ako svoj vlastný testament hľadá spôsob, ako túto misiu robiť čím účinnejšiu a vo svetle Svätého Ducha, ako aj najautentickejšiu prvotnému zjaveniu. Okrem toho však ako viditeľnú pečať tohto slova vysluhuje aj sväté sviatosti (*tajny*), ktoré sú ustavičným sprítomnením toho, čo sa dialo pred rokmi v Palestíne. Sú tu teda dve skutočnosti, ktoré stvárajú Cirkev a tým aj celé jej spoločenstvo: slovo a sviatosti, ktoré sú účasťou na Ježišovej smrti a vzkriesení.²⁰

Tieto dve skutočnosti Cirkvi sú však zároveň aj tým, čo ju predstavuje ako tajomstvo. A o tom hovorí Druhý vatikánsky koncil v konštitúcii *Lumen Gentium*: „*Tajomstvo svätej Cirkvi sa prejavuje pri jej založení. Pán Ježiš totiž položil základy svojej Cirkvi ohlasovaním blahozvesti, čiže príchodu kráľovstva Božieho od vekov prisľúbeného v Písme: „Naplnil sa čas a priblížilo sa Božie kráľovstvo“ (Mk 1, 15; porov. Mt 4, 17). A toto kráľovstvo sa ľudom prejavuje v Kristových slovách a skutkoch, ako aj jeho prítomnosťou. Slovo Pánovo sa totiž pripodobňuje semenu, ktoré sa rozsieva na poli (Mk 4, 14): tí, ktorí ho počúvajú s vierou, sa zaraďujú do Kristovho maličkého stáda (Lk 12, 32), prijali samo kráľovstvo; semeno potom z vlastnej sily kľíči a vzrastá, kým nepríde čas žatvy (porov. Mk 4, 26 – 29). Aj Ježišove zázraky potvrdzujú, že kráľovstvo už prišlo na zem: „Ak prstom Božím vyhánam zlých duchov, potom k vám prišlo Božie kráľovstvo.“ (Lk 11, 20; porov. Mt 12, 28) No kráľovstvo sa stáva zjavným*

¹⁹ IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 17 – 18.

²⁰ IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 80.

predovšetkým v samej osobe Krista, Syna Božieho a Syna človeka, ktorý prišiel, aby sám slúžil a dal svoj život ako výkupné za mnohých. ‘ (Mk 10, 45)“²¹

Tým, že Ježiš po smrti, ktorú podstúpil za ľudí na kríži, vstal z mŕtvych, prejavil sa ako Pán a Mesiáš, a kňaz ustanovený na veky (porov. Sk 2, 36; Žid 5, 6; 7, 17 – 21) a vylial na svojich učeníkov Ducha prisľúbeného od Otca (porov. Sk 2, 33). Cirkev vybavená darmi svojho zakladateľa teda verne zachováva jeho prikázania lásky, pokory a sebazaprenia, dostáva poslanie hlásať kráľovstvo Kristovo a Božie a zakladať ho medzi všetkými národmi: ona sama je zárodkom a počiatkom tohto kráľovstva na zemi. A zatiaľ čo sa pomaly vzťahuje, túži po dokonalom kráľovstve a zo všetkých síl dúfa a veľmi túžobne si želá spojiť sa v sláve so svojím Kráľom.²²Podstatou Cirkvi je preto jej sakramentálny charakter.

Druhý vatikánsky koncil vo vieroučnej konštitúcii o Cirkvi Lumen Gentium hovorí: „Kristus totiž, vyzdvihnutý od zeme, všetkých pritiahol k sebe (porov. Jn 12, 32 gr.). Po svojom zmŕtvychvstaní (porov. Rim 6, 9) zoslal na učeníkov svojho živototvorného Ducha a skrze neho ustanovil Cirkev, svoje telo, ako všeobecnú sviatosť spásy; sediac po pravici Otca, neprestajne účinkuje vo svete, aby privádzal ľudí do Cirkvi a ich jej prostredníctvom užšie pridružil k sebe; a živí ich svojím telom a vlastnou krvou, aby ich urobil účastnými na svojom slávnom živote. A teda prisľúbená obnova, ktorú očakávame, sa už začala v Kristovi, pokračuje zoslaním Ducha Svätého a skrze neho napreduje v Cirkvi, v ktorej nás viera poučuje aj o zmysle nášho časného života, kým v nádeji na budúce dobrá dokončujeme dielo, ktoré nám zveril Otec na tomto svete, a pracujeme na našej spásy (porov. Flp 2, 12).“²³

Cirkev je sviatosťou spásy preto, lebo ju konštituuje Božie slovo a sviatosti ako konkrétne znaky prítomnosti a Kristovho pôsobenia v Cirkvi. Základnou sviatosťou je však krst. Už Skutky apoštolov nás upozorňujú na to, že odkedy existuje Cirkev, vysluhuje krst. Krst je pre človeka akoby spojením s Cirkvou. Tak ako viničná ratolesť musí byť zaštepená, aby mohla žiť z viničného kmeňa, tak aj človek, ak chce žiť z Ježiša Krista, musí prijať krst. Teológia krstu je veľmi rozsiahla, ale v každom prípade hovorí o nevyhnutnosti krstu pre účasť na Kristovej Cirkvi.

Jedným z usmernení CCEO, ktoré sú v protiklade k častým zvykom, ba dokonca aj partikulárnym legislatívam ostatných storočí, je jednoznačné potvrdenie úzkeho vzťahu, ktorý je medzi tromi sviatosťami kresťanskej iniciácie, takže tento vzťah musí byť viditeľný aj zo spôsobu ich slávania. Iniciácia je v skutočnosti jednotné a nedeliteľné slávenie vstupu do života v Kristovi, do spoločenstva, ktoré v ňom žije. Tento vstup, ktorý sa začína prvým povolaním k viere, dosahuje svoj vrchol v paschálnom tajomstve Krista, do ktorého smrti sme boli ponorení, aby sme vstali z mŕtvych v jeho vzkriesení, ktoré nás robí Božími synmi a

²¹ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 5. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1968, s. 65.

²² DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 5. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1968, s. 65.

²³ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 5. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1968, Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1968, s. 130.

chrámami Svätého Ducha. Pomazaní Svätým Duchom pre dielo kráľovstva stali sme sa hodnými zúčastňovať sa na hostine kráľovstva. Tu je motív znenia kánonov 695 a 697 CCEO, ktoré predpisujú spojené alebo časovo len málo vzdialené udelenie troch sviatostí: krstu, myropomazania a svätej Eucharistie.²⁴

Krst je často aj posledným nástrojom, ktorý spája všetkých kresťanov, aj keď historicky oddelených. Katolícka cirkev ho dnes považuje za jeden z vážnych činiteľov, ktoré demonštrujú jednotu kresťanov aj napriek ich rozdeleniu. Krst je zároveň úradným a právnym spôsobom prijímania nových členov. Prijatie krstu so sebou prináša aj prijatie nových povinností (*lex fidei, lex disciplinae*).

Začlenenie do cirkevného spoločenstva sa zjavuje aj v CCEO, kde sa hovorí, že „jeho vykonanie je v kompetencii farára krstenca alebo iného kňaza s povolením tohto farára, alebo miestneho hierarchu” (kán 677 § 1 CCEO) a že „nikto nesmie krstiť na cudzom území bez náležitého povolenia”. (kán. 678 § 1 CCEO)²⁵

Všetky tieto skutočnosti dávajú krstu neuveriteľný ekleziologický charakter, a preto sa stáva často aj témou pre kánonistov. Účinky krstu, a to právne i duchovné sú nespochybniteľné. Krst sa stáva istotou, o ktorú sa opiera celý ďalší život kresťana. Prostredníctvom krstu sa však uskutočňuje aj celá Cirkev a zároveň platný krst dáva platnosť aj ostatným sviatostiam, ktoré kresťan v Cirkvi prijíma. Krst zároveň dáva právo, ale aj základnú povinnosť všetkým veriacim: zúčastňovať sa na Božom slove a eucharistickej obeti, ktoré vysluhuje Cirkev ako pamiatku Kristovej smrti a vzkriesenia. Práve tu sa kresťania stále viac približujú ku Kristovi, ba pripodobňujú sa mu. Z priestoru krstu vidno zároveň aj význam ostatných sviatostí pre právnú štruktúru Cirkvi. Prvé miesto zaberá Eucharistia, ktorá tým, že je ustavičným a hmatateľným znakom Kristovej prítomnosti, ale pre veriacych zároveň aj duchovným pokrmom, približuje Ježiša Krista človekovi. Na druhej strane tým, že sa Eucharistia vysluhuje v spoločenstve ľudí rozličných pováh alebo národov, stáva sa zároveň aj právnym prvkom, pretože spája človeka nielen s Ježišom Kristom, ale aj s blíznymi a vytvára jedno spoločenstvo. Tu vzniká aj prvotné *communio* ktoré je tak silným znakom jednoty v rozličnosti celej Kristovej Cirkvi, ktorej predsedá Ježiš Kristus. Sv. Cyprián, ktorý je považovaný za prvého teoretika cirkevného spoločenstva, hovorí, že tí, ktorí prijímajú Eucharistiu, tvoria spoločenstvo, a tí, ktorí ju neprijímajú, sú od nej odlúčení, sú odlúčení aj od cirkevného spoločenstva.²⁶

Cirkev je teda iné spoločenstvo ako všetky ostatné, a preto aj jej právo je iné ako právo ostatných ľudských spoločenstiev. Úlohou kánonického práva je to isté, čo je úlohou Cirkvi, čiže spása človeka.

²⁴ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI. *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana, 1998, s. 36.

²⁵ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI. *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana, 1998, s. 40.

²⁶ ČITBAJ, F.: Základné teoretické premisy kánonického práva. In: *THEOLOGOS* 2/2012. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2012, s. 106.

*Ako vysvetľuje tajomstvo Cirkvi Druhý vatikánsky koncil?
Prečo nazval koncil Cirkev všeobecnou sviatosťou spásy?*

1.2.2 Atypickosť kánonického práva

Základná téza hovorí, že kánonické právo je skutočným právom. Cirkev si prisluhuje právnou metódou preto, aby vyjadrila seba v praktickom zmysle slova. Paradoxom kánonického práva však je to, že je normatívom, ktorého typickosť spočíva v tom, že je veľmi atypické, a teda akoby sa v koncovke stretli *typos* (stálosť, súhlasnosť) a *kairos* (to, čo je nové).²⁷ Z týchto vlastností vyplývajú aj základné charakteristiky kánonického práva:

I. Dynamickosť, ktorá vyplýva zo základného prikázania, ktorými sa riadia pokrstení: milovať Boha a blížneho. A tiež milovať blížneho ako seba samého. Kánonické právo je teda živé, tak ako je živá láska, ku ktorej nás pozýva Pán Boh. Je živé takým istým spôsobom, ako je živý človek. Všetkým tým, ktorí sa otvárajú Božej láske a spolupracujú s ňou, je totiž dané odkryť v sebe samých „zákon“, ktorý je stopou prvého zákonodarcu. Pavol v Liste Rimanom hovorí: „*Ipsi sibi sunt lex.*“²⁸ Z tejto dynamickosti, ktorá vyplýva z Božej prirodzenosti Cirkvi, a základného zákona, ktorým sa Cirkev riadi, vyplývajú aj typické právne inštrumenty, ktorými sa kánonické právo riadi a ktoré sú také atypické pre civilné právo.²⁹ Sú to:

a. *Epikeia* je skutkom, ktorý sa prieči zákonu, ale ktorý právo pripúšťa v osobitných prípadoch, keď subjekt môže predpokladať súhlasnú vôľu zákonodarcu s jeho protiprávnym počínaním.³⁰

b. *Suplet Ecclesia*, ktorý nastáva v prípade nesprávneho počínania cirkevného predstaveného, ktorý by mohol priviesť neplatnosť právneho alebo sviatosťného úkonu.³¹

c. *Lacune iuris* v prípade, že na niektorú právnu situáciu chýba zákon.³²

d. Kánonická miernosť, ktorá nabáda k miernosti a nie prísnosti pri posudzovaní dodržiavania zákonov.³³

e. Disimulácia a tolerancia, ktoré sa týkajú stáročných zvykov. Kánonické právo ich rešpektuje ako vlastné platné zákony.

²⁷ GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov: Petra. 2005, s. 20 – 23.

²⁸ Rim. 2, 15.

²⁹ ČITBAJ, F.: Základné teoretické premisy kánonického práva. In: *THEOLOGOS 2/2012*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2012, s. 107.

³⁰ GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005, s. 92.

³¹ DUDA, J.: *Katolícke manželské právo*. Spišské Podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka Spišská Kapitula. 1996, s. 211 – 213.

³² Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 730 – 732.

³³ Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005, s. 21.

f. Partikulárne právo tvoria zákony, ktoré sú schválené cirkevnou autoritou a ktoré si vytvára cirkevné spoločenstvo pre vlastné situácie.³⁴

g. Sanácia *in radice*, ktorá je právnou konštrukciou na splatnenie neplatných manželstiev.³⁵

Ďalšími sú privilégium, milosť a dišpenz.³⁶

Všetky tieto skutočnosti dávajú právnemu poriadku Cirkvi nezvyčajnú dynamickosť a silu riešiť v Cirkvi v zmysle Božej lásky a milosrdenstva aj tie najzložitejšie situácie.

II. Otvorenosť, ktorá bráni kánonickému právu, aby podľahlo duchu exkluzivizmu alebo uzavretia do seba. Cirkev sa riadi starým heslom: *Nihil humanum a me alienum puto*, čo vlastne bolo už heslo antického sveta, a nabáda nebrániť sa ničomu, čo je prirodzené a ľudské. Práve preto Cirkev prijala do svojho právneho systému, ba oživila už zabudnuté rímske právo, takže vzniklo nové heslo: *Ecclesia vivit iure romano*.³⁷

Podstatou tejto otvorenosti aj pre iné právne systémy je túžba Cirkvi čím lepšie slúžiť Bohu a blížnemu. Podstatou Cirkvi a tým aj jej práva je totiž *diakonia*, čiže služba blížnemu. Práve preto je kánonické právo otvorené aj právnemu systému ľudskej spoločnosti, v ktorom cirkevné spoločenstvo žije. Ak je to potrebné pre blaho spoločenstva aj Cirkvi, je ochotné prijímať do svojho právneho systému aj tie civilné zákony, ktoré napomôžu rozvoj oboch spoločenstiev. Pri tom všetkom však dominuje ako základná norma najdôležitejší zákon, ktorý hovorí, že nad všetkým je spása človeka.

III. Integrita kánonického práva, ktorá sa sústreďuje nielen na vonkajšie dodržiavanie zákona, ale aj na to, aby zákon subjekt dodržiaval aj zo svojho vnútorného presvedčenia. Preto kresťania zachovávajú cirkevné predpisy nielen vďaka vlastnému presvedčeniu, ale aj preto, aby bola zachovaná spravodlivosť obsiahnutá v normách kánonického práva. Sú to hlavne tie zákony, ktoré sa odvolávajú na cirkevnú autoritu. Kresťania sú si vedomí, že aj keď nie sú úplne presvedčení o správnosti tohto zákona alebo predpisu, môžu byť vždy presvedčení, že ide o realizáciu základného príkazu lásky k Bohu a blížnym, ktorý je nevyhnutný na duchovné vykúpenie človeka.³⁸

Zo všetkých týchto skutočností vyplýva aj osobitný charakter cirkevného zákona. Vyplýva zo skutočnosti, že kánonické právo je skutočným právom, a na druhej strane zo skutočnosti, že základnou úlohou cirkevného zákona je spása človeka. Z toho vyplývajú potom aj základné elementy cirkevného zákona:

³⁴ ČITBAJ, F.: Základné teoretické premisy kánonického práva. In: *THEOLOGOS 2/2012*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2012, s. 108.

³⁵ DUDA, J.: *Katolícke manželské právo*. Spišské Podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka Spišská Kapitula. 1996, s. 239 – 245.

³⁶ Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov: Petra. 2005, s. 95 – 96.

³⁷ ČITBAJ, F.: Základné teoretické premisy kánonického práva. In: *THEOLOGOS 2/2012*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2012, s. 108.

³⁸ Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005, s. 92.

1. Juridický element, ktorý dáva cirkevnému zákonu – kánonu skutočne právnický charakter. Ide tu o to, že cirkevný zákon – kánon je skutočným zákonom v zmysle toho, čo pod zákonom definujú právne vedy. Ide tu teda o formálnu stránku, ktorú musí cirkevný zákon spĺňať na to, aby sa stal skutočným zákonom.

2. Metajuridický element. Predmetom cirkevného zákona je Cirkev, žijúca v rozličných inštitúciách a svojím vlastným životom opretá o Božie slovo a sviatosti. Cirkev je však aj znakom vykúpenia, predmetom našej viery. Táto Cirkev je metajuridickým elementom kánonického práva, pretože je ako spoločenstvo obsahom každého cirkevného zákona.

3. Metakánonický element dáva skutočnú náplň cirkevnému zákonu, pretože vyjadruje jeho prvotné poslanie, čiže spásu človeka. Kánonické právo neexistuje pre seba, ale slúži cirkevnému spoločenstvu a jeho ideálu, ktorým je na tomto svete spása, vykúpenie duší.³⁹

Prečo hovoríme, že kánonické právo je dynamické?

Ktoré právne konštrukcie sú znakmi dynamickosti kánonického práva?

1.2.3 Materiálne kánonické právo a jeho delenie

Kánonické právo vo svojom historickom vývine obsahuje tri druhy práva:

1. právo prijaté od najvyššieho zákonodarcu, ktorým je Boh (*ius propositum*); je ním teda božské právo, ktoré môže byť prirodzené a pozitívne;
2. právo, ktoré ustanovila Cirkev (*ius constitutum*);
3. právo prijaté od iného ľudského zákonodarcu (*ius receptum*).

1.2.3.1 Božské právo

Sem patrí už spomínaný prirodzený zákon a pozitívne božské právo – Dekalóg.

Apoštolské právo. Tradícia

Apoštolí dostali od Krista osobitnú moc a misiu. Toto poverenie bolo základom ich moci pri vydávaní zákonov pre celú Cirkev. Túto moc dostali ako čosi osobitné, špeciálne. Ich juridická moc potom prechádzala na ich jednotlivých nástupcov – biskupov, ale takým spôsobom, že prešla na pápeža a na všetkých biskupov, ktorí spojení s pápežom tvoria jediné kolégium.

Apoštolské listy obsahujú predpisy dvojakého typu:

1. Tie, ktoré obsahujú božsko-apoštolské právo, čiže také, ktoré pochádza od samotného Ježiša Krista, ale bolo ohlásené až apoštolmi. Sem patria napr. diakonát, pomazanie chorých.
2. Apoštolské právo v úzkom význame slova, čiže právo vydané samotnými apoštolmi ako tými, ktorí stáli na čele jednotlivých cirkevných spoločenstiev. Najviac takýchto predpisov pochádza od sv. Pavla, napr. správanie žien pri liturgických zhromaždeniach.

³⁹ Porov. ČITBAJ, F.: Základné teoretické premisy kánonického práva. In: *THEOLOGOS* 2/2012. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2012, s. 109.

Tieto dva typy predpisov sa zásadne odlišujú. Prvé sú súčasťou božského práva a nemôžu sa meniť. Druhé sa môžu zmeniť alebo zaniknúť odvolaním platnosti kompetentnou cirkevnou autoritou.

Apoštolské právo poznáme zo Svätého písma Nového zákona, osobitne zo Skutkov apoštolov a listov, ktoré pochádzajú od jednotlivých apoštolov, ako aj z posvätnéj Tradície, ktorá sa opiera o učenie apoštolov. Posvätná Tradícia (*ius traditum*) obsahuje to, čo pochádzalo od apoštolov a bolo odovzdávané ústne, ale neskôr bolo písomne zaznačené otcami cirkvi a cirkevnými spisovateľmi. Tradícia obsahuje božské, božsko-apoštolské a ľudské normy. Právny charakter však má len malá časť cirkevnej Tradície. Sú to napríklad predpisy týkajúce sa krstu detí, zasvätenia nedele, úcty ikon a pod.⁴⁰

Čo predstavuje apoštolské právo?

Ktoré sú oblasti apoštolského práva?

1.2.3.2 Právo ustanovené Cirkvou

Božské právo teda musí byť Cirkvou akceptované a prijímané. Má nadradený charakter vo vzťahu ku všetkým ostatným právam, pretože ho ustanovil najvyšší zákonodarca, ktorým je Boh. Sú však zákony, ktoré ustanovila Cirkev. Tieto zákony tvoria v kánonickom práve väčšinový podiel. Jeho prameňmi sú Sväté písmo, učenie apoštolov, pápeži, biskupské kolégium (koncily), dikastérie Rímskej kúrie. K prameňom kánonického práva patria aj zvyk a prax Rímskej kúrie. Tieto posledné dostávajú svoju moc od autority Apoštolskej stolice.⁴¹

1.2.3.3 Pápežské právo

Pápežské právo vyplýva z faktu Petrovho nástupníctva, ktoré v sebe obsahuje právo pochádzajúce z božského práva a jeho obsahom je najvyššia moc v celej Cirkvi, a to v záležitostiach viery a mravov a tiež v záležitostiach disciplíny a riadenia. Z tohto titulu je toto právo najvyšším ľudským a zároveň najvýznamnejším prameňom kánonického práva.

Pápežská moc sa týka všetkých pokrstených a na všetky záležitosti týkajúce sa Cirkvi. Pápež je najvyšším zákonodarcom v Cirkvi. Môže vydávať zákony pre celú Cirkev aj pre jej jednotlivé časti; môže ich odvolávať, meniť, interpretovať, dišpenzovať od nich a udeľovať privilégia, čiže milosti, ktoré pokrstený nedostáva ako právo, ktoré mu patrí, ale ako milosť. Pápežská moc je ohraničená jedine božským zákonom.⁴²

⁴⁰ Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005, s. 60.

⁴¹ Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005, s. 59 – 61.

⁴² Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005, s. 108 – 109.

Pápeži vykonávali svoju zákonodarnú moc od začiatku existencie Cirkvi. Vieme o tom z najstarších pápežských dokumentov, medzi ktoré patrí napr. List Klimenta I. Korint'anom (okolo r. 96), List Viktora I. (189 – 198), List Štefana I. (254 – 198).⁴³

Pápež pri vydávaní svojich zákonov nie je viazaný žiadnou formou. Môže ich vydávať ústne (*oracula viva vocis*) alebo písomne (*in scriptis*). Pre nespochybniteľnosť pápežských ustanovení je však zvyk, že všetky pápežské ustanovenia boli vydávané písomne. Postupom času sa vytvorili presné formy pápežských dokumentov.⁴⁴

Čo je prameňom práva ustanoveného Cirkvou?

Aké je pápežské právo?

1.2.3.4 Typy pápežských dokumentov

Bulla je slávnostný pápežský list a vydáva sa v záležitostiach veľkej dôležitosti, napríklad zriaďovanie nových eparchií alebo diecéz, exarchátov, vymenúvanie biskupov. Je písaná na pergamene a v latinskom jazyku. Svoj názov má podľa olovenej kapsule, na ktorej je vytlačená pečať, ktorá má na reverze meno aktuálneho pápeža a na averze vytlačené hlavy a mená apoštolov Petra a Pavla, a ktorá visí na ozdobnej šnúre.

Breve je list písaný v menej slávnostnej forme a v záležitostiach menšej váhy s pečaťou vytlačenou do vosku.

Listy, apoštolské listy (literae, epistolae apostolicae) sú všetky ostatné listy pápežov.

Litterae encyclicae, encykliky sú tie pápežské listy, ktorú sú určené aspoň jednému národu alebo biskupom.

V minulosti pápeži vydávali listy, ktoré mali právny charakter s prídavkom *decretales* (z lat. *decernere* – rozhodnúť). Zo samotnej etymológie slova vyplýva, že to boli listy, ktoré rozhodovali všeobecné alebo konkrétne záležitosti. Dnes je tento názov už len historický. Historické pápežské právo sa však dodnes nazýva *ius decretalium*. Dnes sú najčastejšími pápežskými dokumentmi encykliky, ktoré pápeži vydávajú, aby pomohli pri riešení závažných problémov súčasnej Cirkvi, ale i človeka. Tieto pápežské listy – encykliky nesú svoj názov od slov, ktorými sa encyklika začína vo svojom latinskom znení. Sú to väčšinou dva alebo tri prvé slová.⁴⁵

Aké typy pápežských dokumentov rozlišujeme vzhľadom na formu?

Charakterizujte pápežský dokument, ktorý je dnes pápežmi najviac vydávaný.

⁴³ KRAPKA, E.: Primát a kolegialita. In : *IUS ET IUSTITIA Acta III*. Sympozii iuris canonici anni 1993. Spišské podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka Spišská Kapitula. 1994, s. 49 – 50.

⁴⁴ РОГОВ. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 737.

⁴⁵ РОГОВ. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 736.

1.2.3.5 Konštitúcie, motu proprio a iné listy

Apoštolskými konštitúciami sú dokumenty veľkej váhy, ktoré platia v celej Cirkvi. Dokumentmi takejto váhy sú napríklad apoštolské konštitúcie, ktorými boli promulgované obidva dnes platné kódexy kánonického práva. Je to apoštolská konštitúcia *Sacrae disciplinae leges*, ktorou bol promulgovaný kódex kánonického práva latinskej Cirkvi z roku 1983 *Codex iuris canonici*.⁴⁶ Taktiež apoštolskou konštitúciou *Sacri canones*, ktorou pápež Ján Pavol II. promulgoval v roku 1990 kódex kánonického práva *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* platný pre východné katolícke cirkvi.⁴⁷ *Motu proprio* je list alebo zákon vydaný z vlastnej iniciatívy pápeža, ktorý nie je vydaný slávnostnou formou, ale formou zvyčajného dekrétu, v dôležitých záležitostiach. *Adhortácie* sú pápežské listy, ktoré obsahujú poučenia rozličného druhu a charakteru.

*Aké typy pápežských dokumentov vzhľadom na obsah rozlišujeme?
Ako sa nazývajú platné kódexy kánonického práva?*

1.2.3.6 Právo ustanovené koncilmi (kolégium biskupov)

Tento termín od Druhého vatikánskeho koncilu označuje kolégium biskupov, ktoré spolu s pápežom ako rímskym biskupom, ktorý je hlavou tohto kolégia, vykonáva slávnostným spôsobom na všeobecnom koncile moc, ktorú na počiatku Cirkvi vykonávali apoštoli vedení svojou hlavou – apoštolom Petrom. Túto moc môžu spolu s pápežom vykonávať kolegiálnym spôsobom biskupi aj mimo koncilu, keď sú rozídení po celom svete v miestach, kde plnia svoje úlohy, v spojení s pápežom na jeho vyzvanie alebo s jeho súhlasom. V zásade sa však zvyčajná moc biskupského kolégia vykonáva na koncile, a preto sa aj právo, ktoré sa vydáva na koncile, nazýva koncilovým.

Doteraz bolo v Cirkvi dvadsaťjeden koncilov, nazvaných všeobecnými (ekumenickými). Miestom konania prvého koncilu bola Nicea v Malej Ázii, posledný sa konal vo Vatikáne. Názvy koncilov pochádzajú od miest, na ktorých sa konali. Prvé tisícročie bolo tisícročím koncilom, ktoré sa konali na východe. Boli to Prvý nicejský (325), Prvý konštantínopolský (381), Efezský (431), Chalcedónsky (451), Druhý konštantínopolský (553), Tretí konštantínopolský (680), Druhý nicejský (787), Štvrtý konštantínopolský.⁴⁸ Tieto koncily sa uskutočnili ešte pred rozdelením Cirkvi.

Ďalšie koncily sa konali už na západe, a to Prvý lateránsky (1125), Druhý lateránsky (1139), Tretí lateránsky (1179), Štvrtý lateránsky (1215), Prvý lyonský (1245), Druhý lyonský (1274), Vienský (1311 – 1312), Konštanciánsky (1414 – 1418), Bazilejsko-Ferraro-

⁴⁶ Sv. JÁN PAVOL II.: Apoštolská konštitúcia *SACRAE DISCIPLINAE LEGES*. In: Kódex kánonického práva. Bratislava : Konferencia biskupov Slovenská. 1996, s. XI – XXI.

⁴⁷ Sv. JÁN PAVOL II. Apoštolská konštitúcia *SACRI CANONES*. In: KÓDEX KÁNONOV VÝCHODNÝCH CIRKVI, CODEX CANONUM ECCLESiarum ORIENTALIUM. Promulgovaný Sv. Jánom Pavlom II., Lublin : Vydavateľstvo Lublinskej arcidiecézy Gaudium. 2012, s. 35 – 47.

⁴⁸ IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 67 – 73.

Florentský (1431 – 1445), Piaty lateránsky (1512 – 1517), Tridentský (1545 – 1563), Prvý vatikánsky (1868 – 1870), Druhý vatikánsky (1962 – 1965).⁴⁹

Schválenia koncilov mali rozličné názvy. Najprv to boli kánony, na Tridentskom sneme to už boli reformačné dekréty (*decreta de reformatione*).⁵⁰

Aká je právna charakteristika všeobecného koncilu?

Koľko koncilov bolo doteraz v Katolíckej cirkvi?

I. Všeobecný zvyk je nepísaným zákonom, ktorý zavádza dlhotrvajúca prax veriacich za súhlasu cirkevnej authority. Môže byť všeobecný alebo partikulárny v závislosti od toho, či existuje v celej Cirkvi, alebo len v niektorej jej časti. Zvyk, ktorý sa stáva zákonom, môže vytvoriť len spoločenstvo, ktoré má túto schopnosť, napr. eparchia, exarchát, diecéza alebo rehoľný rád. Vyžaduje sa tiež súhlas predstaveného a tiež to, aby zvyk trval dlhý, zodpovedajúci čas. Musí to byť rozumný zvyk a, samozrejme, spravodlivý.⁵¹

Čo je charakteristické pre všeobecný zvyk?

Aký môže byť ešte zvyk, okrem všeobecného, a čo je jeho podstatou?

II. Prax Rímskej kúrie. Rímsku kúriu tvorí súhrn kongregácií, tribunálov, rozličných rád a úradov (sekretariátov) a tiež komisií, ktorými si pápež posluhuje pri spravovaní svojho úradu. Štýl týchto inštitúcií, administratívny alebo súdny, spôsob, ktorými riešia záležitosti, je vážnym podkladom zákonného riešenia ostatných právnych záležitostí, ktoré sa vyskytujú v Cirkvi.

III. Partikulárne právo a vlastné právo (*Ius partikularis et ius proprium*) Partikulárne právo je právo, ktoré platí v konkrétnej eparchii alebo v niektorej reholi. Od tohto práva sa odlišuje vlastné právo, ktoré vydávajú viacerí biskupi a je spoločné pre viaceré eparchie. Vlastné právo je teda druh partikulárneho práva. Práve v partikulárnom práve sa vyjadruje kultúrna, teologická a disciplinárna zvyklosť jednotlivých cirkevných spoločenstiev. Preto pápež Ján Pavol II. nalieha na východné cirkvi, aby si so zreteľom na nariadenia Druhého vatikánskeho koncilu a tiež na vlastnú tradíciu vytvorili svoje vlastné partikulárne právo zamerané na potreby života konkrétnej cirkvi, ktorému sa zveruje všetko to, čo sa nepovažuje za nevyhnutné pre spoločné dobro všetkých východných cirkví.

⁴⁹ Рогов. NEDUNGATT, G.: Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков. Львів : Свічадо, 2008, s. 736.

⁵⁰ Рогов. NEDUNGATT, G.: Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков. Львів: Свічадо, 2008, s. 736.

⁵¹ IVAN, J.: Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 150 – 157.

Okrem toho si treba jasne povšimnúť, ako v tejto oblasti tento kódex zveruje partikulárnemu právu jednotlivých cirkví *sui iuris* všetko to, čo sa nepovažuje za nevyhnutné pre dobro všetkých východných cirkví. Vo vzťahu k týmto záležitostiam je naším zámerom, aby sa tí, ktorí majú v jednotlivých cirkvách *sui iuris* zákonodarnú moc, čím skôr postarali osobitnými normami, majú pred očami tradície vlastného obradu a predpisy Druhého vatikánskeho koncilu.⁵² Prameňmi partikulárneho kánonického práva, ktoré platí pre určité územie alebo spoločenstvo, teda neplatí v celej Cirkvi (nie je všeobecným právom). Sú taktiež diecézne alebo eparchiálne synody (môžu byť plenárne, provinčné) a právo určitých inštitútov, ako sú rehole. Sem patria aj rozličné partikulárne zvyky, konkordáty, ustanovenia biskupských konferencií.

Definujte ius proprium

Definujte ius partikularis

1.2.3.7 Niektoré iné druhy kánonického práva

Lex Ecclesiae fundamentalis: Myšlienka vytvoriť *Lex Ecclesiae fundamentalis*, čiže základný zákon Katolíckej cirkvi, čosi ako ústavu, čiže základný zákon štátu v civilnom práve, vznikla na Druhom vatikánskom koncile. Tento základný zákon mal obsahovať normy, ktoré by boli spoločné pre latinskú Cirkev aj východné katolícké cirkvi. Tento zákon však doteraz promulgovaný nebol.

Spoločné právo (Ius commune) je opakom partikulárneho alebo vlastného práva, pretože je to právo platné pre všetky cirkevné spoločenstvá patriace do latinskej Cirkvi alebo do niektorej z východných katolíckych cirkví. Dnes ho tvoria obidva kódexy: *Codex iuris canonici*, ktorý platí pre latinskú Cirkev, *Codex canonum Ecclesiarum orientalium* platný pre východné katolícké cirkvi a apoštolská konštitúcia o Rímskej kúrii *Pastor bonus*.⁵³

Definujte Lex Ecclesiae fundamentalis.

Definujte Ius commune.

⁵² Porov. Sv. JÁN PAVOL II. Apoštolská konštitúcia *SACRI CANONES*. In: KÓDEX KÁNONOV VÝCHODNÝCH CIRKÍ, *CODEX CANONUM ECCLESiarum ORIENTALIUM*. Promulgovaný Sv. Jánom Pavlom II., Lublin : Vydavateľstvo Lublinskej arcidiecézy Gaudium. 2012, s. 415.

⁵³ Porov. Sv. JÁN PAVOL II. Apoštolská konštitúcia *PASTOR BONUS*. Kódex kánonického práva. Bratislava : Konferencia biskupov Slovenská. 1996, s. 671 – 691.

1.3 História kánonického práva

Ak chceme pochopiť systém a základné princípy kánonického práva, nemôžeme sa nezaoberať jeho históriou. Aj cirkevné zákony totiž počas stáročí vznikajú, neskôr strácajú svoju účinnosť, aby ich nahradili iné. Kánonistika sa nimi zaoberá v jednotlivosti aj v kontexte celosti, aby lepšie pochopila svoju účinnosť v prítomnosti.

História kánonického práva ako vedecká disciplína vznikla vlastne až v 19. storočí. Povinnosť vyučovať históriu kánonického práva na fakultách kánonického práva zaviedol pápež Pius XI. apoštolskou konštitúciou *Deus scientiarum Dominus* v roku 1931 a samotné *Ordinationes*, ktoré je vlastne vykonávacím nariadením a určuje spôsob a kritériá tejto výučby.

Najdôležitejšiu časť histórie kánonického práva tvorí štúdium jeho prameňov, ktoré tvoria jednotlivé dokumenty právneho charakteru (tie boli počas histórie vydávané Cirkvou), a zároveň zbierky týchto dokumentov obsahujúce cirkevné zákony, ktoré pochádzajú od cirkevných zákonodarcov alebo sú za také považované.

V histórii kánonického práva rozlišujeme štyri obdobia:

1. Obdobie zbierky zákonov, ktoré vznikli od počiatku Cirkvi až do *Graciánovho dekrétu*.
2. Obdobie vzniku *Corpus Iuris Canonici*, čiže zbierky, ktoré vznikli medzi 12. až 16. storočím.
3. Obdobie, ktorého sa týka vznik zbierok od *Corpus Iuris Canonici* až po *Kódex kánonického práva (Codex Iuris Canonici 1917)*.
4. Obdobie od *Kódexu kánonického práva* z roku 1917 po vznik dnes platných zbierok zákonov, čiže *Kódexu kánonického práva (Codex Iuris Canonici)* platného pre latinskú Cirkev, ktorý bol promulgovaný v roku 1983, a *Kódexu kánonov východných cirkví (Codex Canonu Ecclesiarum Orientalium)* platný pre východné katolícke cirkvi, ktorý bol promulgovaný v roku 1990.⁵⁴

1.3.1 Východné kresťanstvo a kánonické právo

Svedectvom o juridickom charaktere západnej alebo latinskej tradície sú z jednej strany dve kodifikácie kánonického práva predstavené Kódexom kánonického práva Pia X. z roku 1917, na druhej strane Kódexom kánonického práva Jána Pavla II. z roku 1983. Na druhej strane, významný počet kníh z histórie práva východného kresťanstva svedčí o tom, že dnes všeobecne panujúci názor, ktorý hovorí, že Západ je juridický, kým Východ mystický, čiže antijuridický, nie je správny.

Tieto názory sú výsledkom tézy, ktorá bola hlásaná na prelome dvadsiateho storočia Rudolpom Sohmom, nemeckým protestantským učencom v oblasti kánonického práva, ktorý

⁵⁴ Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov: Petra. 2005, s. 60 – 72.

tvrdil, že rozvoj práva je hriechom Cirkvi. Podľa neho pôvodné, starodávne kresťanstvo bolo naplnené duchom evanjelia, bolo spoločenstvom lásky, ktoré svoj život organizovalo v spontánnej prítomnosti Svätého Ducha. Preto rozvoj právneho systému v Cirkvi akoby pridusil slobodné a spontánne účinkovanie Svätého Ducha. V ranom kresťanstve existovalo len minimum pravidiel a noriem v Cirkvi. Proti týmto tézám Rudolfa Sohma vystúpila katolícka kánónistika s tým, že poukázala na Skutky apoštolov, apoštolské listy, ale i pastierske listy prvých pápežov, ktoré sú dôkazom toho, že od samého počiatku kresťanstva sa zároveň formoval aj jasný a záväzný systém pravidiel a ustanovení. Preto nič nie je menej pravdivé než tvrdenie, že Východ je mystický a Západ juridický. Najstaršie zbierky kánónického práva, ako budeme bližšie hovoriť ďalej, pochádzajú z Východu a dodnes sú vzácnymi prameňmi kánónického práva pre celú Katolícku cirkev, ale aj pre pravoslávne cirkvi. Tieto zbierky regulujú všetky činnosti každodenného života cirkevného spoločenstva.⁵⁵

Pravdou je, že kánónická literatúra, ktorá vznikala na kresťanskom Východe v najstarších časoch Cirkvi, nebola prístupná pre tých, ktorí sa zaoberali kánónickým právom na Západe, mimo vplyvu Byzantskej tradície. Východné kánónické zbierky, ktoré až do 7. stor. boli vlastne jedinými kánónickými zbierkami v Kristovej Cirkvi, vznikali na Blízkom východe. Vplyv a kontakt latinskej Cirkvi s byzantskou bol však v tom čase veľmi oslabený arabskou okupáciou krajín na Západe od r. 650. Východné kánónické právo však bolo vždy prijímané celou Cirkvou a dodnes je pre tvorcov moderného kánónického práva akousi normou, ktorá nabáda, aby si moderné kánónické právo uchovalo štýl starodávnej kánonickej tradície.

1.3.1.1 Najstaršie pramene kánónického práva

Originálnym žriedlom kánónického práva je Sväté písmo a posvätná Tradícia. Tie sú dodnes jediným zdrojom ohlasovania Božieho posolstva spásy, ktoré vo svojom depozite chráni a odovzdáva všetkým pokoleniam Kristova Cirkev. Už sme spomínali, že Sväté písmo je pôvodným prameňom všetkých cirkevných zákonov, pretože každý cirkevný zákon, aj súčasný, musí harmonizovať s duchom a zásadami Božieho zjavenia obsiahnutého vo Svätom písme a posvätnej cirkevnej Tradícii. Obsahom Svätého písma sú všetky knihy Starého i Nového zákona, ktoré do kánona zjavených kníh prijala Katolícka cirkev. Obsahom cirkevnej tradície sú napríklad listy pápeža Klimenta (asi r. 95) a ďalších prvých pápežov ako napríklad pápeža Eleverija (180 r.), Viktora I. (zomrel v r. 199), Zefiria I. (zomrel v r. 217) a iných cirkevných otcov a spisovateľov prvých storočí kresťanstva.⁵⁶

1.3.1.2 Pseudoapoštolské zbierky

Veľmi viditeľná je v prvých storočiach v kresťanských spoločenstvách starostlivosť o čistotu viery a s tým spojené veľmi dôrazné vystupovanie proti rozličným herézam, ktoré v tých časoch vznikali. Bola s tým spojená túžba zachovať čisté a neporušené posolstvo, ktoré

⁵⁵ Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov: Petra. 2005, s. 46 – 48.

⁵⁶ Porov. IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 61.

zanechal Ježiš Kristus a ktoré s láskou zachovávali a ohlasovali apoštoli. Tak isto je v týchto prvých storočiach prítomná aj snaha o to, aby život prvých kresťanských spoločenstiev zodpovedal duchu Kristovho evanjelia a zároveň zodpovedal aj duchu kresťanských spoločenstiev, ktoré vznikali v apoštolských časoch. Šlo teda o problém uchovávanía cirkevnej disciplíny a mravného života v súlade so zásadami hlásanými Ježišom Kristom. Je to osud každého spoločenstva, ktoré skôr či neskôr narazí na tento problém. Už v Starom zákone poznáme kazuistiku židovských farizejov a rabínov. Išlo tu však o to, aby sa nezopakovali chyby, ktoré sú známe v týchto starozákonných inštitúciách, ktoré vytvárali zákony bez ducha a vnútorného stotožnenia s ich požiadavkami. Preto v časoch, ktoré nastali tesne po smrti apoštolov, sa mnohí z ich nástupcov snažili pozbierať zásady, ktoré od apoštolov počuli, a zapísali ich, aby sa zachovali pre budúce pokolenia. Tak vznikali *pseudoapoštolské zbierky*. Aby tieto zbierky mali v kresťanskom spoločenstve autoritu, ich autorstvo bolo pripisované buď všetkým, alebo niektorým apoštolom. Zámerom týchto názvov nebolo oklamať ich čitateľa, ale podporiť autoritu pravidiel, ktoré sa v Cirkvi zachovávali od apoštolských čias, a preto sa mohli odvolávať na autoritu apoštolov. Tieto zbierky aj boli všeobecne prijímané v kresťanských spoločenstvách, čo svedčí o tom, že zodpovedali ich duchu a mentalite.⁵⁷

Najdôležitejšími listinami týchto čias boli:

Didaché alebo Učenie dvanástich apoštolov napísané pravdepodobne v Sýrii alebo v Palestíne kresťanom pochádzajúcim zo židovstva. Dátum jeho vzniku nie je presne známy, ale všeobecne sa počíta, že vzniklo niekedy medzi rokmi 100 – 200. Didaché je zbierkou morálnych predpisov, inštrukcií o organizácii komunít a pravidiel týkajúcich sa liturgických funkcií. Delí sa na tri časti so záverečným epilógom navyše. Obsahuje šestnásť kapitol a hovorí o ohlásených – katechumenoch, o pravidlách na vysluhovanie krstu, o pôste a Eucharistii, obsahuje tiež pravidlá pre misionárov, pravidlá o dodržiavaní nedele, volieb a chirotonie biskupov a diakonov a pod. Didaché malo vplyv na vznik mnohých ďalších zbierok, ale nikdy sa nestalo právoplatným kódexom cirkevných zákonov.⁵⁸

Prvá časť (kapitoly 1 – 4) sa týka morálky a obsahuje učenie o dvoch cestách, života a smrti, svetla a temnoty, dobra a zla. Nachádzajú sa v nej predpisy o inštrukcii katechumenov. Eucharistickému prijímaniu má predchádzať vyznanie hriechov.⁵⁹

⁵⁷ Porov. IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 56.

⁵⁸ Porov. HORKA, R.: Didaché: história, súčasnosť a slovenský preklad spisu. In: *DISPUTATIONES SCIENTIFICAE* Catholic University in Ruzomberok. Ružomberok : Katolícka univerzita, roč. 2, č. 2. 2002, s. 54 – 60.

⁵⁹ Porov. HORKA, R.: Didaché: história, súčasnosť a slovenský preklad spisu. In: *DISPUTATIONES SCIENTIFICAE* Catholic University in Ruzomberok. Ružomberok : Katolícka univerzita, roč. 2, č. 2. 2002, s. 61 – 64.

Druhá časť (kap. 7 – 10) sa zaoberá liturgickými predpismi a usmerňuje niektoré praktiky komunitného života, ktoré sa dotýkajú krstu ponorením a liatím vodou, pôstu, Eucharistie, agapé, nedeľnej liturgie. Táto časť má veľký význam dejiny liturgie.⁶⁰

Tretia časť (kap. 11 – 15) je disciplinárneho charakteru a hovorí o mimoriadnej a riadnej cirkevnej hierarchii, a uvádza predpisy týkajúce sa vzťahu veriacich k predstaveným cirkevných obcí. Taktiež sa opisuje riadna eucharistická funkcia nedele. Záverečný epilóg má eschatologický charakter.⁶¹

Didaskalia apoštolov pochádza asi z roku 300. Za cieľ si dáva objasniť rozhodnutia Apoštolského snemu z roku 50 po Kristovi. Má ambíciu stať sa prvou zbierkou kánonického práva. Autorom bol zrejme anonymný biskup pochádzajúci z prostredia židov, ktorý mal zároveň bohaté medicínske znalosti, ale chýbala mu dôkladná teologická formácia. Zbierka sa často odvoláva na Sväté písmo a používa pred ňou známe a používané spisy *Didaché*, Hermesovho pastiera, Ireneja, Petrovo evanjelium a Pavlove skutky. Jej obsahom je predovšetkým liturgický a pastoračný poriadok a kniha obsahuje 26 kapitol. Je to životný a cirkevný poriadok, v ktorom sa obsiahne hovorí o jednotlivých stavoch a funkciách: o manželoch, vdovách, biskupoch, diakonoch a diakonisách, chudobných a sirotách, mučeníkoch, pôste, pokání, heréze, sporoch medzi kresťanmi. Obsahuje morálne učenie pre kresťanov týkajúce sa všetkých životných situácií. Zvlášť je zaujímavá tá časť, v ktorej sa hovorí o diakonisách, vdovách a úlohách žien v tých časoch.

Prvé kapitoly sú napomenutím manželov a manželky, potom nasledujú pravidlá o voľbe a konsekrácii biskupov, ordinovaní kňazov a diakonov, a inštrukcii katechumenov. Potom nasledujú ďalšie nariadenia. Vo vzťahu k pokániu proti všetkému rigorizmu učí, že žiaden hriech ani heréza nie sú vylúčené z odpustenia, s výnimkou hriechu proti Svätému Duchu. Cudzoložstvo aj apostáza sú výslovne zarátané k hriechom, ktoré môžu byť odpustené. Nič nenaznačuje, že by po krste existovalo len jedno odpustenie hriechov. Nachádzame v nej rozvinutú liturgiu verejného pokánia, ale žiadny náznak o privátnom pokání.⁶²

Apoštolské konštitúcie sú najdôležitejšou a zároveň obsahovo najbohatšou zbierkou. Toto dielo sa pripisuje Klimentovi Rímskemu (asi rok 90 po Kr.). Jemu sa pripisuje autorstvo všetkých apoštolských ponaučení, ale táto zbierka bola vytvorená až okolo roku 400 v Sýrii. Obsahuje rozšírenú *Didaskaliu* a opravené *Didaché* a tiež pridáva *Sýrsku liturgiu*, ktorej autorstvo pripisuje sv. Klimentovi. Tento podrobný, až detailný opis štruktúry a disciplíny Cirkvi je obsiahnutý v 85 apoštolských kánonoch. Táto zbierka mala veľký vplyv vo

⁶⁰ Porov. HORKA, R.: *Didaché: história, súčasnosť a slovenský preklad spisu*. In: *DISPUTATIONES SCIENTIFICAE* Catholic University in Ruzomberok. Ružomberok : Katolícka univerzita, roč. 2, č. 2. 2002, s. 64 – 67.

⁶¹ HORKA, R.: *Didaché: história, súčasnosť a slovenský preklad spisu*. In: *DISPUTATIONES SCIENTIFICAE* Catholic University in Ruzomberok. Ružomberok : Katolícka univerzita, roč. 2, č. 2. 2002, s. 67 – 71.

⁶² IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 59 – 60.

východných cirkvách, ale keďže obsahovala aj mnohé bludy, bola Trulanskou synodou (r. 692) odmietnutá.⁶³

Apoštolské kánony sú zbierkou 85 apoštolských kánonov, ktorá slúžila na konci 4. storočia ako typická kánonická príručka v Sýrii. Samozrejme, nejde o kánony, ktoré by mali priamy alebo nepriamy apoštolský pôvod, ale považujú sa za apoštolské v tom zmysle, že boli vytvorené v súlade s apoštolskou tradíciou, ktorá sa zachovala a písomne ju zachytili osoby časovo blízke apoštolom, osoby, ktoré boli ochrancami a pokračovateľmi tejto apoštolskej tradície nielen v oblasti viery, ale aj v oblastiach cirkevnej disciplíny. V tejto zbierke sa nachádza materiál starších koncilov alebo kánonických zbierok: Prvého nicejského koncilu (325), Antiochijskej synody (okolo 330), zbierka kánonov privlastnených Laodicejskej synode (medzi 343 – 381), kánony synod z Ancyry (341) a Neocézarey (okolo 319). Apoštolské kánony pojednávajú o klerikoch, deliktoch, trestoch a okrajovo aj o iných argumentoch.⁶⁴

Apoštolská tradícia sa pripisuje sv. Hipolitovi, ktorý bol nejaký čas antipápežom a túto prácu napísal v Ríme gréckym jazykom niekedy okolo roku 218. Je zložená z tridsiatich dvoch kapitol a z troch častí. Opisuje hlavne hierarchickú štruktúru Cirkvi, čiže biskupov, presbyterov, diakonov, duchovných vodcov, čtecov, poddiakonov, vdov, chudobných. Je doplnená o pravidlá týkajúce sa vstupu do kresťanského spoločenstva, postov, modlitieb, Eucharistie a pohrebov a prežehnanie sa.⁶⁵

Hypolitove konštitúcie alebo Epitome 8. apoštolských konštitúcií sú prepracovaním Hipolitovej apoštolskej tradície ôsmej knihy apoštolských konštitúcií. Dá sa povedať, že ide o výťah z apoštolskej tradície, akýsi extrakt. Pochádzajú približne z roku 380.

Hypolitove kánony pravdepodobne spracoval v 4. – 6. storočí v Egypte alebo v Malej Ázii nejaký anonymný autor, ktorý poznal apoštolskú tradíciu Hypolita, s ktorého menom spojil tieto kánony.

Cirkevne kánony sv. apoštolov napísal neznámy autor pravdepodobne v Sýrii alebo v Egypte začiatkom 4. storočia. Prvých štrnásť kapitol preberá nariadenia *Didaché* a hovorí o morálnych príkazoch. Druhá časť spisu pojednáva o rôznych témach týkajúcich sa hierarchie a je kánonickou legislatívou. Morálne predpisy sa včleňujú do nauky o dvoch cestách – ceste dobra a zla. Druhá časť opisuje pravidlá na voľbu biskupa, kňazov, lektorov, diakonov a vdov.

Testament nášho Pána Ježiša Krista napísal v gréčtine pravdepodobne koncom 5. storočia monofyzitský autor sýrskeho pôvodu. Vychádza z apoštolskej tradície a obsahuje poučenie, ktoré dáva Ježiš svojim učeníkom pred nanebovstúpením. Kombinujú sa v ňom známky konca sveta s cirkevným poriadkom.⁶⁶

⁶³ Porov. IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 60 – 62.

⁶⁴ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 735.

⁶⁵ Porov. *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 66 – 67.

⁶⁶ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів: Свічадо. 2008, s. 66.

Uved'te najstaršie kánonické zbierky.

O čom pojednáva Didaskália?

1.3.1.3 Právnické zbierky, ktoré vznikli v Rímskom impériu

Na charakter kánonického práva mal rozhodujúci vplyv edikt Konštantína Veľkého z roku 312, ktorým daroval Cirkvi slobodu a neskôršie potvrdenie kresťanstva ako oficiálneho náboženstva Rímskeho impéria. Teraz sa cisári stali zainteresovaní do života Cirkvi a napomáhali svojím zákonodarstvom jej efektívne fungovanie. Ich účinkovanie však nebolo vždy pozitívne. Veľmi často si nárokovali v Cirkvi práva, ktoré im neprislúchali, ba prekračovali ich kompetencie svetských panovníkov. Časom z toho vznikol skoro permanentný konflikt, v ktorom kresťanská hierarchia súperila s cisárom o vplyv na cirkevný život. Tu kdesi je aj vysvetlenie, prečo si Cirkev postupne vytvárala svoj vlastný systém. Jeho úlohou bolo okrem toho, že regulovala vlastný vnútorný poriadok, zároveň obmedzovať a dávať hranice zasahovaniu svetského panovníka do života cirkevných spoločenstiev. Treba však pravdivo povedať, že celou históriou východnej Cirkvi sa nesie zvláštna symbióza svetských panovníkov s Cirkvou, ktorá do histórie vošla ako *cézaropapizmus*.⁶⁷

1.3.1.4 Kánonické zbierky

Po prvých dvoch storočiach, ktoré boli bohaté na rozličné synody a zhromaždenia biskupov jednotlivých cirkevných provincií, sa prijal za model kolegiálny a konzultatívny charakter riadenia Cirkvi. Na týchto zhromaždeniach bolo prijatých množstvo ustanovení – kánonov na posilnenie jednotnej doktríny, disciplinárnych noriem a noriem pre cirkevné riadenie. Tieto nariadenia boli pozbierané do zbierok, z ktorých sa mnohé zachovali do dnešných čias:

Syntagma Canonum, ktorý sa nazýva aj *Corpus Canonum Orientale*, sa začal používať po Chalcedónskom koncile (r. 451) a zároveň sa na tento koncil odvoláva. Obsahuje však aj mnohé kánony z predchádzajúcich synod. Táto kompilácia sa používala veľmi dlho a veľmi sa rozšírila. Bola preložená do všetkých jazykov, ktoré používala Cirkev v 4. a 5. storočí (latinský, grécky, sýrsky, arabský, koptský, etiópsky).

Systematické zbierky Jána Scholastika. Ján Scholastik bol právnikom, ktorý sa stal presbyterom v Antiochii a neskôr patriarchom v Konštantínopole (r. 564 – 578). Vydal zbierku *Synagoge canonum*, ktorá obsahovala päťdesiat titulov. Ján vo svojej práci stále pokračoval a svoju zbierku rozširoval.

Zbierky cisárskych zákonov týkajúcich sa záležitosti Cirkvi sa stali nevyhnutnými vtedy, keď kresťanskí cisári zlúčili záležitosti štátu a Cirkvi a začali úzko spolupracovať s cirkevnou hierarchiou. Bolo tu viacero takýchto zbierok, napríklad Kódex Teodóziov (r. 438), Kódex

⁶⁷ Porov. ČITBAJ, F.: *Slobodná Cirkev – slobodná spoločnosť*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2009. s. 19.

Justiniánov (534). Vážnou prácou bola *Collectio Tripartita* (zbierka skladajúca sa z troch častí).⁶⁸

Nomokanonos sú zbierky, ktoré obsahujú cirkevné a svetské zákony spolu. Tieto zbierky zohrali veľmi dôležitú úlohu, pretože často slúžili ako jediné zbierky civilného práva až do 17. stor.

Slovanský Zakon sudnyj ljudem. Nomokánon preložil Metod. Je to súdny zákonník. Metod použil ako základ kánonickú zbierku Jána Scholastika, carihradského patriarchu v roku 565 – 577. Zbierka sa volá *Synagóga*, má päťdesiat titulov, t. j. kapitol. Metod ju pre potreby Veľkej Moravy skrátil o viac ako tretinu. Pri tejto práci si počínal samostatne, takže veľkomoravský nomokánon sa v niektorých veciach od východnej tradície odlišuje.⁶⁹

Charakterizujte systematické zbierky Jána Scholastika.

Charakterizujte slovanský Zakon sudnyj ljudem.

1.3.1.5 Dva kódexy kánonického práva

Katolícka cirkev má v súčasnosti dve zbierky kánonického práva. Prvou z nich je *Kódex kánonického práva*, ktorý promulgoval pápež Ján Pavol II. 25. januára 1983 apoštolskou konštitúciou *Sacrae disciplinae leges*.⁷⁰ Je zbierkou kánonického práva platnou pre latinskú Cirkev. Je nástupcom *Kódexu kánonického práva*, ktorý bol promulgovaný na turínske sviatky v roku 1917 pápežom Benediktom XV. Nazýva sa aj *Kódex Pia X.*, pretože hlavná časť prípravných prác pri edícii tohto kódexu bola vykonaná za tohto pápeža. Táto zbierka cirkevných zákonov slúžila latinskej Cirkvi väčšiu časť uplynulého storočia. Počas Druhého vatikánskeho koncilu však vystala potreba nových zbierok kánonického práva nielen pre latinskú, ale aj pre východné katolícke cirkvi, ktoré sa mali stať nástrojmi na uvádzanie jeho myšlienok a zámerov do praktického života Katolíckej cirkvi.

Prípravné práce na revízii dovtedy platného *Kódexu kánonického práva* latinskej Cirkvi sa začali už za pontifikátu pápeža Pavla VI. a celá práca bola ukončená za pontifikátu Jána Pavla II., ktorý kódex promulgoval.

Myšlienka vytvoriť kódex kánonického práva aj pre východné katolícke cirkvi vznikla už po promulgácii *Kódexu kánonov kánonického práva* z roku 1917. Od roku 1927 existovala aj prípravná komisia. Pápež Pius XII. v rokoch 1949 – 1958 promulgoval štyri *motu proprio*, ktoré obsahovali značnú časť kánonov prípravnej schémy, ktorú prípravná komisia pripravila.⁷¹

⁶⁸ Porov. IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 67 – 80.

⁶⁹ VASILE, C.: *Kánonické pramene byzantsko-slovanskej katolíckej cirkvi v Mukačevskej a Prešovskej eparchii v porovnaní s Kódexom kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 2000, s. 69 – 76.

⁷⁰ Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005, s. 66 – 68

⁷¹ Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005, s. 69.

1. *Grebrae Allatae* (CA): 131 kánonov o manželstve, promulgované 22. februára 1949, nadobudli účinnosť 2. apríla 1949.

2. *Sollicitudinem Nostram* (SN): 576 kánonov o procesoch, promulgované 6 januára 1950, nadobudli účinnosť 6. januára 1951.

3. *Postquam Apostolicis Litteris* (PAL): 325 kánonov o rehoľníkoch a časných dobrách Cirkvi, promulgované 9. februára 1952, nadobudli účinnosť 21. novembra 1952.

4. *Cleri Sanctitati* (CS): 558 kánonov o východných obradoch a o osobách, promulgované 2. júna 1957, nadobudli účinnosť 25. marca 1958.⁷²

Až Druhý vatikánsky koncil otvoril problematiku východných katolíckych cirkví naplno. Na jednej strane definoval ich postavenie v rámci Katolíckej cirkvi, legitimitu ich vernosti prastarým liturgickým tradíciám a starodávnym zvyklostiam, ktoré sa počas stáročí stali súčasťou života týchto cirkví, na druhej strane definoval ich vážnu úlohu zvlášť v ekumenickom dialógu s východnými nekatolíckymi cirkvami. Aby Katolícka cirkev dala pevnosť týmto zásadám, ktoré vo vzťahu k východným katolíckym cirkvám Katolícka cirkev definovala na Druhom vatikánskom koncile, bolo rozhodnuté, že pre tieto cirkvi bude vytvorený osobitý kódex kánonického práva.

Vo svetle koncilovej náuky sa priznala východnému cirkevnému právu rovnaká dôstojnosť ako latinskému. Preto Pápežská komisia pre revíziu východného cirkevného práva, ktorá bola ustanovená 10. júna 1972 pápežom Pavlom VI., brala na zreteľ východné cirkevné právo hneď od začiatku ako komplementárne k latinskému právu.⁷³

Konečnú redakciu predložili pápežovi Jánovi Pavlovi II. 25. januára 1989 pod názvom *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*. Tento text po záverečných úpravách promulgoval ten istý pápež 28. októbra 1990 apoštolskou konštitúciou *Sacri canones*.⁷⁴

Kódex kánonov východných cirkví je delený na tituly, kapitoly a artikuly, tak ako je zvykom v zbierkach východných cirkví (CIC 1983 je delený na knihy, tituly a kapitoly).

Obsahuje tridsať titulov:

Vstupné kánony

1. Veriaci v Krista a všetky ich práva a povinnosti
2. Cirkvi *sui iuris* a obrady
3. Najvyššia autorita Cirkvi
4. Patriarchálne cirkvi
5. Väčšie arcibiskupské cirkvi
6. Metropolitné cirkvi a ostatné cirkvi *sui iuris*
7. Eparchie a biskupi
8. Exarcháty a exarchovia
9. Zhromaždenia hierarchov viacerých cirkví *sui iuris*

⁷² Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 36.

⁷³ Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005, s. 70.

⁷⁴ Porov. IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 18.

10. Klerici
11. Laici
12. Mnísi a ostatní rehoľníci a členovia iných inštitútov zasväteného života
13. Združenia veriacich v Krista
14. Evanjelizácia národov
15. Cirkevné magistérium
16. Božský kult a najmä sviatosti
17. Pokrstení nekatolíci vstupujúci do plného spoločenstva s Katolíckou cirkvou
18. Ekumenizmus, čiže napomáhanie jednoty kresťanov
19. Právnické osoby a akty
20. Úrady
21. Moc riadenia
22. Rekurzy proti administratívnym dekrétom
23. Časné majetky Cirkvi
24. Súdne konanie vo všeobecnosti
25. Sporové súdne konanie
26. Niektoré zvláštne procesy
27. Trestné sankcie v Cirkvi
28. Postup pri ukladaní trestov
29. Zákon, zvyk, administratívne akty
30. Premlčanie a počítanie času⁷⁵

Po prvý raz v dejinách má Katolícka cirkev dve zbierky kánonického práva, ktoré spolu s apoštolskou konštitúciou *Pastor bonus* o Rímskej kúrii z 10. októbra 1997 tvoria ucelený právny systém súčasnej Katolíckej cirkvi.

V situácii na Slovensku sa *Kódex kánonov východných cirkví* stáva nielen nástrojom budovania vnútorných vzťahov v spoločenstve Gréckokatolíckej cirkvi, ale zároveň cez jasné definície dokresľuje aj obraz vzťahov medzi Gréckokatolíckou a Rímskokatolíckou cirkvou. Ukazuje sa, že je nevyhnutný na to, aby vzťahy medzi obidvoma spoločenstvami stáli na skutočných katolíckych princípoch.

Východný kódex však aj dopľňuje západný kódex, pretože sa dotýka takých oblastí, ktoré sa v latinskom kódexe nenachádzajú. Spomeňme hlavne veľmi dôležité kánony, ktoré regulujú ekumenický rozmer života Katolíckej cirkvi. Svätý Otec František vydal *motu proprio De Concordia inter Codices*. Z dôvodu odlišnosti niektorých bodov bolo toto *motu proprio* vydané, aby došlo k zhode medzi obidvoma kódexmi, ktoré nie sú v dokonalej zhode v normách *Kódexu kánonického práva* s normami *Kódexu východných katolíckych cirkví*. Lebo odlišnosti majú negatívny vplyv na pastoračnú prax, najmä v prípadoch, že jeden subjekt patrí do latinskej Cirkvi

⁷⁵ Sv. JÁN PAVOL II. Apoštolská konštitúcia *SACRI CANONES*. In: *KÓDEX KÁNONOV VÝCHODNÝCH CIRKVI, CODEX CANONUM ECCLESIAE ORIENTALIS*. Promulgovaný Sv. Jánom Pavlom II., Lublin : Vydavateľstvo Lublinskej arcidiecézy Gaudium. 2012, s. 13 – 27.

a druhý do východnej Cirkvi. Ďalším dôvodom integrácie normatívu *Kódexu kánonického práva* s paralelnými explicitnými normami existujúcimi v *Kódexe kánonov východných cirkví* je potreba lepšie určiť vzťahy s nekatolíckymi východnými cirkvami, prítomnými početnejším počtom veriacich na tradičných územiach latinskej Cirkvi.⁷⁶

Všeobecná potreba štúdia celého kánonicko-právneho systému, a teda pre študentov Gréckokatolíckej teologickej fakulty nielen východného, ale aj latinského kódexu vyplýva z toho, že až štúdiom týchto zbierok poznáme plnosť katolicity Katolíckej cirkvi v tom zmysle, ako ona chápe samu seba dnes. Uvidíme to, čo je spoločné, ale aj to, v čom sú východné katolícke cirkvi a latinská Cirkev iné. To isté platí aj pre študentov študujúcich na latinských teologických fakultách.

Uved'te odlišnosti CCEO a CIC.

Uved'te kánonické predpisy, ktoré predchádzali CCEO.

1.4 Vstupné kánony

CCEO: Kán. 1 – Kánony tohto kódexu sa vzťahujú na všetky východné katolícke cirkvi, ak nie je vo vzťahu k latinskej Cirkvi výslovne ustanovené niečo iné.

CIC 1983: Kán. 1 – Kánony tohto kódexu sa vzťahujú iba na latinskú Cirkev.

Druhý vatikánsky koncil vo svojom dekréte o východných katolíckych cirkvách učí: „*Dejiny, tradícia a premnohé cirkevné ustanovizne navidomoči dosvedčujú, ako veľmi sa východné cirkvi zaslúžili o celú Cirkev. Preto tento svätý cirkevný snem nielenže zahrňuje toto duchovné dedičstvo patričnou úctou a zaslúženou chválou, ale ho aj nepochybne pokladá za dedičstvo celej Kristovej cirkvi.*“⁷⁷

Kódex kánonov východných cirkví je svojím obsahom vyjadrením bohatstva veľkej časti celej Katolíckej cirkvi a dnes dotvára jej obraz po Druhom vatikánskom koncile, ktorý podal jej definíciu zvlášť v koncilovej konštitúcii *Lumen Gentium*.

Formulácie prvých kánonov obidvoch kódexov zároveň vyjadrujú jednotu Katolíckej cirkvi v rozličnosti, ktorú teologicky zdôvodňuje dokument Druhého vatikánskeho koncilu, dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen Gentium*. Hovorí, že ... *rôzne cirkvi, ktoré založili apoštoli a ich nástupcovia na rozličných miestach, sa postupom času zoskupovali v rozmanité organicky spojené celky, ktoré zachovávajú jednotu viery a jediné Bohom ustanovené*

⁷⁶ LETTERA APOSTOLICA IN FORMA DI «MOTU PROPRIO» DEL SOMMO PONTEFICE FRANCESCO „DE CONCORDIA INTER CODICES” In: http://www.vatican.va/content/francesco/la/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160531_de-concordia-inter-codices.html. (02.07.2020).

⁷⁷ Dekrét *Orientalium Ecclesiarum*. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientium-ecclesiarum.č.5>. (02.07.2020).

*zriadenie všeobecnej Cirkvi, majú vlastnú disciplínu, svoj liturgický úzus, ako aj svoje vlastné teologické a duchovné dedičstvo.*⁷⁸

V koncilovom dekréte o východných katolíckych cirkvách sa o vzťahu týchto cirkví a latinskej Cirkvi hovorí: *Tieto miestne cirkvi tak východné, ako aj západné, hoci sa medzi sebou čiastočne rozlišujú obradmi, čiže liturgiou, cirkevnou disciplínou a duchovným dedičstvom, predsa sú rovnako zverené dušpastierskemu vedeniu rímskeho pápeža, ktorý je z vôle Božej nástupcom blaženého Petra v prvenstve nad celou Cirkvou. Preto sú miestne cirkvi rovnaké čo do dôstojnosti, takže ani jedna z nich nemá prednosť pred inými pre svoj obrad a všetky majú tie isté práva aj tie isté povinnosti i čo sa týka hlásania evanjelia po celom svete (porov. Mk 16, 15) pod správou rímskeho pápeža.*⁷⁹ V bode 5 toho istého dekrétu koncil zároveň vyhlasuje: *... Východné, ako aj západné cirkvi majú právo a povinnosť spravovať sa podľa svojich vlastných ustanovení, ktoré odporúča úctyhodná starobylosť a ktoré lepšie vyhovujú povahe ich veriacich a podľa všetkého účinnejšie zabezpečujú dobro duší.*⁸⁰

Tieto práva a povinnosti korešpondujú s novým teologickým a právnym statusom *sui iuris* východných katolíckych cirkví, ktoré sú v plnej *communio* s Apoštolským stolcom. Teda duplicita kodifikácií práva Katolíckej cirkvi vyjadruje koncepciu katolíckej jednoty, ale aj autonómie katolíckych cirkví na Východe aj na Západe podľa prastarej línie a skúsenosti pochádzajúcej ešte z prvej Cirkvi. Dvojitá právna kodifikácia je vyjadrením katolíckej ekleziológie, podľa ktorej termín latinská Cirkev už nie je synonymom slova univerzálna Cirkev a že zákony latinskej Cirkvi už nie sú zákony univerzálnej Katolíckej cirkvi. Už neplatí princíp o *praestantia ritus latini* pápeža Benedikta XIV. v apoštolskej konštitúcii *Etsi pastoralis* z roku 1742 ani princíp encykliky *Allatae sunt* (1755), podľa ktorého „*latinský obrad pre svoju prednosť, keďže je obradom svätej rímskej Cirkvi, matky a učiteľky všetkých cirkví, má prevládať nad gréckym obradom.*“ a „*latinský obrad... má mať prednosť pred ostatnými obradmi.*“⁸¹ Následne na to vzniklo presvedčenie, že všetci kresťania majú prijať latinský obrad za svoj vlastný, a tak sa dospeje k jednote celej Cirkvi. To viedlo k faktu, že sa viac poukazovalo na to, čím sa od seba jednotlivé cirkvi odlišovali, a nie na to, čo mali spoločné. Toto presvedčenie vládlo v latinskej Cirkvi prakticky až do Druhého vatikánskeho koncilu, ktorý ukončil dišputy o prednosti niektorej katolíckej cirkvi na úkor inej.⁸²

V apoštolskej konštitúcii *Sacri canones* najvyšší zákonodarca potvrdzuje zásadu: „*Táto nezmeniteľná vôľa rímskych biskupov už od začatia kánonickej kodifikácie východných cirkví promulgovať dva kódexy, jeden pre latinskú Cirkev, druhý pre východné katolícke cirkvi, zreteľne naznačuje, že chceli zachovať to, čo sa v Cirkvi z Božej prozreteľnosti nachádza, aby*

⁷⁸ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastorálna konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 23. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1968, s. 95.

⁷⁹ OE 3.

⁸⁰ OE 5.

⁸¹ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо, 2008, s. 93 – 94.

⁸² Porov. IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 32.

zjednotená jedným Duchom dýchala akoby dvoma pľúcami Východu a Západu a planúc láskou ku Kristovi mala akoby jedno srdce s dvoma komorami.“⁸³

Prvé kánony oboch kódexov taktiež definujú personálny limit platný v oboch kódexoch. Riešia ho dvoma spôsobmi: latinský kódex potvrdzuje absolútnym spôsobom záväznosť len pre latinskú Cirkev. Východný kódex v tomto kánone hovorí podobne, ale obsahuje klauzulu „*len ak by výslovne bolo ustanovené niečo iné v relácii s latinskou Cirkvou*“. Táto klauzula sa vzťahuje na interekleziálne relácie medzi latinskou Cirkvou a východnými katolíckymi cirkvami. Východný kódex obsahuje totiž aj kánony, ktoré viažu aj veriacich latinskej Cirkvi. Ide o deväť kánonov, ktoré výrazne hovoria aj o latinskej Cirkvi (kán. 37, 41, 207, 322 § 1, 432, 696, 830 § 1, 916 § 5, 1465 CCEO), ale aj iné kánony, ktoré sa týkajú implicitne aj latinskej Cirkvi, keďže niektoré ustanovenia v latinskom kódexe chýbajú (*lacuna iuris*). Je to napríklad kán. 780 CCEO.⁸⁴

Vychádzajúc z kán. 1 CCEO a z kán. 1. CIC môžeme tvrdiť, že všetci katolíci, východní aj západní, nezávisle od miesta, kde žijú alebo sa nachádzajú, podliehajú:

1. Zákonom a zákonným zvykom všeobecnej Cirkvi.
2. Všetci východní katolíci podliehajú zákonom a zákonným zvykom spoločným pre všetky východné cirkvi a tiež partikulárnemu právu cirkvi *sui iuris*, do ktorej sú zapísaní, ak partikulárne právo nestanovuje niečo iné v zmysle predpisu kán. 1493 CCEO.
3. Všetci latinskí veriaci sú subjektmi zákonov a legitímnych zvykov spoločných pre latinskú Cirkev, ako aj partikulárnym zákonom, ktoré platia na území ich trvalého alebo prechodného bydliska, alebo aktuálneho pobytu, ak nie je stanovené ináč.⁸⁵

Uved'te, koho zaväzujú predpisy CCEO a CIC.

Hovorí kánonické právo o teritoriálnej alebo personálnej povinnosti zachovať prepisy kódexov?

CCEO: Kán. 2 – Kánony kódexu, v ktorých je zväčša prijaté alebo prispôbené starobylé právo východných cirkví, majú byť posudzované predovšetkým podľa tohto práva.

CIC 1983: Kán. 2 – Kódex zväčša neurčuje obrady, ktoré treba zachovávať pri liturgických sláveniach. Preto doteraz platné liturgické zákony si zachovávajú svoju účinnosť, ak niektorý z nich neodporuje kánonom kódexu.

⁸³ Sv. JÁN PAVOL II. Apoštolská konštitúcia *SACRI CANONES*. In: KÓDEX KÁNONOV VÝCHODNÝCH CIRKÍ, CODEX CANONUM ECCLESiarUM ORIENTALIUM. Promulgovaný Sv. Jánom Pavlom II., Lublin : Vydavateľstvo Lublinskej arcidiecézy Gaudium. 2012, s. 39.

⁸⁴ Porov. SALACHAS, D. – NITKIEWICZ, K.: *Raporti interecclesiali tra cattolici orientali e latini*. Roma : Pontificio Istituto Orientale. 2007, s. 25 – 26. Porov. Kán 780 CCEO.

⁸⁵ IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 53 – 54.

Ján Pavol II. v konštitúcii *Sacri canones* hovorí: „Živíme veľkú nádej, že tento kódex, bude úspešne uvedený do praxe každodenného života‘ a, bude pravdivým svedectvom zachovávaní a lásky k cirkevnému zákonu‘ podľa želaní blahej pamäti Pavla VI. (AAS 66 (1974) 274) a vo východných cirkvách, tak slávnych vďaka svojej starobylosti.“⁸⁶ Kánon 1501 CCEO hovorí: „Ak v danej záležitosti chýba jasný zákon, záležitosť, s výnimkou trestnej, má byť rozriešená podľa kánonov synod a svätých otcov, zákonných zvykov, všeobecných zásad kánonického práva, pri zachovaní správnosti, cirkevnej jurisprudencie a tiež všeobecnej a stálej kánonickej doktríny.“ *Ius antiquum* východných cirkví obsahujú tieto zbierky: Kánony svätých apoštolov, kánony vydané na prvých siedmich ekumenických konciloch do Druhého nicejského koncilu (787), a lokálnych synodách, a tiež *našich svätých otcov*.⁸⁷ Treba však povedať, že mnohé z týchto starobylých kánonov sa už dnes nedajú použiť, pretože rešpektujú situáciu času, v ktorom vznikli. Preto v CCEO bolo staré právo prijaté ako také alebo prispôsobené dnešným podmienkam. Kánon 2 CCEO sa inšpiruje nariadením dekrétu Druhého vatikánskeho koncilu o východných cirkvách *Orientalium Ecclesiarum*, podľa ktorého „*nech všetci východní kresťania katolíci vedia a sú presvedčení, že si môžu, ba aj majú navždy zachovať svoje právoplatné liturgické obrady i svoju disciplínu bez zavádzania zmien, s výnimkou, ak si ich vyžaduje skutočný organický vývoj. Toto všetko majú teda sami východní kresťania s najväčšou vernosťou zachovávať, a preto majú v týchto veciach nadobúdať čoraz hlbšie vedomosti a čoraz dokonalejšiu prax. Ak sa však od nich nenáležite odchyľili vinou okolností alebo niektorých osôb, nech sa usilujú vrátiť k tradíciám otcov.*“ Okrem toho dekrét *Orientalium Ecclesiarum* vyhlasuje: „*Posvätný všeobecný cirkevný snem potvrdzuje a schvaľuje dávnu sviatosnú disciplínu, ktorá jestvuje vo východných cirkvách, ako aj spôsob, akým sa sviatosti slávia a vysluhujú, a želá si obnoviť túto prax, kde je to potrebné.*“⁸⁸

Pápež Ján Pavol II. v tom vidí „symbol toho postoja Apoštolského stolca, ktorý mimoriadne zdôraznil koncil: žiadať od východných cirkví, ktoré sú v spoločenstve s ňou, odvahu znova objaviť autentické tradície ich vlastnej identity a obnoviť pôvodnú čistotu tam, kde je to nevyhnutné“.⁸⁹

Inštrukcia pokračuje ďalej a upresňuje, že organický vývoj v každej z cirkví *sui iuris* vyžaduje predovšetkým zohľadnenie koreňov, z ktorých vyrástlo ich dedičstvo najmä v Jeruzaleme, Alexandrii, Antiochii, Konštantínopole, Arménsku a v starom Perzskom impériu, a na druhom mieste spôsob, ako sa tieto tradície odovzdávali a prispôbovali rôznym okolnostiam a miestam, ale pritom si zachovali ustavičnú organickú harmóniu.

⁸⁶ Sv. JÁN PAVOL II. Apoštolská konštitúcia *SACRI CANONES*. In: KÓDEX KÁNONOV VÝCHODNÝCH CIRKÍ, *CODEX CANONUM ECCLESIAE ORIENTALIAE*. Promulgovaný Sv. Jánom Pavlom II., Lublin : Vydavateľstvo Lublinskej arcidiecézy Gaudium. 2012, s. 41.

⁸⁷ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів: Свічадо. 2008, s. 82.

⁸⁸ Porov. OE č. 12. Porov. IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 84.

⁸⁹ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI. *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana. 1998, s. 13.

Na vysvetlenie tohto princípu je užitočné pripomenúť si povzbudenie pápeža Pavla VI. členom komisií poverených prípravou CCEO. Pripomínajúc dvojité cieľ budúceho kódexu (vernosť tradíciám a otvorenie sa požiadavkám dnešného sveta) pripomenul, že pri predstavovaní novôt je vždy nevyhnutné dostačujúco brať do úvahy aj systém zdedeného dedičstva. Akákoľvek obnova totiž musí súvisieť a zhodovať sa so zdravou tradíciou tak, aby nové normy neboli cudzím telesom vloženým do cirkevného celku, ale aby prirodzene vyrastali z už jestvujúcich noriem.⁹⁰

Aké starobylé právo východných cirkví poznáme?

Čomu má ostať kódex verný a v čom to spočíva?

CCEO: Kán. 3 – Hoci sa kódex často odvoláva na predpisy liturgických kníh, o liturgických ustanoveniach zvyčajne nerozhoduje; preto majú byť tieto predpisy starostlivo zachovávané, ak neodporujú kánonom kódexu.

CIC 1983: Kán. 2 – Kódex zväčša neurčuje obrady, ktoré treba zachovávať pri liturgických sláveniach. Preto doteraz platné liturgické zákony si zachovávajú svoju účinnosť, ak niektorý z nich neodporuje kánonom kódexu.

Obidva kódexy zanechávajú materiú, ktorá sa týka liturgie. Ak sa ňou zaoberajú, tak len okrajovo. Liturgické predpisy sú ustanovené v liturgických knihách, v ich rubrikách a podľa toho majú byť dodržiavané. Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov *Kódexu kánonov východných cirkví* Kongregácie pre východné cirkvi z 6. januára 1996 hovorí: „V kán. 3 CCEO sa hovorí o bohoslužobnom práve, pričom sa odkazuje na predpisy bohoslužobných kníh. Okrem nich sa v CCEO spomínajú aj iné normy bohoslužobného rázu, ktoré boli vydané kompetentnými autoritami cirkví sui iuris a nenachádzajú sa v bohoslužobných knihách: pravidlá (kán. 668), predpisy cirkví sui iuris (kán. 199), bohoslužobné zákony (kán. 150 § 2). Všetky tieto smernice všeobecného, ako aj partikulárneho práva majú silu zákona. Vzhľadom na tie posledné sa v kán. 3 CCEO nalieha na povinnosť presne ich zachovávať.“⁹¹

Norma kán. 3. CCEO stanovuje všeobecný princíp, podľa ktorého predpisy liturgických kníh sa majú starostlivo zachovávať, ak neodporujú kánonom kódexu. Samozrejme, reforma liturgických kníh, ktorú uskutočnia východné katolícke cirkvi, po promulgácii kódexu nemôže ponechať liturgické normy, ktoré budú odporovať predpisom nového kódexu.⁹²

⁹⁰ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI. *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana. 1998, s.13.

⁹¹ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI. *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana. 1998, s. 13.

⁹² IVAN, J.: *Úvodné kányony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 99.

Kompletnou autoritou na usporiadanie verejného Božieho kultu v zmysle predpisu kán. 657 a 668 § 2. CCEO sú hierarchovia, ktorí stoja na čele cirkvi *sui iuris*. V patriarchálnej cirkvi je to patriarcha so súhlasom Biskupskej synody, v metropolitnej cirkvi *sui iuris* kompetentnou autoritou je metropolita so súhlasom Rady hierarchov. Samozrejme, pred schválením sa vyžaduje posudok Apoštolského stolca.⁹³ V ostatných cirkvách je kompetentnou autoritou iba Apoštolský stolec a v ním určených hraniciach biskupi. Je zrejmé, že reforma liturgických kníh, ktorú prevedú východné katolícke cirkvi, po promulgácii kódexu nemôžu ponechávať liturgické normy odporujúce kánonom kódexu.⁹⁴

Preto súčasná legislatíva spresňuje vzájomné prepojenie bohoslužobných úloh s úlohou biskupa v kán. 199 § 1. CCEO, kde sa zdôrazňuje úloha „eparchiálneho biskupa ako moderátora, podporovateľa a ochranu celého bohoslužobného života eparchie“. Podobný záväzok sa vyžaduje v iných kánonoch od jeho spolupracovníkov: protopresbyterov (kán. 278 § 1), farárov (kán. 289 § 2), rektorov chrámov (kán. 309).⁹⁵

Úlohou biskupa je bdieť nad tým, aby sa bohoslužobný život „čo najlepšie rozvíjal a bol regulovaný podľa predpisov a zákonných zvykov vlastnej cirkvi *sui iuris*“ (kán. 199 § 1 CCEO). Biskup teda nekoná sám, na základe vlastného úsudku alebo miestnych zvykov, ale sleduje dedičstvo vlastnej cirkvi *sui iuris*. Týmto spôsobom sa autorita jednotlivých biskupov stáva podielom na vyššej autorite, ktorá riadi bohoslužobný život vlastnej cirkvi *sui iuris*.⁹⁶

Biskup vo vykonávaní svojho poslania moderátora bohoslužobného života nemá konať svojvoľne ani nemá schvaľovať nesprávne správanie skupín či frakcií, ale spolu so svojím klérom má byť pozorným ochrancom bohoslužobného povedomia, ktoré je prítomné a činné v živej pamäti jemu zvereného Božieho ľudu. Ako *sensus fidelium* je určovateľom v chápaní viery, v ktorú sa verí, rovnako je ním aj v ochrane viery, ktorá sa slávi. Ľud zo svojej strany má byť verný usmerneniam svojho pastiera a má sa usilovať pochopiť ich do hĺbky, a realizovať ich poslanie. Na napomáhanie lepšieho chápania a slávenia bohoslužieb majú byť utvorené eparchiálne komisie odborníkov. Veľký význam v liturgickom dozrievaní Božieho ľudu má prítomnosť autentických spoločenstiev východných mníchov a mníšok, ktoré by mali predstavovať miesto, na ktorom sa vďaka daru Svätého Ducha v plnosti prežíva tajomstvo, ktoré sa denne slávi vo viere.⁹⁷

Práve dôležitosť bohoslužby ako božsko-ľudskej činnosti, ktorá uskutočňuje spásu *hic et nunc*, a jej povaha privilegovaného miesta, ktoré uchováva a vyjadruje *depositum fidei*, odôvodňujú potrebu ochrany a starostlivosti, ktorú Apoštolský stolec vykonáva vo vzťahu k východnej bohoslužobnej praxi. Ide o zaručenie a ochranu viery v jednom z jej najdôležitejších

⁹³ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI. *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana. 1998, s. 21.

⁹⁴ IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 99.

⁹⁵ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI. *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana. 1998, s. 21.

⁹⁶ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI. *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana. 1998, s. 21.

⁹⁷ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI. *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana. 1998, s. 22.

vyjadrení. Toto presvedčenie motivovalo formuláciu kán. 657 § 1 CCEO, ktorý vyhradzuje potvrdenie bohoslužobných kníh Apoštolskému stolcu v tých cirkvách, ktoré nie sú ani patriarchálne, ani metropolitné *sui iuris*, a ktorý žiada predchádzajúcu kontrolu týchto textov pre patriarchálne alebo metropolitné cirkvi. Táto kontrola sa, samozrejme, vzťahuje na všetko, čo má niečo spoločné s bohoslužobným slávením.⁹⁸

Ako vplyvajú predpisy kánonického práva na liturgické predpisy?

Čím sa riadi liturgické právo?

⁹⁸ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI. *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Edetrice Vaticana. 1998. 23. Porov. IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 103.

2 VERIACI V KRISTA, ICH PRÁVA A POVINNOSTI

Prvý titul východného kódexu sa zaoberá základnými pojmami, ktorými sú pojmy kresťan, Cirkev, Katolícka cirkev, postavením nekatolíckych kresťanov, právami a povinnosťami všetkých kresťanov, ktorí patria do Katolíckej cirkvi.

2.1 Veriaci v Krista

CCEO: Kán. 7 § 1. Veriaci v Krista sú tí, ktorí krstom včlenení do Krista sú ustanovení za Boží ľud a takto svojím spôsobom dostávajú účasť na Kristovej kňazskej, prorockej a kráľovskej úlohe, a sú povolání, každý podľa svojho postavenia, vykonávať poslanie, ktoré Boh zveril Cirkvi, aby ho plnila vo svete.

§ 2. – Táto Cirkev, ustanovená a usporiadaná na tomto svete ako spoločnosť, pretrváva v Katolíckej cirkvi, ktorú spravuje Petrov nástupca a biskupi v spoločenstve s ním.

CIC 1983: Kán. 204 – § 1. Veriaci sú tí, ktorí – keďže boli krstom včlenení do Krista, boli ustanovení za Boží ľud a takto svojím spôsobom dostali účasť na Kristovej kňazskej, prorockej a kráľovskej úlohe – sú povolání, každý podľa svojho postavenia, vykonávať poslanie, ktoré Boh zveril Cirkvi, aby ho plnila vo svete.

§ 2. Táto Cirkev, ustanovená a usporiadaná na tomto svete ako spoločnosť, pretrváva v Katolíckej cirkvi, ktorú spravuje Petrov nástupca a biskupi v spoločenstve s ním.

Druhý vatikánsky koncil v konštitúcii *Gaudeum et Spes* klasifikoval, že „*Cirkev ako Boží ľud: zrodená z lásky večného Otca, založená v čase Kristom Vykupiteľom a zhromaždená v Duchu Svätom – sleduje spasiteľný eschatologický cieľ, ktorý môže v plnej miere dosiahnuť iba v budúcom veku. Ale je prítomná už tu na zemi a skladá sa z ľudí, občanov pozemského spoločenstva, povolaných utvoriť už uprostred ľudských dejín rodinu Božích detí, ktorá má stále vzrastať až do Pánovho príchodu. Túto rodinu zjednotenú so zreteľom na nebeské dary, ktorými je obdarená, Kristus „ustanovil na tomto svete ako usporiadanú spoločnosť“ a, vystrojil ju vhodnými prostriedkami viditeľnej a spoločenskej jednoty‘ a konštitúcia pokračuje ďalej: túto rodinu zjednotenú so zreteľom na nebeské dary, ktorými je obdarená, Kristus „ustanovil na tomto svete ako usporiadanú spoločnosť“ a, vystrojil ju vhodnými prostriedkami viditeľnej a spoločenskej jednoty‘. A tak Cirkev, v tom istom čase „viditeľné spoločenstvo a duchovná pospolitosť“, kráča spolu s celým ľudstvom a prežíva so svetom ten istý pozemský údel a je*

*akoby kvasom a dušou ľudskej spoločnosti, ktorá sa má obnoviť v Kristovi a pretvoriť na Božiu rodinu.“*⁹⁹

Kánon 7 CCEO v zmysle učenia Druhého vatikánskeho koncilu necharakterizuje kresťanov iba ako tých, ktorí prijali krst, ale aj dôsledky krstu na ich život a ich misiu vo svete. Takže kresťania sú tí, ktorí:

- a) sú krstom zaštepni do Krista;
- b) vytvárajú Boží ľud;
- c) stávajú sa účastníkmi na Kristovej kňazskej, prorockej a kráľovskej službe;
- d) podľa vlastných možností sú povolaní plniť misiu, ktorú Boh zveril Cirkvi.¹⁰⁰

Táto základná definícia najprv hovorí, že kresťanom sa človek stáva krstom. Kán. 675 – § 1 CCEO tento charakter krstu tiež potvrdzuje, keď hovorí, že *v sviatosti krstu človek obmytím prirodzenou vodou... sa oblieka v Krista a včleňuje sa do Cirkvi, ktorá je jeho telom*. Krst je bránou k prijímaniu ostatných sviatostí (kán. 849 CIC 1983), je narodením do nového života v Kristovi a z jeho vôle je nevyhnutný na spásu tak, ako aj Cirkev, do ktorej krst človeka privádza (KKC 1277).

Ovocie krstu je bohaté: odpustenie prvého hriechu a všetkých osobných hriechov, narodenie do nového života, ktorým sa človek stáva adoptovaným Božím dieťaťom, bratom Ježiša Krista a svätynou Svätého Ducha. Krstom sa človek začleňuje do Cirkvi, Kristovho tela, a každý pokrstený má podiel na Kristovom kňazstve (KKC 1279, CCEO kán. 675 § 1). Krst je teda sviatosťou, ktorá vytvára spoločenstvo a ktorou sa cirkevné spoločenstvo obnovuje novými členmi.

Tento kánon tak hovorí o dvoch princípoch:

Ten prvý je pasívny. Človek sa krstom automaticky zašepuje do Krista a do spoločenstva Božieho ľudu – Cirkvi.

Ten druhý je aktívny. Človek sa stáva účastníkom na Kristovej kňazskej, prorockej a kráľovskej službe, ktorou je povolaný plniť misiu, ktorú Boh zveril Cirkvi.

Termín *christifideles* – veriaci v Krista, kresťania je totožný s termínom Boží ľud. Tvoria ho kresťania klerici, kresťania mnísi (rehoľníci) a kresťania laici. Všetci títo kresťania sú účastní na tom istom všeobecnom Kristovom kňazstve. Treba však vedieť, že nie všetci kresťania sú účastní na Kristovom služobnom kňazstve. Konštitúcia *Lumen gentium* o tom učí takto: „*Všeobecné kňazstvo veriacich a kňazstvo služobné, čiže hierarchické, i keď sa líšia od seba podstatne a nie iba stupňom, predsa navzájom súvisia, lebo jedno i druhé má svojím osobitným spôsobom účasť na jedinom kňazstve Kristovom. Lebo kňaz z povolania posvätnou mocou, ktorou je obdarený, stvára a vedie kňazský ľud, prináša v mene Kristovom eucharistickú obeť a predkladá ju Bohu v mene všetkého ľudu. Veriaci zas mocou svojho kráľovského kňazstva spoluúčinkujú na eucharistickej obete a vykonávajú ho prijímaním*

⁹⁹ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia GAUDEUM ET SPES o Cirkvi v súčasnom svete, č. 40. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 268.

¹⁰⁰ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 70.

sviatostí, modlitbami a vzdávaním vďaky, svedectvom svätého života, sebazapieraním a čínorodou láskou.“¹⁰¹

Dôležité je tiež poukázať na to, že kánon 7 hovorí aj o kresťanoch všeobecne, teda aj o kresťanoch nekatolíkoch. Krst je totiž spoločným znakom pričlenenia do Cirkvi u všetkých kresťanov. Má teda ekumenický charakter. V zmysle spomínaného predpisu platí, že aj kresťania nekatolíci, ktorí „... veria v Krista a boli riadne pokrstení, sú v istom, hoci nedokonalom spoločenstve s Katolíckou cirkvou, ktorá ich považuje za kresťanov“.¹⁰² Mocou jediného krstu sú kresťania nekatolíci bratia a sestry v Ježišovi Kristovi. Kódex korešponduje s Druhým vatikánskym koncilom aj v kán. 7§ 2, ktorý je aplikáciou princípu vyjadrenom vo vieroučnej konštitúcii *Lumen gentium*, ktorý hovorí: „*Toto je jediná Kristova Cirkev, ktorú vo Vyznaní viery vyznávame ako jednu, svätú, katolícku a apoštolskú, ktorú náš Spasiteľ po svojom zmŕtvychvstaní zveril Petrovi, aby bol jej pastierom (Jn 21, 17), poveril jeho i ostatných apoštolov, aby ju šírili a viedli (porov. Mt 2, 18 a nasl.), a naveky ju vztýčil ako „stĺp a oporu pravdy“ (1 Tim 3, 15). Táto Cirkev ustanovená a usporiadaná na tomto svete ako spoločnosť jestvuje (subsistit in) v Katolíckej cirkvi, ktorú spravuje Petrov nástupca a biskupi, ktorí sú v spoločenstve s ním, hoci aj mimo jej organizmu jestvujú mnohé prvky posväcovania a pravdy, ktoré – ako dary vlastné Kristovej Cirkvi – pobádajú do katolíckej jednoty.“¹⁰³*

Vysvetlite termín veriaci v Krista.

Aké sú dva princípy?

CCEO: Kán. 8 – V plnom spoločenstve s Katolíckou cirkvou tu na zemi sú tí pokrstení, ktorí sa v jej viditeľnom organizme spájajú s Kristom zväzkami vyznania viery, sviatostí a cirkevného riadenia.

CIC 1983: Kán. 205 – V plnom spoločenstve Katolíckej cirkvi tu na zemi sú tí pokrstení, ktorí sa v jej viditeľnom organizme spájajú s Kristom, a to zväzkami vyznania viery, sviatostí a cirkevného riadenia.

Kánon 8 opisuje konštitutívne elementy, ktorých prítomnosť u pokrstených vytvára plné *communio* s Katolíckou cirkvou. Sú to:

1. zväzky viery, ktorej obsahom sú tie pravdy, ktoré učí Katolícka cirkev;
2. zväzky siedmich sviatostí, ktoré vysluhuje Katolícka cirkev;

¹⁰¹ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 10. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 76.

¹⁰² DEKRÉT UNITATIS REDINTEGRATIO o EKUMENIZME č. 3. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/unitatis-redintegratio>. (03.07.2020).

¹⁰³ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 10. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 70.

3. zväzky cirkevného riadenia, ktorými sú podriadenosť nástupcovi apoštola Petra a biskupom v spoločenstve s ním.

Pre vytvorenie plnej *communio* s Katolíckou cirkvou musia byť prítomné všetky tri elementy. Ak niektorý z nich chýba, nemôžeme o tomto *communio* hovoriť. Dôsledkom nadobudnutého *communio* je to, že osoba sa stáva príslušníkom Katolíckej cirkvi so všetkými právami a povinnosťami, ktoré z toho vyplývajú. Preto pokrstení nekatolíci nemôžu byť subjektmi práv a povinností tak, ako sú ustanovené v Katolíckej cirkvi. Oni sa riadia vlastným kánonickým právom alebo štatútmi.¹⁰⁴ Mimoriadny status v Katolíckej cirkvi majú katechumeni, teda tí, ktorých byzantská liturgia nazýva *ohlašenny* (ohlásení). Sú to tí, ktorí žiadajú o krst a pričlenenie sa ku Katolíckej cirkvi. O nich sa Katolícka cirkev stará po prednesení žiadosti ako o svojich vlastných. Ich práva a povinnosti majú byť upresnené partikulárnym právom, všeobecné právo im však už teraz priznáva právo na cirkevný pohreb.¹⁰⁵

Čo treba splniť, aby bol veriaci v spoločenstve s Katolíckou cirkvou?

2.1.1 Práva a povinnosti všetkých veriacich v Krista

Kánony 10 – 26 CCEO hovoria o povinnostiach a právach všetkých kresťanov. Tu je dôležité vedieť dve veci:

1. Keď sa v cirkevnom kódexe hovorí o všetkých kresťanoch, myslia sa tým všetci, ktorí boli krstom včlenení do Katolíckej cirkvi, čiže hierarchia, duchovenstvo, mníšstvo i svetskí veriaci. Títo všetci tvoria Boží ľud.

2. Uvedené práva a povinnosti sa netýkajú nekatolíckych kresťanov. Tí sa riadia právom alebo štatútami vlastného spoločenstva. Katolícka cirkev ich nazýva nezjednotenými bratmi.

Spoločenstvá, do ktorých patria, sami nazývajú cirkvami alebo náboženskými spoločnosťami. Cirkevný kódex teda dáva príslušníkom Katolíckej cirkvi tieto práva a povinnosti:

2.1.2 Závazok zachovávanía katolíckej viery

CCEO: Kán. 10 – Poslušní Božiemu slovu a živému autentickému Magistériu Cirkvi sú veriaci v Krista viazaní neporušene uchovávať a otvorene vyznávať vieru ochraňovanú a odovzdávanú predkami ako najvyššiu hodnotu a tiež ju stále viac prakticky poznávať a robiť plodnou v dielach lásky.

CIC 1983: Kán. 754 – Všetci veriaci sú povinní zachovávať konštitúcie a dekréty, ktoré s cieľom predkladať učenie a odsudzovať mylné názory vydáva legítimna cirkevná

¹⁰⁴ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 71.

¹⁰⁵ Kán. 587 CCEO.

autorita, z osobitného dôvodu však tie, ktoré vydáva rímsky veľkňaz alebo kolégium biskupov.

Kresťania majú povinnosť:

1. neporušene zachovávať vieru,
2. otvorene sa k viere priznávať a žiť podľa nej.

Vieroučná konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu *Lumen Gentium* o tom učí takto: „Svätý Boží ľud má účasť aj na Kristovom prorockom úrade tým, že o ňom vydáva živé svedectvo, najmä životom podľa viery a lásky, ako aj tým, že prináša obeť chvály Bohu, totiž ovocie úst vyznávajúcich jeho meno (porov. Hebr 13, 15). Spoločenstvo veriacich ako celok, ktorému sa dostalo pomazania od Ducha Svätého (porov. 1 Jn 2, 20 a 27), sa nemôže myliť vo viere a túto svoju osobitnú vlastnosť prejavuje nadprirodzeným zmyslom pre vieru, ktorý je v celom ľude, keď 'od biskupov až po posledného veriaceho laika' vyjadruje svoj všeobecný súhlas vo veciach viery a mravov. Týmto zmyslom pre vieru, ktorý vzbudzuje a udržuje Duch pravdy, Boží ľud pod vedením posvätného učiteľského úradu – ktorý verne poslúchajúc prijíma nie ako ľudské slovo, ale naozaj ako slovo Božie (porov. 1 Sol 2, 13) – neochvejne sa pridŕža viery, raz navždy odovzdanej svätým (porov. Júd 3), hlbšie do nej preniká správnym úsudkom a plnšie ju uvádza do života.“¹⁰⁶

Otcovia prvých koncilov a partikulárnych synod definovali pravdy viery definitívnym spôsobom, za asistencie Svätého Ducha. To, čo prijali od apoštolov, premietali do jednotlivých životných situácií tak, ako ich prinášal život. Pôsobením Svätého Ducha potom odovzdávali a učili pravdy viery aj ostatný ľud, aby mu pomohli dosiahnuť v pravde neporušenej viery spásu. Tak sa to deje až do dnešných čias. Dnes stojí na stráží čistoty katolíckej viery Cirkev prostredníctvom svojho Učiteľského úradu. Učiteľský úrad predstavuje predovšetkým autorita pápeža s kolégiom biskupov, ktorí sú skutočnými nástupcami apoštolského zboru. Jeho predstaviteľom v eparchii je eparchialny biskup, ktorý má vážnu povinnosť ohlasovať túto neporušenú vieru a učiť o nej Boží ľud. Iba Cirkev prostredníctvom svojho Učiteľského úradu má právo skúmať a ohodnocovať pravovernosť teologických mienok. Na najvyššej úrovni má túto úlohu Kongregácia pre učenie viery.

Ešte treba pripomenúť, že pre kánon 10 CCEO je významné, že sa odvoláva na predkov, čiže na vieru, ktorú vyznávali a zanechali pre nás „naši svätí otcovia“ v ich vlastnej tradícii. Už svätý apoštol Pavol vyzýva Solúnčanov: „A tak teda, bratia, stojte pevne a držte sa učenia, ktoré ste prijali či už slovom a či naším listom.“¹⁰⁷ A v Prvom liste Korinťanom píše: „Odovzdal som vám predovšetkým to, čo som aj ja prijal...“¹⁰⁸ Dar viery a jej čistotu považujú katolíci za svoje najväčšie dedičstvo. Preto sa jej s láskou učia a prijímajú jej pravdy.

¹⁰⁶ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 12. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 77 – 78.

¹⁰⁷ 2 Sol. 2, 15.

¹⁰⁸ 1 Kor 15, 3.

Aké povinnosti majú veriaci voči Cirkvi?

2.1.3 Rovnaká dôstojnosť všetkých kresťanov

CCEO: Kán. 11 – Medzi všetkými veriacimi v Krista, pre ich znovuzrodenie v Kristovi, existuje z hľadiska dôstojnosti a činnosti opravdivá rovnosť, na základe ktorej všetci spolupracujú na budovaní Kristovho tela, každý podľa svojho vlastného postavenia a úlohy.

CIC 1983: Kán. 208 – Medzi všetkými veriacimi, pre ich znovuzrodenie v Kristovi, existuje z hľadiska dôstojnosti a činnosti opravdivá rovnosť, na základe ktorej všetci spolupracujú na budovaní Kristovho tela, každý podľa svojho postavenia a úlohy.

Niektorí žijú vo svete ako laici, niektorí sú povolani k službe v cirkevnej hierarchii ako pastieri a doktori Božieho ľudu. Všetci sú však povolani k tej istej spáse. Termín dôstojnosť (po lat. *dignitas*) sa v tomto prípade nechápe v sociologickom, ale v teologickom zmysle. Vysvetľuje to vieroučná konštitúcia o Cirkvi *Lumen Gentium*: „*Svätá Cirkev je z Božieho ustanovenia usporiadaná a spravovaná v obdivuhodnej rôznosti. Lebo ako máme v jednom tele mnoho údov, ale všetky údy nekonajú tú istú činnosť, tak aj my mnohí sme jedno telo v Kristovi a jednotlivo sme si navzájom údmi.*“ (Rím 12, 4 – 5)

Vyvolený Boží ľud je teda len jeden: „Jeden je Pán, jedna viera, jeden krst.“ (Ef 4, 5) Všetky údy získavajú svojím znovuzrozením v Kristovi rovnakú dôstojnosť, spoločnú milosť Božích detí, spoločné povolanie na dokonalosť, tú istú spásu, tú istú nádej a nerozdielnú lásku. V Kristovi a Cirkvi teda niet nijakej nerovnosti, čo sa týka pôvodu, národnosti, spoločenského postavenia ani pohlavia, pretože „už niet Žida ani Gréka, niet otroka ani slobodného, niet muža a ženy, lebo vy všetci ste jeden v Kristovi Ježišovi“ (Gal 3, 28 gréc.; porov. Kol 3, 11).

I keď v Cirkvi nekráčajú všetci tou istou cestou, predsa všetci sú povolani na svätosť a Božou spravodlivosťou dostali tú istú vieru (porov. 2 Pt 1, 1). Hoci sú niektorí z Kristovej vôle ustanovení pre iných za učiteľov, vysluhovateľov tajomstiev a pastierov, predsa je medzi všetkými ozajstná rovnosť z hľadiska dôstojnosti a spoločnej činnosti všetkých veriacich na budovaní Kristovho tela. Lebo rozdiel, ktorý stanovil Pán medzi posvätnými služobníkmi a ostatným ľudom Božím, zahŕňa vzájomnú väzbu, keďže pastieri a ostatní veriaci sú vzájomne spojení úzkymi vzťahmi: pastieri Cirkvi podľa Pánovho príkladu slúžia si navzájom i ostatným veriacim, kým veriaci zasa ochotne spolupracujú so svojimi pastiermi a učiteľmi. A tak v tejto rozmanitosti všetci vydávajú svedectvo o obdivuhodnej jednote Kristovho tela; lebo práve táto rozličnosť milostí, služieb a činností spája Božie deti vedno, keďže „všetko toto spôsobuje jeden a ten istý Duch“ (1 Kor 12, 11)“¹⁰⁹

¹⁰⁹ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 32. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 107 – 108.

Rovnakú dôstojnosť všetkých veriacich nenarúša ani princíp Cirkvi ako hierarchického spoločenstva. Hierarchické postavenie je totiž v Cirkvi chápané ako postavenie služby. Klerik, ktorý je v hierarchickom postavení na vyššej úrovni ako svetskí kresťania, teda predstavuje toho, kto je povoláný k vyššej službe. Ba platí, že čím je niekto na hierarchickom stupni v Cirkvi vyššie, tým je postavený k väčšej službe.

Existujú medzi veriacimi v Katolíckej cirkvi rozdiely?

2.1.4 Povinnosť zachovávať spoločenstvo s Cirkvou

CCEO: Kán. 12 – § 1. Veriaci v Krista sú zviazaní aj svojím vlastným spôsobom konania vždy zachovávať spoločenstvo s Cirkvou.

§ 2. S veľkou starostlivosťou majú plniť povinnosti, ktorými sú viazaní voči Cirkvi univerzálnej a vlastnej cirkvi *sui iuris*.

CIC 1983: Kán. 209 – § 1. Veriaci v Krista sú povinní aj svojím spôsobom konania vždy zachovávať spoločenstvo s Cirkvou.

§ 2. Veľmi svedomito majú plniť povinnosti, ktorými sú viazaní tak voči univerzálnej Cirkvi, ako aj partikulárnej, do ktorej patria podľa predpisov práva.

Je tu vlastne vyjadrená zásada Druhého vatikánskeho koncilu „*sentire cum Ecclesia*“, čiže cítiť s Cirkvou, žiť s ňou a pre ňu. Členstvo v Cirkvi je *communio*, čiže je zviazané s vytváraním spoločenstva s inými. Preto každý člen Cirkvi je povinný udržiavať jednotu s inými členmi. Toto sa realizuje vo vlastnej farnosti. Tým, že zachovávam *communio* s vlastnou farnosťou, zachovávam spoločenstvo s celou Cirkvou.

Členstvo v Katolíckej cirkvi znamená včlenenie sa do Cirkvi ako do Kristovho mystického tela. To sa realizuje tým, že veriaci prijíma všetky aspekty, ktoré vyplývajú z tohto členstva. Veriaci majú povinnosť preukazovať nábožnú poslušnosť autentickému učeniu svojich biskupov (kánon 600 CCEO); hierarchia má zas voči veriacim povinnosť rešpektovať ich práva, a to na základe princípu spravodlivosti, ktorý je vyžadovaný zákonom, a nie z princípu úcty, zhovievavosti alebo tolerancie, ktoré vyžaduje všeobecná ľudská morálka.

Veriaci majú zas povinnosť byť otvorení voči univerzálnej Cirkvi a jej potrebám, hlavne čo sa týka povolání k posvätnnej službe (kánon 329 § 1 CCEO) a do misií (kánon 329 § 2 CCEO). To sa uskutočňuje autentickým životom viery vo vlastnej farnosti a vlastnej cirkvi *sui iuris*.

Aké povinnosti vyplývajú pre veriacich, ak chcú zachovať plné spoločenstvo s Katolíckou cirkvou?

2.1.5 Právo a povinnosť viesť svätý život

CCEO: Kán. 13 – Všetci veriaci v Krista musia podľa vlastného postavenia venovať svoje sily na to, aby viedli svätý život a napomáhali vzrast Cirkvi a jej ustavičné posväcovanie.

CIC 1983: Kán. 210 – Všetci veriaci majú podľa vlastného postavenia venovať svoje sily na to, aby viedli svätý život a napomáhali vzrast Cirkvi a jej ustavičné posväcovanie.

Kánony 13 CCEO a 210 CIC vlastne opakujú náuku Druhého vatikánskeho koncilu o povolani k svätosti: „*Je predmetom viery, že Cirkev, ktorej tajomstvo posvätný koncil predkladá, je neporušiteľne svätá. Lebo Kristus, Boží Syn, ktorý je s Otcom a Duchom Svätým zvelebovaný ako ‚jediný Svätý‘ miloval Cirkev ako svoju nevestu a seba samého vydal za ňu, aby ju posvätil (porov. Ef 5, 25 – 26), spojil so sebou ako svoje telo a naplnil darom Ducha Svätého na Božiu slávu. Preto sú v Cirkvi všetci povolaní na svätosť, či už patria k hierarchii, alebo sú pod jej vedením, ako hovorí apoštol: ‚Lebo to je Božia vôľa, vaše posvätenie‘ (1 Sol 4, 3; porov Ef 1, 4), spojil so sebou ako svoje telo a naplnil darom Ducha Svätého na Božiu slávu.*“ A konštitúcia zdôrazňuje veľmi tesné spojenie medzi povolaním k svätosti a rastom Cirkvi. „*Preto sú v Cirkvi všetci povolaní na svätosť, či už patria k hierarchii, alebo sú pod jej vedením, ako hovorí apoštol: ‚Lebo to je Božia vôľa, vaše posvätenie.‘ (1 Sol 4, 3; porov Ef 1, 4) Táto svätosť Cirkvi sa neprestajne prejavuje a má sa prejavovať v ovoci milosti, ktoré Duch Svätý prináša vo veriacich; nachádza mnohotvárne zvýraznenie u jednotlivcov, ktorí smerujú k dokonalej láske vo svojom životnom stave a tým sú na povzbudenie ostatným; osobitným spôsobom sa prejavuje v praktizovaní rád, ktoré sa zvyčajne volajú evanjeliové. Uskutočňovanie rád, na ktoré sa na podnet Ducha Svätého podujímajú mnohí kresťania buď súkromne, alebo v cirkevne schválenom povolaní, alebo životnom stave, prináša a má prinášať do sveta žiarivé svedectvo a príklad tejto svätosti.*“¹¹⁰

Svätý Pavol nazýva kresťanov podiel svätých (Kol 1, 12): „... ako ste vydávali svoje údy na neprávosť, keď slúžili nečistote a neprávosti, tak teraz vydávajte svoje údy na posvätenie, aby slúžili spravodlivosti (Rim 6, 19). Však viete, aký je čas, že už nadišla hodina, aby ste sa prebudili zo sna. Vedť teraz je nám spása bližšie ako vtedy, keď sme uverili. Noc pokročila, deň sa priblížil. Zhodme teda skutky tmy a oblečme sa do výzbroje svetla.“ (Rim 13, 11 – 12).

Aj keď sa zdá, že povolanie k svätosti, ktoré sa v Cirkvi uskutočňuje, má morálny charakter, predsa nestráca právny charakter. Povolanie k svätosti totiž participuje na najvyššom zákone *salus animarum suprema lex*. Povolanie k svätosti úzko súvisí so spásou duší. Zmyslom a najhlbším princípom Cirkvi je spasit', zachrániť duše. Veriaci v Krista nemôžu dosiahnuť svätosť, ak nebudú odpovedať na osobné povolanie k svätosti, aby

¹¹⁰ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 39 – 42. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 116 – 123.

„všetkými silami, ktoré dostali z dobrodenia Stvoriteľa a z milosti Vykupiteľa, napomáhali stáły rast Cirkvi vo svätosti.“¹¹¹

Na čo majú veriaci zamerať svoje sily?

2.1.6 Právo a povinnosť spolupráce na šírení božského posolstva vykúpenia

CCEO: Kán. 14 – Všetci veriaci v Krista majú právo a povinnosť snažiť sa, aby sa Božie posolstvo spásy stále viac a viac dostávalo ku všetkým ľuďom všetkých čias a celého sveta.

CIC 1983: Kán. 211 – Všetci veriaci majú povinnosť a právo snažiť sa, aby sa Božie posolstvo spásy stále viac a viac dostávalo ku všetkým ľuďom všetkých čias a celého sveta.

Tento kánon vyjadruje základné právo, ale aj povinnosť všetkých kresťanov danú zákonom, ale tiež vyplývajúcu z morálnych zásad, napomáhať, aby sa Božské posolstvo vykúpenia rozširovalo čoraz viac na všetkých ľuďoch každej doby a celého sveta. Táto povinnosť, vyplývajúca zo zákona, sa dotýka celej hierarchickej Cirkvi, osobitne však rodičov a tých, ktorí ich zastupujú (kánon 627 § 1). Rodičia sú totiž prvými učiteľmi viery svojich detí. Zároveň tento kánon v sebe implicitne zahŕňa aj povolanie kresťanov k napomáhaniu misijnej činnosti v zmysle predpisu kánn. 584 § 1. a 585 § 4. CCEO.

Vieroučná konštitúcia *Lumen Gentium* o tom hovorí: „*Slovom, na všetkých laikoch dolieha vznešená povinnosť pracovať na tom, aby sa spasiteľné úmysly Božie čím ďalej tým viac uskutočňovali všade na svete na všetkých ľuďoch všetkých čias. Nech sa im preto všade umožní, aby aj oni, podľa svojich síl a súhlasne s požiadavkami doby mali činnú účasť na spásonosnom diele Cirkvi.*“¹¹²

Aké prostriedky majú veriaci využívať na ohlasovanie evanjelia?

¹¹¹ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 33. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 109. Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 75.

¹¹² DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 33. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 109.

2.2 Vzťah hierarchie a svetských veriacich

CCEO: Kán. 15 – § 1. To, čo pastieri Cirkvi reprezentujúci Krista ako učitelia viery vyhlasujú alebo ako správcovia Cirkvi stanovujú, veriaci v Krista, vedomí si vlastnej zodpovednosti, sú povinní s kresťanskou poslušnosťou zachovávať. § 2. Veriaci v Krista majú právo, aby sa so svojimi potrebami, najmä duchovnými, a so svojimi žiadosťami obracali na pastierov Cirkvi.

§ 3. Podľa svojich vedomostí, odbornosti a prestíže sami majú právo, ba niekedy aj povinnosť prejsť pastierom Cirkvi svoju mienku o tom, čo sa vzťahuje na dobro Cirkvi, a oboznámiť s ňou aj ostatných veriacich v Krista, pričom majú zachovať neporušenosť viery a mravov i úctu voči pastierom a mať na zreteli spoločný osôh a dôstojnosť osôb.

CIC 1983: Kán. 212 – Veriaci, vedomí si vlastnej zodpovednosti, sú povinní s kresťanskou poslušnosťou pridržať sa toho, čo posvätní pastieri, reprezentujúci Krista, vyhlasujú ako učitelia viery alebo stanovujú ako správcovia Cirkvi.

§ 2. Veriaci majú právo, aby sa so svojimi potrebami, najmä duchovnými, a so svojimi žiadosťami obracali na pastierov Cirkvi.

§ 3. Podľa svojich vedomostí, odbornosti a vážnosti sami majú právo, ba niekedy aj povinnosť prejsť posvätným pastierom svoju mienku o tom, čo sa vzťahuje na dobro Cirkvi, a oboznámiť s ňou aj ostatných veriacich, pričom majú zachovať neporušenosť viery a mravov i úctu voči pastierom a mať na zreteli spoločný osôh a dôstojnosť osôb.

Z povinnosti zachovávať jednotu s Cirkvou vyplýva povinnosť zachovávať aj poslušnosť voči hierarchii v zmysle predpisu kán. 15 § 1. CCEO. Tato poslušnosť je kvalifikovaná ako kresťanská poslušnosť a vlastne sa opiera o poslušnosť Krista.¹¹³ Tento kánon definuje vzťah medzi svetskými kresťanmi a ich vlastnými pastiermi. Posvätní pastieri sú z Kristovej vôle správcami božských tajomstiev. Svojou službou sú povolaní posväcovať, učiť a riadiť Boží ľud, preto majú byť podporovaní veriacimi kresťanmi v duchu spolupráce a kresťanskej úcty, ktorá im prináleží podľa Kristovho mandátu, ktorý odovzdal apoštolom.

Aj veriacim kresťanom kánon garantuje právo predkladať pastierom Cirkvi svoje potreby, predovšetkým duchovné. Juridickou rečou povedané, ide o „právo petície“, ústnej alebo písomnej, ktorá má podobu žiadosti kompetentnej autorite v rôznych potrebách, legislatívnym alebo administratívnym procesom, o partikulárnych dobrách, individuálne alebo kolektívne. Toto právo korešponduje s povinnosťou pastierov seriózne prijímať tieto žiadosti a nie je viazaný právom splniť, čo sa žiada, okrem predmetu petície, ktorý je samozrejým právom

¹¹³ Pогов. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо, 2008, s. 75.

veriacich kresťanov. Napríklad právo žiadať od kompetentných služobníkov vysluhovanie svätých sviatostí, katechizáciu, katolícku výchovu a podobne.

Tento kánon zaručuje vo svojom § 3 určitú demokraciu v Cirkvi. Hovoríme o „určitej demokracii“, pretože Cirkev je hierarchická a nie demokratická. Hierarchia sa však chápe v služobnom a nie panujúcom zmysle slova. Tento kánon garantuje právo na slobodné vyjadrovanie, myslenie a verejné publikovanie svojich názorov v Cirkvi, pritom však treba mať na zreteli integritu viery, slušnosť a rešpekt voči pastierom Cirkvi. Treba tiež pritom pamätať na užitočnosť pre spoločenstvo a dôstojnosť osoby.

Sloboda vyjadrovania teda nemá bezhraničné medze. Je ohraničená hranicami, ktoré predstavuje božská a katolícka viera, ktorú definuje Magistérium Cirkvi, a cirkevnou disciplínou.¹¹⁴

V čom spočíva poslušnosť veriacich hierarchii?

2.2.1 Právo veriacich prijímať od svojich pastierov pomoc z duchovných dobier Cirkvi

CCEO: Kán. 16 – Veriaci v Krista majú právo, aby od pastierov Cirkvi dostávali pomoc z duchovných dobier Cirkvi, najmä z Božieho slova a zo sviatostí.

CIC 1983: Kán. 213 – Veriaci majú právo, aby od posvätných pastierov dostávali pomoc z duchovných dobier Cirkvi, najmä z Božieho slova a zo sviatostí.

Veriaci kresťania katolíci majú právo žiadať od katolíckych vysluhovateľov pomoc v podobe duchovných dobier Cirkvi, osobitne z Božieho slova a sviatostí. Tento kánon korešponduje s povinnosťami katolíckych vysluhovateľov (kánon 671 § 1. CCEO). Cirkev má povinnosť sláviť a vysluhovať sväté sviatosti veriacim kresťanom ako Kristove tajomstvá (kánon 667 CCEO). Veriaci teda majú právo na vysluhovanie svätých sviatostí. Toto právo im môže byť odmietnuté len z legitímnych dôvodov predvídaných právom. Takže môžeme povedať, že toto právo nie je absolútne, ale vysluhovateľ má dodržiavať predpisy práva pri vysluhovaní sviatostí v zmysle kán. 381 § 2.¹¹⁵ Vysluhovateľ však nemôže odmietnuť vysluhovanie sviatostí z osobných dôvodov alebo z dôvodov svojho vkusu.¹¹⁶

¹¹⁴ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 76.

¹¹⁵ Kán. 382 – § 2. Klerici majú povinnosť, ak nie sú zdržiavaní oprávnenou prekážkou, poskytovať pomoc z duchovných dobier Cirkvi, najmä Božieho slova a sviatostí veriacim v Krista, ktorí o to vhodne žiadajú, sú náležite disponovaní a právom nemajú zakázané sviatosti prijímať.

¹¹⁶ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 76.

Veriaci majú tiež právo na vyslúženie nedeľnej a sviatočnej homílie a katechézu primeranú ich veku a stavu. Keďže Cirkev krstom znovuzrodila nové stvorenia, je jej povinnosťou, aby spolu s rodičmi dbala o ich katolícku výchovu (kán. 628 § 1. CCEO).

Konštitúcia Sacrosanctum Concilium o posvätnnej liturgii Druhého vatikánskeho koncilu tiež hovorí: „*Duchovní pastieri sa majú horlivo a trpezlivo usilovať o liturgickú formáciu a vnútornú i vonkajšiu aktívnu účasť veriacich, primeranú ich veku, povolaniu, spôsobu života a stupňu náboženskej vyspelosti, čím plnia jednu z hlavných úloh verného správcu Božích tajomstiev. A svoje stádo majú v tomto viesť nielen slovom, ale aj príkladom.*“¹¹⁷

Veriaci majú tiež právo na katechetickú výchovu (kán. 619 CCEO), prípravu pred prijatím sviatosti manželstva (kán. 783 § 1), manželia majú tiež právo žiadať od duchovných pastierov pomoc, aby im pomohli k svätosti manželského a rodinného života (kán. 783 § 3 CCEO). V chorobe majú právo na primeranú starostlivosť duchovných pastierov a v nebezpečenstve smrti majú právo, aby im bola vyslúžená sviatosť pomazania chorých v zmysle predpisu kánn. 735, 738 CCEO. Tento kánon vyvažuje postavenie veriacich kresťanov a posvätných vysluhovačov.

Akú pomoc môžu veriaci dostať od svojich pastierov?

2.2.2 Právo na vlastnú formu duchovného života

CCEO: Kán. 17 – Veriaci v Krista majú právo vzdávať Bohu kult podľa predpisov vlastnej cirkvi *sui iuris*, ako aj pridržiavať sa vlastnej formy duchovného života, ale zhodnej s náukou Cirkvi.

CIC 1983: Kán. 214 – Veriaci majú právo, aby vzdávali Bohu kult podľa predpisov vlastného obradu, schváleného legitímnymi pastiermi Cirkvi, a pridržiavali sa vlastnej formy duchovného života, ak sa zhoduje s náukou Cirkvi.

Kán. 17 kánon CCEO hovorí, že všetci veriaci kresťania participujú na Kristovej kňazskej funkcii a sú preto povolaní k vykonávaniu Božieho kultu. 17 kánon CCEO spresňuje právo veriacich vykonávať Boží kult a hovorí, že veriaci v Krista majú právo náležite praktizovať Boží kult podľa predpisov vlastnej cirkvi *sui iuris* a zachovávať vlastnú formu duchovného života, ktorá však má byť v zhode s doktrínou Cirkvi.

Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov *Kongregácie pre východné cirkvi* to vysvetľuje takto: „Každý veriaci preto praktizuje Boží kult sebe vlastným spôsobom. Kultové zhromaždenia sa teda skladajú z rozmanitých častí, ako telo je zložené z rôznych údov, ale všetky vedno utvárajú jedno telo (porov. 1 Kor 12, 12 – 31). Týmto spôsobom celé telo

¹¹⁷ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia SACROSANCTUM CONCILIIUM O posvätnnej liturgii, č. 19. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 189 – 190.

bohoslužobného zhromaždenia, dobre prepojené spoluprácou každého článku, podľa energie vlastnej každému členovi, môže rásť a dospieť k jednote viery a poznania Krista, a pritom sa vyhne nebezpečenstvu, že by bolo unášané vetrom hocakého učenia (Ef 4, 13 – 16)

Kánon 17 garantuje aj slobodu praktizovať vlastný obrad. Všetci tiež majú právo byť slobodní pred donucovaním prejsť do inej cirkvi *sui iuris* (kánon 31 a 38 CCEO). Tieto práva sú chránené aj trestným právom (kán. 1465 CCEO). O participácii svetských veriacich na božskom kulte hovorí aj kán. 403 CCEO § 1: *Pri rešpektovaní práva a povinnosti zachovávať všade vlastný obrad laici majú právo činne sa zúčastňovať, podľa predpisov liturgických kníh, na liturgických sláveniach každej cirkvi sui iuris*. Tu sa stretávame s dvoma odlišnými, ale zároveň medzi sebou veľmi blízkymi termínmi, obrad a cirkev *sui iuris*. Obrad, ako je to stanovené v kán. 28 CCEO, nie je iba element, ktorý charakterizuje iba jednu alebo viac cirkví *sui iuris*, ale zároveň prispieva k určovaniu cirkevnej identity jednotlivých veriacich.¹¹⁸

V skutočnosti všetci veriaci v Krista majú podporovať poznávanie vlastného obradu a sú viazaní všade ho zachovávať, ak nie je právom pripustená výnimka v zmysle predpisu kán. 40 § 3 CCEO. Pretože bohoslužobné slávenie je úkonom Cirkvi, veriaci majú právo a povinnosť zachovávať svoju cirkevnú identitu pri bohoslužobnom kulte.¹¹⁹

Tiež CIC latinskej Cirkvi v kánone 112 § 2 MP DCIC potvrdzuje: „*Ani dlhotrvajúci zvyk prijímať sviatosti podľa obradu niektorej cirkvi sui iuris neprináša so sebou zaradenie do tejto cirkvi*.“¹²⁰ Teda všetci veriaci, východní i latinskí, ktorí zo spravodlivej príčiny stabilne využívajú farnosť alebo inštitút iného obradu, v ktorej prijímajú aj sviatosti, predsa vždy zostanú zapísaní do vlastnej cirkvi *sui iuris*.

Kán 17 CCEO zdôrazňuje, že veriaci sa majú pridržiať vlastnej formy duchovného života, zhodnej však s náukou Cirkvi. To je podmienka, ktorou chce Cirkev predísť z dôvodu skúsenosti nebezpečenstvu falošného mysticismu a trvá na tom, že duchovnosť musí byť v súlade s učením Katolíckej cirkvi.¹²¹ Druhý vatikánsky koncil v dekréte *Perfectae Caritatis* o obnove rehoľného života opisuje duchovný život s Kristom „ukrytý“ v Bohu (porov. Kol 3, 3), ktorý má posilňovať modlitba, čerpajúc z rýdzich prameňov kresťanskej spirituality. Najmä nech každodenne berú do rúk Sväté písmo, aby čítaním a rozjímaním svätých kníh získali „vznešenosť poznania Krista Ježiša“ (Flp 3, 8). Nech v duchu Cirkvi srdcom i ústami slávia posvätnú liturgiu, najmä posvätné tajomstvo Eucharistie, a nech týmto výdatným prameňom udržiavajú svoj duchovný život.¹²²

¹¹⁸ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 76.

¹¹⁹ Porov. KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI. *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana.1998, s. 16 – 17.

¹²⁰ LETTERA APOSTOLICA IN FORMA DI «MOTU PROPRIO» DEL SOMMO PONTEFICE FRANCESCO „DE CONCORDIA INTER CODICES“. In: http://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160531_de-concordia-inter-codices.html. (09.07.2020).

¹²¹ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 77.

¹²² Dekrét PERFECTAE CARITATIS o obnove rehoľného života, č 6. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/perfectae-caritatis>. (09.07.2020).

Čoho sa majú veriaci pri bohoslužobnom kulte pridŕžiavať?

2.2.3 Právo veriacich kresťanov slobodne zakladať združenia

CCEO: Kán. 18 – Veriaci v Krista majú právo slobodne zakladať a viesť združenia na ciele dobročinnnej lásky alebo nábožnosti, alebo na rozvíjanie kresťanského povolania vo svete a zhromažďovať sa, aby tieto ciele dosahovali spoločne.

CIC 1983: Kán. 215 – Veriaci majú právo slobodne zakladať a viesť združenia na ciele dobročinnnej lásky alebo nábožnosti, alebo na rozvíjanie kresťanského povolania vo svete a zhromažďovať sa, aby tieto ciele dosahovali spoločne.

Cirkev dáva veriacim kresťanom právo slobodne sa schádzať a zakladať svoje združenia. Ich cieľom má však byť:

1. láska,
2. nábožnosť,
3. oživenie kresťanského povolania vo svete.¹²³

V dekréte o laickom apoštoláte *Apostolicam actuositatem* Druhého vatikánskeho koncilu sa hovorí: „Medzi apoštolskými združeniami jestvuje veľká rozmanitosť. Niektoré prijímajú na seba všeobecný apoštolský cieľ Cirkvi, iné majú za cieľ najmä evanjelizovať a posväcovať, ďalšie sa usilujú preniknúť kresťanským duchom časný poriadok, iné vydávajú svedectvo o Kristovi najmä skutkami milosrdenstva a lásky.“¹²⁴

a) Tieto združenia však nemôžu byť zakladané s cieľom smerovať proti cirkevnej vrchnosti. Pod podmienkou, že sa zachováva patričný vzťah k cirkevnej vrchnosti, laici majú právo zakladať spolky, viesť ich a zapísať sa do už jestvujúcich.¹²⁵

b) Ak sú tieto združenia zakladané nanovo, nemôžu kopírovať náplň už jestvujúcich. Treba sa však vyhýbať triešteniu síl, ktoré nastáva vtedy, keď sa zakladajú bez dostatočného dôvodu nové spolky a diela, alebo ak sa udržuujú pri živote už neužitočné organizácie, alebo prekonané metódy.¹²⁶

c) Tieto združenia majú zmysel len vtedy, ak sa život v nich napĺňa ideálom, pre ktorý boli založené. Okrem toho laici, ktorí verní svojmu povolaniu vstúpili do daktorej od Cirkvi schválenej organizácie alebo ustanovizne, nech sa snažia úprimne si osvojiť i jej

¹²³ Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005, s. 261 – 262.

¹²⁴ DEKRÉT APOSTOLICAM ACTUOSITATEM o Apoštoláte laikov, č. 19. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/apostolicam-actuositatem>. (09.07.2020).

¹²⁵ DEKRÉT APOSTOLICAM ACTUOSITATEM o Apoštoláte laikov, č. 19. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/apostolicam-actuositatem>. (09.07.2020)..

¹²⁶ DEKRÉT APOSTOLICAM ACTUOSITATEM o Apoštoláte laikov, č. 9. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/apostolicam-actuositatem>. (09.07.2020).

*charakteristický spôsob duchovného života.*¹²⁷ Tieto združenia sú zverené formácii miestneho hierarchu (kánon 620 CCEO).

Okrem svetských veriacich právo združovať sa prislúcha aj klerikom. Tieto združenia však musia mať také ciele, ktoré zodpovedajú duchovnému stavu a eparchialny biskup má právo oficiálne posúdiť tieto ciele. Kánon 391 CCEO: *„Klerici majú právo podľa kán. 578 § 3 združovať sa s inými na dosiahnutie cieľov primeraných klerickému stavu; právo posúdiť primeranosť týchto cieľov však prislúcha eparchiálnemu biskupovi.“*

Aký cieľ majú mať združenia v Cirkvi?

2.2.4 Katolícka apoštolská činnosť

CCEO: Kán. 19 – *Kedže všetci veriaci v Krista sa zúčastňujú na poslaní Cirkvi, majú právo, aby aj vlastnými podujatiami, každý podľa svojho stavu a postavenia, napomáhali alebo podporovali apoštolskú činnosť; nijaké podujatie si však nemá nárokovať na označenie katolícke, ak na to nedala súhlas kompetentná cirkevná autorita.*

CIC 1983: Kán. 216 – *Kedže všetci veriaci v Krista sa zúčastňujú na poslaní Cirkvi, majú právo, aby aj vlastnými podujatiami, každý podľa svojho stavu a postavenia, napomáhali alebo podporovali apoštolskú činnosť. Nijaké podujatie si však nemá nárokovať na označenie katolícke, ak na to nedala súhlas kompetentná cirkevná autorita.*

Tento kánon je inšpirovaný dekrétom Druhého vatikánskeho koncilu o laickom apoštoláte *Apostolicam actuositatem*, ktorý opisuje vzťah k hierarchii:

1. *Hierarchia má napomáhať apoštolát laikov, dávať mu základné pokyny a duchovnú pomoc, zameriavať apoštolskú činnosť na spoločné dobro Cirkvi a dbať na zachovávanie náuky a poriadku. Apoštolát laikov iste pripúšťa rozličné vzťahy k hierarchii podľa svojich rozmanitých foriem a cieľov. Takto jestvujú v Cirkvi mnohé apoštolské podujatia, ktoré vznikli z rozhodnutia samých laikov, a oni ich aj vedú podľa svojho múdreho úsudku. Prostredníctvom nich Cirkev môže za určitých okolností lepšie plniť svoje poslanie, a preto ich hierarchia nezriedka oceňuje a odporúča. Nijaké podujatie nech si však nenárokuje nazývať sa katolíckym bez súhlasu zákonitej cirkevnej vrchnosti.*

2. *Okrem toho môže cirkevná vrchnosť v záujme všeobecného dobra Cirkvi vyvolať a osobitne napomáhať niektoré apoštolské združenia a podujatia, ktoré bezprostredne sledujú*

¹²⁷ DEKRÉT APOSTOLICAM ACTUOSITATEM o Apoštoláte laikov, č. 4. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/apostolicam-actuositatem>. (09.07.2020).

duchovný cieľ. Za ne preberá osobitnú zodpovednosť. A tak hierarchia organizuje apoštolát rozmanitým spôsobom podľa okolností. Pritom niektoré jeho formy tesnejšie spája so svojim apoštolským poslaním; berie však zreteľ na vlastnú povahu a rozdielnosť, a preto ponecháva laikom potrebnú slobodu konania. Tento úkon hierarchie sa v rozličných cirkevných dokumentoch nazýva splnomocnením alebo mandátom.

3. Napokon hierarchia zveruje laikom niektoré úlohy, ktoré úzko súvisia s úlohami duchovných pastierov, napríklad pri vyučovaní náboženstva, pri niektorých liturgických úkonoch a v pastoračnej činnosti. Vzhľadom na dané poslanie laici pri vykonávaní týchto úloh úplne podliehajú vyššiemu cirkevnému vedeniu.¹²⁸

Cieľ tohto predpisu spočíva v tom, aby dokázali ihneď rozpoznať iniciatívy, ktoré chce hierarchia ihneď klasifikovať a rozlišovať ich od všetkých iných, ktorí si môžu zabezpečiť dôveru k sebe iba skrze svoju pravdivosť a autenticnosť.¹²⁹

Čo treba splniť, aby sa združenie mohlo volať katolícke?

2.2.5 Právo na kresťanskú výchovu

CCEO: Kán. 20 – Keďže veriaci v Krista sú krstom povolaní, aby viedli život zodpovedajúci evanjeliovej náuke, majú právo na kresťanskú výchovu, ktorou majú byť riadne pripravovaní na dosiahnutie zrelosti ľudskej osoby a súčasne na spoznanie a prežívanie tajomstva spásy.

CIC 1983: Kán. 217 – Keďže veriaci v Krista sú krstom povolaní, aby viedli život zodpovedajúci evanjeliovej náuke, majú právo na kresťanskú výchovu, ktorou majú byť správne formovaní, aby dosiahli zrelosť ľudskej osoby a súčasne poznali a prežívali tajomstvo spásy.

Pojem kresťanskej výchovy, práv a povinností osôb, ktoré sa podieľajú na procese výchovy, sú obsiahnuté v predpisoch kán. 627 – 629 CCEO. Tak ako právo na výchovu je základným právom človeka, tak je kresťanská výchova právom veriaceho. Toto je uvedené v kán. 20 a je inšpirované deklaráciou Druhého vatikánskeho koncilu *Gravissimum Educationis* o kresťanskej výchove,¹³⁰ v ktorej konciloví otcovia jasne predstavili koncept kresťanskej výchovy a v kódexe sa premietol v kán. 629 CCEO.¹³¹

¹²⁸ DEKRÉT APOSTOLICAM ACTUOSITATEM o Apoštoláte laikov, č. 24, In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/apostolicam-actuositatem>. (09.07.2020).

¹²⁹ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 77.

¹³⁰ Deklarácia GRAVISSIMUM EDUCATIONIS o kresťanskej výchove, č. 1 – 2, In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/gravissimum-educationis>. (09.07.2020).

¹³¹ Kán. 629 CCEO: „Všetci vychovávateľia sa majú starať o formáciu celej ľudskej osoby tak, aby mladí harmonickým rozvojom fyzických, intelektuálnych a morálnych schopností, poučení v kresťanských čnostiach, dozrievali k dokonalejšiemu poznaniu a láske k Bohu, vo svedomí k správne hodnoteniu ľudských morálnych

Právo na kresťanskú výchovu, ktoré majú všetci veriaci, a deklarácia o kresťanskej výchove podrobnejšie definuje: „Kresťanská výchova sa neusiluje iba o spomenutú zrelosť ľudskej osoby, ale snaží sa najmä o to, aby si pokrstení, keď sa postupne uvádzajú do poznávania tajomstva spásy, čím ďalej tým viac uvedomovali dar viery, ktorý dostali; aby sa naučili klaňať sa Bohu Otcovi v Duchu a pravde (porov. Jn 4, 23), najmä liturgickými úkonmi, učili sa správať vo svojom živote spravodlivo a naozaj sväto ako noví ľudia (porov. Ef 4, 22 – 24), a tak dospeli k zrelosti muža, k miere plného Kristovho veku (Ef 4, 13) a pričínili sa o rast Kristovho tajomného tela. Okrem toho, vedomí svojho povolania, majú sa učiť vydávať svedectvo o nádeji, ktorú nosia v sebe (porov. 1 Pt 3, 15), a pomáhať stvárňovať svet v kresťanskom zmysle, v ktorom by prirodzené hodnoty – so zreteľom na Kristom vykúpeného človeka chápaného v jeho celosti – boli na osoh celej spoločnosti.“¹³² Detailné a konkrétne povinnosti sa nachádzajú v kódexových predpisov: rodičia (kán. 618 CCEO), pedagógovia (kán. 639 CCEO), biskupi (kán. 196 CCEO), farári (kán. 289 CCEO).¹³³ Katolícke školy (kán. 631 – 639 CCEO) a katolícke univerzity (kán. 640 – 645 CCEO) sú právne privilegovanými inštrumentami katolíckeho vzdelávania.¹³⁴

Kto je zodpovedný za náboženskú výchovu?

2.2.6 Právo na slobodu bádania

CCEO: Kán. 21 – Tí, ktorí sa venujú posvätným vedám, majú oprávnenú slobodu bádania, ako aj rozvážneho prejavovania svojej mienky v tých veciach, v ktorých sú zncami, pri zachovaní náležitej poslušnosti voči Magistériu Cirkvi.

CIC 1983: Kán. 218 – Tí, ktorí sa venujú posvätným disciplínam, majú oprávnenú slobodu bádania, ako aj rozvážneho prejavovania svojej mienky v tých veciach, v ktorých sú zncami, pri zachovaní náležitej poslušnosti voči Magistériu Cirkvi.

Právo hľadať pravdu a vyslovovať svoje vlastné presvedčenie patrí medzi najzákladnejšie práva človeka. Veriaci v Krista majú tie isté práva, ale okrem toho majú právo vyslovovať svoje presvedčenie v oblasti posvätných vied. Toto je kresťanské právo. Ale toto právo nie je absolútne, pretože počas vykonávania svojho povolania majú rešpektovať aj práva a povinnosti iných, a to tých, ktorí sú pastiermi Cirkvi.

hodnôt a ich slobodnému prijatiu a súčasne k dosiahnutiu bratského spoločenstva s inými, vďaka rozvinutému citu pre spravodlivosť a spoločenskú zodpovednosť.“

¹³² Deklarácia GRAVISSIMUM EDUCATIONIS o kresťanskej výchove, č. 2. On: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/gravissimum-educationis>. (09.07.2020).

¹³³ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічад. 2008, s. 78.

¹³⁴ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічад. 2008, s. 78.

Delikátnu problematiku teologických výskumov treba posudzovať v kontexte toho, že teológovia zasvätili svoj život štúdiu posvätných vied, a preto majú oprávnenú slobodu bádania, ako aj rozvážneho prejavovania svojej mienky v tých veciach, v ktorých sú znalcami, pri zachovaní náležitej poslušnosti Magistériu Cirkvi. Profesor Nedugatt dodáva, že poslušnosť neznamená pokoru.¹³⁵ Podrobnejšie predpisy a normy sú v predpisoch kán. 595 – 606 CCEO.

Čo treba zachovávať pri teologickom badaní?

2.2.7 Právo voľby životného stavu

CCEO: Kán. 22 – Všetci veriaci v Krista majú právo, aby pri voľbe životného stavu boli uchránení od akéhokoľvek nátlaku.

CIC 1983: Kán. 219 — Všetci veriaci majú právo, aby pri voľbe životného stavu boli uchránení od akéhokoľvek nátlaku.

Tento predpis kánona chráni základné právo ľudskej osoby. Je to slobodné právo pri výbere životného stavu. Veriacim v Krista prisluguje právo žiť v manželstve alebo si vybrať slobodný stav, alebo si vybrať duchovný stav. Pri výbere duchovného stavu však treba rozlišovať medzi *ius in statu vitae eligendo* a *ius in statu vitae sese admitendo*. Ide tu o to, že veriacim v Krista prislúcha právo vybrať si aj život v duchovnom a klerickom stave, ale ich rozhodnutie musí byť prijaté kompetentnou cirkevnou autoritou. Tento slobodný vyber zvlášť chránia kánony 527, bod. 3, 756 a 825 CCEO.¹³⁶

Je dovolené niekoho ovplyvňovať pri výbere budúceho životného povolania?

2.2.8 Právo na dobré meno

CCEO: Kán. 23 – Nikomu nie je dovolené nelegitímne poškodiť dobrú povesť, ktorej sa niekto teší, ani porušiť právo akejkol'vek osoby na ochranu vlastného súkromia.

CIC 1983: Kán. 220 – Nikomu nie je dovolené nelegitímne poškodiť dobrú povesť, ktorú niekto má, ani porušiť právo akejkol'vek osoby na ochranu vlastného súkromia.

¹³⁵ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічад. 2008, s. 78.

¹³⁶ Рогов. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 78.

Predpis kánona 23 vyjadruje právo každej osoby na dobré meno a na vlastnú intimitu. Základom tohto predpisu je prirodzený zákon. Človek má prirodzené právo, zo strany ostatných ľudí, na zachovávanie vlastnej dôstojnosti. Cirkev mu však toto právo priznáva aj na základe krstu, ktorým sa človek stáva Božím dieťaťom a ktorým sa zároveň stáva v Cirkvi osobou.

Toto právo je chránené aj trestným právom. Kán. 1452 CCEO hovorí: „*Kto spôsobil niekomu veľkú nespravodlivosť alebo vážne poškodil jeho dobrú povesť ohováraním, je povinný k poskytnutiu primeraného zadosťučinenia; ak však odmietol, má byť potrestaný menšou exkomunikáciou alebo suspenziou.*“ Kán. 1390 § 3 CIC tiež hovorí: „*Osočovateľ môže byť prinútený, aby poskytol aj primerané zadosťučinenie.*“

Môže sa veriaci obrátiť pri obhajobe dobrého mena na súd?

2.2.9 Právo na spravodlivé riešenie záležitostí

CCEO: Kán. 24 – § 1. Veriacim v Krista prislúcha, aby si práva, ktoré v Cirkvi majú, legitímne vymáhali a obhajovali na kompetentnom cirkevnom fóre podľa normy práva.

§ 2. Veriaci v Krista majú taktiež právo, aby v prípade, že ich kompetentná autorita predvoláva na súdne konanie, boli súdení pri zachovaní predpisov práva, ktoré treba uplatňovať s miernosťou.

§ 3. Veriaci v Krista majú právo, aby boli postihovaní kánonickými trestami iba podľa normy zákona.

CIC 1983: Kán. 221 – 1. Veriacim patrí, aby si legitímne vymáhali práva, ktoré majú v Cirkvi, a obhajovali si ich na kompetentnom cirkevnom fóre podľa normy práva.

§ 2. Veriaci majú taktiež právo, aby v prípade, že ich kompetentná autorita predvoláva na súdne konanie, boli súdení podľa právnych predpisov, ktoré treba uplatňovať s právnou miernosťou.

§ 3. Veriaci majú právo, aby boli postihovaní kánonickými trestami iba podľa normy zákona.

Podľa § 1 tohto kánona veriacim v Cirkvi prislúchajú nielen práva, ktoré sú ustanovené v cirkevných zákonoch, ale aj právo domáhať sa týchto práv na kompetentnom cirkevnom fóre, pričom má právo, aby jeho záležitosť bola riešená podľa platných zákonov. Svoje práva si môže obhájiť na kompetentných cirkevných súdoch, pričom si môže poslúžiť advokátom alebo iným zástupcom.

§ 2 garantuje všetkým veriacim, ktorí boli pozvaní pred súd, že počas procesu budú plne rešpektované cirkevné zákony, čiže je zaručené ich právo na spravodlivé riešenie ich záležitostí podľa normy práva a podľa kánonickej správnosti (*aequitas canonica*).¹³⁷

§ 3 garantuje aplikovanie zákonných princípov v prípade postihnutia kánonickým trestom. Platí tu starý princíp *nulla poena sine lege*, čiže žiaden trest bez zákona.¹³⁸ Tento princíp vyjadruje kán. 1414 § 1 CCEO: „*Trestom podlieha len ten, kto porušil trestný zákon alebo trestný príkaz, alebo úmyselne, alebo z vážne nedbanlivého zanedbania náležitej starostlivosti, alebo z vážne nedbanlivej neznalosti zákona, alebo príkazu.*“ Podobne aj kán. 1321 § 1 CIC 1983, ktorý hovorí: „*Nikto nie je trestaný, ak vonkajšie porušenie zákona alebo príkazu, ktorého sa dopustil, nie je sankčne postihnuteľné na základe úmyslu alebo nedbanlivosti.*“

Kto má právo obrátiť sa na kompetentné cirkevné fórum?

¹³⁷ Porov. GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005, s. 92.

¹³⁸ GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005, s. 194 – 199.

3 POVINNOSŤ HMOTNE PODPOROVAŤ CIRKEVNÉ INŠTITÚCIE

CCEO: Kán. 25 – § 1. Veriaci v Krista sú viazaní prispievať na potreby Cirkvi, aby mala to, čo je potrebné na božský kult, na diela apoštolátu a dobročinnnej lásky, ako aj na slušné materiálne zabezpečenie služobníkov.

§ 2. Sú viazaní aj napomáhať sociálnu spravodlivosť, a tiež, pamätajúc na prikázanie Pána, z vlastných príjmov podporovať chudobných.

CIC 1983: Kán. 221 – § 1. Veriaci majú povinnosť prispievať na potreby Cirkvi, aby mala to, čo je potrebné na Boží kult, na diela apoštolátu a dobročinnnej lásky, ako aj na slušné hmotné zabezpečenie služobníkov.

§ 2. Majú aj povinnosť napomáhať sociálnu spravodlivosť a tiež, pamätajúc na Pánovo prikázanie, z vlastných príjmov podporovať chudobných.

Druhý vatikánsky koncil v koncilovom dekréte *Presbyterorum Ordinis* o účinkovaní a živote kňazov učí takto: „*Kňazi, vyvolení spomedzi ľudí a ustanovení za zástupcov ľudí pred Bohom, aby prinášali dary a obety za hriechy, žijú s ostatnými ľuďmi ako s bratmi. Tak i Pán Ježiš, Boží Syn, ktorého ako človeka poslal Otec k ľuďom, prebýval medzi nami a chcel sa stať podobným svojim bratom vo všetkom, okrem hriechu. Jeho príklad nasledovali už svätí apoštoli a blahoslavený Pavol, učiteľ národov, 'vybraný hlásať Božie evanjelium' (Rim 1, 1), napísal, že sa stal pre všetkých všetkým, aby zachránil aspoň niektorých. Kňazi novej zmluvy sa síce svojím povolaním a vysviackou určitým spôsobom vyčleňujú spomedzi Božieho ľudu, ale nie aby sa od neho alebo od ktoréhokoľvek človeka oddeľovali, lež aby sa celkom zasvätili dielu, na ktoré ich povolal Pán. Nemohli by byť Kristovými služobníkmi, keby neboli svedkami a vysluhovateľmi iného života, než je tento pozemský, nemohli by však slúžiť ľuďom, keby sa odcudzili ich životu a prostrediu. Sama ich činnosť si z osobitných dôvodov vyžaduje, aby sa nepripodobnili tomuto svetu, ale zároveň žiada, aby žili na tomto svete medzi ľuďmi, aby ako dobrí pastieri poznali svoje ovce a usilovali sa priviesť aj tie, ktoré nepatria do tohto ovčince, aby aj ony počúvali Kristov hlas, aby bolo jedno stádo a jeden pastier. Na dosiahnutie tohto cieľa veľmi pomáhajú tie čnosti, ktoré si ľudia právom cenia vo vzájomnom spolunažívaní, ako je dobrosrdečnosť, úprimnosť, statočnosť, stálosť, vytrvalá starostlivosť o spravodlivosť, zdvorilosť a ostatné čnosti, ktoré odporúča apoštol Pavol slovami: 'Napokon, bratia, myslite na všetko, čo je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je mravne čisté, čo je milé a čo má dobrú povest', čo je čnostné a chváľtebné!*“¹³⁹

Treba mať vždy na zreteli príklad veriacich prvotnej Cirkvi v Jeruzaleme, kde „všetko mali spoločné“ (Sk 4, 32) a „rozdeľovalo sa každému podľa toho, kto ako potreboval“ (Sk 4, 35). Preto je nanajvýš vhodné, aby aspoň v krajinách, kde vydržiavanie duchovenstva závisí úplne

¹³⁹ Dekrét PRESBYTERORUM ORDINIS o účinkovaní a živote kňazov, č. 3. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/presbyterorum-ordinis>. (10.07.2020).

alebo z veľkej časti od príspevkov veriacich, zbierala prostriedky venované na tento cieľ nejaká diecézna ustanovizeň, ktorú spravuje biskup za pomoci delegovaných kňazov, a kde sa to ukazuje užitočné, aj laikov skúsených v ekonómii. Taktiež je želateľné, aby sa okrem toho podľa možnosti zriadil v jednotlivých diecézach alebo krajinách spoločný fond, z ktorého by mohli biskupi urobiť zádosť ďalším záväzkom voči osobám, ktoré poskytujú Cirkvi svoje služby, a napomáhať rozličné potreby diecézy; aby zámožnejšie diecézy z neho mohli pomáhať chudobnejším, a tak hojnosť jedných prekonávala nedostatok druhých. Aj tento spoločný fond sa má skladať predovšetkým z príspevkov veriacich, ale takisto z iných zdrojov, zákonite vymedzených.

Okrem toho v štátoch, kde ešte nie je primerane zorganizovaná sociálna starostlivosť o duchovenstvo, nech sa biskupské konferencie postarajú, aby sa zriadili – vždy v súlade s cirkevnými a občianskymi zákonmi – diecézne ustanovizne, ustanovizne pre viaceré diecézy alebo aby sa založila organizácia pre celé územie, ktorými by sa pod dozorom hierarchie dostatočne zaistila náležitá zdravotná prevencia a opatera kňazov, ako aj ich primerané zabezpečenie v prípade choroby, práceneschopnosti alebo staroby. Takto založenú ustanovizeň nech kňazi podporujú v duchu solidárnosti so spolubratmi, ujímajúc sa ich v ich ťažkostiach. Nech pritom berú do úvahy, že takto môžu bez úzkosti o budúcnosť nehatene praktizovať chudobu v duchu evanjelia a plne sa venovať práci na spásu duší. Tí však, ktorých sa to týka, nech sa pričinia, aby sa tieto ustanovizne združovali aj v medzinárodnom rámci, a tak sa väčšmi upevnili a rozšírili.“¹⁴⁰

Hoci poslanie Cirkvi nie je ani politickej, ani sociálnej či ekonomickej povahy, nemôže nevyužívať ľudské zdroje, pretože žije a existuje v podmienkach tohto sveta. Najmä má povinnosť využívať časné dobré, najmä na Boží kult, na primeranú mzdu služobníkov, na diela apoštolátu a lásky a na misijnú činnosť. Veriaci si môžu splniť svoju povinnosť rôznymi spôsobmi a, samozrejme, aj s prihliadnutím na ich možnosti – finančnými prostriedkami, prácou.¹⁴¹

Kán. 25 § 2 vyhlasuje aj inú povinnosť – podporovať sociálnu spravodlivosť a pomáhať chudobným z vlastných príjmov. Toto zodpovedá právu každej osoby využívať zdroje postačujúce pre seba a svoju rodinu. Plniac si túto svoju úlohu Cirkev „*chce poslúžiť Kristovi, v chudobných a trpiacich spoznáva obraz svojho chudobného a trpiaceho zakladateľa, ktorý toto ustanovil ako znamenie na identifikáciu pre svojich učeníkov*“.¹⁴² Predpis tohto paragrafu odkazuje na božský príkaz, a tým prekonáva zahanbujúci rozpor medzi sociálnou pomocou,

¹⁴⁰ Dekrét PRESBYTERORUM ORDINIS o účinkovaní a živote kňazov, č. 21. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/presbyterorum-ordinis>. (10.07.2020).

¹⁴¹ Рогов. NEDUNGATT, G.: Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков. Львів: Свічадо, 2008, s. 79.

¹⁴² DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU: LUMEN GENTIUM, dogmatická konštitúcia o Cirkvi č. 8. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 70 – 71.

ktorá má za cieľ rehabilitáciu chudobných, a bohumilou aktivitou, ktorá môže sa zastaviť iba na pomoci chudobným, neumožňujúc im poskytnúť pomoc samým sebe.¹⁴³

Na aké aktivity sú veriaci povinní prispievať Cirkvi svojimi prostriedkami?

3.1 Zásady, ktoré ohraničujú využívanie práv veriacich

CCEO: Kán. 26 – § 1. Pri uplatňovaní svojich práv veriaci v Krista ako jednotlivci aj ako spojení v združeniach musia mať na zreteli spoločné dobro Cirkvi, ako aj práva iných a svoje povinnosti voči iným.

§ 2. Cirkevnej autorite prislúcha, aby so zreteľom na spoločné dobro usmerňovala uplatňovanie práv, ktoré sú veriacim v Krista vlastné.

CIC 1983: Kán. 223 – § 1. Pri uplatňovaní svojich práv veriaci ako jednotlivci aj ako spojení v združeniach musia mať na zreteli spoločné dobro Cirkvi, ako aj práva iných a svoje povinnosti voči iným.

§ 2. Cirkevnej autorite prislúcha, aby so zreteľom na spoločné dobro usmerňovala uplatňovanie práv, ktoré sú veriacim vlastné.

Táto všeobecná norma je zároveň ukončením prvého titulu CCEO o kresťanoch, všetkých ich právach a povinnostiach. Juridické konzekvencie z týchto dvoch dispozícií sú tieto:

1. Spoločné dobro Cirkvi má prednostné právo pred záujmami jednotlivých osôb alebo spoločenstiev.

2. Práva veriacich kresťanov, jednotlivcov alebo spoločenstiev nemôžu obmedzovať práva ostatných veriacich kresťanov.

3. Cirkev vzhľadom na predchádzajúce dva imperatívy má právo regulovať základné práva veriacich kresťanov.¹⁴⁴

Zákonodarca na záver prvého titulu teda v prípade, že ide o spoločné dobro, obmedzuje využívanie práv, ktoré môžu v Cirkvi využívať veriaci ako jednotlivci alebo združení v niektorej cirkevnej asociácii, alebo inom spoločenstve. Pod spoločným dobrom sa rozumie dobro v spoločenskom alebo politickom rozmere krajín alebo národov, ktoré predstavuje zachovanie stability, poriadku, výsledkov práce a kultúrnych výsledkov, a tiež stav spoločenského pokoja. Je to vlastne uplatnenie všeobecnej zásady, ktorá hovorí, že práva jedného človeka sa končia tam, kde sa začínajú práva druhého.

¹⁴³ Pогов. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 79.

¹⁴⁴ Pогов. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 80 – 81.

Na čo treba brať ohľad veriacim pri uplatňovaní svojich práv?

3.2 Prijímanie nekatolíkov do Katolíckej cirkvi

Právo na náboženskú slobodu, ktoré Katolícka cirkev uznala v dekréte Druhého vatikánskeho koncilu *Dignitatis Humanae* znamená povinnosť hľadania pravdy a právo na slobodný výber cirkvi alebo cirkevného spoločenstva, do ktorého chce človek patriť. Pravda sa však nemôže vynucovať, a to ani vonkajším, ani vnútorným – psychologickým nátlakom.¹⁴⁵ To znamená, že Katolícka cirkev sa pri ohlasovaní pravdy má chrániť pred akýmkoľvek náznakom prozelytizmu.¹⁴⁶

Na druhej strane však uznanie náboženskej slobody znamená, že do Katolíckej cirkvi môžu slobodne vstúpiť nepokrstení, čiže tí, ktorí boli doteraz príslušníkmi nekresťanských náboženstiev. O prijatie do spoločenstva Katolíckej cirkvi môžu požiadať aj kresťania pochádzajúci z východných pravoslávnych cirkví alebo zo západných nekatolíckych protestantských cirkví.

Od týchto žiadateľov Cirkev vyžaduje splnenie len nevyhnutných podmienok.¹⁴⁷ V každom prípade musí kresťanské spoločenstvo, do ktorého žiadateľ doteraz patril, vysluhovať platný krst.¹⁴⁸ Platnosť krstu sa nespochybňuje u žiadateľov prichádzajúcich z pravoslávnych cirkví a u evanjelikov pokrstených po 4. júni 2001, keď bola uzavretá dohoda o vzájomnom uznaní krstu medzi Katolíckou a Evanjelickou cirkvou a. v. na Slovensku.¹⁴⁹

V prípade, že je oprávnená pochybnosť o platnosti vysluženého krstu, treba žiadateľa pokrstiť podmienne. Oprávnená pochybnosť môže nastať vtedy, ak spoločenstvo, v ktorom bol žiadateľ pokrstený, krstí spôsobom, ktorý Katolícka cirkev nepovažuje za platný. Môže sa dotýkať platnosti matérie (napr. nebola použitá čistá prirodzená voda) alebo krstnej formuly (napr. spoločenstvo nekrstí v mene Najsvätejšej Trojice), alebo samotného spôsobu, ktorým nekatolícke spoločenstvo vykonáva krst (napr. voda nebola liata, ale krst bol vykonaný pokropením vodou).

¹⁴⁵ DIGNITATIS HUMANAЕ Deklarácia o náboženskej slobode, č. 2. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/dignitatis-humanae>. (10.07.2020).

¹⁴⁶ Kán. 586 CCEO: „Prísne sa zakazuje kohokoľvek pod nátlakom alebo nevhodnými spôsobmi navádzať, alebo lákať vstúpiť do Cirkvi; ale všetci veriaci v Krista sa majú starať, aby bolo zabezpečené právo na náboženskú slobodu a nikto nebol od Cirkvi nespravodlivým trápením odstrašovaný.“

¹⁴⁷ Kán. 896 CCEO: „Na tých, ktorí boli pokrstení v nekatolíckych cirkvách alebo cirkevných spoločnostiach, a spontánne žiadajú o vstup do plného spoločenstva s Katolíckou cirkvou, či už ide o jednotlivcov, alebo o skupiny, sa okrem toho, čo je potrebné, nemá navyše ukladať nijaké bremeno.“

¹⁴⁸ Kán. 901 CCEO: „Ak sa do Katolíckej cirkvi prijímajú nekatolíci, ktorí nepatria do žiadnej východnej cirkvi, ak sú platne pokrstení, treba zachovať vyššie uvedené normy.“

¹⁴⁹ ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 231.

Žiadateľ tiež musí byť patrične poučený o pravdách katolíckej viery, musí byť duchovne pripravený a zložiť vyznanie katolíckej viery.¹⁵⁰ Prax Katolíckej cirkvi na Slovensku vyžaduje, aby toto vyznanie viery bolo písomné. Pre veriacich, ktorí prichádzajú ku katolíckej jednote z Pravoslávnej cirkvi, sa má žiadať len jednoduché vyznanie katolíckej viery.¹⁵¹

Pokrstení východní nekatolíci, ktorí vstupujú do Katolíckej cirkvi, si zachovávajú svoj obrad.¹⁵² Znamená to, že ak pravoslávny kresťan na Slovensku vstupuje do Katolíckej cirkvi, zachováva si byzantský obrad a stáva sa členom Gréckokatolíckej cirkvi. Podobne je to aj s tými kresťanmi, ktorí do Katolíckej cirkvi prichádzajú z nekatolíckych cirkví a ekleziálnych spoločenstiev pochádzajúcich z latinskej Cirkvi. Zachovávajú si latinský obrad a stávajú sa príslušníkmi Rímskokatolíckej cirkvi.

Za akých podmienok môžu nekatolíci vstúpiť do Katolíckej cirkvi?

3.3 *Unitas seu Communio* v Katolíckej cirkvi

Pod pojmom Cirkev sa od apoštolských čias nerozumie uniformné spoločenstvo, ale je chápaná ako spoločenstvo rôznorodých spoločenstiev pochádzajúcich z rozličných národov a kultúr, a tým aj z rozličných liturgických obradov a tradícií. Táto rozmanitosť je znakom pravej katolíckosti a ozdobou Katolíckej cirkvi. Už Pius XII. o tom učí takto: „*Orientales ritus, quorum augusta antiquitas et praeclaro est ornamento Ecclesiae omni et fidei catholicae divinam unitatem affirmat religios servantur.*“¹⁵³

Tieto spoločenstvá aj napriek svojej vonkajšej národnej, kultúrnej a liturgickej rozdielnosti, spojené apoštolským *communio*, predsa zachovávali vzájomnú jednotu a vytvárali jednu a jedinou Kristovu Cirkev. Katechizmus Katolíckej cirkvi o tom učí takto: „*Kristova Cirkev je skutočne prítomná vo všetkých oprávnených miestnych spoločenstvách veriacich, ktoré – spojené so svojimi pastiermi – sa v Novom zákone tiež volajú cirkvami... V nich sa hlásaním Kristovho evanjelia zhromažďujú veriaci a slávi sa tajomstvo Pánovej večere...*“¹⁵⁴

¹⁵⁰ Kán. 897 CCEO: „Veriaci v Krista niektorej východnej nekatolíckej cirkvi má byť do Katolíckej cirkvi prijatý len cez vyznanie katolíckej viery, po predchádzajúcej doktrínálnej a duchovnej príprave, každý podľa svojho stavu.“

¹⁵¹ DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESIARUM o východných katolíckych cirkvách, č. 25. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientalum-ecclesiarum>. (10.07.2020).

¹⁵² Kán. 35 CCEO: „Pokrstení nekatolíci vstupujúci do plného spoločenstva s Katolíckou cirkvou si majú všade vo svete ponechať vlastný obrad, pestovať ho a podľa možnosti zachovávať, preto sa majú zapísať do cirkvi *sui iuris* toho istého obradu, pri neporušení práva obrátiť sa na Apoštolskú stolicu v osobitných prípadoch osôb, spoločenstiev alebo regiónov.“

¹⁵³ PIUS XII. Motu Proprio CLERI SANCTITATE. § 1. In: https://www.vatican.va/content/pius-xii/en/motu_proprio/index.html. (10.07.2020).

¹⁵⁴ KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI. Trnava: Spolok sv. Vojtecha. 1998, č. 832.

Kristova Cirkev dodnes existuje v Katolíckej cirkvi. Výraz katolícky je veľmi podobný výrazu univerzálny. Grécky termín *katholikos* pochádza z výrazu *kar holón kosmón* (po celom svete).¹⁵⁵ Názov katolícky sa často stotožňuje s pojmom rímskokatolícky. Rímskokatolícka cirkev je však len jedno z mnohých spoločenstiev, ktoré spolu vytvárajú Katolícku cirkev. Pre Rímskokatolícku cirkev sa tiež používa názov latinská Cirkev.¹⁵⁶

Okrem latinskej Cirkvi totiž do Katolíckej cirkvi patria aj východné katolícke cirkvi pochádzajúce z piatich liturgických a obradových tradícií. Týchto liturgických tradícií je na Východe päť: Alexandrijská, Antiochijská, Arménska, Chaldejská a Konštantínopolská, z ktorých pochádza dvadsaťdva východných katolíckych cirkví.¹⁵⁷ Tieto cirkvi sa tak odlišujú svojimi obradmi, ktoré sú dedičstvom celej Kristovej Cirkvi.

Katolícka cirkev je teda navonok, ale aj vnútorne rozmanité spoločenstvo, rozličné nielen kultúrnymi zvyklosťami národov, ktoré do nej patria, ale aj liturgickými, teologickými a cirkevno-kánonickými štruktúrami, ktoré vytvárajú. Toto spoločenstvo je preto natoľko diferencované, že bez vnútorného princípu by nemohlo fungovať a táto rozmanitosť by spolu nemohla existovať.

Koncil učí, že „do spoločenstva Cirkvi sú naplno včlenení tí, ktorí majú Kristovho Ducha, prijímajú celé jej zriadenie a všetky v nej ustanovené prostriedky spásy a sú v jej viditeľnom organizme spojení s Kristom, ktorý ju spravuje prostredníctvom najvyššieho veľkňaza a biskupov, a to zväzkami vyznania viery, sviatostí a cirkevného vedenia a spoločenstva.“¹⁵⁸

Aj súčasné katolícke právo potvrdzuje toto tvrdenie: „Táto Cirkev, ustanovená a usporiadaná na tomto svete ako spoločnosť, pretrváva v Katolíckej cirkvi, ktorú spravuje Petrov nástupca a biskupi v spoločenstve s ním.“¹⁵⁹

Tieto vnútorné princípy, vlastné všetkým katolíckym spoločenstvám bez rozdielu obradu, vytvárajú *koinonio*¹⁶⁰ (gr.), čiže *communio* (lat.) (spoločenstvo) jednej a jedinej Katolíckej cirkvi. Táto *koinonio*, *communio*, čiže spoločenstvo, v ktorom sú tieto tak veľmi rozmanité cirkvi zjednotené, znamená, že aj napriek spomínanej rozličnosti sú všetky katolícke cirkvi zjednotené trojnásobnými zväzkami:

- viery,
- sviatostného života
- a cirkevného riadenia.

Aby sa niektoré spoločenstvo kresťanov mohlo nazývať katolícke, musí mať tieto konkrétne znaky.

¹⁵⁵ TRETERA, J. R.: *Konfesní právo a církevní právo*. Praha : Jan Krigl Nakladatelství Výroba expedícia tiskovin. 1997, s. 30.

¹⁵⁶ Porov. Kán. 1, kán. 111, 112, 438, 926 CIC 1983 alebo napr. kán.1, 37,41. CCEO.

¹⁵⁷ Kán. 28 § 2. CCEO: „§ 2. Obrady, o ktorých kódex pojednáva, sú tie, ak nie je zrejmé iné, ktoré pochádzajú z tradícií Alexandrijskej, Antiochijskej, Arménskej, Chaldejskej a Konštantínopolskej cirkvi.“

¹⁵⁸ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralna konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 14. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1968, s. 81 – 82.

¹⁵⁹ Porov. Kán. 7 § 2 CCEO a kán. 205 CIC 1983.

¹⁶⁰ Porov. PÁPEŽSKA RADA PRE NAPOMÁHANIE JEDNOTY KREŠŤANOV. *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme*. Trnava : SSV.1994.

3.4 Povinnosť vyznávať katolícku vieru

Cirkevný kódex veriacim katolíkom prikazuje, že *božskou a katolíckou vierou treba veriť všetko to, čo obsahuje napísané alebo tradované Božie slovo, čiže jeden poklad viery zverený Cirkvi, a súčasne sa predkladá ako Bohom zjavené buď slávnostným Magistériom Cirkvi, alebo jej riadnym a univerzálnym magistériom...*¹⁶¹ Kódex zároveň katolíkom prikazuje *vyhýbať sa akýmkoľvek náukám, ktoré sú s nimi v rozpore.*¹⁶² Okrem toho treba bez výhrad prijať a zachovávať aj všetky i jednotlivé pravdy, ktoré sa týkajú viery a zvykov, ktoré ohlasuje Magistérium Cirkvi definitívnym spôsobom, to znamená tie, ktoré sa vyžadujú na horlivé stráženie a odovzdávanie samotného depozitu viery. Kto odmieta tieto pravdy, ktoré treba prijať definitívnym spôsobom, protiví sa učeniu Katolíckej cirkvi.¹⁶³ *Od stáročí Cirkev neprestáva v mnohých jazykoch, kultúrach a národoch vyznávať svoju jedinu vieru, prijatú od jedného Pána, odovzdávanú ďalej jedným krstom a zakorenenú v presvedčení, že všetci ľudia majú iba jedného Boha a Otca.*¹⁶⁴ Základné pravdy katolíckej viery sú sformulované aj v Apoštolskom, a najmä v Nicejsko-konštantínopolskom vyznaní viery.¹⁶⁵ Všetci katolíci bez rozdielu vlastných tradícií a obradových zvyklostí majú povinnosť vyznávať tie isté pravdy katolíckej náuky.

3.5 Povinnosť prijímať sviatosti

Vo východnej cirkvi nazývané *mysterion* – tajomstvá,¹⁶⁶ ktoré odjakživa vysluhuje Kristova Cirkev. Katechizmus Katolíckej cirkvi definuje sviatosti ako *účinné znaky milosti ustanovené Kristom a zverené Cirkvi, ktorými sa nám udeľuje Boží život.*¹⁶⁷ Východný kódex hovorí, že sviatosťami, ktorými má Cirkev záväzok slúžiť, aby viditeľným znakom zjavovala tajomstvo Krista, náš Pán Ježiš Kristus posväcuje ľudí v sile Ducha Svätého, aby autentickým spôsobom vzdávali úctu Bohu Otcovi, a zaštepuje ich do seba samého a do Cirkvi, ktorá je jeho telom. Preto všetci kresťania, predovšetkým však posvätní služobníci, majú tieto sviatosti zbožne vysluhovať a prijímať, a verne zachovávať predpisy Cirkvi.¹⁶⁸

Kódex kánonického práva hovorí: „*Sviatosti Nového zákona ustanovené Kristom Pánom a zverené Cirkvi ako činy Krista a Cirkvi sú znakmi a prostriedkami, ktorými sa viera upevňuje, vzdáva sa kult Bohu a uskutočňuje posväcovanie ľudí, a tak zvrchovane prispievajú k utváraniu, upevňovaniu a prejavovaniu cirkevného spoločenstva...*“¹⁶⁹ Katolícka cirkev vysluhuje sedem sviatostí. Sú to krst, myropomazanie (v latinskej

¹⁶¹ Kán. 598 § 1. CCEO a kán. 750 CIC 1983.

¹⁶² Kán. kán. 598 § 1. CCEO a kán. 750 CIC 1983.

¹⁶³ Kán. 598 § 2. CCEO a kán. 752 CIC 1983.

¹⁶⁴ KKC 172.

¹⁶⁵ Pozri napr. KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI, Trnava : SSV. 1998, s. 53.

¹⁶⁶ KKC 774.

¹⁶⁷ KKC 1131.

¹⁶⁸ Kán. 667 CCEO.

¹⁶⁹ Kán. 840 CIC 1983.

Cirkvi birmovanie), Eucharistia, pokánie, pomazanie chorých, posvätný stav a manželstvo.¹⁷⁰

3.6 Povinnosť cirkevného riadenia

Nevyhnutnosť prináležitosti do Katolíckej cirkvi pre spásu platí pre všetkých, ktorí dobre vedia, že ju založil Ježiš Kristus ako potrebnú (na spasenie).¹⁷¹ Okrem toho ten, kto chce patriť do Katolíckej cirkvi, musí prijať celé jej zriadenie, ktoré predstavuje: rímsky pápež a biskupi, cirkevné vedenie a spoločenstvo veriacich.¹⁷²

Týmito znakmi sa veriaci katolíci zhromažďujú do toho istého živého spoločenstva, ktorým Svätý Duch od počiatku ovieva Cirkev a zjednocuje rozličné. Stávajú sa tak prostriedkami, ktorými sa v Katolíckej cirkvi dosahuje spása. Sú zároveň obrazom konkrétneho života každého kresťana katolíka: tá istá viera, tie isté sviatosti, to isté riadenie.¹⁷³

Aké princípy musia všetky katolícke spoločenstvá zachovávať, aby vytvárali spoločenstvo s Katolícku cirkvou?

3.7 Katechumeni

CCEO: 9 – § 1. Zvláštnym spôsobom sú s Cirkvou spojení katechumeni, ktorí totiž z podnetu Svätého Ducha prejavenu vôľou žiadajú, aby boli do nej včlenení, a tak sa týmto samým želaním, ako aj životom viery, nádeje a lásky, ktorý praktizujú, spájajú s Cirkvou, ktorá sa o nich stará už ako o svojich.

§ 2. Cirkev prejavuje o katechumenov zvláštnu starostlivosť tým, že ich povzbudzuje, aby žili podľa evanjelia, a keď ich uvádza k účasti na božskej liturgii, sviatostiach a božských chválach, udeľuje im už rozličné výsady, ktoré sú vlastné kresťanom.

CIC 1983: Kán. 206 § 1. Osobitným spôsobom sú s Cirkvou spojení katechumeni, totiž tí, ktorí z podnetu Ducha Svätého výslovne prejavenu vôľou žiadajú, aby boli do nej včlenení, a tak sa týmto želaním, ako aj životom viery, nádeje a lásky, ktorý praktizujú, spájajú s Cirkvou, ktorá sa o nich stará už ako o svojich.

¹⁷⁰ KKC 1113.

¹⁷¹ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 14. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 81 – 82.

¹⁷² DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 14. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 81 – 82.

¹⁷³ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 14. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 81 – 82.

§ 2. Cirkev prejavuje osobitnú starostlivosť o katechumenov. Keď ich vyzýva, aby žili podľa evanjelia, a keď ich uvádza do slávania posvätných obradov, udeľuje im už rozličné výsady, ktoré sú vlastné kresťanom.

Druhý vatikánsky koncil v pastorálnej konštitúcii *Lumen Gentium* hovorí o katechumenoch: „*Katechumeni, ktorí si pod vplyvom Ducha Svätého výslovne žiadajú, aby boli prijatí do Cirkvi, sa do nej začleňujú už touto túžbou. Matka Cirkev ich už ako svojich zahŕňa láskou a starostlivosťou.*“¹⁷⁴ Osobitné kritériá príslušnosti k Cirkvi majú katechumeni, teda tí, ktorí sú ohlásení a pripravujú sa na prijatie krstu. O tých sa Katolícka cirkev stará ako o vlastných¹⁷⁵ a ak by zomreli počas svojej predkrstnej prípravy, majú právo na kresťanský pohreb.¹⁷⁶

Katolícke *communio*, ktoré zhromažďuje rozličné národy, kultúry a liturgické tradície, je však aj ustavičným znakom prítomnosti Svätého Ducha, ktorý je skutočným tvorcom katolíckej univerzality Cirkvi, ktorú založil Ježiš Kristus: „*Preto sa tento ľud, hoci zostáva jeden a jediný, má šíriť po celom svete a cez všetky veky, aby sa splnil zámer vôle Boha, ktorý na počiatku stvoril jedinu ľudskú prirodzenosť a rozhodol sa napokon zhromaždiť v jedno svoje roztratené deti (porov. Jn 11, 52). Ved' Boh na to poslal svojho Syna, ktorého ustanovil za dediča všetkého (Hebr 1, 2), aby bol učiteľom, kráľom a kňazom všetkých, hlavou nového a všeobecného ľudu Božích detí. A napokon Boh na to poslal Ducha svojho Syna, Pána a Oživovateľa, aby bol pre celú Cirkev a pre jednotlivých veriacich princípom, ktorý ich zhromažďuje a zjednocuje v učení apoštolov, v bratskom spoločenstve, v lámaní chleba a v modlitbách (porov. Sk 2, 42).*“¹⁷⁷

Communio sa stáva znakom apoštolskej katolíckosti Katolíckej cirkvi, pretože ním plní Kristov príkaz daný apoštolom, aby v jeho mene zhromažďovali národy. Katolícka cirkev nie je národnou cirkvou, ale cirkvou národov. Je univerzálnou cirkvou. Cirkev je v tom istom čase poslaná, aby zjednotila všetkých, a preto sa neviaže výlučným a nerozlučným spôsobom na nijakú rasu, na nijaký národ, na nijaký zvláštny životný štýl, na nijaké dávne alebo nové obyčaje. Z toho vyplýva aj rovnosť všetkých kresťanov, lebo všetci boli znovuzrodení v Kristovi. Tento jej charakter vystihuje aj samotný termín katolícka, ktorý znamená všeobecná, čiže univerzálna.¹⁷⁸

Takto videným *communio* sa Katolícka cirkev stáva skutočne ekumenickou vo svojej katolíckej diferencovanosti. Rozmanitosť, ktorú zjednocuje, je znakom, ale zároveň aj

¹⁷⁴ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastorálna konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 14. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 81 – 82.

¹⁷⁵ Porov. SALACHAS, D. – NITKIEWICZ, K.: *Raporti interecclesiali tra cattolici orientali e latini*. Roma : Pontificio Istituto Orientale. 2007, s. 44.

¹⁷⁶ Kán. 875 CCEO a 1183 § 1 CIC 1983.

¹⁷⁷ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastorálna konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 13. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 78 – 81.

¹⁷⁸ Mt 28,18 – 20, Mk 16, 15 – 18. Porov. DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastorálna konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 13. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 78 – 81.

ponukou nádeje na uskutočnenie nožnej jednoty napriek rozmanitosti, ktorá dnes existuje v kresťanskom svete.

Zo vzájomného *communio* však vyplývajú aj ďalšie možnosti spoločného života. Poriadok a systém do tohto spolužitia prinášajú cirkevné zákony. Základný *corpus iuris canonici* súčasnej Katolíckej cirkvi tvoria obidva kódexy kánonického práva, západný *CODEX IURIS CANONICI* z roku 1983, východný *CODEX CANONUM ECCLESiarum ORIENTALIUM* z roku 1990 a apoštolská konštitúcia *Pastor Bonus* z roku 1988, ktorá má byť spájaná s oboma kódexami ako spojivo, ktoré istým spôsobom udržuje pospolu celú Cirkev a ktorá je hlavným nástrojom rímskeho veľkňaza.¹⁷⁹

Praktický dosah týchto dokumentov spočíva v tom, že je v nich obsiahnutý celkový spôsob života dnešnej Katolíckej cirkvi a v tomto obraze aj spôsob regulovania katolíckeho *communio*. Obsah týchto cirkevných zákonov je ovocím Druhého vatikánskeho koncilu. Dá sa preto povedať, že celkový kánonický obraz a tým aj spôsob života súčasnej Katolíckej cirkvi v jej interrituálnych reláciách sa dá spoznať len poznaním celej plnosti kánonického práva, hlavne toho, ktoré je obsiahnuté v obidvoch kódexoch.

Spôsob, akým sa má táto regulácia vzájomných vzťahov uberať, je vyjadrený hneď v prvom kánone obidvoch kódexov. Obidva kódexy totiž hovoria o základnej požiadavke pri práci so súčasnou platnou právnickou materiálou. Kódex kánonického práva latinskej Cirkvi vo svojom prvom kánone hovorí, že kánony, ktoré sa v ňom nachádzajú, sa týkajú iba latinskej Cirkvi. Kódex kánonov východných cirkví vo svojom prvom kánone hovorí podobne, teda že kánony tohto kódexu sa vzťahujú jedine a výlučne na východné katolícke cirkvi.¹⁸⁰ Zároveň však nastoľuje klauzulu, že ináč sa môže postupovať len v prípade, že je v zákone niečo iné ustanovené v zmysle vzťahov s latinskou Cirkvou. Teda kým latinský kódex je rezervovaný latinskej Cirkvi, východný kódex má ustanovenia, ktoré sa týkajú aj latinskej Cirkvi. V konkrétnejosti je desať kánonov vo východnom kódexe, ktoré sa priamo vzťahujú aj na latinskú Cirkev. Zaoberajme sa najprv týmito predpismi, keďže sa priamo zaoberajú materiálou týkajúcou sa vzájomnými vzťahmi obidvoch katolíckych cirkví.

Definujte pojem katechumen.

Aké má katechumen práva a povinnosti?

¹⁷⁹ VASIL, C.: *Patriarchálne cirkvi v Kódexe kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha.1999, s. 11.

¹⁸⁰ Kán. 1. CCEO: „Kánony tohto kódexu sa vzťahujú na všetky a len východné katolícke cirkvi, ak nie je vo vzťahu k latinskej Cirkvi výslovne ustanovené niečo iné.“

4 CIRKVI *SUI IURIS* A OBRAD

CCEO: Kán. 27 – Cirkev *sui iuris* sa v tomto kódexe nazýva skupina veriacich v Krista, spojená hierarchiou podľa normy práva, ktorú ako *sui iuris* výslovne alebo mlčky uznala najvyššia autorita Cirkvi.

CIC 1983 – nemá.

CCEO termín obrad, ale bez označenia významu vysvetľuje v titule 2. *Cirkvi sui iuris a obrady*, pričom sa vyhýba označeniu č. 1 a 3. Taktiež sa vyhýba termínu obrad vo význame liturgického úkonu alebo obradu, s výnimkou jednej okolnosti, a to – *ritus sacer* (posvätný obrad).¹⁸¹ A vo význame Cirkev sa termín obrad v CCEO nikdy nepoužíva.¹⁸²

Musíme si položiť otázku, čo znamená slovo obrad. Toto slovo má niekoľko významov, prof. Nedungatt hovorí o tridsiatich piatich.¹⁸³ Ale najdôležitejšie je to, že toto slovo sa vo východnej ekleziológii nepoužíva na označenie Cirkev ako spoločenstvo veriacich. Pravoslávne cirkvi nikdy nepoužívajú slovo obrad ako synonymum Cirkvi. Prv ako latinská ekleziológia pochopila význam slova Cirkev ako spoločenstvo, aby sa vyhla potrebe hovoriť o východných katolíckych cirkvách v množnom čísle, termín obrad sa používal, aby mohla rozlíšiť početnosť a rôznorodosť zjednotených cirkví. Preto mal termín obrad všetky tri významy: 1. liturgický obrad; 2. spojenie liturgie, teológie, duchovnosti, kánonickej disciplíny a taktiež zvyky; 3. spoločenstvo veriacich so svojou hierarchiou, ktorí boli v plnom spoločenstve s Apoštolským stolcom, ale pritom zachovávajúci svoj vlastný obrad vo význame 1 a 2. Takto sa termín používal v troch významoch aj v CS a taktiež na Druhom vatikánskom koncile.¹⁸⁴

Preto je liturgická tradícia súčasťou obradu každej východnej cirkvi *sui iuris* chápaného v zmysle kán. 28 § 1 CCEO,¹⁸⁵ ktorý sa odvolávajú na *Lumen Gentium* (č. 23) a *Orientalium Ecclesiarum* (č. 3) vymenúva najvýznamnejšie obrady, v ktorých sa ukazuje dedičstvo vlastné jednotlivým cirkvám *sui iuris*: liturgia, teológia, duchovnosť a disciplína.¹⁸⁶ To dedičstvo odlišujúce sa kultúrou a historickými okolnosťami národov, ktoré sa vyjadruje spôsobom

¹⁸¹ Porov. BOHÁČ, V.: *Ritus sacer* slávenia manželstva. In: *Manželstvo v kánonickom práve*. Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove. 2010, s. 105 – 106.

¹⁸² Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо, 2008, s. 92 – 93.

¹⁸³ Porov. Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо, 2008, s. 92.

¹⁸⁴ Porov. Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо, 2008, s. 92.

¹⁸⁵ KÓDEX KÁNONOV VÝCHODNÝCH CIRKVÍ, CODEX CANONUM ECCLESiarum ORIENTALIUM, promulgovaný sv. Jánom Pavlom II., Lublin : Vydavateľstvo Lublinskej arcidiecézy Gaudium. 2012, kán. 28 §§ 1. CCEO „Obrad je liturgické, teologické, duchovné a disciplinárne dedičstvo, odlišené kultúrou a historickými okolnosťami národov, ktoré sa vyjadruje spôsobom prežívania viery vlastným každej cirkvi *sui iuris*.“

¹⁸⁶ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 93.

prežívania viery vlastným každej cirkvi *sui iuris*. Tieto obrady pochádzajú z piatich veľkých tradícií – alexandrijskej, antiochijskej, arménskej, chaldejskej a konštantínopolskej.¹⁸⁷

Už pri pohľade na Katolícku cirkev prítomnú na Slovensku si nemôžeme nevšimnúť, že sa tu nachádza v dvoch spoločenstvách: vidíme ju ako Gréckokatolícku cirkev¹⁸⁸ a Rímskokatolícku cirkev. Rímskokatolícku cirkev nazýva kódex latinskou Cirkvou *sui iuris*, Gréckokatolícku cirkev zas pričleňuje medzi východné katolícke cirkvi *sui iuris*.

Tieto dve spoločenstvá patria do tej istej Katolíckej cirkvi, ale predsa sa odlišujú liturgickými obradmi. Pojem obrad definuje východný kódex. v kánone 28 – § 1. Podľa tohto kánona je obrad dedičstvom s liturgickým, teologickým, duchovným a disciplinárnym obsahom, ktorý počas stáročí duchovne formuje vlastné spoločenstvo cirkvi *sui iuris*.^{189 190}

Obrad je dedičstvom, ale nie je právnickou osobou s právami a povinnosťami tak ako cirkev *sui iuris*, ktorá má vlastnú hierarchiu a hlavu, ktorá ju reprezentuje ako fyzická osoba vo všetkých právnych skutočnostiach. Obrad tiež nie je totožný s Tradíciou, ale je jej historickým a reálnym vyjadrením. Ako príklad môžeme uviesť Ruskú pravoslávnu cirkev a porovnať ju s našou Gréckokatolíckou cirkvou. Aj napriek tomu, že Ruská pravoslávna cirkev a Gréckokatolícka cirkev na Slovensku pochádzajú z tej istej konštantínopolskej tradície, už v slúžení Liturgie sv. Jána Zlatoústeho vidíme mnoho odlišností. Oveľa viac je však v samotnej organizácii cirkevného, mníšskeho, ale aj duchovného života veriacich. Je to preto, lebo obidva národy prijali tú istú konštantínopolskú tradíciu, ale do vlastnej kultúry, ktorou je táto tradícia pretavená. Preto hovoríme o tej istej tradícii, ale o inom obrade. S tým sa často, a to aj v oveľa väčšej miere, stretávame vo všetkých východných cirkvách *sui iuris*.

30. januára 2008 pápež Benedikt XVI. povýšil bulou *Ad perpetuam rei memoriam* Gréckokatolícku cirkev na Slovensku na metropolitnú so sídlom v Prešove. Povýšeniu Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku na úroveň metropolitnej cirkvi *sui iuris* predchádzalo aj zriadenie nových eparchií. Košický exarchát bol povýšený na úroveň eparchie a v Bratislave bola zriadená nová eparchia.¹⁹¹ Takže metropolitná cirkev *sui iuris* na Slovensku je súčasťou konštantínopolskej, byzantskej tradície, ktorá je však intenzívne poznamenaná historickými a kultúrnymi zvyklosťami jednotlivých slovanských národov, v ktorých je živá. Preto sa v tomto prípade v literatúre niekedy zvykne nazývať aj byzantsko-slovanskou.¹⁹²

¹⁸⁷ Kán. 28 §§ 2. CEO „Obrady, o ktorých kódex pojednáva, sú tie, ak nie je zrejme iné, ktoré pochádzajú z alexandrijskej, antiochijskej, arménskej, chaldejskej a konštantínopolskej tradície.“

¹⁸⁸ V minulosti sa často používal skôr termín veriaci *graecae fidei*, ktorý sa vyvinul z termínov *Graeci ritus uniti* a *Graeci ritus catholici*, až kým nevznikol konvenčný termín gréckokatolíci, ktorý, hoci nie je presný, je prijateľný ako *terminus technicus*. Pozri. VASIL, C.: *Kánonické pramene byzantsko-slovanskej katolíckej cirkvi v Mukačevskej a Prešovskej eparchii v porovnaní s Kódexom kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 2000, s. 16 – 17.

¹⁸⁹ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 92.

¹⁹⁰ IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexu Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008, s. 96.

¹⁹¹ História Prešovskej Metropolie. In: SCHEMATIZMUS PREŠOVSKÉJ GRÉCKOKATOLÍCKEJ METROPOLIE. Prešov : Petra. 2008, s. 29.

¹⁹² VASIL, C.: *Kánonické pramene byzantsko-slovanskej katolíckej cirkvi v Mukačevskej a Prešovskej eparchii v porovnaní s Kódexom kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 2000, s. 21 – 66.

Pre úplnosť treba dodať, že zo západnej tradície pochádza latinský obrad, ktorý je rítom Rímskokatolíckej cirkvi.

Legitimitu týchto cirkevných spoločenstiev v *communio* Katolíckej cirkvi znova potvrdili aj otcovia Druhého vatikánskeho koncilu: „*V Cirkvi nech si všetci – podľa úloh, ktoré boli každému zverené – v rozličných formách duchovného života a disciplíny, v rozmanitosti liturgických obradov, a dokonca aj v teologickom rozvinutí zjavených pravd ponechajú potrebnú slobodu, v nutných veciach zachovávajú jednotu a vo všetkom nech si prejavujú lásku. Takým spôsobom budú totiž oni sami v čoraz plnšej miere prejavovať pravú katolíckosť a apoštolskosť Cirkvi.*“¹⁹³

Cirkev vo svojom duchovnom depozite tak uchováva mnohé kultúrne zvyklosti národov. Stáva sa tým ich pokladnicou a zachováva ich pre ďalšie generácie. Zároveň sa však nedá nepovšimnúť spätná väzba. Národy sveta, v ktorých je Cirkev prítomná, sú zároveň jej bohatstvom. Katolícka cirkev sa tak stáva bohatstvom národov a národy sa stávajú bohatstvom Katolíckej cirkvi.

Pápež Ján Pavol II. o tom hovorí: „*Je v zhode so stálou tradíciou Cirkvi, že prijíma z kultúry národov všetko, čo pomáha lepšie vyjadriť nevystihnuteľné Kristovo bohatstvo. Toto bohatstvo bude môcť jasnejšie zažiť a Cirkev bude môcť napredovať zo dňa na deň k hlbšiemu a plnšiemu poznávaniu pravdy, ktorú jej už dal celú jej Pán, iba za spolupráce všetkých prejavov ľudskej kultúry... majú na zreteli dvojité princípy zlučiteľnosti rôznych prijímaných kultúr s evanjeliom a spoločenstva s univerzálnou Cirkvou.*“¹⁹⁴

Z týchto liturgických a obradových tradícií vzniklo dvadsaťjeden východných katolíckych cirkví. Dvadsiatou druhou je latinská Cirkev, ktorá vznikla v latinskej tradícii. Každá miestna cirkev teda patrí do niektorej z liturgických tradícií a zároveň vytvára cirkev *sui iuris*. Východné katolícke cirkvi *sui iuris* majú svoju vlastnú hierarchickú štruktúru, ktorá je odlišná od hierarchickej štruktúry latinskej Cirkvi. Modelov týchto štruktúr môže byť niekoľko. Východné cirkvi môžu byť patriarchálne alebo arcibiskupské väčšie, metropolitné, alebo iné cirkvi *sui iuris*.

Katolícka cirkev je teda rozmanitým spoločenstvom. Túto svoju situáciu ohodnotila na Druhom vatikánskom koncile v koncilovom dokumente *Orientalium ecclesiarum* takto: „... *takže rozmanitosť v Cirkvi nielenže nie je na škodu jej jednoty, ale ju skôr robí očividnou. A teda Katolícka cirkev chce, aby zostali zachované bez narušenia tradície jednotlivých miestnych cirkví a či obradov, a zároveň má v úmysle prispôbiť svoj spôsob života rozmanitým časovým a miestnym potrebám.*“¹⁹⁵

Katolícka cirkev prijíma toto bohatstvo liturgických tradícií za svoje vlastné a zároveň vyzýva všetkých východných katolíkov, a teda aj byzantsko-slovanských katolíkov na

¹⁹⁴ SV. JÁN PAVOL II.: Familiaris consortio. In: <https://dkc.kbs.sk/dkc.php?frames=1&in=FC>. (10.07.2020).

¹⁹⁵ DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESiarum o východných katolíckych cirkvách, č. 2. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (10.07.2020).

Slovensku, aby si vlastné dedičstvo chránili a rozvíjali. Ak odišli od svojho dedičstva, zároveň ich upozorňuje na povinnosť vrátiť sa k jeho pôvodine. „*Tento svätý cirkevný snem vzdáva Bohu vďaky, že mnohí východní synovia Katolíckej cirkvi, ktorí toto dedičstvo strážia a chcú ho rýdzejšie a plnšie uplatniť v živote, už žijú v plnom spoločenstve s bratmi, čo sa pridávajú západnej tradície, a vyhlasuje, že všetko to duchovné, liturgické, zvykové a teologické dedičstvo patrí vo svojich rozličných podaniach k plnej katolíckosti a apoštolskosti Cirkvi.*“¹⁹⁶

K tejto problematike sa vyjadril aj Druhý vatikánsky koncil vo vieroučnej konštitúcii o Cirkvi *Lumen Gentium* a v dekréte o východných katolíckych cirkvách *Orientalium Ecclesiarum*: „*Svätá Katolícka cirkev, tajomné telo Kristovo, sa skladá z veriacich, čo sú organicky spojené v Duchu Svätom tou istou vierou, tými istými sviatosťami a tou istou správou a ktorí, zoskupení do rozličných hierarchicky spojených celkov, tvoria miestne cirkvi a či obrady. Medzi nimi jestvuje podivuhodná vospolnosť, takže rozmanitosť v Cirkvi nielenže nie je na škodu jej jednote, ale ju skôr robí očividnou. A teda Katolícka cirkev chce, aby zostali zachované bez narušenia tradície jednotlivých miestnych cirkví a či obradov, a zároveň má v úmysle prispôsobiť svoj spôsob života rozmanitým časovým a miestnym potrebám.*“¹⁹⁷

Rozmanitosť liturgických obradov a z nich pochádzajúcich cirkevných spoločenstiev nielenže nie je na škodu Katolíckej cirkvi, ale práve naopak, zdôrazňuje jej univerzalitu, ktorej obrazom je Kristova blahozvesť, pretransformovaná rozličným národom a ich kultúram. Tým sa stávajú veľkolepým dedičstvom celej Katolíckej cirkvi. Pápež o tom učí: „*Aj synovia a dcéry Katolíckej cirkvi latinskej tradície musia bezpodmienečne poznať tento poklad (tradíciu východných cirkví – pozn. autora) v jeho celej plnosti, a tak spoločne s pápežom precítiť vrúcne želanie vrátiť Cirkvi a svetu úplný obraz katolicity, ako nachádza výraz nielen v jednej, jedinej tradícii, a už vonkoncom nie v protiklade spoločenstiev, a nech nám všetkým je dožičené plne vychutnať onen Bohom zjavený a nedeliteľný dedičný majetok celej Cirkvi, ktorý sa uchováva a zveľaďuje v živote Cirkvi Východu a Západu.*“¹⁹⁸

Z týchto faktov vyplýva aj rovnosť všetkých cirkevných spoločenstiev žijúcich uprostred Katolíckej cirkvi a ich obradov. V Katolíckej cirkvi nie je žiaden obrad s privilegovaným postavením. „*Preto sú miestne cirkvi rovnaké čo do dôstojnosti, takže ani jedna z nich nemá prednosť pred inými pre svoj obrad a všetky majú tie isté práva aj tie isté povinnosti, i čo sa týka hlásania evanjelia po celom svete (porov. Mk 16,15), pod správou rímskeho pápeža.*“¹⁹⁹

¹⁹⁶DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESIAIARUM o východných katolíckych cirkvách, č. 2. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (10.07.2020).

¹⁹⁷DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESIAIARUM o východných katolíckych cirkvách, č. 2. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (10.07.2020).

¹⁹⁸ Porov. Sv. JÁN PAVOL II. Apoštolský list *Oriente Lumen*. Episkopátu, kléru a veriacim k stému výročiu apoštolského listu *Orientalium Dignitas* od pápeža Leva XIII. Trnava : Spolok Svätého Vojtecha. 1995, s. 4.

¹⁹⁹DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESIAIARUM o východných katolíckych cirkvách, č. 3. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (10.7.2020).

Definujte cirkev sui iuris.

Aké cirkvi sui iuris máme na Slovensku?

4.1 Cirkev sui iuris

CCEO: Kán. 27 – Cirkev sui iuris sa v tomto kódexe nazýva skupina veriacich v Krista, spojená hierarchiou podľa normy práva, ktorú ako sui iuris výslovne alebo mlčky uznala najvyššia autorita Cirkvi.

CIC 1983 – nemá.

Širokosť pojmov *liturgická tradícia* a *obrad* zužuje pojem *cirkev sui iuris*. Tento pojem je zároveň prísne právnickým vyjadrením postavenia cirkví pochádzajúcich z jednotlivých liturgických tradícií vo veľkom spoločenstve Katolíckej cirkvi.

Aj tento termín však prešiel svojím vývinom. Ešte Kódex kánonického práva latinskej Cirkvi z roku 1983 hovorí o *Ecclesiae latinae*²⁰⁰ a *Ecclesia rituali sui iuris*,²⁰¹ čiže v preklade o „latinskej Cirkvi“ a o „cirkvi obradu sui iuris“. Latinský kódex tiež hovorí o „*Ecclesia latina vel alia Ecclesia rituali sui iuris*“,²⁰² teda o latinskej Cirkvi alebo inej cirkvi sui iuris. Až napokon pápež František v *MP DE CONCORDIA INTER CODICES* zjednotil právnu terminológiu v kán. 111 a 112 MP DCIC.²⁰³

Cirkev sui iuris je teda v kánonickom práve novým pojmom. Pojem sui iuris však nie je nový. Je klasickým právnym pojmom a pochádza z rímskeho práva. Vyjadruje postavenie otca (*pater familias*) a neskôr aj syna (*filius familias*), ktorý bol v klasickej rímskej rodine jediným nositeľom práv (bol teda sui iuris). Ak ostatní členovia nadobúdali, nadobúdali vždy pre otca rodiny.²⁰⁴

Tento klasický pojem rímskeho práva využila súčasná katolícka iurisprudencia na označenie pozície cirkevných spoločenstiev, ktoré patria do Katolíckej cirkvi, teda uznávajú zvrchovanosť pápeža, majú však svoju vlastnú obradovú, disciplinárnu, teologickú a liturgickú tradíciu. Tá je rešpektovaná vlastným právom vyjadrenom v *Kódexe kánonov východných cirkví* a tiež partikulárnym právom, na ktoré sa tento kódex odvoláva asi 243-krát.²⁰⁵

²⁰⁰ Kán. 111 § 1 CIC 1983.

²⁰¹ Kán.112 CIC 1983.

²⁰² Porov. kán 111 § 2 CIC 1983.

²⁰³ LETTERA APOSTOLICA IN FORMA DI «MOTU PROPRIO» DEL SOMMO PONTEFICE FRANCESCO „DE CONCORDIA INTER CODICES“. In: http://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160531_de-concordia-inter-codices.html. (13.07.2020).

²⁰⁴ ČITBAJ, F.: *Základné inštitúcie Rímskeho práva*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove. 2009, s. 49.

²⁰⁵ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 86.

Keďže termín *sui iuris* je špecifický, označujúci presnú situáciu, prevzatý z rímskeho práva, ktorý sa nezvykne prekladať, zdá sa, že ani v tomto prípade by sa prekladať nemal. *Kódex kánonov východných cirkví* cirkev *sui iuris* definuje v kánone 27 do štyroch základných prvkov:

Spoločenstvo veriacich; Skupina veriacich spojená historicky, ktorá vytvára jednu komunitu Božieho ľudu (veriaci, klerici, rehoľníci).

Má vlastnú hierarchiu podľa noriem práva, čiže je legítimná a zjednocuje toto spoločenstvo veriacich do jedného determinovaného cirkevného spoločenstva ako jednu Cirkev.

Normy práva (*ius*): nie iba charizmatické skupiny alebo „prvotné spoločenstva“ bez ohľadu na to, aké duchovné a plodné môžu byť.

Spojené hierarchiou podľa práva, ktorú ako *sui iuris* výrazne alebo mlčky uznala najvyššia cirkevná autorita.²⁰⁶

Prvé dva elementy, ktoré determinujú podmienky, za ktorých niektoré spoločenstvo môže byť uznané za cirkev *sui iuris*, čiže hierarchia spojená v *communio* s rímskym veľkňazom a hierarchické usporiadanie tohto spoločenstva, sú vonkajšie elementy. Druhé dva elementy, čiže spoločenstvo kresťanov a jeho hierarchie, sú vnútorné, materiálne elementy, ktoré podmieňujú uznanie nejakého spoločenstva za cirkev *sui iuris*.²⁰⁷

Podľa svojho hierarchického usporiadania existujú dva typy cirkví *sui iuris*.

Prvé sú také, ktoré podliehajú patriarchom alebo väčším arcibiskupom, alebo metropolitom, druhé sú také, ktoré podliehajú priamo rímskemu biskupovi a ním poverenému hierarchovi, ktorý takéto spoločenstvo riadi.²⁰⁸

Niet pochyb o tom, že jednou z cirkví *sui iuris* je aj latinská, čiže Rímskokatolícka cirkev.²⁰⁹ Jej však patrí osobitné postavenie uprostred ostatných katolíckych spoločenstiev. Nie je to však postavenie nadradenosti. Osobitosť tohto postavenia vyplýva zo skutočnosti, že biskup Ríma je nielen hlavou všeobecnej Cirkvi, ale zároveň aj hlavou latinskej, čiže rímskej Cirkvi *sui iuris*.²¹⁰ Táto prednosť je historická. Od najstarších čias je rímsky biskup považovaný za prvého medzi ostatnými patriarchami.²¹¹

Aj keď sa toto prvenstvo v historickej kánonistike chápalo rôzne a malo svoj vlastný historický vývin, predsa ho ani dnes pravoslávne cirkvi nespochybňujú, aj keď ho definujú vlastným spôsobom. *Hlavnou ideou tvorcov Kódexu kánonov východných cirkví bolo uvedenie*

²⁰⁶ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 87.

²⁰⁷ SALACHAS, D.: *Istituzioni di diritto canonico delle chiese cattoliche orientali*. Roma: Edizioni Dehoniane, 1993, s. 63 – 64.

²⁰⁸ Porov. SALACHAS, D. – NITKIEWICZ, K.: *Rapporti interecclesiali tra cattolici orientali e latini*. Roma: Pontificio Istituto Orientale, 2007, s. 49 – 50. Porov. Kán. 174 a 175 CCEO.

²⁰⁹ Porov. PINTO, P. V.: *Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*, Citta del Vaticano, 2001, s. 39.

²¹⁰ ADAMOWICZ, L.: *Przynależność do kościoła sui iuris według obowiązującego prawa kościelnego*. In: *ROCZNIKI NAUK PRAWNYCH*, Lublin : Towarzystwo Naukowe KUL & Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II., tom 8. 1998, s. 132.

²¹¹ DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU: *Pastorálna konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi*, č. 18. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 86 – 87.

do života učenia Druhého vatikánskeho koncilu, ktorý dal nový začiatok kresťanskému životu a zachovanie východnej tradície. Tým odpovedá na požiadavku súčasného kresťanského života a skutočne zachováva východnú tradíciu. Je odpoveďou na daný čas a miesto, ktoré sa ustavične a rýchlo menia. Hlavnou ideou kódexu je starostlivosť o jednotu všetkých kresťanov, presnejšie kresťanov východných (podľa zásad dekrétu o ekumenizme *Unitatis redintegratio*).²¹²

Koncepcia cirkvi vlastného práva, *Ecclesia sui iuris*, zdôrazňuje právo i povinnosť východných cirkví žiť podľa partikulárnych zákonov a na podstave stupňa autonómie, aj keď relatívnej.²¹³ Termínom *sui iuris* zároveň Katolícka cirkev vyjadruje rešpekt voči jednotlivým obradom a tradíciám, ktoré si cirkev v týchto spoločenstvách chráni ako súčasť svojho vlastného života. Tento termín hovorí, že každá cirkev *sui iuris* má právo na vlastný autentický život a toto právo je chránené cirkevnými zákonmi.

Táto Katolícka cirkev je aj subjektom kánonického práva.²¹⁴ Existencia dvoch právnych príručiek, *Kódexu kánonického práva* z roku 1983, ktorý je platný pre latinskú Cirkev, a *Kódexu kánonov východných cirkví* z roku 1990, ktorým sa riadia východné katolícke cirkvi, je vyjadrením práve toho rešpektu, ktorým sa Katolícka cirkev obracia ku všetkým svojim obradom a na všetky liturgické tradície.

Teda aj keď je definícia kánonu 27 CCEO presná, predsa nemôže úplne vyjadriť v celej šírke to, čo Katolícka cirkev týmto spoločenstvám odovzdáva. Podstatné však je, že cirkvi označené ako *sui iuris* majú svoje vlastné duchovné, čiže teologické a liturgické dedičstvo, na základe ktorého im Katolícka cirkev uznáva pomerne širokú autonómiu. Ako príklad tejto autonómie nám môže poslúžiť úrad východného patriarchu, väčšieho arcibiskupa, ale aj metropolitu, ktorý stojí na čele cirkvi *sui iuris*. Právomoci týchto hierarchov sú v zmysle predpisov východného kódexu definované oveľa širšie, ako je to u týchto hodnostárov v latinskej Cirkvi, v zmysle predpisov latinského kódexu.²¹⁵

Definujte koncepciu cirkvi sui iuris.

Aké typy cirkvi sui iuris poznáme?

4.1.1 Konštantínopolská liturgická tradícia v slovanských národoch

Osobitne sa chceme zaoberať byzantskou liturgickou tradíciou, pretože s ňou sa na Slovensku môžeme stretnúť, a mnohí veriaci ju nepoznajú, aj keď sú často, zvlášť na východe Slovenska nútení žiť spolu v jednej obci alebo meste v dvoch liturgických tradíciách –

²¹² DEKRÉT UNITATIS REDINTEGRATIO o EKUMENIZME č. 17. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/unitatis-redintegratio>. (03.07.2020).

²¹³ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 89.

²¹⁴ SALACHAS, D.: *Istituzioni di diritto canonico delle Chiese cattoliche orientali*. Roma : EDB. 1993, s. 60 – 61.

²¹⁵ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 88 – 89.

byzantskej a latinskej. Byzantská liturgická tradícia je tiež tradíciou mnohých pravoslávnych cirkví. Na Slovensku je asi päťdesiat tisíc pravoslávnych veriacich.²¹⁶

Odkiaľ teda byzantská liturgická tradícia pochádza? Vznik byzantského obradu bol priamo podmienený historickými a kultúrnymi zvyklosťami národov, v ktorých vznikol. Počas prvých storočí po Kristovi vznikli vo Východorímskej ríši dve hlavné skupiny miestnych cirkví sústredených okolo veľkých sídel: Antiochie v Sýrii a Alexandrie v Egypte. Tieto strediská cirkevného života vznikli preto, lebo tieto dve mestá boli zároveň aj centrami politického a kultúrneho života. Ich pôvod bol prastarý, už apoštolský.

Samotný svätý Peter založil cirkev v Antiochii a Alexandria odvodzuje svoj pôvod od jeho lekára svätého Marka. Z týchto miest sa šírilo prostredníctvom misionárov Kristovo učenie ďalej. Tí, ktorí ho šírili, však napodobňovali zvyklosti tých miest, z ktorých prichádzali. Biskupi týchto matkocirkví zároveň dozerali na svojich zverencov. Tým mali tieto apoštolské eparchie veľký vplyv na nové miestne cirkvi v rámci svojho vplyvu.

Nemalý vplyv na tento vývoj mala aj tretia cirkev. Jeruzalemská. Tu sa schádzali kresťania zo všetkých kútov sveta, aby si uctili posvätné miesta vykúpenia. Jeruzalem sa tak stal centrom pútnictva a mníšstva. Veľký pohyb osôb z celého sveta bol príčinou, že liturgické zvyklosti Jeruzalema sa rozšírili do celého sveta.

Liturgické tradície týchto troch miest: Antiochie, Alexandrie a Jeruzalema mali rozhodujúci vplyv na vznik konštantínopolskej liturgickej tradície. Jeho veľkolepým charakterom ho však obdarovala až Východorímska ríša, ktorú neskôr nazvali Byzantskou, osobitne však jej hlavné mesto Konštantínopol.²¹⁷

Konštantínopol vznikol z malého mestečka Byzancion v roku 330. V tom čase bolo len sufragánnym biskupstvom metropolitu z Herakley v Trácii.²¹⁸ Potom čo sa stalo hlavným mestom Východorímskeho impéria, jeho biskup na základe kán. 2 Prvého konštantínopolského snemu (r. 381) a 28 kán. Chalcedónskeho snemu (451) dostal čestný titul hneď za biskupom Ríma. Význam mesta rástol politicky aj duchovne. Jeho význam vzrástol zvlášť po politickom zániku Západorímskej ríše a zmenšení politického významu samotného mesta Rím. Juridicky mu podliehali kraje Turecka, Ázie a Pontu.²¹⁹

V Konštantínopole sa na konci staroveku sústredila kultúra a skúsenosť starovekých národov. Úmerne s úpadkom starého Ríma rástol význam nového Ríma, ktorým sa Konštantínopol reálne stával. Od piateho storočia, po zániku Západorímskej ríše sa stal aj centrom starovekého sveta. Neobyčajný materiálny, ale aj duchovný a kultúrny rozvoj tohto mesta, ktoré je už od svojho počiatku kresťanským, dalo aj liturgickej tradícii, ktorá tu vznikla,

²¹⁶ ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 159.

²¹⁷ ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 124 – 125.

²¹⁸ ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 124 – 125.

²¹⁹ Porov. VASIL, C.: *Patriarchálne cirkvi v Kódexe kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 1999, s. 24 – 28.

neobyčajnú nádheru a pompéznosť. To najkrajšie z vtedajšej kultúry a umenia sa spojilo do liturgie ako do svojho ohniska. Tu dosahuje liturgická tradícia vznikajúca a rastúca v Alexandrii, Antiochii a Jeruzaleme svoj vrchol. Práve preto sa právom nazýva konštantínopolská. Liturgické zvyklosti Antiochie a Jeruzalema, vkomponované do veľkoleposti ceremoniálnych zvyklostí byzantského cisárskeho dvora jej dali nezvyčajnú veľkoleposť a nádheru. Z Konštantínopola sa rozšírila do mnohých krajín Východu a prostredníctvom misie Konštantína a jeho brata Metoda aj k mnohým slovanským národom. V Konštantínopole sa liturgia začala konať presne podľa stanovených predpisov. Vzorom tejto bohoslužby bola Hagia Sofia (Chrám Božej múdrosti), ktorá mala svoj vlastný bohoslužobný typikon. Nazýval sa *Typikonom veľkého chrámu*. Podľa neho sa učili sláviť bohoslužbu všetky vznikajúce cirkvi, ktoré prijali za svoju konštantínopolskú liturgickú tradíciu.²²⁰

Z Konštantínopolu sa prostredníctvom misie svätých bratov Konštantína Cyrila a Metoda dostala konštantínopolská liturgická tradícia aj k našim slovanským predkom, aby sa pretavila do nášho obradu.

Svätí bratia, rodom Byzantínci, nesmierne vzdelaní a nábožní teológovia a kňazi si veľmi skoro uvedomili, že ak ich misia má byť úspešnejšia ako misia predchádzajúcich misionárov, írskótskych mníchov a franských kňazov, obrad konštantínopolskej liturgickej tradície musia pretransformovať, aby sa stal blízky národom Slovanov, ktorým mala byť ich misia určená.²²¹

Svätí bratia svoju misiu konali v prispôsobení sa povahovej mentalite našich predkov s rešpektovaním ich kultúry. Pápež Ján Pavol II. v encyklike *Orientale Lumen* o tom hovorí: „*Tým vyjadrili v kresťanskom Oriente veľmi rozšírené stanovisko: tým, že svätí Cyril a Metod zosúladiť evanjelium s domácou kultúrou národov, v ktorých šírili kresťanstvo, v živú jednotu, majú zvláštnu zásluhu o vzdelanie a ďalší vývoj práve tejto kultúry alebo, lepšie povedané, mnohých kultúr. Rešpektovanie a ohľad na jednotlivé kultúry spája sa u nich s vášňou pre univerzalitu Cirkvi, o ktorej uskutočnenie sa tak neúnavne snažili. Postoj oboch bratov zo Saloník je v kresťanskom staroveku reprezentatívny pre typický štýl mnohých cirkví: zjavenie sa potom zvestuje primeraným spôsobom a úplne zrozumiteľne, lebo Kristus hovorí rečou rozličných národov, a tieto potom môžu čítať Sväté písmo a spievať liturgiu vo svojej reči a vo svojich vlastných výrazových formách, čo takisto znamená obnovenie turíčneho zázraku.*“²²²

Svätí bratia tak vytvorili model evanjelizácie, ktorý nanovo objavili až súčasné misijné metódy. Posolstvo evanjelia nemôže byť zmenené. Môže sa však podávať jazykom i spôsobmi, ktorým ľudia rozumejú. Misionár musí študovať miestny ľud a zvláštny spôsob jeho života. Veľa z toho, čo je v miestnom umení, hudbe a zvykoch dobré, môže napomáhať

²²⁰ Porov. ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 125 – 126.

²²¹ Porov. ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s.126.

²²² APOŠTOLSKÝ LIST Sv. PÁPEŽA JÁNA PAVLA II. ORIENTALE LUMEN Svetlo z Východu č. 7. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/orientale-lumen>. (13.10.2020).

šírenie evanjelia. Obohatí sa tým život modlitby a liturgie. Cirkev sa tým stáva domorodcom blízka.²²³

*Napriek tomu však musí byť učenie predkladané takým spôsobom, aby bolo zrozumiteľné tým, ktorým ho Boh určil. ... Cyril a Metod sa práve z toho dôvodu usilovali o preloženie biblických termínov a pojmov gréckej teológie do veľmi odlišných dejinných skúseností a myslenia. Chceli, aby jediné Božie slovo bolo „sprístupňované v súlade s vyjadrovacími formami, ktoré sú jednotlivým civilizáciám vlastné“. Chápali, že preto „národom, ku ktorým boli poslaní kázať, nemôžu vnucovať ani nespornú nadriadenosť gréckeho jazyka a byzantskej kultúry, alebo obyčaje a správanie vyspelejšej spoločnosti, než v ktorej vyrastali. Takto uskutočňovali ono „dokonalé spoločenstvo v láske chrániacej cirkev pred akoukoľvek formou partikularizmu, etnickej výlučnosti alebo rasových predsudkov, rovnako ako pred všetkou nacionalistickou pýchou“.*²²⁴

Svätí bratia šli touto cestou. Dokázali s byzantskou duchovnou tradíciou zosyntetizovať mentalitu našich predkov a ich kultúru. Byzantská liturgia je charakteristická hlbokou zbožnosťou a hlbokým zmyslom pre mystérium. Cez spontánnosť a úprimný zmysel pre nábožnosť dostala v slovanských národoch novú dimenziu. Súčasná slovanská verzia byzantskej liturgie v našej krajine a všade pod Karpatmi sa vyznačuje spevnou rozmanitosťou a melodickým bohatstvom. Liturgická tradícia sa dostala nielen do spevu, ale aj do architektúry, spôsobu odievania a svojím spôsobom ovplyvňovala celý život našich predkov.

Opíšte historickej vývoj konštantínopolskej liturgickej tradície v slovanských národoch.

4.1.2 Ekleziologicko-právny pohľad na súčasnú Katolícku cirkev podľa liturgických tradícií a katalógu cirkví *sui iuris*

Rozdelenie Rímskeho impéria na jednotlivé civilné administratívne celky, ktoré začal uskutočňovať cisár Dioklecián v roku 292, malo mimoriadny význam na ďalší rozvoj rodiačich sa a upevňujúcich sa cirkevných štruktúr. Týmto delením bola ríša rozdelená na dve časti – západnú a východnú. Jednotlivé časti sa ďalej delili na menšie celky, tzv. prefektúry, a ďalej na diecézy, deliace sa na provincie alebo eparchie, ktorých hlavným mestom bola takzvaná metropola. Civilnoprávne termíny tohto administratívneho členenia boli prevzaté aj do kánonickej terminológie a viaceré sa používajú aj v súčasnosti, aj keď už so značne pozmeneným významom.²²⁵

²²³ Porov. ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 126 – 127.

²²⁴ Porov. ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 127.

²²⁵ VASILE, C.: *Patriarchálne cirkvi v Kódexe kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 1999, s. 17 – 18.

Na základe tohto rozdelenia môžeme vidieť, že na Západe jednoznačne najsilnejším centrom, odvolávajúcim sa na svoj apoštolský pôvod, bol práve Rím. Na Východe bola po tejto stránke celkom iná situácia, rozdrobenejšia medzi viaceré významné centrá ako Alexandria, Antiochia, Efez, Cézarea atď., z ktorých sa najsôr na cirkevnoprávnej rovine jednoznačne vyprofilovala na vedúce miesto Alexandria. Jej biskupi uplatňovali svoju autoritu nad biskupmi ostatných metropolitných sídel v Líbyi a Pentapolise, vymenúvali a vysviacali biskupov pre celý Egypt.²²⁶

4.2 Alexandrijská tradícia

4.2.1 Alexandrijský koptský patriarchát

Tento patriarchát bol obnovený v roku 1895. Pokračuje v tradícii cirkvi pôvodného obyvateľstva Egypta, ktorá sa postavila proti politickým praktikám konštantínopolského imperátora a rozhodnutiam Chalcedónskeho snemu (r. 451). Koptský patriarchát má šesť eparchií a nevýznamnú emigráciu v iných častiach sveta.²²⁷ Skupina zjednotených Koptov sa v posledných desaťročiach rozrástla na okolo dvestotisíc veriacich.²²⁸

4.2.2 Antiochijská alebo západosýrska tradícia

Západosýrske cirkvi pochádzajú z Antiochie, ktorá bola významným centrom kresťanstva počas prvých storočí. Antiochia sa stala matkou mnohých cirkví. Patrí k nim Východosýrska (nestoriánska) cirkev, Sýrsko-indická cirkev, Západosýrska cirkev, Maronitská cirkev, melchitské cirkvi Sýrie, Palestíny, kaukazské cirkvi Arménska a Gruzínska, ako aj Etiópska a Nubijska cirkev v Afrike. Aj samotný Konštantínopol dostal svoju formáciu z Antiochie.

4.2.3 Melchitská patriarchálna cirkev

Prvé obnovenie kontaktov medzi Rímom a melchitmi v Antiochijskom patriarcháte sa uskutočnilo v rokoch 1583 – 1587. Pápež Benedikt XIV. udelil Cyrilovi VI. 3. februára 1744 pálium a pri tejto príležitosti potvrdil, že v melchitských katolíkoch, ktorí sú skutočne ortodoxní – teda pravoverní, je od čias Cyrila VI. (1724 – 1759) neprerušená línia melchitských katolíckych patriarchov.²²⁹ Sídlo antiochijskeho patriarchu sa nachádza v Damasku, má šesť metropolií, osem eparchií, tri patriarchálne exarcháty, ktoré sú v Libanone, Jordánsku, Izraeli, Iraku, Egypte a Sudáne. Okrem toho v dôsledku veľkej

²²⁶ VASILE, C.: *Patriarchálne cirkvi v Kódexe kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 1999, s. 22.

²²⁷ IVAN, J.: *Vlastne právo v systéme práva Katolíckej cirkvi a jeho uplatnenie v cirkvi sui iuris Byzantského obradu na Slovensku*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár, 2006, s. 215.

²²⁸ VASILE, C.: *Patriarchálne cirkvi v Kódexe kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 1999, s. 22.

²²⁹ VASILE, C.: *Patriarchálne cirkvi v Kódexe kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 1999, s. 46 – 47.

emigrácie veriacich v diaspóre má päť eparchií v Austrálii, Brazílii, Kanade, Mexiku a USA a jeden apoštolský exarchrát vo Venezuele.²³⁰

4.2.4 Maronitská patriarchálna cirkev

Maroniti sú jediným spoločenstvom východných katolíckych cirkvi, ktoré nemá nezjednotenú protistránku tej istej cirkevnej tradície. Už od 5. storočia sa okolo Kláštora sv. Marona v severovýchodnej časti Sýrie konštituovala komunita, ktorej základ tvorili len početní mnísi. V 6. storočí sa kláštor stal aj centrom obhajcov chalcedónskeho učenia. Neskôr došlo k migrácii do Libanonu, kde si vybudovali vlastnú cirkevnú aj politickú štruktúru. V roku 1182 nadviazali kontakt s rímskym stolcom a formálne obnovili jednotu, o ktorej sú minoriti presvedčení, že nikdy v ich histórii nebola narušená. Pápež Inocent III. potvrdil patriarchu Jeremiáša II. Al-Amshittiho, prítomného na Štvrtom lateránskom koncile, 4. januára 1216. Odvtedy nedošlo k prerušeniu spoločenstva medzi maronitskou patriarchálnou cirkvou a rímskym stolcom.²³¹

V súčasnosti sídlo je patriarchátu v Bherké v Libanone, tvorí ju jedno arcibiskupstvo na Cypre, patriarchálny exarchát v Jeruzaleme a arcibiskupstvo v Halabe v Damasku. Celkovo má 23 eparchií, z toho sedem eparchií v diaspóre Argentína, Brazília, USA, Austrália, Kanada.²³² Maronitská patriarchálna cirkev má 3 milióny 222-tisíc veriacich.

4.2.5 Sýrsko-antiochijský patriarchát

Sýrsko-antiochijský patriarchát je cirkvou kresťanov Blízkeho a Stredného východu, ktorí hovoria aramejským jazykom. Preto je spojivom so židovskými koreňmi kresťanstva. Svojich biskupov má Sýrsko-antiochijský patriarchát v Sýrii, Libanone, Egypte, Palestíne, Iraku a Turecku. Centrom tejto cirkvi je dnes juhovýchodné Turecko, ale mnohých členov tejto cirkvi môžeme nájsť na mnohých miestach západnej Európy a Ameriky. Sýrska patriarchálna cirkev Antiochie má sídlo v Bejrúte v Libanone. Pápež Pius IV. v roku 1783 uznal Michala Džarveha za patriarchu a vtedy sa začala séria katolíckych patriarchov.²³³

4.2.6 Chaldejská patriarchálna cirkev

Zrod Chaldejskej katolíckej patriarchálnej cirkvi z potomkov tzv. nestoriánov, patriacich do asýrskej cirkvi Východu, pribiehal vo viacerých etapách. Nakoniec pápež Pius VIII.

²³⁰ IVAN, J.: *Vlastné právo v systéme práva Katolíckej cirkvi a jeho uplatnenie v cirkvi sui iuris Byzantského obradu na Slovensku*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2006, s. 215.

²³¹ VASIL, C.: *Patriarchálne cirkvi v Kódexe kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 1999, s. 48 – 49.

²³² Porov. IVAN, J.: *Vlastné právo v systéme práva Katolíckej cirkvi a jeho uplatnenie v cirkvi sui iuris byzantského obradu na Slovensku*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2006, s. 215.

²³³ Porov. VASIL, C.: *Patriarchálne cirkvi v Kódexe kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 1999, s. 50 – 51.

potvrdil 5. júla 1830 Jana Hormizda za patriarchu.²³⁴ Dnes má táto cirkev štyri metropolie, štrnásť eparchií a jednu eparchiu v USA. Veriaci Chaldejskej patriarchálnej cirkvi žijú na celom svete, ale hlavne v Iraku, Iráne, Libanone, Turecku, Egypte, Francúzsku, USA a Kanade. Sídlo má v Bagdade v Iraku.²³⁵

4.3 Arménska tradícia

4.3.1 Cilícijský patriarchát Arménov

Arménska cirkev patrí k prastarým kresťanským spoločenstvám. Svoj začiatok vidí v štvrtom storočí. Patriarcha Arménskej katolíckej cirkvi, ktorého potvrdil pápež Benedikt XIV., bol v roku 1740 duchovenstvom vyhnaný z Arménska. Usídlil sa v Libanone, kde má sídlo dodnes. Má silné zázemie v emigrácii. Arménska patriarchálna cirkev má jednu metropoliu, sedem eparchií, tri ordinariáty a v diaspóre tri eparchie. Veriaci žijú v Libanone, Sýrii, Iraku, Turecku, Egypte, Iráne, USA a Kanade.²³⁶

4.4 Väčšie arcibiskupské cirkvi

4.4.1 Ukrajinská cirkev

Ukrajinská gréckokatolícka cirkev pochádza z Brestskej únie, predtým bola úzko spojená s Konštantínopolským patriarchátom. Nakoniec táto únia prežila iba v Haliči, pretože toto územie sa stalo súčasťou Rakúska-Uhorska. Svoj rozvoj zažila v 19. storočí pod vedením charizmatického Andreja Šeptického. Ale tento stav sa zmenil po jeho smrti, pretože komunistický režim ju úplne zakázal. Obdobie prenasledovania trvalo vyše päťdesiat rokov. Mala však veľmi silnú emigráciu, ktorá dnes aktívne pomáha pri jej obnove.²³⁷ Ukrajinská gréckokatolícka cirkev po svojej legalizácii a vrátení Katedrály sv. Juraja v roku 1990 naštartovala svoje napredovanie a spôsobila duchovné obrodenie ukrajinského ľudu.²³⁸ Aj v súčasnosti veľmi rýchlo napreduje, má 5 miliónov 182-tisíc veriacich a na jej čele stojí väčší arcibiskup Kyjeva a Haliče Sviatoslav Ševčuk. Sídlo má v Kyjeve a veriaci žijú na Ukrajine,

²³⁴ Porov. VASIL, C.: *Patriarchálne cirkvi v Kódexe kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 1999, s. 50 – 51.

²³⁵ Porov. IVAN, J.: *Vlastné právo v systéme práva Katolíckej cirkvi a jeho uplatnenie v cirkvi sui iuris byzantského obradu na Slovensku*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2006, s. 215.

²³⁶ Porov. IVAN, J.: *Vlastné právo v systéme práva Katolíckej cirkvi a jeho uplatnenie v cirkvi sui iuris byzantského obradu na Slovensku*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2006, s. 215.

²³⁷ SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených cirkví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 111 – 112.

²³⁸ ШАФРАН, Р.: *Синоди Києво - Галицької митрополії (1596 - 1991). Організаційно - душпастирський аспект*. Львів : Свічадо. 2008, s. 218.

v Rusku, USA, Kanade, Európe, Brazílii, Argentíne a Austrálii.²³⁹ Taktiež má štyri metropolie v hraniciach územia tejto cirkvi a štyri metropolie v zahraničí.²⁴⁰

4.4.2 Sýrsko-malabarská cirkev

Pomenovanie Sýrsko-malabarskej cirkvi vzniklo v roku 1887, do tohto obdobia jej členovia patrili k veľkému spoločenstvu kresťanov sv. Tomáša. Malabar je názov pobrežia zhruba na území dnešného štátu Kerala na juhozápade Indie. Členovia tejto cirkvi boli portugalskými misionármi, ktorí sa tam vylodili v roku 1498, mylne považovaní za bludárov a nútení používať latinský obrad. Misionári neakceptovali legitimitu miestnej kresťanskej tradície a jednotu s Rímom presadzovali v liturgickej aj kánonickej oblasti.

Synoda v Diamperu (1599) síce vyhlásila jednotu miestnej cirkvi s Rímom, ale zároveň zaviedla silnú latinizáciu, medzi iným latinský obrad, západné liturgické rúcha, podriadenie sa portugalským biskupom, celibát pre kňazov a mnohé ďalšie latinizačné prvky. V dôsledku toho v roku 1653 vyvrcholil rozpor a došlo k odtrhnutiu od Ríma. Následne pápež Alexander VII. vytvoril v roku 1659 novú latinskú jurisdikciu a poslal tam na misie karmelitánov, aby situáciu upokojili. V dôsledku toho sa v roku 1662 niektoré skupiny kresťanov tejto cirkvi znovu začali vracieť do spoločenstva s Katolíckou cirkvou. Až v roku 1896 boli na základe pápežského *breve* po prvýkrát vymenovaní za biskupov miestni kňazi. Úplne samostatná sýrsko-malabarská hierarchia bola ustanovená pápežom Piusom XI. až v roku 1923.²⁴¹ V roku 1934 tento pápež inicioval liturgickú reformu tejto cirkvi a chcel, aby sa čo najviac vrátila k pôvodným východosýrskym koreňom. V roku 1992 bola táto cirkev povýšená na väčšiu arcibiskupskú cirkev a je veľmi živou a rozvíjajúcou sa cirkvou s množstvom kňazských a rehoľných povolaní. V súčasnosti má 4,5 milióna veriacich.²⁴²

Skladá sa z piatich metropolí a dvadsiatich siedmich eparchií v Indii a v zahraničí, má taktiež jeden apoštolský exarchát v Kanade.²⁴³

4.4.3 Malankarská cirkev

Malankarská cirkev je odnožou tých sýrsko-indických kresťanov východosýrskej (chalcedónskej) tradície, ktorí pre latinizačné tendencie portugalských misionárov v 17. stor.

²³⁹ SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 111 – 113.

²⁴⁰ SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 194 – 195.

²⁴¹ GALLARO, G. D.: Kościoły wschodnie sui iuris we wspólnocie katolickiej: pojęcie, status, tożsamość. In : SACRI CANONES – 20 LAT DOŚWIADCZEŃ. Sandomierz : 2010, s. 94.

²⁴² SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Pr *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, aze. 2016, s. 99 – 100.

²⁴³ SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 188 – 189.

museli hľadať pomoc mimo Katolíckej cirkvi. V roku 1926 skupina piatich sýrsko-malankarských biskupov, ktorí sa ocitli v opozícii voči svojmu patriarchovi, začala rokovania ohľadne zjednotenia. Z ich strany bola požiadavka ponechať si vlastnú liturgiu a získať autonómiu pri vymenúvaní svojich biskupov. Nakoniec boli po rokovaníach s Rímom prijaté podmienky, že musia zložiť vyznanie viery, preukázať platnosť krstu a biskupské svätenia, prípadne prijať podmienené svätenie. Nakoniec v roku 1930 došlo k zjednoteniu s rímskou Apoštolskou stolicou. V súčasnosti má táto cirkev tri eparchie a počet veriacich sa blíži k pol miliónu.²⁴⁴

4.4.4 Rumunská gréckokatolícka cirkev

Rumunská cirkev je väčším arcibiskupstvom. Úniu pravoslávnych s Rímom v Sedmohradsku prijal v roku 1698 metropolita Atanasie a následne v roku 1700 aj synoda biskupov. V 18. storočí Rumunská gréckokatolícka cirkev zaviedla rumunčinu ako bohoslužobný jazyk, zatiaľ čo Rumunská pravoslávna cirkev používala až do polovice 19. storočia ako bohoslužobný jazyk cirkevnú slovančinu a písala cyrilikou.

Po tom, ako sa v 20. storočí stalo Sedmohradsko súčasťou Rumunska a v krajine začal vládnuť komunistický režim, bola v roku 1948 únia násilne likvidovaná a gréckokatolícki biskupi zatknutí. Všetci gréckokatolíci boli vyhlásení za pravoslávnych a majetok Gréckokatolíckej cirkvi bol odovzdaný Rumunskej pravoslávnej cirkvi alebo skonfiškovaný štátom. Po páde komunizmu bol v roku 1990 anulovaný dekrét o zrušení cirkvi, majetky však z väčšej časti vrátené neboli. Patria do nej prevažne transylvánski Rumuni. Hoci komunistickým režimom bola cirkev úplne zdevastovaná, dnes sa veľmi intenzívne obnovuje. V Rumunsku má archieparchiu Alba Iulia-Fagaraš a päť eparchií: Oradea, Cluj-Gherla, Lugoj, Maramureš a Bukurešť. Eparchia v Bukurešti vznikla v máji 2014 oddelením z archieparchie Alba Iulia-Fagaraš. Okrem Rumunska má cirkev jednu eparchiu aj v Spojených štátoch (Canton). V roku 2005 bola Rumunská gréckokatolícka cirkev *sui iuris* povýšená na väčšie arcibiskupstvo. V súčasnosti udáva počet svojich veriacich viac než jeden milión.²⁴⁵

4.5 Metropolitné cirkvi

4.5.1 Etiópska metropolitná cirkev

Etiópska metropolitná cirkev pokračuje v starodávnej histórii etiópskeho kresťanstva, ktoré vzniklo v 4. stor. a po Chalcedónskom koncile sa oddelilo od Ríma. Jednotu s rímskym apoštolským prestolom obnovila v rokoch 1550 – 1636 za pomoci jezuitov. Tieto snahy však

²⁴⁴ SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 107 – 108.

²⁴⁵ Porov. SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 115 – 117.

boli neúspešné pre latinizačné tendencie hlavných aktérov. V roku 1951 bol zriadený apoštolský exarchát v Addis Abebe, po desiatich rokoch bol povýšený na metropoliu. Táto cirkev má metropoliu v Addis Abebe a dve ďalšie eparchie. V roku 2015 pápež František oddelil od Etiópskej cirkvi eritrejskú ako samostatnú cirkev *sui iuris*.²⁴⁶

4.5.2 Rusínska gréckokatolícka metropolia v USA

Pôvod tejto cirkvi v súčasnej podobe siaha k Užhorodskej únii z roku 1646. Vtedy sa východní kresťania formálne zjednotili s Rímom a stali sa súčasťou Katolíckej cirkvi. Z pôvodnej Mukačevskej eparchie boli časom odčlenené územia, ktoré sa stali samostatnými eparchiami. Po druhej svetovej vojne sa základné územie Mukačevskej eparchie ocitlo na území Ukrajiny – v Zakarpatskej oblasti. Počas veľkých vystaňovaleckých vln koncom 19. a začiatkom 20. storočia sa aj obyvateľstvo z rusínskych oblastí začalo sťahovať za živobytím do Ameriky. Postupne tam boli vytvorené štruktúry rusínskej cirkvi, ktoré v súčasnosti vytvárajú už štyri eparchie. Štruktúra rusínskej cirkvi byzantského obradu v súčasnosti je nasledujúca: Pittsburská metropolia (USA): archieparchia Pittsburgh, eparchia Parma, eparchia Passaic, eparchia Phoenix. Ako liturgický jazyk sa vo väčšine prípadov používa angličtina.²⁴⁷

4.5.3 Eritrejská katolícka cirkev

Táto cirkev je jednou z východných katolíckych cirkví *sui iuris*. Je súčasťou Katolíckej cirkvi, pričom sa pridáva etiópskeho obradu (rovnako ako Etiópska katolícka cirkev). Eritrejská katolícka cirkev je metropolitnou cirkvou *sui iuris*, sídlom metropolie je eritrejské hlavné mesto Asmara s tromi sufragánnymi eparchiami (Barentu, Keren a Segheneity). Podľa Annuario Pontificio v roku 2016 mala 162 528 veriacich. Za samostatnú cirkev *sui iuris* bola ustanovená 19. januára 2015 vyčlenením z Etiópskej katolíckej cirkvi. Má aj svoj nekatolícky náprotivok – Eritrejskú ortodoxnú cirkev.²⁴⁸

4.5.4 Prešovská metropolitná cirkev na Slovensku

Prešovská archieparchia bola zriadená ako eparchia (lat. eparchia Presoviensis, staršie aj Eperjensis) 3. novembra 1815 cisárom Františkom I. (na základe patronátneho práva) a kánonicky erigovaná 22. septembra 1818 rímskym pápežom Píom VII. bulou *Relata Semper*.

²⁴⁶ Porov. SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 103 – 104.

²⁴⁷ Porov. SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 113 – 115.

²⁴⁸ SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 105 – 106.

Prešovská eparchia bola vyčlenená z územia pôvodnej Mukačevskej gréckokatolíckej eparchie.²⁴⁹

30. januára 2008 povýšil rímsky pápež Benedikt XVI. túto eparchiu na archieparchiu a zároveň zriadil Prešovskú gréckokatolícku metropoliu. Sufragánnymi eparchiami sa stali Košická eparchia a novozaložená Bratislavská eparchia. Rozloha archieparchie je zhodná s územím Prešovského kraja. Arcibiskupom metropolitom je Ján Babjak SJ. Do úradu prešovského eparchu ho vymenoval pápež Ján Pavol II. 11. decembra 2002. Biskupskú konsekráciu prijal z rúk Jána Pavla II. v Bazilike sv. Petra v Ríme 6. januára 2003. Intronizácia sa uskutočnila 18. januára 2003 v Prešove. 30. januára 2008 pápež Benedikt XVI. v súvislosti s novým kánonickým usporiadaním Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku vymenoval Jána Babjaka za prvého prešovského arcibiskupa metropolitu.²⁵⁰

Tvorí ju dnes tri cirkevnoprávne subjekty na Slovensku: Prešovská archieparchia, Košická eparchia a Bratislavská eparchia. Taktiež do nej patrí Eparchia svätých Cyrila a Metoda v kanadskom Toronte pre slovenských gréckokatolíkov v Kanade.²⁵¹

4.5.5 Maďarská gréckokatolícka cirkev

Pôvod gréckokatolíkov v Maďarsku je rôznorodý. Časť pochádza z pôvodne pravoslávnych obyvateľov, ktorí sa sem prisťahovali najmä v 15. a 16. storočí. Boli to Rusíni, Slováci, Srbi a Gréci. V 18. storočí sa niektorí protestanti stali katolíkmi byzantského obradu. Keď sa tieto skupiny pomaďarčili, začali žiadať o používanie maďarského jazyka v liturgii.

8. júna 1912 bola vytvorená eparchia v Hajdúdorogu. Biskup najprv sídlil v Debrecíne a potom v Nyíregyháze. 4. júna 1924 bol z 21 farností pôvodne patriacich k Prešovskej eparchii vytvorený apoštolský exarchát v Miškovci. V týchto farnostiach sa ako bohoslužobný jazyk používala cirkevná slovančina, keďže veriaci boli slovanského pôvodu (Rusíni a Slováci), ale dnes už sa väčšina asimilovala a prevláda maďarčina. 5. marca 2011 rímsky pápež Benedikt XVI. začlenil do exarchátu ďalších 29 farností, ktoré predtým patrili do Hajdúdorózskej eparchie.

Proces osamostatnenia sa ukončil tým, že Maďarská cirkev *sui iuris* bola povýšená na metropolitnú cirkev 20. marca 2015 pápežom Františkom. Bola zriadená nová eparchia v Nyíregyháze, Miškovecký exarchát bol povýšený na eparchiu a Hajdúdoróžská eparchia na archieparchiu, pričom jej sídlom sa stalo mesto Debrecín.²⁵²

²⁴⁹ CORANIČ, J.: *Z dejín Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*. České Budějovice : Sdružení sv. Jana Nepomuckého při Biskupství českobudejovickém. 2014, s. 95.

²⁵⁰ Porov. CORANIČ, J.: *Z dejín Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*. České Budějovice : Sdružení sv. Jana Nepomuckého při Biskupství českobudejovickém, 2014. s. 447 - 450.

²⁵¹ SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 122 – 123.

²⁵² Porov. SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 123 – 125.

4.6 Ostatné cirkvi *sui iuris*

1. Albánska cirkev (*sui iuris*) je dnes roztrúsená. Len niekoľko sto veriacich žije v Albánsku. Albánsky komunistický režim zakázal všetky náboženstva (r. 1945), čím náboženský život za desaťročia veľmi zdevastoval.

2. Bieloruská cirkev (*sui iuris*) má svoj pôvod v Brestskej únii (r. 1596). Tvorí neveľkú skupinu veriacich, ktorú spravuje apoštolský vizitátor.

3. Bulharská cirkev (*sui iuris*) vznikla po roku 1859 ako odpoveď hnutia za zjednotenie pravoslavia s Katolíckou cirkvou. Dnes má okolo 15-tisíc veriacich.

4. Grécka cirkev (*sui iuris*) má v Grécku apoštolský exarchát s asi 2 300 veriacimi.

5. Italsko-albánska cirkev (*sui iuris*) je výslednicou albánskej emigrácie do dnešného južného Talianska. Dnes má dve eparchie a asi 60-tisíc veriacich.

6. Križevacká cirkev (*sui iuris*) sa dnes nachádza v Chorvátsku. Pochádza z nej Apoštolský exarchát Srbska a Čiernej Hory, ako aj Apoštolský exarchát Macedónie.

7. Ruská katolícka cirkev (*sui iuris*) nikdy nemala viac ako tisíc veriacich.²⁵³

8. Rusínska cirkev (*sui iuris*) pochádza z Užhorodskej únie. Jej centrom je Zakarpatská Ukrajina. Počas komunistickej totality bola zakázaná. Dnes sa znovu silno rozvíja a dynamizuje.

9. Apoštolský exarchát Gréckokatolíckej cirkvi v Českej republike. Po rozdelení ČSFR bol v januári 1993 vytvorený biskupský vikariát pre gréckokatolíkov v Česku so sídlom v Prahe. 13. marca 1996 bol z neho vytvorený gréckokatolícky exarchát. Na jeho čelo bol vymenovaný vladyka Ivan Ljavinec. Exarchát bol vyňatý z jurisdikcie Prešovského biskupstva a je jurisdikčne podriadený priamo Svätej stolici. Má šesť farností a asi 9 000 veriacich. Veriacich pribúda najmä dôsledkom príchodu ľudí z východu Slovenska za prácou do Česka.²⁵⁴

Tieto východné katolícke cirkvi *sui iuris* sa riadia *Kódexom kánonov východných cirkví* z roku 1990.

4.7 Latinská tradícia

Latinská cirkev (*sui iuris*) alebo tiež Rímskokatolícka cirkev má svoju vlastnú tradíciu a je dvadsiatou treťou cirkvou *sui iuris* Katolíckej cirkvi. Má osobitnú autoritu, keďže je cirkvou rímskeho veľkňaza. Riadi sa svojím vlastným právom, ktorým je *Kódex kánonického práva* z roku 1983.²⁵⁵

²⁵³ SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 117 – 130.

²⁵⁴ SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 114.

²⁵⁵ Kán. 1. CIC 1983.

Vymenujte cirkvi sui iuris, ktoré patria do konštantínopolskej tradície.

4.8 Kánonický pojem sui iuris v porovnaní s pojmami autokefália a autonómia v pravoslávnych cirkvách

Z uvedeného však vyplýva, že autonómia cirkvi *sui iuris* nie je absolútna ani to nie je autonómia v zmysle autokefálie pravoslávnych cirkví. Autokefália totiž znamená plnú kánonickú a administratívnu nezávislosť od akejkoľvek inej cirkvi (*auto – sám, kefa – hlava*). Znamená to, že cirkev je sama sebe hlavou a je pri svojom rozhodovaní nezávislá od ostatných cirkví. Okrem toho má právo zvoliť si svoju hlavu a iných episkopov.²⁵⁶ Hlavný biskup môže mať titul a hodnosť patriarchu (napr. Moskva, Bulharsko, Rumunsko), arcibiskupa (napr. Cyprus, Grécko) alebo metropolitu (napr. České a slovenské krajiny). Aj keď sú tieto autokefálne cirkvi navzájom nezávislé, predsa sú zjednotené teologickým, liturgickým a duchovným dedičstvom.²⁵⁷ Rozhodnutia hierarchov, ktorí stoja na čele jednotlivých autokefálnych cirkví, však musia byť zhodné s ustanoveniami jednotlivých všeobecných cirkevných snemov.²⁵⁸

V praxi to vyzerá tak, že cirkev, ktorá sa chce stať autokefálnou, žiada od cirkvi, ktorá môže udeliť autokefáliu, aby jej dovolila stať sa nezávislou s vlastným arcibiskupom a synodou. Pravoslávna cirkev v bývalom Československu sa stala autokefálnou v roku 1951.²⁵⁹

Autokefáliu žiadajú jednotlivé národné cirkvi, takže pravoslávne cirkvi sú dnes veľmi úzko národnými cirkvami. Pôvodným zámerom autokefálie však nebolo nastolenie nacionálnych, ale regionálnych cirkví, ktoré by vznikali v jednotlivých regiónoch pre všetky národnosti, ktoré tam žijú. Autokefália bola v pôvodnom zmysle garancia voľby vlastného biskupa bez cudzej intervencie. Postupom času sa však vyvinula do dnešnej podoby.

Iným, nižším typom autokefálie je autonómia, čiže nezávislosť pravoslávnych cirkví od materskej cirkvi. V istých záležitostiach (napr. potvrdenie voľby hlavného biskupa) však autonómna cirkev potrebuje súhlas materskej cirkvi.²⁶⁰ Dnešné autokefálne pravoslávne cirkvi sú tieto:

Patriarchálne cirkvi: Alexandrijský patriarchát, Antiochijský patriarchát, Jeruzalemský patriarchát, Konštantínopolský patriarchát, Gruzínsky patriarchát, Moskovský patriarchát, Bulharský patriarchát, Srbský patriarchát, Rumunský patriarchát.²⁶¹

²⁵⁶ SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 14.

²⁵⁷ POSPIŠIL, V. D.: *Schidne Katolicke Pravo*. Ľviv : Svičado. 1997, s. 92.

²⁵⁸ POSPIŠIL, V. D.: *Schidne Katolicke Pravo*. Ľviv : Svičado. 1997, s. 25 – 26.

²⁵⁹ ČESKÝ EKUMENISMUS. Theologické kořeny a současná tvář církví. Praha : Vyd. Ekumenická rada církví v ČR. 1976, s. 187.

²⁶⁰ Porov. SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 14 .

²⁶¹ Porov. VASIL, C.: *Patriarchálne cirkvi v Kódexe kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 1999, s. 34 – 39.

Arcibiskupské pravoslávne cirkvi: Cyperská, Grécka, Synajská a Fínska pravoslávna cirkev.

Metropolitné pravoslávne cirkvi sú tieto: Albánska, Poľská, Českých a slovenských zemí Pravoslávna cirkev v Amerike. Tá posledná je pre nás zaujímavá tým, že sa dotýka aj našej histórie. Zakladateľmi Americkej cirkvi, ktorá sa oficiálne sama nazýva *Pravoslavnaia grekokatoličeskaja cerkov*, sú emigranti zo Slovenska a z Podkarpatskej Rusi, ktorí pre materiálnu núdzu vo veľkom počte odchádzali za prácou do Ameriky. Keď Apoštolská stolica bránila ženatým grékokatolíckym kňazom na území Ameriky vykonávať pastoračnú činnosť, prešli z katolicizmu na pravoslávie. Ich prvým biskupom bol Alexij Toth, bývalý profesor kánonského práva v prešovskom grékokatolíckom kňazskom seminári, ktorý sám, aj keď bol v tom čase už vdovcom, nenašiel porozumenie u írskych rímskokatolíckych biskupov a kňazov. To bolo dôvodom jeho odpadnutia od Katolíckej cirkvi a založenia novej pravoslávnej cirkvi. Nasledovali ho mnohí veriaci. Táto Cirkev dodnes žije. V roku 1970 dostala autokefáliu od Moskovského patriarchátu.²⁶²

Cirkvi *sui iuris* nie sú v zmysle uvedených zásad autokefálne ani autonómne. Stále totiž podliehajú autorite najvyššieho veľkňaza, ktorý má zvrchovanú moc nad celou Katolíckou cirkvou, čiže aj nad všetkými cirkvami *sui iuris* a ich patriarchátmi, metropolitami, eparchiami či diecézami a ich spoločenstvami.²⁶³ Túto úlohu pápež vykonáva v spojení s ostatnými biskupmi a s celou Cirkvou. Táto moc je službou Božiemu ľudu, v ktorej je pápež zároveň viditeľným znakom *communie* rozličných cirkví *sui iuris*. Jemu však patrí právo vybrať spôsob, individuálny alebo kolektívny, ktorým sa táto moc bude vykonávať podľa potrieb Cirkvi.²⁶⁴

Aký je rozdiel medzi cirkvou sui iuris a autokefálnou a autonómnou cirkvou?

²⁶² Porov. SZABO, M.: *Východní křesťanské církve stručný přehled sjednocených i nesjednocených cirkví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016, s. 59 – 70.

²⁶³ Kán. 45 CCEO.

²⁶⁴ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 87. Porov. Kán. 45 § 2 CCEO.

5 ČLENSTVO V CIRKVI A ZMENA PRINÁLEŽITOSTI K CIRKVI *SUI IURIS*

CCEO: Kán. 27 – § 1. Dieťa, ktoré ešte nedovršilo štrnásť rok života, sa krstom zapisuje do cirkvi *sui iuris*, do ktorej je zapísaný katolícky otec; ak však len matka je katolíčka alebo ak obaja rodičia jednomyselnou vôľou o to žiadajú, zapisuje sa do cirkvi *sui iuris*, do ktorej patrí matka, pri neporušení partikulárneho práva stanoveného Apoštolskou stolicou.

§ 2. Ak však dieťa, ktoré ešte nedovršilo štrnásť rok života, je:

1° narodené z nevydatej matky, zapisuje sa do cirkvi *sui iuris*, do ktorej patrí matka;

2° neznámych rodičov, zapisuje sa do cirkvi *sui iuris*, do ktorej sú zapísaní tí, ktorých starostlivosti bolo legitímne zverené; ak však ide o adoptívneho otca a matku, má sa uplatniť § 1;

3° nepokrstených rodičov, zapisuje sa do cirkvi *sui iuris*, do ktorej patrí ten, kto prijal jeho výchovu v katolíckej viere.

CIC 1983 – Kán. 110 – Deti adoptované podľa normy občianskeho zákona sa považujú za deti toho alebo tých, ktorí ich adoptovali.

CIC MP DCIC – 111 § 1. – Prijatím krstu sa zapíše do latinskej Cirkvi dieťa rodičov, ktorí do nej patria alebo, ak jeden z nich do nej nepatrí, obaja rodičia zhodne prejavili vôľu, aby dieťa bolo pokrstené v latinskej Cirkvi; ak zhodná vôľa chýba, dieťa sa zapíše do cirkvi *sui iuris*, do ktorej patrí otec.

§ 2. – Ak iba jeden z rodičov je katolík, dieťa je zapísané do cirkvi, do ktorej patrí jeho katolícky rodič.

§ 3. – Každý krstenec, ktorý dovŕšil štrnásť rok veku a dáva sa pokrstiť, môže si slobodne vybrať, či bude pokrstený v latinskej Cirkvi alebo inej cirkvi *sui iuris*; v takom prípade prináleží do tej cirkvi, ktorú si vybral.

Katolícka cirkev nie je anonymné spoločenstvo, ale spoločenstvo dvadsať jeden východných katolíckych cirkví *sui iuris* a latinskej Cirkvi. Na Slovensku je Katolícka cirkev prítomná v *communiu* Rímskokatolíckej a Gréckokatolíckej cirkvi. Preto cirkevné zákony v tejto prednáške zasadíme do situácie Katolíckej cirkvi na Slovensku.

Obidva kódexy CCEO aj CIC 1983 prinášajú nový princíp, podľa ktorého s prijatím krstu prichádza podľa práva aj zápis každého do určitej cirkvi *sui iuris*, čiže každý prijatím krstu patrí do tej cirkvi *sui iuris*, ako určuje právo,²⁶⁵ zatiaľ čo podľa princípov predchádzajúcej

²⁶⁵ Pогов. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 97.

legislatívy podľa kán. 98 § 1 CIC 1917 a podľa kán. 6 motu proprio *Cleri Sanctitati* z roku 1957 to bol liturgický obrad krstu, ktorý vyznačoval spravidla zápis do rítu (obradu).²⁶⁶

Podľa nového princípu, viac ekleziologického, sa robí skôr zápis do určitej cirkvi *sui iuris* alebo do latinskej Cirkvi než do nejakého rítu. Nie je to rítus (obrad), ale je to práve cirkev *sui iuris*, ktorá tvorí právnickú osobu predstavenú vo všetkých právnych úkonoch tým, kto jej predsedá. Vyznačujúcim faktorom pre zápis do cirkvi *sui iuris* je to, že hlavne rodičia patria do danej cirkvi *sui iuris*. Následne, podľa zákona, liturgický obrad krstu by mal zodpovedať obradu cirkvi *sui iuris*, do ktorej krstenec má byť podľa práva zapísaný a nie naopak.²⁶⁷

Apoštolským listom *DE CONCORDIA INTER CODICES* vo forme motu proprio Svätého Otca Františka, ktorý bol zverejnený 15. septembra 2016, boli zmenené niektoré formy *Kódexu kánonického práva* pre latinskú Cirkev, t. j. kánony 111 a 112, ktoré sa vzťahujú na zápis do cirkvi *sui iuris*, práve preto, aby sa zharmonizovali s CCEO.²⁶⁸ Ak rodičia mladistvého dieťa patria do tej istej cirkvi *sui iuris*, dieťa sa zapisuje do tej istej cirkvi, aj keď bolo legítimne či nelegítimne pokrstené v inej cirkvi *sui iuris* ako jeho rodičia.²⁶⁹

Ak rodičia patria do rôznych cirkví *sui iuris*, zhodne s obyčajmi, ktoré ešte platia vo východných krajinách a s „personálnymi štatútmi“, ktoré platia na Východe (Oriente), aplikuje sa princíp prevahy otca, do ktorého cirkvi *sui iuris* musia byť kánonicky zapísaní krstom v zmysle predpisu kán. 111 § 1 CICI 1983. Samozrejme, ide o katolíckeho otca.

V MP DCIC kán. 111 CIC ruší túto právnu prevahu otca, ktorá bola vyčítaná v niektorých regiónoch Blízkeho východu z obavy zo „zániku ich cirkví“ v prospech latinskej Cirkvi.²⁷⁰ Následne v prípade, že jeden z rodičov patrí do latinskej Cirkvi a druhý do cirkvi *sui iuris*, dieťa patrí do latinskej Cirkvi, ak si rodičia so zhodnou vôľou zvolili, aby bol pokrstený v latinskej Cirkvi; iba ak chýba zhodná vôľa (spoločný súhlas, spoločná zhoda), dieťa je zapísané do cirkvi *sui iuris*, do ktorej patrí otec.

Jednak princíp prevahy otca v kán. 29 § 1 CCEO povoľuje dve výnimky pre cirkev, do ktorej patrí matka:

- a) keď iba matka je katolíčka;
- b) keď obaja rodičia so spoločným súhlasom žiadajú, aby dieťa bolo krstom zapísané do cirkvi matky.

Čo sa týka matky katolíčky v miešanom manželstve, prislúcha jej vážna povinnosť vykonať všetko, čo je v jej silách, aby všetky deti boli pokrstené a vychované v Katolíckej

²⁶⁶ Porov. FÜRST, C. G.: Sviatosť krstu: „status“ pokrsteného veriacého v Cirkvi vo svetle CIC a CCEO. In : *IUS ET IUSTITIA* Acta VI. Sympozii iuris canonici anni 1996. Spišské podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojašáka Spišská Kapitula. 1997, s. 83.

²⁶⁷ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI: *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana. 1998, s. 40.

²⁶⁸ LETTERA APOSTOLICA IN FORMA DI «MOTU PROPRIO» DEL SOMMO PONTEFICE FRANCESCO „DE CONCORDIA INTER CODICES“, http://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160531_de-concordia-inter-codices.html. (13.7.2020).

²⁶⁹ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 98.

²⁷⁰ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 98 – 99.

cirkvi a krstom boli zapísané do Katolíckej cirkvi *sui iuris*, do ktorej patrí ona (kán. 814, 1°CCEO); a dokonca ak nedodrží tento záväzok, spadá pod primeraný trest (kán. 1439 CCEO).²⁷¹

S čl. 1 uvedeného motu proprio MP DCIC kán. 111 § 2 CIC stanovuje, že ak iba jeden z rodičov je katolík, neplnoleté dieťa sa zapisuje do cirkvi, do ktorej patrí jeho katolícky rodič. Vskutku oba kódexy podporujú Katolícku cirkev katolíckeho rodiča, tak otca, ako aj matky.²⁷²

Druhou dôležitou zásadou tejto matérie je, že spôsob nadobudnutia alebo zmenu cirkevnej príslušnosti v rámci Katolíckej cirkvi regulujú cirkevné zákony, ktoré sú obsiahnuté v obidvoch kódexoch súčasného katolíckeho práva. Nadobudnutie alebo zmena príslušnosti k cirkvi *sui iuris* môže právoplatne nastať len v rámci týchto predpisov. Iným spôsobom sa príslušnosť alebo zmena príslušnosti k Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi nedá nadobudnúť a ak by sa takýto právny úkon predstieral, nenastane žiadany právny účinok. Dôležitým poznáním je tiež to, že cirkevné zákony obsiahnuté v latinskom aj východnom kódexe precizujú príslušnosť veriacich k cirkvi *sui iuris* iba vtedy, ak sú vzaté spolu. Nemožno sa v nich dokonale orientovať len na základe predpisov jedného z v tom čase platných kódexov.

Úlohou zákonov, ktoré regulujú spôsob alebo zmenu príslušnosti k Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi, je napomáhať rozvoj týchto spoločenstiev a zároveň ich chrániť pred umenšovaním a zánikom.

Príslušnosť k niektorému spoločenstvu Katolíckej cirkvi, u nás môže byť človek rímskokatolíkom alebo gréckokatolíkom, je doživotná, zmeniť sa môže len administratívnym spôsobom podľa príslušných zákonov.²⁷³

Na základe čoho sa dieťa zapisuje do cirkvi sui iuris?

Za akých podmienok možno zapísať dieťa do cirkvi sui iuris matky?

5.1 Zásady nadobudnutia originálnej príslušnosti k Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi

Rímskokatolíkom alebo gréckokatolíkom sa človek stáva svojím legálnym krstom. Krst je totiž narodením do nového života, bránou k platnému prijatiu ostatných sviatostí, je

²⁷¹ Porov. Kán. 814, 1°CCEO a kán. 1439 CCEO.

²⁷² LETTERA APOSTOLICA IN FORMA DI «MOTU PROPRIO» DEL SOMMO PONTEFICE FRANCESCO „DE CONCORDIA INTER CODICES”, In: http://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160531_de-concordia-inter-codices.html. (13.07.2020).

²⁷³ Kán. 38 CCEO.

rozhodujúcou podmienkou vykúpenia²⁷⁴ a tiež začlenením do cirkvi *sui iuris*, do ktorej je osoba úkonom krstu zapísaná.²⁷⁵

Krst ako začlenenie do cirkvi *sui iuris* spomína vo svojich dokumentoch už pápež Benedikt XIV. Prijatie krstu neznamena len včlenenie do Cirkvi ako celku, ale tak isto sa krstom získava spoločenstvo, právne puto týkajúce sa príslušnosti k obradu a cirkvi *sui iuris*.²⁷⁶ Pričlenenie do Katolíckej cirkvi totiž neznamena, že pokrstený je pričlenený k nejakej abstraktnej skupine ľudí. Práve naopak, cez miestnu farnosť, v ktorej je pokrstený, je pričlenený do konkrétneho spoločenstva, ktoré predstavuje konkrétna cirkev *sui iuris*, čiže aj Rímskokatolícka a Gréckokatolícka cirkev.

Tým, že sa osoba stáva členom Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi, stáva sa zároveň aj členom Katolíckej cirkvi a tým aj subjektom práv a povinností, ktoré z tohto právneho stavu vznikajú. Preto má byť krst vyslužený v tej cirkvi *sui iuris* a v tej farnosti, do ktorej právne patrí legitímny nositeľ budúcej príslušnosti k cirkvi *sui iuris* krstenca, v prípade, že je krstené dieťa.²⁷⁷ V situácii, keď sa krstí ten, kto už dosiahol štrnásť rok života, má byť krst vykonaný vo farnosti tej cirkvi *sui iuris*, do ktorej bude legitímnym krstom pričlenený. Takýto krst sa považuje za legálny. Legálny je aj vtedy, ak krstenca krstí so súhlasom vlastného farára vysluhovateľ z inej cirkvi *sui iuris*, než je tá, do ktorej krstenec bude patriť. V tomto prípade však krstenec bude patriť do tej cirkvi, do ktorej má legitímne patriť.²⁷⁸

Už bolo spomenuté, že zákonodarca vzhľadom na nadobudnutie príslušnosti k cirkvi *sui iuris* rozlišuje u krstencov vekovú hranicu, ktorá je rozhodujúca pre pričlenenie do konkrétneho katolíckeho spoločenstva.

Je to krst dieťaťa, teda krstenca, ktorý ešte nedosiahol štrnásť rokov svojho života, a krst dospelého, čiže krstenca, ktorý už dosiahol štrnásť rokov svojho života. V zmysle kánonického práva dieťaťom je osoba, ktorá neukončila siedmy rok svojho života.²⁷⁹ Na úroveň dieťaťa je postavený ten, kto nie je zodpovedný za svoje konanie.²⁸⁰ Za dospelých sa teda vo vzťahu ku krstu považujú všetci, ktorí ukončili siedmy rok svojho života a sú v stave užívania rozumu. Predsa však ešte nemajú všetky práva týkajúce sa výberu cirkvi *sui iuris*. Toto právo výberu nadobúdajú vo chvíli dosiahnutia štrnásteho roku života.²⁸¹

Originálna príslušnosť k niektorému katolíckemu spoločenstvu je teda najprv taká, ktorú človek získava narodením v určitej rodine, presnejšie určitým rodičom. Rodičia, na prvom

²⁷⁴ Porov. Kán. 675 § 1 CCEO a kán. 849. CIC1983.

²⁷⁵ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 97.

²⁷⁶ ADAMOWICZ, L.: *Wprowadzenie do prawa o sakramentach świętych: według Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*. Lublin : Polihymnia. 1999, s. 53.

²⁷⁷ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI: *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana. 1998, s. 40.

²⁷⁸ Porov. ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 192.

²⁷⁹ Kán. 909 § 2 CCEO a kán. 97 § 2 CIC 1983.

²⁸⁰ Kán. 681 § 3 CCEO a kán. 852 § 2 CIC 1983.

²⁸¹ ADAMOWICZ, L.: *Wprowadzenie do prawa o sakramentach świętych: według Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*. Lublin : Polihymnia. 1999, s. 57.

mieste otec, oddávna spravidla dávajú svojim deťom svoje meno a v zmysle cirkevných predpisov aj svoju cirkevnú príslušnosť.²⁸²

O originálnej príslušnosti k Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi hovoríme aj vtedy, ak do Katolíckej cirkvi krstom vstupuje človek po dovŕšení štrnástich rokov svojho života. V tomto veku, ak nie je ešte pokrstený, sa v Katolíckej cirkvi stáva nositeľom práva vybrať si cirkev *sui iuris*, v ktorej bude žiť svoj ďalší život, čiže je to v našej situácii právo byť rímskokatolíkom alebo gréckokatolíkom.

Následne nadobudnutá príslušnosť k Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi je tá, ktorá nastáva už po originálnom získaní príslušnosti do niektorého katolíckeho spoločenstva. Niektorí sa už stal rímskokatolíkom alebo gréckokatolíkom a z nejakého dôvodu chce svoju cirkevnú príslušnosť v rámci Katolíckej cirkvi zmeniť. Preto tiež môžeme hovoriť o zmene príslušnosti k Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi podľa toho, do ktorej cirkvi osoba originálne patrí.

Aké sú zásady nadobudnutia príslušnosti do cirkvi sui iuris?

5.1.1 Dieťa pred dosiahnutím štrnásteho roku života, ktorého obidvaja rodičia patria do Rímskokatolíckej cirkvi alebo do Gréckokatolíckej cirkvi

V prípade, že sú rodičia rovnakej príslušnosti k tej istej cirkvi *sui iuris*, je pokrstené dieťa zapísané do cirkvi *sui iuris*, čiže do Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi rodičov. To znamená, že ak sú obidvaja rodičia rímskokatolíci, aj dieťa má byť pokrstené podľa obradu latinskej cirkvi *sui iuris* vo farnosti rodičov a zapísané v Rímskokatolíckej cirkvi. Ak sú obidvaja rodičia gréckokatolíci, dieťa má byť pokrstené v metropolitnej cirkvi *sui iuris* vo farnosti rodičov a zapísané do Gréckokatolíckej cirkvi. V takomto prípade kánonické právo ani nepredpokladá inú možnosť. Aplikuje sa tu vlastne predpis kánona. 29 § 1 CCEO a kán. 111 § 1 CIC MP DCIC, podľa ktorého dieťa nadobúda príslušnosť k cirkvi *sui iuris* svojho otca. Zhodou okolností je rovnakej cirkevnej príslušnosti aj matka.

5.1.2 Dieťa otca rímskokatolíka a matky gréckokatolíčky alebo otca gréckokatolíka a matky rímskokatolíčky

V tomto prípade je príslušnosť k cirkvi *sui iuris* daná príslušnosťou otca. Ak je otec v manželstve, z ktorého sa dieťa narodilo, rímskokatolíkom, aj dieťa má byť pokrstené v jeho farnosti a je zapísané do Rímskokatolíckej cirkvi. Ak je otec v manželstve, v ktorom sa dieťa

²⁸² Kán. 29 § 1. CCEO a LETTERA APOSTOLICA IN FORMA DI «MOTU PROPRIO» DEL SOMMO PONTEFICE FRANCESCO „DE CONCORDIA INTER CODICES”, In: http://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160531_de-concordia-inter-codices.html. (13.07.2020).

narodilo, gréckokatolík, aj dieťa má byť pokrstené v jeho farnosti a zapísané do Gréckokatolíckej cirkvi v zmysle predpisu kánonického práva.²⁸³

Otec je kánonickým nositeľom cirkevnej príslušnosti svojich detí, a preto majú byť aj pokrstené v tej cirkvi *sui iuris*, do ktorej patrí on.²⁸⁴

V takýchto prípadoch však cirkevné zákony rešpektujú aj vôľu rodičov. Ak by si rodičia, ktorí majú rozličnú príslušnosť k cirkvi *sui iuris*, želali, aby ich dieťa bolo pokrstené a následne patrilo do cirkvi *sui iuris* matky, môžu o to požiadať vo farnosti matky, ale pred vyslúžením sviatosti krstu majú pred krstiacim kňazom vyhlásiť, že si želajú, aby ich dieťa bolo pokrstené a bolo príslušníkom tej cirkvi *sui iuris*, do ktorej patrí matka.²⁸⁵

Tradičné pravidlo príslušnosti k cirkvi *sui iuri*, podľa ktorého boli deti zapísané do cirkvi *sui iuris* otca, nebolo nikdy kánonicky spochybnené, práve naopak, bolo neustále potvrdzované tak cirkevnými zákonodarcami, ako aj cisárskymi zákonmi v období rakúsko-uhorskej monarchie. Po vydaní latinského CIC 1983 a CCEO, ktoré predvídajú možnosť zapísania detí do cirkvi *sui iuris* matky „*si ambo parentis concordī voluntate petunt*“, sa objavili v tejto materii rôzne ťažkosti. Najvážnejšie nejasnosti vznikli vo vysvetľovaní „zhodnej vôle“ rodičov a ich možného implicitného alebo výslovného úmyslu zapísať dieťa do cirkvi matky. Keďže mnohí gréckokatolícki veriaci žijú v miešaných latinsko-východných oblastiach alebo v „obradovej diaspóre“ bez praktickej možnosti prístupu do chrámu byzantského obradu, široký výklad tohto kánona (používaný väčšinou rímskokatolíckych duchovných na Slovensku) predstavuje v mnohých situáciách reálne ohrozenie ďalšieho prežitia Gréckokatolíckej cirkvi.²⁸⁶

V súvislosti s týmto druhým prípadom vzniká otázka, či je nutné, aby táto zhodná vôľa bola prejavovaná formálne spolu so žiadosťou o krst, alebo stačí samotná žiadosť o krst v cirkvi *sui iuris*, do ktorej patrí matka. Ide tu teda o spôsob praktickej aplikácie tohto zákona. V tomto procese treba rozlišovať dve línie: liturgickú a administratívnu.

Liturgická je samotné vyslúženie sviatosti krstu podľa obradu a v cirkvi *sui iuris* matky.

Administratívny postup zas vyžaduje:

1. aby rodičia, ktorí si želajú, aby dieťa bolo pričlenené do cirkvi *sui iuris* matky, o to formálne pred vyslúžením krstu krstiaceho kňaza požiadali;
2. krstiaci kňaz má po vyslúžení krstu túto skutočnosť zapísať do poznámok v knihe krstov na mieste zápisu krstu takéhoto dieťaťa.²⁸⁷

Bez splnenia podmienok daných obidvoma líniami, liturgickou aj administratívnou, nemôže nastať právny účinok očakávaného pričlenenia do cirkvi *sui iuris* matky. Napríklad,

²⁸³ Kán. 29 § 1 CCEO. 111 § 1 CIC 1983.

²⁸⁴ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 98.

²⁸⁵ Porov. ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 194 – 195.

²⁸⁶ VASIL, C.: *Kánonické pramene byzantsko-slovanskej katolíckej cirkvi v Mukačevskej a Prešovskej eparchii v porovnaní s Kódexom kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 2000, s. 204.

²⁸⁷ Porov. ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 195.

ak táto žiadosť nie je zapísaná v poznámkach v knihe krstov, nenastáva právny účinok a dieťa aj napriek tomu, že to rodičia formálne splnili, zostáva zapísané v cirkvi *sui iuris* otca.

V praxi je totiž spôsob aplikácie tohto zákona u niektorých farárov niekedy taký, že považujú za dostačujúce, ak takíto rodičia žiadajú o krst vo farnosti matky, a túto žiadosť automaticky považujú aj za žiadosť o zapísanie do cirkvi *sui iuris* matky. Zdá sa to logické, pretože krstom sa dieťa zapisuje do cirkvi a stáva rímskokatolíkom alebo gréckokatolíkom.

Skúsenosť však ukazuje, že ak by sa tento predpis aplikoval do praxe takýmto spôsobom, mohli by nastať problémy. Rodičia, ktorí sú rozdielného obradu, môžu žiadať len o krst v cirkvi matky bez úmyslu, aby dieťa bolo do tejto cirkvi začlenené. Na Slovensku je *communio* Rímskokatolíckej a Gréckokatolíckej cirkvi už historicky chápané veľmi blízko.

Veriaci veľmi správne chápu, že obidve spoločenstvá patria do tej istej Katolíckej cirkvi. Tiež vedia, že nositeľom príslušnosti do cirkvi *sui iuris* je otec. Preto ani samotný krst často nevnímajú ako spôsob, ktorým sa človek automaticky včleňuje do tej cirkvi *sui iuris*, v ktorej bol vyslátený. Liturgiu krstu považujú za sviatostný úkon bez toho, aby ho chápali v rovine nadobudnutia príslušnosti do cirkvi matky.

Tento postup potvrdila aj Kongregácia pre východné cirkvi. Vladyka Milan Chatur, košický apoštolský exarcha, v súvislosti s týmto problémom podal žiadosť o interpretáciu a aplikovanie kán. 29 CCEO § 1 a kán. 111 § 1 CIC 1983 na východnú kongregáciu v Ríme.

Východná kongregácia vydala 1. marca 2000 *Votum* s konkrétnym vysvetlením týchto predpisov. Východná kongregácia vo svojom vysvetlení uvádza, že na to, aby mohol nastať právny účinok, teda aby dieťa obradovo zmiešaných rodičov mohlo byť zapísané do cirkvi *sui iuris* matky, sa vyžaduje súhlasná vôľa rodičov a formálna žiadosť.

Z uvedeného teda vyplýva, že na to, aby bolo dieťa zapísané do cirkvi *sui iuris* matky, nestačí len žiadosť rodičov, aby bolo pokrstené podľa obradu matky, ale sú potrebné ešte dva kroky:

Rodičia musia byť pred prednesením žiadosti o krst v cirkvi *sui iuris* matky dohodnutí, že týmto krstom si želajú, aby ich dieťa bolo zapísané do cirkvi *sui iuris* matky, a táto vôľa musí byť predložená vo forme žiadosti vysluhovateľovi krstu tej cirkvi, do ktorej patrí matka.

Ide tu teda o dvojaký proces: Prvý je liturgický, teda samotné vyslátenie sviatosti krstu, a druhý je administratívny, ktorý spočíva vo výslovnej žiadosti takýchto rodičov o zapísanie dieťaťa do cirkvi matky a zapísanie tejto žiadosti do knihy krstov v rubrike poznámok na mieste, kde je zapísaný krst dieťaťa.

Otáznou je ešte administratívna forma žiadosti o zapísanie dieťaťa do cirkvi *sui iuris* matky takým spôsobom, ako sme opísali v predchádzajúcich riadkoch. Aká má byť táto žiadosť? Musí byť písomná alebo stačí ústna?

Niektorí farári z opatrnosti žiadajú o predloženie písomnej žiadosti. Aj na túto otázku odpovedá uvedené *Votum*: *Je zrejmé, že farárovi, ktorý krstí, musí byť žiadosť predložená explicitne. Iba vtedy môže farár zaregistrovať dieťa prijímajúce krst do knihy pokrstených tej cirkvi, do ktorej patrí matka. Keď táto požiadavka nebola vykonaná explicitne, dieťa bude zapísané podľa normy práva do cirkvi otca, aj keby bol krst uskutočnený v liturgickom obrade*

matky. Táto žiadosť teda nemusí byť písomná, ale musí byť navonok prejavená ako žiadosť rodičov o zapísanie dieťaťa do cirkvi *sui iuris* matky.

Po vyslúžení krste sa krst zapíše do knihy krstov s poznámkou, že dieťa je na žiadosť rodičov zapísané do cirkvi *sui iuris* matky.

Pri nedodržaní týchto podmienok je následne vyslúžený krst platný, ale administratívne úkony nie sú vykonané podľa zákonných predpisov a nebude zapísané do cirkvi *sui iuris* matky, ale podľa normy práva bude zapísané do cirkvi *sui iuris* otca.²⁸⁸

Kto je nositeľom kánonickej príslušnosti pre deti v rodine?

V ktorej cirkvi sui iuris sa má sláviť krst?

5.1.3 Príklad z praxe

Ako konkrétny príklad problémov, ktoré so zlým chápaním tohto predpisu môžu nastať, uvádzam prípad, ktorý sa odohral v jednej z rímskokatolíckych farností. Išlo o krst dieťaťa, ktorého rodičia boli rozdielnej príslušnosti k cirkvi *sui iuris*. Otec bol gréckokatolík a matka rímskokatolíčka. Matka M., rod. P., žiadala svojho manžela Š. K. o to, aby ich novonarodený syn J., bol pokrstený v jej obrade, lebo je to jej prvé dieťa a má takúto túžbu. Zároveň však považovala za samozrejmé, že dieťa bude patriť do cirkvi *sui iuris* svojho otca, čiže bude gréckokatolíkom. Otec vyhovel želaniu svojej manželky a súhlasil s tým, aby bol krst vykonaný v latinskej Cirkvi. Všetko sa odohralo podľa ich dohody.

Po čase sa však konala v byzantsko-slovanskej farnosti, v ktorej obidvaja rodičia žili, návšteva gréckokatolíckeho biskupa. Rodičia si vtedy spomenuli, že keďže ich dieťa malo krst vyslúžený v latinskej Cirkvi, neprijalo sviatosť myropomazania (birmovania). Požiadali teda farára, aby u biskupa zariadil vyslúženie tejto sviatosti pre ich syna. Kvôli vyslúženiu sviatosti myropomazania (birmovania) preto žiadali o krstný list svojho syna v latinskej farnosti, v ktorej bol pokrstený. Po vystavení krstného listu s dátumom X. X.XXXX pod por. č. XXXX/XX však boli veľmi udivení, pretože z krstného listu vyplývalo, že otec dieťaťa J. K. je zapísaný k rímskokatolíckej príslušnosti, teda aj dieťa je rímskokatolícke. V poznámke v matrike krstov sa vtedy nachádzal len údaj o legitimitе krstenca.

Keďže im to nedalo pokoj, upozornili na to svojho farára a zároveň žiadali o opravu zápisu. Bolo im v tom vyhovené a dňa X.X.XXXX im bol vydaný nový, už opravený krstný list s pravdivým uvedením príslušnosti otca ku Gréckokatolíckej cirkvi. Znova ich však čakalo prekvapenie, pretože v poznámke krstného listu bolo uvedené, že „*dieťa sa krstom včlenilo do lat. obradu kán. 111 – ABÚ* por. č. XXXX/XX“. Rodičia sa aj proti tomu ohradili, pretože

²⁸⁸ Porov. ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 196.

oni nikdy nepodávali žiadne vyhlásenie o tom, že si želajú, aby bolo ich dieťa včlenené do latinskej Cirkvi.

Tento príklad je praktickou ukážkou toho, ako sa vykoná liturgická línia, a zároveň zanedbá administratívna.²⁸⁹

5.1.4 Dieťa pochádzajúce z manželstva, v ktorom je katolíčka len matka, a dieťa rodičov, ktorí nežijú v platnom manželskom zväzku

Ak je katolíčkou len matka a otec nie je príslušníkom Katolíckej cirkvi, čiže patrí do niektorej nekatolíckej cirkvi, deti majú byť pokrstené a patriť do katolíckeho spoločenstva matky v zmysle predpisov kán. 29 § 1. CCEO a motu proprio kán. 111 § 2 CIC: *Ak je katolíčka len matka, dieťa je začlenené do cirkvi sui iuris, do ktorej patrí matka*. Podľa CCEO a podľa CIC: *Ak iba jeden z rodičov je katolík, neploleté dieťa sa zapisuje do cirkvi, do ktorej patrí jeho katolícky rodič*.²⁹⁰ Vskutku oba kódexy podporujú Katolícku cirkev katolíckeho rodiča, tak otca, ako aj matky. Tento predpis je v súlade s vyhlásením, katolíckej stránky pri uzatváraní manželstva, v ktorom sa zaviazala, že deti, ktoré budú z jej manželstva pochádzať, budú pokrstené aj vychované v Katolíckej cirkvi.

Iná situácia je situácia detí, ktoré nepochádzajú z kánonicky platného manželského zväzku, teda deti rodičov žijúcich v civilnom manželstve alebo v konkubinate. Pre situáciu na Slovensku je dôležité poukázať na fakt, že zákonodarca nepredpokladal odopretie krstu deťom, ktoré pochádzajú z takýchto zväzkov. Zákonodarca ani nepredpokladá, žeby takéto dieťa mohlo prijať krst pod podmienkou cirkevného sobáša rodičov. Pastoračná múdrosť má viesť vysluhovateľa, zvlášť ak je ním vlastný farár, k takejto ponuke. Nemôže ju však využiť ako podmienku krstu dieťaťa takýchto rodičov. Takáto podmienka by mohla byť zo strany rodičov chápaná ako forma nátlaku, čo je pre platnosť manželstva neprípustné.²⁹¹ V prípade, že nevidí záruku katolíckej výchovy takéhoto dieťaťa zo strany rodičov, môže využiť predpis kánona 29 § 2, 3° CCEO a záruku katolíckej výchovy krstenca žiadať od praktizujúceho katolíckeho krstného rodiča.

Deti z takýchto zväzkov majú byť pokrstené a zapísané do katolíckeho spoločenstva matky. Ak je v takomto prípade matka rímskokatolíčka, aj dieťa je rímskokatolícke. Ak je matka gréckokatolíčka, aj dieťa je gréckokatolícke.

Zapísanie detí pochádzajúcich z takýchto zväzkov do jednotlivých cirkví *sui iuris* sa neriadi pravidlami, ktoré platia pre deti rodičov pochádzajúcich z platných manželských zväzkov, ale predpismi kán. 29 § 2, 1° CCEO. Tento predpis totiž hovorí o krste a príslušnosti detí slobodných matiek. Aj deti, ktoré pochádzajú z cirkevne nezákonného zväzku, sú akoby

²⁸⁹ Porov. ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 197 – 198.

²⁹⁰ DVOŘÁČEK, J.: Komentár k motu proprio De Concordia inter Codices. In. *REVUE CIRKEVNÍHO PRÁVA, ročník XXIII.*, č. 66 – 1/2017. Praha : Společnost pro církevní právo, s. 29.

²⁹¹ Kán 825 CCEO, kán. 1103 CIC 1983.

deťmi slobodných matiek, keďže rodičia nežijú v platnom manželskom zväzku, a preto sa v zmysle uvedených predpisov zapisujú do cirkvi *sui iuris* matky.²⁹² Je škoda, že zákonodarca pri novelizácii kán. 111 CIC 1983 nebol dôslednejší a nezačlenil do tohto kánona text § 2 kán. 29 CCEO. Ide tu o praktické ustanovenie týkajúce sa situácií, ktoré sa v praxi latinskej Cirkvi vyskytujú často, ale naďalej nezostáva nič iné, iba riešiť to *per analogiam iuris* s prihliadnutím na úpravu, ktorá sa nachádza v CCEO.²⁹³

Do ktorej cirkvi má byť zapísané dieťa nevydatej matky?

5.1.5 Dieťa adoptívnych rodičov

Ide o deti adoptívnych rodičov, ktoré si adoptujú podľa občianskeho zákona. Takéto deti sa po adopcii považujú za vlastné deti adoptívnych rodičov a ich krst i príslušnosť k cirkvi *sui iuris* sa riadi tými istými zákonmi ako pri deťoch vlastných rodičov.²⁹⁴ Dieťa, ktoré je adoptované pred štrnástym rokom svojho života, je pričlenené k cirkvi *sui iuris* svojich rodičov.²⁹⁵

Sú teda postavené na úroveň detí, ktoré boli, respektíve by mohli byť splodené v tomto manželstve. Stávajú sa tak voči svojim rodičom subjektmi s následkami civilného i kánonického práva vo všetkých oblastiach, ktorých sa to týka. Do krstnej matriky takýchto detí majú byť zapísané aj mená adoptívnych rodičov spolu s menami prirodzených rodičov. Treba však zohľadniť civilný predpis ohľadom zápisu takýchto detí.²⁹⁶

5.1.6 Dieťa nepokrstených rodičov

Kánonické predpisy umožňujú žiadať o krst svojho dieťaťa aj rodičom, ktorí nie sú pokrstení. Existujú dve možnosti, pri ktorých je dovolené udeliť sviatosť krstu:

1. V prípade, že dieťa nedosiahlo siedmy rok života, treba postupovať v zmysle predpisu kán. 681 § 1, aby bola opodstatnená nádej, že bude vychovávané vo viere Katolíckej cirkvi a prinajmenšom jeden z rodičov súhlasil s krstom, respektíve o krst požiadal. Samozrejme, v prípade odloženého a nájdeného dieťa sa má pokrstiť, ak sa nedá jeho krst potvrdiť.²⁹⁷

²⁹² ADAMOWICZ, L.: Przynależność do kościoła *sui iuris* według obowiązującego prawa kościelnego. In: *ROCZNIKI NAUK PRAWNYCH*, Towarzystwo Naukowe KUL & Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Lublin : tom 8, (1998), s. 142 – 143.

²⁹³ DVOŘÁČEK, J.: Komentář k motu proprio *De Concordia inter Codices*. In: *REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA*, ročník XXIII., č. 66 – 1/2017. Praha : Společnost pro církevní právo, s. 30.

²⁹⁴ Kán. 29 § 2, 2° CCEO kán. 110 CIC 1983.

²⁹⁵ Kán. 34 CCEO.

²⁹⁶ ADAMOWICZ, L.: Przynależność do kościoła *sui iuris* według obowiązującego prawa kościelnego. In: *ROCZNIKI NAUK PRAWNYCH*, Towarzystwo Naukowe KUL & Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Lublin : tom 8, (1998), s. 143 – 144. Porov. kán. 689 § 3 CCEO a 877 § 3 CIC 1983.

²⁹⁷ Porov. kán 29 § 2. a kán. 681 § 1, 2. CCEO.

2. Ten, kto vyšiel z detského veku, by mohol byť pokrstený, ale je potrebné, aby prejavil vôľu prijať krst, aby bol dostačujúco poučený o pravdách viery a vyskúšaný v kresťanskom živote; má sa mu pripomenúť, aby oľutoval svoje hriechy. Ak sa nachádza v nebezpečenstve smrti, môže byť pokrstený, ak má nejaké poznanie hlavných pravd viery a akýmkoľvek spôsobom prejavil svoj úmysel prijať krst.

V takomto prípade zákonodarca vyžaduje, aby malo dieťa katolíckeho vychovávateľa, ktorý sa zaručí, že dieťa bude vychovávané v katolíckej viere.²⁹⁸

Do ktorej cirkvi sa má zapísať dieťa nepokrstených rodičov?

5.1.7 Získanie príslušnosti k Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi po dosiahnutí štrnásteho roka života

CCEO: Kán. 30 – Každý krstenec, ktorý dovŕšil štrnásty rok života, si môže slobodne vybrať ktorúkoľvek cirkev *sui iuris*, do ktorej sa zapisuje v nej prijatým krstom, pri neporušení partikulárneho práva stanoveného Apoštolskou stolicou.

CIC MP DCIC 1983 – 111 § 3. – Každý krstenec, ktorý dovŕšil štrnásty rok veku a dáva sa pokrstiť, si môže slobodne vybrať, či bude pokrstený v latinskej Cirkvi, alebo v inej cirkvi *sui iuris*; v takom prípade prináleží do tej cirkvi, ktorú si vybral.

Každý kandidát na krst ako katechumen v zmysle predpisu kán. 588 CCEO má právo zapísať sa do ktorejkoľvek cirkvi *sui iuris* podľa normy kán. 30; treba sa však vystríhať pred ich nahovaraním na niečo, čo by mohlo prekážať ich zapísaniu do cirkvi, ktorá je primeraná ich kultúre. Za svojprávneho v záležitosti osobného rozhodnutia pre zapísanie do niektorej cirkvi *sui iuris* sa považuje krstenec, ktorý v čase, keď žiada o prijatie krstu, dosiahol štrnásty rok svojho života.²⁹⁹

Krstenec si po dosiahnutí tohto veku môže slobodne zvoliť cirkev *sui iuris*, v ktorej bude pokrstený, a tou je cirkev, ktorú si vybral a do ktorej bude zapísaný. Sám sa teda môže rozhodnúť, či v Katolíckej cirkvi bude žiť ako rímskokatolík, alebo gréckokatolík.

K čl. 1 citovaného motu proprio kán. 111 CIC pripája nový paragraf a upravuje niektoré výrazy: § 3 Každý krstenec, ktorý dovŕšil štrnásty rok veku, si môže slobodne vybrať, či bude

²⁹⁸ ADAMOWICZ, L.: Przynależność do kościoła *sui iuris* według obowiązującego prawa kościelnego. In: *ROCZNIKI NAUK PRAWNYCH*, Towarzystwo Naukowe KUL & Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Lublin : tom 8, (1998), s. 144.

²⁹⁹ Kán. 30 CCEO a kán. 111 § 3. MP DCIC 1983.

pokrstený v latinskej Cirkvi, alebo v inej cirkvi *sui iuris*; v takom prípade prináleží do tej cirkvi, ktorú si vybral.³⁰⁰

Tento kánon, ako aj ten, čo mu zodpovedá v CIC, ustanovujú, že ktokoľvek, kto ešte nie je pokrstený a dovŕšil štrnásť rok života, si môže slobodne vybrať dať sa pokrstiť v latinskej Cirkvi alebo v akejkoľvek východnej cirkvi *sui iuris*, do ktorej sa skutočne zapisuje prijatím krstu. Kánon platí nezávisle od skutočnosti, či rodičia krstenca sú pokrstení, katolíci (východní či západní), alebo nekatolíci, alebo nepokrstení.³⁰¹

Kódex kánonov východných cirkví ešte dáva spresnenie, že sa má pritom zachovať predpis partikulárneho práva potvrdeného Apoštolskou stolicou. V našich podmienkach takýto predpis doteraz vydaný nebol.³⁰²

Môže si krstenec, ktorý dovŕšil vek štrnásť rokov, sám vybrať cirkev sui iuris?

5.1.8 Zmena už nadobudnutej príslušnosti k cirkvi *sui iuris*

CCEO: Kán. 31 – Nikto nemá nijakým spôsobom navádzať ktoréhokoľvek veriaceho v Krista k prestúpeniu do inej cirkvi *sui iuris*.

CIC 1983 – nemá.

Náboženská sloboda sa nerozširuje iba na otázku výberu a praktizovania náboženstva v zmysle predpisu kán. 586 CCEO, ale taktiež na praktizovanie liturgickej tradície cirkvi *sui iuris*. Takže nikto nemá právo nevhodnými spôsobmi navádzať veriaceho prestúpiť do inej cirkvi *sui iuris*. Tento kánon podporuje aj predpis trestného práva, ktorý predpisuje: „*Kto zapísaný do ktorejkoľvek cirkvi sui iuris, tiež Latinskej cirkvi, pri vykonávaní, služby alebo inej úlohy v Cirkvi akéhokoľvek veriaceho v Krista akýmkoľvek spôsobom sa snaží priviesť proti kán. 31 k prestúpeniu do inej cirkvi sui iuris, má byť potrestaný primeraným trestom.*“³⁰³

Hoci prepis kánonického práva tento kánon neobsahuje a podľa niektorých kánonistov latinskí misionári mali v tejto otázke tradičné zlú povesť. A preto boli k tejto otázke rôzne postoje, a neskôr sa riadili axiómou: „*Kristova Cirkev nie je ani latinskou, ani gréckou, ani slovanskou, ale katolíckou.*“ Pápeži odhodlane bojovali proti týmto trendom a prijímali rôzne predpisy voči tým, ktorí to negovali, osobitne pápež Benedikt XIV. a Lev XII., čo sa nakoniec

³⁰⁰ LETTERA APOSTOLICA IN FORMA DI «MOTU PROPRIO» DEL SOMMO PONTEFICE FRANCESCO „DE CONCORDIA INTER CODICES“, In: http://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160531_de-concordia-inter-codices.html. (13.07.2020).

³⁰¹ DVOŘÁČEK, J.: Komentář k motu proprio De Concordia inter Codices. In: REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA, ročník XXIII., č. 66 – 1/2017. Praha : Společnost pro církevní právo, s. 29.

³⁰² POROV, NEDUNGATT, G.: Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков. Львів : Свічадо. 2008, s. 99.

³⁰³ Kán. 1465 CCEO.

odzrkadlilo aj v predpisoch kán. CIC 1917 v kán. 98 § 2.:³⁰⁴ „*Duchovenstvo by nemalo nijako presviedčať západných kresťanov, aby prijali východný obrad, ani východných, aby prijali latinský obrad.*“³⁰⁵

Ak niekto núti niekoho vstúpiť do cirkvi sui iuris, môže byť potrestaný?

5.1.9 Prestup do inej cirkvi sui iuris

CCEO: Kán. 32 – § 1. Nikto nemôže bez súhlasu Apoštolskej stolice platne prestúpiť do inej cirkvi sui iuris.

§ 2. Ak však ide o veriaceho v Krista eparchie niektorej cirkvi sui iuris, ktorý žiada prestúpiť do inej cirkvi sui iuris, ktorá má na tom istom území vlastnú eparchiu, tento súhlas Apoštolskej stolice sa predpokladá, ak eparchiálni biskupi jednej aj druhej eparchie s prestúpením písomne súhlasia.

Kán. 33 – Žena môže prestúpiť do cirkvi sui iuris muža pri slávení manželstva alebo počas neho; ale po rozviazaní manželstva sa môže slobodne vrátiť do predchádzajúcej cirkvi sui iuris.

Kán. 34 – Ak do inej cirkvi sui iuris prestupujú rodičia alebo v miešanom manželstve katolícky manžel, deti pred dovŕšením štrnásteho roku života sa samým právom zapisujú do tej istej cirkvi; ak však v manželstve medzi katolíkmi len jeden z rodičov prestupuje do inej cirkvi sui iuris, deti prestupujú iba vtedy, ak obidvaja rodičia súhlasia; ale po dovŕšení štrnásteho roku života sa deti môžu vrátiť do predchádzajúcej cirkvi.

MP DCIC CIC 1983 – § 1. – Po prijatí krstu sa zapíše do inej cirkvi sui iuris:

1° kto dostal povolenie od Apoštolskej stolice; 2° manželská stránka, ktorá pri uzavretí manželstva alebo počas jeho trvania vyhlásila, že chce prestúpiť do cirkvi sui iuris druhej manželskej stránky; po zániku manželského zväzku sa môže slobodne vrátiť do latinskej Cirkvi.

3° deti tých, o ktorých sa píše v bode 1 a 2, pred dovŕšením štrnásteho roku veku a takisto v miešanom manželstve deti katolíckej stránky, ktorá zákonite prestúpila do inej cirkvi sui iuris; ak však dovŕšia štrnásty rok veku, môžu sa vrátiť do latinskej Cirkvi.

§2. Ani dlhotrvajúci zvyk prijímať sviatosti podľa obradu niektorej cirkvi sui iuris neprináša so sebou zaradenie do tejto cirkvi.

§3. Každý prestup k inej cirkvi sui iuris má účinok od chvíle vyhlásenia uskutočneného za prítomnosti miestneho ordinára tejto cirkvi alebo vlastného farára,

³⁰⁴ Kán 98 § 2. CICI 1917.

³⁰⁵ POGOV, NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 99.

alebo iného kňaza delegovaného jedným z nich, za prítomnosti dvoch svedkov, pokiaľ reskript Apoštolskej stolice neurčuje niečo iné; a nech sa to zaznačí do knihy pokrstených *sui iuris*.

Otázka vyplýva z nadpisu. Akým spôsobom sa dá už nadobudnutá príslušnosť k metropolitnej cirkvi *sui iuris* alebo latinskej cirkvi *sui iuris*? Môže sa ten, kto už je zákonne zapísaný do Rímskokatolíckej cirkvi, stať gréckokatolíkom, a opačne, môže sa stať ten, kto už je zákonne zapísaný do Gréckokatolíckej cirkvi, rímskokatolíkom?

Spôsobov, ktoré vymedzujú cirkevné zákony, je niekoľko:

Kán. 32 CCEO zakazuje veriacemu katolíkovi platne prestupovať do inej cirkvi *sui iuris* bez súhlasu Apoštolskej stolice, čo sa v určitých podmienkach dá predpokladať. Táto norma bola inšpirovaná dekrétom *Orientalium ecclesiarum*, č. 4, ktorý uvádza: „Všetci katolíci (...) nech si ponechajú všade svoj obrad, nech si ho ctia a podľa vlastných síl nech ho dodržiavajú; pritom zostáva nedotknuté právo jednotlivcov, spoločenstiev a oblastí obrátiť sa vo zvláštnych prípadoch na Apoštolskú stolicu.“³⁰⁶

Formulácia koncilového textu je hlavne nabádajúca, ide však o skutočnú normu, hoci nevyznačuje, či skutočne žiadosť k Apoštolskej stolici je potrebná pre platnosť prestupu. Kán. 32 § 1 vyžaduje súhlas Apoštolskej stolice pre právnu platnosť prestupu do inej cirkvi *sui iuris*.

Norma, ktorá toto vyžaduje, je opodstatnená samotným ekleziologickým a právnym pojmom cirkvi *sui iuris*, ako aj pojmom obradu, ponímaným ako vlastné liturgické, teologické, duchovné a disciplinárne dedičstvo, odlišené kultúrou a historickými okolnosťami národov, čo sa vyjadruje spôsobom prežívania viery vlastným každej cirkvi *sui iuris* (kán. 28 § 1).³⁰⁷

V jednote všeobecnej Cirkvi má každý veriaci katolík povinnosť podporovať, ctíť a zachovávať vlastný obrad vo vlastnej cirkvi. Apoštolská stolica ako najvyššia autorita v medzicirkevných stykoch sa v snahe o dobro duší sama postará o potreby v osobitných prípadoch osôb, spoločenstiev a oblastí, ktoré žiadajú taký prestup.³⁰⁸

Čo sa týka kán. 32 § 2, ten stanovuje predpoklad ohľadom súhlasu Apoštolskej stolice s prestupom z jednej cirkvi *sui iuris* do inej. Podmienky takéhoto predpokladu sú dve: a) aby obe cirkvi *sui iuris* – z ktorej aj do ktorej sa má uskutočniť prestup – mali na tom istom území vlastnú eparchiu; b) aby obaja eparchiálni biskupi oboch eparchií dali písomný súhlas na prestúpenie.³⁰⁹

³⁰⁶ DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESiarum o východných katolíckych cirkvách, č. 4. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (17.07.2020).

³⁰⁷ Kán. 28 § 1. CCEO.

³⁰⁸ Porov. ADAMOWICZ, L.: Przynależność do kościoła sui iuris według obowiązującego prawa kościelnego. In: *ROCZNIKI NAUK PRAWNYCH*, Towarzystwo Naukowe KUL & Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Lublin: tom 8, (1998), s. 145.

³⁰⁹ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 100 – 101.

V CIC sa nepredpokladá tento predpoklad; skrze *Rescriptum ex audientia SS.mi* z 26. novembra 1992 bola táto prezumpcia rozšírená aj na latinskú Cirkev. Teda ak ide o veriaceho rímskokatolíka, ktorý žiada o prestúpenie do východnej cirkvi *sui iuris*, ktorá má na tom istom území vlastnú eparchiu, tento súhlas Apoštolskej stolice sa predpokladá, ak východný biskup a latinský biskup písomne súhlasia s prestupom.³¹⁰ Veriaci gréckokatolík môže do Rímskokatolíckej cirkvi prestúpiť na základe súhlasu Svätej stolice. Túto agendu vykonáva Kongregácia pre východné cirkvi.

Čo sa týka kán. 33, aby sa vyhlo nedorozumeniam či dvojzmyselnosti, treba si pripomenúť, že ide o právo ženy katolícky prestúpiť do cirkvi *sui iuris* manžela katolíka. Napríklad: manželka slovenská gréckokatolíčka má právo prestúpiť do slovenskej Rímskokatolíckej cirkvi manžela, ale, samozrejme, nemôže prestúpiť do cirkvi manžela nekatolíka patriaceho napríklad do slovenskej Pravoslávnej cirkvi.³¹¹

Článok 1 uvedeného motu proprio kán. 112 § 1, 2° CIC potvrdzuje túto normu, ale vyhlasuje právo rímskokatolíckeho tak manžela, ako aj manželky prestúpiť do cirkvi *sui iuris* svojej manželky či manžela, pri slávení manželstva alebo počas neho; ale po rozviazaní manželstva sa môže slobodne vrátiť do Rímskokatolíckej cirkvi.³¹²

Kán. 34 CCEO a kán. 112 § 1, 3° CIC MP pojednávajú o deťoch pred dovŕšením štrnásteho roka života a ustanovujú toto:

Ak rodičia alebo jeden z rodičov katolík v miešanom manželstve prestúpia do inej cirkvi *sui iuris*:

Deti pred dovŕšením štrnásteho roka života sú zo zákona zapísané do tej istej cirkvi. Zatiaľ čo v manželstve katolíkov, ak jeden z rodičov prestúpi do inej cirkvi *sui iuris*, deti prestupujú iba vtedy, ak obidvaja rodičia súhlasia; po dovŕšení štrnásteho roka života sa však deti môžu vrátiť do predchádzajúcej cirkvi *sui iuris*.

Čl. 2 § 1, 3° uvedeného motu proprio potvrdzuje túto normu s malou úpravou výrazov: Ak deti tých, o ktorých sa píše v bodoch 1 – 2, ešte nedovŕšili štrnásť rok veku, a je to tak aj v prípade miešaného manželstva, že deti katolíckej stránky, ktorá prestúpila legitímne do inej cirkvi *sui iuris* spolu s katolíckou stránkou; ak však dovŕšia štrnásť rok veku, môžu sa vrátiť do latinskej Cirkvi.³¹³

³¹⁰ Štátny sekretariát, reskript z 26. novembra 1992, in AAS 85 (1993) 81:

Podľa normy kán. 112 § 1 CIC je zakázané komukoľvek po prijatí krstu začleniť sa do inej cirkvi *sui iuris*, ak mu nebol daný súhlas od Apoštolskej stolice. O tejto záležitosti najvyšší veľkňaz Ján Pavol II. po tom, čo si vypočul mienku Pápežskej rady na výklad textov zákonov, ustanovil, že takýto súhlas sa môže predpokladať kedykoľvek, ak by kresťan latinskej Cirkvi požiadal o prestup do inej svojprávnej obradovej cirkvi, ak sa územie jej eparchie nachádza v tých istých hraniciach, len keď eparchiálni biskupi obidvoch eparchií vzájomne písomne súhlasili.

³¹¹ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 102 – 103. Porov. kán. 33 CCEO.

³¹² DVOŘÁČEK, J.: Komentář k motu proprio De Concordia inter Codices. In. *REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA*, ročník XXIII., č. 66 – 1/2017. Praha : Společnost pro církevní právo, s. 30.

³¹³ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 103. Porov. Kán. 34. CCEO a kán. 112 § 1, 3° CIC MP.

Za akých podmienok sa môže zmeniť príslušnosť k cirkvi sui iuris?

5.1.10 Pokrstení nekatolíci vstupujúci do plného spoločenstva s Katolíckou cirkvou

CCEO: Kán. 35 – Pokrstení nekatolíci vstupujúci do plného spoločenstva s Katolíckou cirkvou si majú všade vo svete ponechať vlastný obrad, pestovať ho a podľa možností zachovávať, preto sa majú zapísať do cirkvi sui iuris toho istého obradu, pri neporušení práva obrátiť sa na Apoštolskú stolicu v osobitných prípadoch osôb, spoločenstiev alebo regiónov.

CIC 1983 – nemá.

Predpis tohto kánona hovorí o pokrstených nekatolíkoch, ktorí z vlastnej vôle a slobodne stupujú do plného spoločenstva s Katolíckou cirkvou. Predovšetkým prípis potvrdzuje výrok Druhého vatikánskeho koncilu, podľa ktorého: *„pokrstení v ktorejkoľvek nekatolíckej cirkvi alebo spoločnosti nech si pri včleňovaní do plnosti katolíckeho spoločenstva ponechajú svoj obrad a nech ho podľa možnosti zachovávajú; pritom zostáva nedotknuté právo jednotlivcov, spoločenstiev a oblastí obrátiť sa vo zvláštnych prípadoch na Apoštolskú stolicu, ktorá ako najvyššia autorita v medzicirkevných stykoch urobí potrebné opatrenia v ekumenickom duchu buď sama, alebo prostredníctvom iných vrchností, pričom vydá vhodné smernice, dekréty alebo výnosy“*.³¹⁴

Obnovenie úplnej jednoty s Katolíckou cirkvou neznamena stratit' vlastnú kresťanskú identitu alebo odcudziť sa od nej a od vlastného obradu, ktorým sa rozumie liturgické, teologické, duchovné a disciplinárne dedičstvo. Koncil ukladá, aby keď nekatolíci vstupujú do plného spoločenstva s Katolíckou cirkvou, zachovávali, ctili si a dodržiavali vlastné dedičstvo. Aby sa to vykonávalo, kán. 35 prikazuje, aby sa zapisovali do cirkvi sui iuris vlastného obradu, pričom zostáva nedotknuté právo obrátiť sa vo zvláštnych prípadoch na Apoštolskú stolicu. Kánon vyjadruje princíp, ktorý je obsiahnutý v vysvetlení a upravení v spomenutom titule XVII CCEO (kán. 896 – 901), ktorý pojednáva o *„pokrstených nekatolíkoch, ktorí vstupujú do plného spoločenstva s Katolíckou cirkvou“*. Takže kán. 35 fakticky zakazuje východným nekatolíckym veriacim kresťanom prijatie do latinskej Cirkvi bez špeciálneho súhlasu Apoštolského stolca. CIC tento predpis neobsahuje a neobsahuje ani nasledujúce predpisy troch ďalších kánonov.³¹⁵

³¹⁴ DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESiarum o východných katolíckych cirkvách, č. 4. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (17.07.2020).

³¹⁵ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо, 2008, s. 103.

Aký obrad si majú zachovať tí, ktorí vstupujú do Katolíckej cirkvi?

5.1.11 Procedúra prestupu a záznamu zápisu do cirkvi *sui iuris*

CCEO: Kán. 36 – Každé prestúpenie do inej cirkvi *sui iuris* má účinnosť od chvíle vyhlásenia vykonaného pred miestnym hierarchom tejto cirkvi alebo vlastným farárom, alebo kňazom delegovaným jedným, alebo druhým a dvoma svedkami, ak reskript Apoštolskej stolice nevyžaduje iné.

Kán. 37 – Každé zapísanie do niektorej cirkvi *sui iuris* alebo prestúpenie do inej cirkvi *sui iuris* sa má zaznačiť v knihe pokrstených farnosti, kde sa slávil krst, ak vyžaduje potreba, aj v latinskej Cirkvi; ak to však nemôže byť vykonané, v inom dokumente, ktorý treba uchovať vo farskom archíve farára vlastnej cirkvi *sui iuris*, do ktorej bolo zapísanie vykonané.

MP CIC 1983: Kán. 535 – § 2. Do knihy pokrstených nech sa zaznačí aj zápis do cirkvi *sui iuris* alebo prestúpenie do inej cirkvi, ako aj birmovanie a všetko, čo sa týka kánonického stavu veriacich vo vzťahu k manželstvu, pri nedotknutí predpisu kán. 1133, adopcie, sviatostnej vysviacky a trvalého sľubu čistoty danom v rehoľnom inštitúte; tieto záznamy sa musia vždy uvádzať v krstnom liste.

Predpis kán. 36 a 37 CCEO regulujú procedúru zápisu do cirkvi *sui iuris*, ktorú treba dodržiavať. Tento predpis sa týka aj latinskej Cirkvi a hovorí, že každé nadobudnutie príslušnosti do cirkvi *sui iuris* alebo zmena tejto príslušnosti majú byť zapísané v knihe pokrstených v mieste, kde bol krst udelený. Ak to nemožno urobiť, potom to treba urobiť v inom dokumente, ktorý sa má uchovávať vo farskom archíve vlastného farára cirkvi *sui iuris*, v ktorej pokrstený nadobudol príslušnosť.³¹⁶

Jeho zmysel spočíva v tom, že tento zápis je dôkazom príslušnosti krstenca k Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi. Cirkevná príslušnosť má napríklad vplyv na prijatie platného manželstva, ktoré v budúcnosti bude chcieť pokrstený uzavrieť. Dvaja kontrahenti, ktorých rodičia sú zapísaní do Gréckokatolíckej cirkvi, nelegálne pokrstení v Rímskokatolíckej cirkvi, nemôžu bez príslušného dovolenia platne prijať sviatosť manželstva za asistencie rímskokatolíckeho vysluhovateľa a, naopak, dvaja kontrahenti, ktorých rodičia sú zapísaní do Rímskokatolíckej cirkvi, nelegálne pokrstení v Gréckokatolíckej cirkvi, nemôžu bez príslušného dovolenia platne prijať sviatosť manželstva v Gréckokatolíckej cirkvi. Preto presbyter miesta, v ktorom by bolo dieťa nelegálne pokrstené, má zapísať okrem

³¹⁶ Kán. 36. 37 CCEO a 535 MP CIC 1983.

údajov, ktoré sú uvedené v kánonoch 877 § 1 CIC a 689 § 1 CCEO, aj jeho príslušnosť ku Gréckokatolíckej alebo Rímskokatolíckej cirkvi.³¹⁷

V akých knihách sa má urobiť zápis pri zmene príslušnosti k cirkvi sui iuris?

CCEO: Kán. 38 – Veriaci v Krista východných cirkví, hoci zverení starostlivosti hierarchu alebo farára inej cirkvi sui iuris, jednako zostávajú zapísaní do vlastnej cirkvi sui iuris.

MP CIC 1983: Kán. 112 § 2 – Ani dlhotrvajúci zvyk prijímať sviatosti podľa obradu niektorej cirkvi sui iuris neprináša so sebou zaradenie do tejto cirkvi.

Tento kánon neexistuje v CIC, ale kán. 112 § 2 CIC, potvrdený v uvedenom motu proprio ustanovuje, že „*ani dlhotrvajúci zvyk prijímať sviatosti podľa obradov niektorej cirkvi svojprávneho obradu neprináša so sebou zaradenie do tejto cirkvi*“. Takže všetci východní katolíci, aj keď stabilne chodia do latinskej farnosti alebo inštitútu, kde obyčajne prijímajú sviatosti, vždy zostávajú zapísaní do vlastnej cirkvi sui iuris.

Zverenie veriacich do starostlivosti inej východnej katolíckej cirkvi sui iuris alebo latinskej Cirkvi sa stáva na miestach, kde nie sú pastieri vlastnej cirkvi (pozri kán. 916 § 4 a 5). Veriaci v Krista východných cirkví, hoci zverení starostlivosti hierarchu alebo farára inej cirkvi sui iuris, jednako zostávajú zapísaní do vlastnej cirkvi sui iuris.³¹⁸

Môže dlhotrvajúca prax prijímať sviatosti v inej cirkvi zmeniť aj príslušnosť k cirkvi sui iuris?

³¹⁷ Porov. PINTO, P. V.: *Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*. Citta del Vaticano : Libreria Editrice Vaticana. 2001, s. 50.

³¹⁸ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s.104.

6 ZACHOVÁVANIE OBRADOV

CCEO: Obrady východných cirkví ako dedičstvo celej Kristovej Cirkvi, v ktorom žiari to, čo je tradíciou od apoštolov cez otcov, a ktoré v rozmanitosti potvrdzuje božskú jednotu katolíckej viery, majú byť nábožne zachovávané a rozvíjané.

CIC 1983 – nemá.

Súčasný právny systém Katolíckej cirkvi stojí dnes na obrane starobylosti a originality všetkých liturgických tradícií, ktoré žijú v Katolíckej cirkvi. Základné princípy sú zhrnuté v dekréte Druhého vatikánskeho koncilu *Orientalium ecclesiarum*, ktorý hovorí: „*Nech všetci východní kresťania katolíci vedia a sú presvedčení, že si môžu, ba aj majú navždy zachovať svoje právoplatné liturgické obrady i svoju disciplínu bez zavádzania zmien, s výnimkou, ak si ich vyžaduje skutočný organický vývoj. Toto všetko majú teda sami východní kresťania s najväčšou vernosťou zachovávať, a preto majú v týchto veciach nadobúdať čoraz hlbšie vedomosti a čoraz dokonalejšiu prax. Ak sa však od nich nenáležite odchýlili vinou okolností alebo niektorých osôb, nech sa usilujú vrátiť k tradíciám otcov.*“³¹⁹

Praktický problém je skôr v chápaní samotného pojmu Katolícka cirkev. Často sa totiž v konkrétnom živote stretávame s tým, že aj dnes sa Katolícka cirkev stotožňuje s latinskou, čiže Rímskokatolíckou cirkvou. Východné katolícke cirkvi sa potom považujú za akýsi doplnok na tele Rímskokatolíckej cirkvi.

Katolícku cirkev však vytvára *communio* latinskej Cirkvi spolu s dvadsiatimi troma východnými katolíckymi cirkvami, ako to bolo vysvetlené v predchádzajúcej kapitole. Medzi tieto cirkvi patrí aj Gréckokatolícka metropolitná cirkev na Slovensku. *Communio* všetkých týchto cirkví tvorí spolu s Rímskokatolíckou cirkvou ako dvadsiatym druhým spoločenstvom Katolícku cirkev. Medzi týmito spoločenstvami neexistuje žiadne, ktoré by bolo privilegované, alebo ktorému by bolo niektoré z týchto spoločenstiev podriadené. Koncil o tom učí ako o troch princípoch rovnosti.

Prvý z týchto princíпов sa týka rovnosti všetkých ľudí, nielen kresťanov. Otcovia Druhého vatikánskeho koncilu to vysvetľujú takto: „*Svätá Cirkev je z Božieho ustanovenia usporiadaná a spravovaná v obdivuhodnej rôznosti. Lebo ako máme v jednom tele mnoho údov, ale všetky údy nekonajú tú istú činnosť, tak aj my mnohí sme jedno telo v Kristovi a jednotlivo sme si navzájom údmi.*“ (Rim 12, 4 – 5)

(...) *Všetky údy získavajú svojim znovuzrozením v Kristovi rovnakú dôstojnosť, spoločnú milosť Božích detí, spoločné povolanie na dokonalosť, tú istú spásu, tú istú nádej a nerozdielnú lásku. V Kristovi a Cirkvi teda niet nijakej nerovnosti, čo sa týka pôvodu, národnosti,*

³¹⁹ DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESiarum o východných katolíckych cirkvách, č. 6. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (17.07.2020).

spoločenského postavenia ani pohlavia, pretože už niet Žida ani Gréka, niet otroka ani slobodného, niet muža a ženy, lebo vy všetci ste jeden v Kristovi Ježišovi.“ (Gal 3, 28 gréc.; porov. Kol 3, 11)³²⁰

Druhý princíp sa týka rovnocennosti všetkých obradových a liturgických tradícií. Ani jedna z nich nemá v Katolíckej cirkvi výnimočnejšie postavenie alebo prednosť pred druhým.

Katechizmus Katolíckej cirkvi o tom hovorí takto: „*Liturgické tradície alebo obrady, ktoré sa v súčasnosti používajú v Cirkvi, sú: latinský obrad (predovšetkým rímsky, ale aj obrady niektorých miestnych cirkví, ako napríklad ambroziánsky obrad alebo obrady niektorých rehoľných rádov), ďalej obrad byzantský, alexandrijský alebo koptský, sýrsky, arménsky, maronitský a chaldejský.*“³²¹ Toto potvrdzuje aj Druhý vatikánsky koncil v konštitúcii *Sacrosanctum concilium*: „*Napokon posvätný koncil, verne poslušný Tradícii, vyhlasuje, že svätá matka Cirkev priznáva všetkým právoplatne uznaným obradom rovnaké právo a rovnakú dôstojnosť a že ich chce aj v budúcnosti zachovať a všemožne podporovať; a želá si, aby sa tam, kde je to potrebné, obozretne a znova preskúmali vo svojej celistvosti v duchu zdravej tradície a naplnili novou silou primerane dnešným okolnostiam a potrebám.*“³²²

Z rovnosti všetkých ľudí a liturgických tradícií vyplýva aj rovnosť všetkých cirkevných spoločenstiev a obradov, ktoré spolu tvoria Katolícku cirkev: „*Tieto partikulárne cirkvi – tak východné, ako aj západné –, hoci sa medzi sebou čiastočne rozlišujú obradmi, čiže liturgiou, cirkevnou disciplínou a duchovným dedičstvom, predsa sú tým istým spôsobom zverené pastierskemu vedeniu rímskeho veľkňaza, ktorý je z Božej vôle nástupcom blahoslaveného Petra v primáte nad celou všeobecnou Cirkvou. Preto partikulárne cirkvi sú si rovné čo do vážnosti, takže ani jedna z nich nemá prednosť pred inými pre svoj obrad a všetky majú tie isté práva i tie isté povinnosti, aj čo sa týka ohlasovania evanjelia po celom svete (porov. Mk 16, 15), pod vedením rímskeho veľkňaza.*“³²³

Aj napriek tomu však život prináša aj problémy vo vzájomnom spolužití medzi rímskokatolíckmi a gréckokatolíckmi. Ľubomír Husar, väčší arcibiskup mesta Ľvov, používal termín *katolícky ekumenizmus* na označenie tých snáh, ktoré majú harmonizovať život vnútri Katolíckej cirkvi, medzi jednotlivými katolíckymi spoločenstvami, ktoré ju tvoria.³²⁴

V tomto procese preto treba poznať aj zmysel existencie východných katolíckych cirkví uprostred spoločenstva Katolíckej cirkvi. Hlava Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi, väčší arcibiskup Ľubomír Husar, sa zamýšľa nad tým takto: „*Veľmi často hovoria, že my gréckokatolíci musíme byť mostom medzi Východom a Západom, medzi kultúrou*

³²⁰ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: LUMEN GENTIUM, dogmatická konštitúcia o Cirkvi č. 32. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 107 – 108.

³²¹ KKC, č. 1203.

³²² DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Konštitúcia SACROSANCTUM CONCILIUM o posvätnéj liturgii, č. 4. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1968, s. 182.

³²³ DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESiarum o východných katolíckych cirkvách, č. 3. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (17.07.2020).

³²⁴ Porov. ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 129.

*byzantskoslovanskou a kultúrou latinskou, že musíme byť mostom medzi Pravoslávnu a Katolíckou cirkvou. Most spája dva brehy, ale nemá svoju vlastnú podstatu, zmysel svojej vlastnej existencie. On sám pre seba, skutočne, je iba mostom, ale nikdy nie je zemou pod nohami, a tak sám akýmsi spôsobom je akoby ničím. Preto sa mi zdá, že označenie Gréckokatolíckej cirkvi ako mostu je veľmi nedokonalé. Ja vidím našu cirkev ako sprostredkovateľa. Sprostredkovateľ má svoju vlastnú identitu. Sprostredkovateľ je ktosi či niekto, sprostredkovateľ je prítomný na obidvoch stranách. Toto je veľmi vážny moment. Sprostredkovateľ totiž môže nielen spájať, ale môže tiež dávať svoju skúsenosť’.*³²⁵

Tento prvok východnej i západnej duchovnej kultúry je v Byzantsko-katolíckej cirkvi na Slovensku viditeľný osobitným spôsobom, keďže dlhé stáročia tu žijú obidve tieto spoločenstvá spolu. Zároveň sa nedá poprieť, že i Gréckokatolícka cirkev ovplyvnila svojou spiritualitou ducha Rímskokatolíckej cirkvi na Slovensku.

Táto vzájomná symbióza obidvoch tradícií nie je len pozitívna. Sú tu historické, ale aj súčasné nepochopenia, ktoré sa niekedy prekonávajú len veľmi ťažko. Všetky tieto okolnosti dávajú jedinečnú skúsenosť dnešnému ekumenickému hľadaniu. Ukazujú, čoho sa treba pridržať a čoho sa treba vyvarovať. Preto si táto práca dáva za úlohu poukázať na priestor, ktorý obidva kódexy dávajú na harmonizáciu katolíckeho priestoru na Slovensku a na to, aby Katolícka cirkev na Slovensku mohla účinne žiť svoje *communio*. Cirkevné zákony, ktoré regulujú vzájomný život týchto spoločenstiev a ktoré sa nachádzajú v obidvoch kódexoch kánonického práva, sa tak stávajú zdrojom ich vzájomnej katolíckej jednoty.

Obrazom „katolíckeho ekumenizmu“ je preto dômyselný a svojím spôsobom aj dôkladný právny systém, ktorého úlohou je harmonizovať vzťahy uprostred spoločenstva Katolíckej cirkvi. Je veľkou zodpovednosťou zvlášť duchovných pastierov, aby tieto cirkevné zákony sami poznali, riadili sa nimi a oboznamovali s nimi aj veriacich. Nemožno totiž pestovať ekumenizmus s nekatolíckymi cirkvami, ak sa nenaučíme žiť ekumenicky uprostred samotného katolíckeho spoločenstva.

Sám pápež Ján Pavol II. o tom hovorí: *„Liturgická rozmanitosť môže byť prameňom obohatenia, ale môže vyvolať aj napätia, vzájomné nepochopenia, ba aj schizmy. Je zrejmé, že v tejto oblasti rozmanitosť nesmie škodiť jednote a môže sa prejaviť len v rámci vernosti spoločnej viere, sviatostným znakom, ktoré Cirkev dostala od Krista. Prispôsobovanie kultúram si vyžaduje obrátenie srdca a, ak je potrebné, aj zanechanie starodávnych zvykov, ktoré sú nezlučiteľné s katolíckou vierou.*“³²⁶

Čo znamená rovnosť liturgických tradícií a obradov v Katolíckej cirkvi?

³²⁵ Obižník LBA, No 7/2000 s. 1.

³²⁶ St. GIOVANNI PAOLO II, LETTERA APOSTOLICA VICESIMUS QUINTUS ANNUS, n. 16. In: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_letters/1988/documents/hf_jp-ii_apl_19881204_vicesimus-quintus-annus.html. (17.07.2020).

6.1 Ochrana dedičstva Východu a Západu

CCEO: Kán. 40 – § 1. § 1. Hierarchovia, ktorí predsedajú cirkvám *sui iuris*, a všetci ostatní hierarchovia sa majú veľmi usilovne starať o vernú ochranu a dôsledné zachovávanie vlastného obradu, a nemajú v ňom pripúšťať zmeny, ak to nie je z dôvodu jeho organického vývoja, majú však pred očami vzájomnú dobrú vôľu a jednotu kresťanov.

§ 2. Ostatní klerici a všetci členovia inštitútov zasväteného života sú viazaní verne zachovávať vlastný obrad, a tiež ho majú každodenne lepšie spoznávať a dokonalejšie využívať.

§ 3. Aj ostatní veriaci v Krista majú podporovať poznávanie vlastného obradu a sú viazaní všade ho zachovávať, ak nie je právom pripustená výnimka.

CIC 1983 – nemá.

Katolícka cirkev vníma rozmanitosť tradícií ako vlastné dedičstvo, preto vyzýva, aby obrady východných cirkví boli verne zachovávané. Dôvodom povinnosti zachovávať jednotlivé obrady a duchovné dedičstvo týchto cirkví je verné zachovávanie kresťanskej tradície v jej plnosti a zmierenie západných a východných kresťanov.³²⁷

Verné zachovávanie osobitného a originálneho dedičstva celej Kristovej cirkvi spočíva vo východných cirkvách v tom, „že z úzkostlivou starostlivosťou zachovali biblickú symbolickú teológiu, oddávna vysvetľovanú otcami. Strážia zmysel nevýslovného a úžasného tajomstva, ktoré obklopuje a sprevádza úkon bohoslužobného slávenia. Texty a ich duch zachovávajú v bohatých a zároveň pôsobivých formulách zmysel bohoslužby ako nepretržitej doxológie a ako prosbu o odpustenie a ustavičnú epiklézu. Môžu sa chváliť duchovnosťou čerpajúcou priamo zo Svätého písma a zároveň aj teológiou, menej podrobenou racionalistickým kategóriám. Z historických a kultúrnych dôvodov si zachovali bezprostrednejšiu spojitosť s duchovnou atmosférou kresťanských začiatkov; túto vlastnosť čoraz častejšie už ani Západ nepokladá za znak statickosti a uzavretosti do seba, ale skôr za drahocennú vernosť prameňom spásy.“³²⁸

Keby sme to mali povedať zjednodušene, pojmom cirkiev *sui iuris* sa označujú všetky cirkevné spoločenstvá podľa jednotlivých obradových rodín, ktoré patria do spoločenstva Katolíckej cirkvi.

Preto nikto a žiadnym spôsobom nemôže nútiť veriaceho latinskej Cirkvi, aby sa stal gréckokatolíkom, a tak isto nikto nemôže nútiť alebo navádzať gréckokatolíka, aby sa stal rímskokatolíkom.³²⁹ Za takéto konanie predpisuje cirkevný zákonník primeraný trest. Kánon

³²⁷ Porov. DEKRÉT UNITATIS REDINTEGRATIO o EKUMENIZME č. 15. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/unitatis-redintegratio>. (03.07.2020).

³²⁸ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI: *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Edetrice Vaticana. 1998, s. 11.

³²⁹ Kán. 31 CCEO.

1465 *Kódexu kánonov východných cirkví* hovorí, že ten, kto zapísaný do ktorejkoľvek cirkvi *sui iuris*, tiež latinskej Cirkvi, pri vykonávaní služby alebo inej úlohy v Cirkvi akéhokoľvek veriaceho v Krista sa akýmkoľvek spôsobom snaží priviesť proti kán. 31 k prestúpeniu do inej cirkvi *sui iuris*, má byť potrestaný primeraným trestom.³³⁰

Osobitosť a katolícka rôznorodosť však nie je chránená len perzekutívnym spôsobom. Cirkevné zákony chránia aj jednotlivé situácie, v ktorých sa môžu počas svojho života katolícki veriaci z rôznych spoločenstiev ocitnúť. Na prvom mieste sú to predpisy týkajúce sa samotného zachovávaní jednotlivých obradov a s tým súvisiaca príslušnosť katolíckych kresťanov do jednotlivých cirkví *sui iuris*, čiže u nás do Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi.

Po desaťročiach systematického komunistického decimovania sa Gréckokatolícka cirkev hlási o svoje miesto. Svojou vernosťou modelu cirkvi svätých bratov Konštantína Cyrila a Metoda je Gréckokatolícka cirkev na Slovensku živým artefaktom najslávnejších čias svojho národa a svedectvom jeho neustálej, vyše tisícročnej kresťanskej identity.

Chceme však hovoriť aj o problémoch, ktoré sa vyskytujú práve v oblasti dodržiavania cirkevných zákonov chrániacich rozvoj katolíckeho *communio*.

V praxi sa možno stretnúť s tým, že sa nerešpektuje skutočnosť zachovania príslušnosti ku Gréckokatolíckej cirkvi alebo aj k Rímskokatolíckej cirkvi v obci, kde veriaci žije a v ktorej nemá vlastného vysluhovateľa. Takýto veriaci môže využívať služby tohto vysluhovateľa. Má však vedieť, že jeho príslušnosť k Rímskokatolíckej alebo Gréckokatolíckej cirkvi zostane zachovaná aj v prípade, že by celý život nežil v spoločenstve vlastnej cirkvi.³³¹ Zostáva mu tiež povinnosť mať v úcte a žiť podľa svojho vlastného obradu.³³²

Je zvlášť na miestnych dušpastieroch, aby o týchto veciach informovali aj veriacich a aby ich dostatočne poučili. Stretávame sa s tým už na začiatku, pri krste detí. Ide zvlášť o také prípady, keď otec podľa liturgického obradu svojho vlastného otca gréckokatolíka už bol pokrstený v Rímskokatolíckej cirkvi, a preto sa považuje za rímskokatolíka, nechá aj svoje deti pokrstiť v Rímskokatolíckej cirkvi a považuje ich za rímskokatolíkov. Toto by sa mohlo považovať za jednoduchú nevedomosť, keby túto skutočnosť mlčky neprešiel aj krstiaci kňaz.

Dieťa neskôr prijíma v Rímskokatolíckej cirkvi aj ďalšie sviatosti, čiže birmovanie a Eucharistiu, bez toho, aby mu niekto povedal, že ono je vlastne gréckokatolíkom. Problémy nastávajú v okamihu sobáša, zvlášť keď aj druhá stránka je gréckokatolícka, a často až v okamihu, keď sa už nedá obísť gréckokatolícky kňaz, lebo na platnosť sobáša je potrebná jeho delegácia. Až teraz sa takto pokrstený a vychovaný gréckokatolíka dozvie, že nepatrí do spoločenstva Rímskokatolíckej cirkvi, ako si to myslel doteraz. Podľa kán. 112 § 2 MP CIC 1983 totiž ani dlhotrvajúci zvyk prijímať sviatosti v Rímskokatolíckej cirkvi totiž neprináša zmenu príslušnosti k vlastnej cirkvi, čiže ku Gréckokatolíckej cirkvi.³³³ Necirkevný a

³³⁰ Kán. 1465 CCEO.

³³¹ Kán. 38 CCEO.

³³² Kán. 40 § 3 CCEO.

³³³ Kán. 112 § 2 MP CIC 1983.

protiprávny postup zbytočne vzbudzuje údiv a pohoršenie u veriacich a často sa stáva, že za vinníka považuje takáto stránka nie pôvodcu, ale gréckokatolíckeho kňaza, ktorý takýto prípad musí riešiť.

Tento skrytý prozelytizmus byzantsko-slovanských katolíkov veľmi poškodzuje nielen Byzantsko-slovanskú katolícku cirkev na Slovensku, ale zároveň veľmi škodila a škodí aj duchu pravého ekumenizmu, toho ekumenizmu, pre ktorý toľko pracuje Svätý Otec. Prozelytizmus je prvým argumentom, ktorým argumentujú pravoslávni pri všetkých rokovaníach o znovu obnovení jednoty východnej a západnej Cirkvi. Je preto záležitosťou všetkých katolíkov, aby chránili menšinovú tradíciu, tak ako to žiada najvyššia autorita Cirkvi, a pričínili sa o to, aby sa neumenšovalo to, čo patrí do toho istého pokladu viery a je súčasťou bohatstva celej Katolíckej cirkvi.

Dedičstvo, ktoré dnes vo svojom depozite uchováva Byzantsko-katolícka cirkev, nepatrí len jej. Patrí celému národu a celej Katolíckej cirkvi. Spoločný život dvoch katolíckych spoločenstiev, ktoré žijú často vedľa seba v jednej obci alebo meste, je často veľmi pozitívnym prínosom pre duchovný život ich veriacich. Na druhej strane však treba povedať, že aj tieto problémy treba riešiť v duchovnej zrelosti a veľkodušnosti.

Pápež Ján Pavol II. vo svojom apoštolskom liste *Orientale Lumen* hovorí: „*Obrátenie sa očakáva aj od latinskej Cirkvi, aby rešpektovala a naplno docenila dôstojnosť východných kresťanov.*“³³⁴

Dôležité je tiež poukázať na to, že cirkevné zákony prikazujú aj hierarchom, čiže biskupom a iným, ktorí riadia jednotlivé cirkevnoprávne spoločenstvá Gréckokatolíckej cirkvi, aby verne a čo najstarostlivejšie zachovávali predpisy obradu svojej vlastnej cirkvi *sui iuris* a zároveň ich upozorňuje, že nesmú do obradu vnášať zmeny, ledaže by si to vyžadoval organický vývoj. Aj vtedy však majú mať pred očami dobrú vôľu a jednotu kresťanov.³³⁵

V minulosti sa skutočne vynárala otázka o zmysle zachovávaní rôznych obradov vnútri Katolíckej cirkvi. Argumentovalo sa rôzne: nadradenosťou latinského obradu nad ostatnými obradmi Katolíckej cirkvi tým, že zachovávať množstvo liturgických obradov a tradícií je nepohodlné, nepraktické a v konečnom dôsledku zbytočné, ak sa tie isté nároky dajú splniť v latinskom obrade. Tieto tendencie prichádzali z dvoch strán: zo strany latinskej hierarchie a zo strany samotnej gréckokatolíckej hierarchie.

Tá prvá bola dôsledkom reformácie 16. a 17. stor., ktorá spôsobila veľké rozdelenie Cirkvi na Západe. Celé národy alebo ich časti zostali mimo dosahu Katolíckej cirkvi. Ani rekatolizačné snahy nedokázali tieto škody napraviť a obnoviť pôvodnú cirkevnú jednotu.

Po Tridentskom koncile vznikla preto úzkostlivá snaha o posilnenie katolíckej jednoty a preniesla sa aj do vonkajšej, obradovej stránky všetkých spoločenstiev, ktoré sa hlásili ku

³³⁴ Sv. JÁN PAVOL II. APOŠTOLSKÝ LIST ORIENTALE LUMEN č. 21. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/orientale-lumen>. (20.07.2020).

³³⁵ Porov. KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI: *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Edetrice Vaticana. 1998, s. 12 – 13. Porov. kán. 40 CCEO.

Katolíckej cirkvi. Z tohto názoru bolo už len blízko k učeniu o výlučnosti latinského rítu. Otvorene o výlučnosti latinského rítu učí pápež Benedikt XIV. v apoštolskej konštitúcii *Etsi pastoralis* (1742) a v encyklike *Allatae sunt*. Podľa tohto princípu „*ritus enim latinus propter suum praestantium, eo quod sit ritus Sanctae Romanae Ecclesiae omnium Ecclesiarum Matris et Magistrae, si supra Graecum ritum praevallet...*“ a „*...latinus ritus...reliquis omnibus ritibus praeferi debet...*“³³⁶

Podľa tejto zásady bol na uniatskych hierarchov vyvíjaný nátlak, aby do byzantsko-slovanského obradu začali zavádzať prvky typické pre latinský rítus. Dnes sa často vytýka, nielen zo strany pravoslávnych liturgistov a teológov, ale aj zo strany samotných východných katolíkov,³³⁷ že tento trend do byzantsko-slovanského rítu zavádzal bohoslužobné prvky, ktoré sú mu cudzie.³³⁸

Ide o zavedenie tichej „služby Božej“, čiže eucharistickej liturgie, čo je cudzie byzantsko-slovanskému obradu, pretože ten pozná len spievanú liturgiu. Ďalším liturgickým prvkom, na ktorý sa poukazuje ako na latinizačný, je prijímanie veriacich na kolenách, pokľaciačky. Východní kresťania však prijímajú Eucharistiю postojáčky. Za iný latinizačný prvok sa považuje používanie zvončekov pri eucharistickej liturgii. Tento prvok je takisto byzantsko-slovanskej liturgii cudzí.³³⁹ Za veľmi výrazný latinizačný prvok sa považovalo odstraňovanie ikonostasov a budovanie bočných oltárov vo východných cirkvách.

Vyčítajú sa však aj iné latinizačné prvky, ktoré boli zavedené do byzantsko-slovanského obradu vo východných katolíckych cirkvách. Ide o zavádzanie pobožnosti krížovej cesty, modlitby ruženca, vykladanie Najsvätejšej Eucharistie k úcte v monštrancii, procesie s Najsvätejšou Eucharistiou, zavedenie suplikácie, čiže pobožnosti pred vyloženou Najsvätejšou Eucharistiou. Byzantsko-slovanský obrad má však pritom vlastné bohoslužby, na ktoré sa často zabudlo.¹⁶⁰ Iný autor zas hovorí o týchto latinizačných prvkoch:

1. zabudnutie alebo zjednodušenie obradu proskomídie;
2. možnosť pre kňazov slúžiť aj niekoľko služieb Božích denne;
3. zavedenie tichých a súkromných služieb Božích;
4. prispôsobenie východného eucharistického pôstu pôstu západnej Cirkvi;
5. zvonenie počas Svjat, svjat... na poďčiarknutie západnej doktríny pri premenení obetných darov počas slov ustanovenia;
6. premenenie sa deje počas slov ustanovenia a nie v epikléze;
7. vyslovovanie slov ustanovenia všetkými koncelebrantmi;
8. zámena evanjeliára na prestole služobníkom;

³³⁶ Porov. PINTO, P. V.: *Commento al Codice dei Canoni delle Chiese Orientali*. Citta del Vaticano : Libreria Editrice Vaticana. 2001, s. 3. Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 93 – 94.

³³⁷ Porov. IVANKIV, E.: *Ukrajinskij christijanskij schid*. Chicago : 1992, s. 165 – 169.

³³⁸ VASIL, C.: *Kánonické pramene byzantsko-slovanskej katolíckej cirkvi v Mukačevskej a Prešovskej eparchii v porovnaní s Kódexom kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 2000, s. 134 – 138.

³³⁹ VASIL, C.: *Kánonické pramene byzantsko-slovanskej katolíckej cirkvi v Mukačevskej a Prešovskej eparchii v porovnaní s Kódexom kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 2000, s. 140 – 141.

9. zavedenie na východe neznámych sviatkov: Božieho tela, Najsvätejšieho Srdca Ježišovho, Nepoškvrneného počatia;

10. krst, myropomazanie a Eucharistia sa neudeľujú naraz, ako je to zvykom vo východných cirkvách, ale v rozličnom čase;

11. niekde úplné alebo čiastočné zanechanie spievanej služby Božej a nahradenie spevu recitovaním, ako aj záväzok privátneho časoslova;

12. zavedenie západných pobožností: ruženec, krížová cesta, kult Najsvätejšieho Srdca, deviatnikov a opustenie typicky východných pobožností: akatist, kánony...;

13. mimoliturgické eucharistické požehnanie;

14. odstránenie alebo redukcia ikonostasu;

15. používanie sôch vo východných chrámoch;

16. zámena východnej ikonografie barokovými obrazmi;

17. filioque v Nicejsko-konštantínopolskom vyznaní viery;

18. nahradenie služby diakonov kňazmi počas slávnostných bohoslužieb.³⁴⁰

Takýmto spôsobom bol latinizovaný aj rítus Byzantsko-katolíckej cirkvi na Slovensku, zvlášť v 19. a v 20. storočí.³⁴¹

Latinizačné tendencie však neboli len dôsledkom tlaku zo strany latinskej hierarchie, ako sa to niekedy falošne zvykne tvrdiť. Latinizačne pôsobili často aj samotní gréckokatolícki hierarchovia. Ako príklad môže poslúžiť mukačevský biskup Pankovič, ktorý sa dokonca hanbil dať sa volať tradičným titulom gréckokatolík a navrhol, aby sa jeho cirkev nazývala „Rímskokatolícka cirkev gréckovýchodného obradu“ a aby sa vyhol pôstu podľa východného obradu v adventnom a pôstnom čase, radšej opúšťal svoju eparchiu a odchádzal do Budapešti.³⁴²

V druhej polovici devätnásteho storočia badáme, že Gréckokatolícka cirkev istým spôsobom samovoľne imituje latinskú Cirkev predovšetkým na kánonicko-administratívnom poli; ide napríklad o pokusy zanechať používanie cyriliky alebo tiež príkazmi prispôbiť obliekanie a vonkajší vzhľad kňazov byzantského obradu latinským spolubratom a iné. Užhorodská synoda v roku 1921 potvrdila používanie latinského CIC aj pre Gréckokatolícku cirkev, čo bolo vrcholným dôkazom tohto postoja.³⁴³

Ešte aj na konci minulého storočia sa do byzantského obradu v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku zavádzali prvky, ktoré ho deformovali. Bola to iniciatíva najvyšších cirkevných kruhov Prešovskej eparchie. Liturgikon z roku 1987, ktorý sa používal pri slávení eucharistickej liturgie, bol nielen latinizačný, ale aj dokonalo deformoval najvlastnejšiu bohoslužbu východnej byzantskej cirkvi, ktorou je Liturgia sv. Jána Zlatoústeho. Bol to pokus

³⁴⁰ IVANČO, I.: Liturgia jak vijav identity. In: *Kalendar „Blahovista“*. 1998, s. 42 – 43.

³⁴¹ VASIL, C.: *Kánonické pramene byzantsko-slovanskej katolíckej cirkvi v Mukačevskej a Prešovskej eparchii v porovnaní s Kódexom kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 2000, s. 179 – 181.

³⁴² VASIL, C.: *Kánonické pramene byzantsko-slovanskej katolíckej cirkvi v Mukačevskej a Prešovskej eparchii v porovnaní s Kódexom kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 2000, s. 178.

³⁴³ VASIL, C.: *Kánonické pramene byzantsko-slovanskej katolíckej cirkvi v Mukačevskej a Prešovskej eparchii v porovnaní s Kódexom kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 2000, s. 198.

o reformu, ktorý negatívne prijímali nielen veriaci, ale aj Apoštolská stolica a naši pravoslávni bratia. Medzi jednu z úloh, ktoré sa majú stať predmetom seriózneho vedeckého bádania, dnes pravoslávni považujú aj otázku deformácie liturgického života a liturgických kníh po násilnom zavedení únie.³⁴⁴

K tejto problematike sa vyjadrilo aj cirkevné Magistérium, ktoré o tom hovorí takto: „*Východné katolícke cirkvi, hoci ovplyvnené váhou západnej tradície, na bohoslužobnom poli zachovávali vernosť svojim rýdzim tradíciám. Práve ich bohoslužby, keď sa vrátia k ešte výraznejšej autentickosti a vitalite, odstraňiac to, čo ich falšovalo, stanú sa najlepším východiskovým bodom pre rast ich vlastnej osobitosti, z ktorej treba čerpať slová a gestá, schopné v dnešných časoch dotknúť sa srdca a osvietiť mysle veriacich.*

Zachovávanie bohoslužobného bohatstva bude o to plodnejšie, o čo viac bude určované nielen normatívnymi zásahmi hierarchie, ale aj spontánnym a verným priľnutím kresťanského ľudu, vedeného k tomu svojimi pastiermi. Najmä v našich časoch je veľmi dôležité, aby pastieri boli aj v tejto oblasti skutočnými vzormi stáda, aby ono zachovalo svoju tradičnú vernosť.“³⁴⁵

Pre plné osvetlenie tohto problému však treba povedať, že je niekedy ťažké rozlíšiť medzi tým, čo je faktickou latinizáciou, a tým, čo sa často chápe ako organický vývoj. Cirkvi pochádzajúce z únie totiž často vznikali v krajinách a na miestach, kde východná a latinská cirkev žijú spolu. Územie dnešného Slovenska je toho typickým príkladom.

Je potom samozrejmé, že tieto spoločenstvá boli a sú pod vzájomným vplyvom, ktorý necháva stopy aj v prejavoch ich vlastnej spirituality či bohoslužobných zvyklostí. Keď sa profesor Taft dotýka tohto problému, parafrázuje významného nemeckého historika východnej liturgiky Antona Baumstarka, ktorý hovorí, že „*aktuálnosť liturgie vyplýva z jej zdatnosti prispôbiť sa času a miestu. A mnohé skúsenosti skutočne hovoria, že východné a západné liturgické tradície ustavične na seba navzájom vplývali. Poprieť to môže len ten, kto nepozná históriu. Tieto vzájomné vplyvy vidíme napríklad medzi Byzantskou a Arménskou, Antiochijskou a Jeruzalemskou, Alexandrijskou a Etiópskou cirkvou.*“³⁴⁶

V tomto zmysle slova nájdeme tento vplyv, a to niekedy veľmi jednoznačne, aj medzi byzantskou a latinskou Cirkvou na Slovensku. Asi by sme slovenským rímskokatolíkom, ktorí žijú na východe Slovenska, ťažko vysvetľovali, že svätiť veľkonočné jedlá je liturgickým zvykom prevzatým od gréckokatolíckych veriacich. Na druhej strane by sme dnes gréckokatolíkom podobne ťažko vysvetľovali, že modlitba ruženca alebo *Anjel Pána* je len modlitbou Rímskokatolíckej cirkvi.

So silnejúcim ekumenickým hnutím sa však čím ďalej tým viac stáva dôležitým aj ekumenický význam starostlivého zachovávania jednotlivých obradov. Východné katolícke cirkvi pochádzajú z tradícií, ktoré sú aj dedičstvom nezjednotených východných kresťanov.

³⁴⁴ HORKAJ, Š. – PRUŽINSKÝ, Š.: *Pravoslávna cirkev na Slovensku v 19. a 20. storočí*. Prešov : PBF PU v Prešove. 1998, s. 216.

³⁴⁵ Porov. KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI: *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana. 1998, s. 16 – 17.

³⁴⁶ Porov. ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 153.

Autenticita zachovávaní jednotlivých obradov a tradícií preto napomáha upevňovať povedomie tejto spoločnej tradície východných katolíckych a východných pravoslávnych cirkví. Cirkevné Magistérium sa k tomu vyjadruje takto: „Prvá povinnosť každej východnej bohoslužobnej obnovy, ako je to aj v liturgickej reforme na Západe, je objaviť naozajstnú vernosť vlastným bohoslužobným tradíciám, využívať ich bohatstvo a odstrániť to, čo by pozmenilo ich autenticnosť.“³⁴⁷ V každom pokuse o bohoslužobnú obnovu bude preto treba vziať na zreteľ prax pravoslávnych bratov, poznať ju, rešpektovať a čo najmenej sa od nej vzdialiť, aby sa ešte nezväčšovali jestvujúce rozdelenia, ale práve naopak, zvýšeným úsilím myslieť na možné prispôsobenie sa, plánovanie a spoluprácu.“³⁴⁸

Práca na obnovení jednoty kresťanských cirkví je však úlohou celého katolíckeho spoločenstva. V našich podmienkach, na území Slovenska, sa to týka *communio* Gréckokatolíckej a Rímskokatolíckej cirkvi. K tomu slovenských katolíkov vyzval aj pápež Ján Pavol II., ktorý pri návšteve Prešova v roku 1995 povedal: „Od južných svahov Tatier až po zemplínsku rovinu už stáročia žijú popri bratoch a sestrách latinského obradu spoločenstvá východného obradu. Aj ony sú ako malé plesá povolané predstavovať priezračnú a žiarivú Božiu dobrotu. To sám Pán obdaríva svoju Cirkev bohatstvom foriem a jednotlivých tradícií. Preto kdekoľvek žijú katolíci byzantského obradu medzi veriacimi iného obradu, je povinnosťou všetkých usilovať sa o to, aby sa ani jedno z týchto plies neumenšovalo alebo dokonca nezmizlo.“³⁴⁹

Kto je povinný chrániť vlastné liturgické dedičstvo?

Uved'te latinizačne prvky v našej cirkvi sui iuris.

Kán. 41 – Veriaci v Krista ktorejkoľvek cirkvi *sui iuris*, aj Latinskej cirkvi, ktorí z dôvodu úradu, služby alebo úlohy majú časté vzťahy s veriacimi kresťanmi inej cirkvi *sui iuris*, majú byť dôkladne poučení o tejto cirkvi a jej obrade, podľa vážnosti úradu, služby alebo úlohy, ktorú vykonávajú.

Toto mali na zreteli aj otcovia Druhého vatikánskeho koncilu, keď žiadali, „aby sa všade dbalo na ochranu a vzrast partikulárnych cirkví východného obradu“.³⁵⁰ „Stretnutie

³⁴⁷ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI: *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana. 1998, s. 17 – 18.

³⁴⁸ Porov. KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI: *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana. 1998, s. 20.

³⁴⁹ ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 154.

³⁵⁰ DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESiarUM o východných katolíckych cirkvách, č. 4. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (20.07.2020).

rozličných kresťanských tradícií má viesť k opravdivému dialógu, ktorý je vždy vzájomnou výmenou duchovných darov³⁵¹ a to tvorí základ vzrastu jednoty.

Dnes sa už hovorí nielen o práve zachovávať jednotlivé liturgické obrady rozličných cirkví *sui iuris*, ale aj o povinnosti starať sa o toto prastaré dedičstvo. Vychádza sa z toho, že rozmanitosť liturgických obradov je spoločným dedičstvom celej Kristovej Cirkvi.³⁵² Tu je prameň povinnosti, ktorá ukladá chrániť toto dedičstvo nielen tým, ktorí do týchto cirkví *sui iuris* priamo patria, ale všetkým, ktorí pre svoju funkciu alebo apoštolskú činnosť prichádzajú do častého styku s východnými cirkvami alebo ich veriacimi, nech si primerane zodpovednosti svojho úradu získajú náležité vedomosti o obradoch a bohoslužbách, spôsobe života, učení, dejinách a povahe východných kresťanov.^{353 354} Rehoľným spoločnostiam latinského obradu, ktoré účinkujú vo východných krajoch alebo medzi východnými kresťanmi, sa však vrelo odporúča, aby v záujme väčšej účinnosti apoštolátu zriadovali, nakoľko je to možné, domy a prípadne aj provincie východného obradu.³⁵⁵

Východné liturgické dedičstvo je chránené aj samotným cirkevným zákonom. Kán. 1465 CCEO hovorí, že kto (patriaci do ktorejkoľvek cirkvi *sui iuris* vrátane latinskej) pri vykonávaní nejakého úradu alebo služby v Cirkvi akýmkoľvek spôsobom nahovára proti kánonu 31 nejakého veriaceho, aby prešiel do inej cirkvi *sui iuris*, má byť potrestaný zodpovedajúcim trestom. Ochrana jednotlivých liturgických tradícií a cirkví, ktoré ich vlastnia, teda aj ochrana Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku nie je len verbálna. Zákonodarstvo Katolíckej cirkvi považuje postup, ktorý smeruje k latinizácii tohto spoločenstva, za predmet jej trestného práva. Týka sa zvlášť tých, ktorí v Cirkvi vykonávajú nejaký úrad alebo inú úlohu.³⁵⁶ Za nahováranie alebo inú činnosť, ktorá smeruje k latinizácii gréckokatolíkov, hrozí primeraným trestom. Tento trest je obligatórny, ale zároveň fakultatívny.

Aj tu platí stará zásada, ktorá hovorí, že čo nie je poznané, nemôže byť ani milované. Problémy, ktoré sa vyskytujú vo vzájomnom spolužití obidvoch katolíckych spoločenstiev v podmienkach na Slovensku, často vyplývajú z nedostatočného poznania. Platí to vzájomne. Tejto myšlienke dáva za pravdu konkrétna skúsenosť tohto spolužitia, lebo aj skutočnosť určitej pozitívnej „konkurencie“ vo farnostiach, kde tieto spoločenstvá žijú, a ich vzájomný

³⁵¹ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 13. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 78 – 81.

³⁵² DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESiarum o východných katolíckych cirkvách, č. 5. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (20.07.2020).

³⁵³ DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESiarum o východných katolíckych cirkvách, č. 6. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (20.07.2020).

³⁵⁴ Kán. 41 CCEO.

³⁵⁵ DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESiarum o východných katolíckych cirkvách, č. 6. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (20.07.2020).

³⁵⁶ Porov. Kán. 1465 CCEO.

vplyv a vzájomné poznanie je jedným z motívov rozvoja religiozity a duchovného života vôbec, čo bolo nakoniec na osoh veriacich obidvoch spoločenstiev.

Toto poznávanie má byť vecou zvlášť oficiálnych inštitúcií, ktoré sa osobitne zaoberajú výchovou kňazského dorastu a kresťanskej inteligencie, čiže bohosloveckých fakúlt a kňazských seminárov.³⁵⁷ Nebezpečenstvo straty východnej identity je obzvlášť prítomné v tomto čase, pre ktorý je charakteristická veľká migrácia z Východu do krajín pokladaných za pohostinnejšie, ktoré však sú prevažne latinskej tradície. Tieto pohostinné kraje sú obohatené bohatstvom vlastným východným kresťanom, ktorí sa tu usadzujú, pričom badať, že nielen východní, ale aj latinskí kňazi týchto území podporujú a pomáhajú zachovávať toto dedičstvo, veď ono obdivuhodne vyjadruje pestré bohatstvo Kristovej Cirkvi.³⁵⁸

Z akého dôvodu majú byť veriaci latinskej Cirkvi dôkladne poučení o obradovom kultu inej cirkvi sui iuris?

6.2 *Communio ecclesiarum* v praxi Katolíckej cirkvi na Slovensku

Katolícka cirkev na Slovensku je obrazom katolíckej rozmanitosti tradícií a obradov. Na Slovensku žije v dvoch obradových tradíciách – v byzantskej a latinskej. Byzantská tradícia je tradíciou Gréckokatolíckej cirkvi a latinská tradícia je tradíciou Rímskokatolíckej cirkvi. Obidve tieto spoločenstvá sú skutočnými cirkvami *sui iuris*.

Keď sa pozrieme na obraz tejto rôznorodosti, vidíme, že okrem liturgického obradu majú obidve spoločenstvá svoje vlastné územno-právne členenie a vlastnú, navzájom nezávislú hierarchiu. Územie Slovenska je cirkevno-právne rozdelené medzi dve latinské cirkevné provincie: Bratislavskú, ktorej súčasťou je Bratislavská arcidiecéza a Trnavská, Nitrianska, Žilinská a Banskobystrická diecéza, a Košickú provinciu, do ktorej patrí Košická arcidiecéza, Spišská diecéza a Rožňavská diecéza.

To isté územie je zároveň aj územím Gréckokatolíckej cirkvi, ktorá je metropolitnou cirkvou *sui iuris*. Tvoria ju Prešovská archieparchia a Košická, a Bratislavská eparchia.³⁵⁹

Gréckokatolícki biskupi svoju právomoc vykonávajú nad všetkými veriacimi, ktorí podľa práva patria do ich kompetencie, ale aj tých východných katolíkov, ktorí na Slovensko prichádzajú za prácou alebo sa z iných dôvodov krátkodobo zdržujú na Slovensku.³⁶⁰ Veľa ich je z Ukrajiny, ale sú to aj katolícki Arméni a iní. Aj takýmto veriacim Katolícka cirkev venuje svoju starostlivosť tým, že ich zveruje do právomoci miestneho biskupa. To isté platí

³⁵⁷ ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 155.

³⁵⁸ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI: *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Editrice Vaticana. 1998, s. 12.

³⁵⁹ ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 164.

³⁶⁰ Kán. 916 CCEO.

v zmysle uvedeného predpisu kánona 916 aj pre veriacich latinskej Cirkvi, ktorí nemajú na Slovensku ani trvalý, ani prechodný pobyt. Tí sú zverení starostlivosti toho rímskokatolíckeho biskupa, na ktorého území sa zdržiavajú.

Treba mať pritom na zreteli, že trvalý pobyt sa nadobúda zdržaním sa na území niektorej farnosti alebo eparchie, čiže diecézy, spojenom s úmyslom usadiť sa na tom mieste natrvalo, ak ho niekto neodvolá alebo ak sa tento čas pretiahol na päť rokov. Dočasné bydlisko sa nadobúda zdržaním sa na území niektorej farnosti alebo eparchie, čiže diecézy, spojenom s úmyslom zostať tam aspoň tri mesiace, ak ho nikto neodvolá alebo ak sa tento pobyt skutočne predĺžil na tri mesiace.³⁶¹

Významnú úlohu vo vytváraní katolíckeho *communio* v Katolíckej cirkvi na Slovensku zohráva Konferencia biskupov Slovenska. Na čele každej diecézy, eparchie či exarchátu stojí vlastný biskup.

Všetci biskupi latinskej Cirkvi, ktorí vykonávajú svoju službu na území Slovenska, vytvárajú spoločne Konferenciu biskupov Slovenska, do ktorej sú prizvaní v zmysle ustanovenia dekrétu Druhého vatikánskeho koncilu *Christus Dominus* aj gréckokatolícki biskupi ako jej riadni členovia.³⁶² Konferencia biskupov Slovenska je zriadená Apoštolskou stolicou³⁶³ a jej členmi sú všetci diecézni biskupi stojaci na čele latinských diecéz a ich pomocní biskupi.³⁶⁴ Okrem latinských biskupov sú jej riadnymi členmi aj gréckokatolícki biskupi.³⁶⁵ Úlohou konferencie biskupov voči východným katolíkom je aj robiť opatrenia na ochranu a rozvoj dedičstva Gréckokatolíckej cirkvi.³⁶⁶

Obrazom *communio* Katolíckej cirkvi na Slovensku sú aj dve rehole, ktoré majú svoj pôvod v latinskej Cirkvi. Je to rehoľa redemptoristov východného obradu, ktorá už na Slovensku má svoju vlastnú viceprovinciu. Kláštory tejto viceprovincie sa nachádzajú v Michalovciach, kde majú svoje ústredie, v Stropkove a v Starej Ľubovni. Pracujú hlavne ako misionári.³⁶⁷

Veľmi intenzívne sa v tejto oblasti rozvíja aj rehoľa jezuitov, ktorá má na Slovensku niekoľkých kňazov, rehoľníkov a z nej pochádza aj arcibiskup metropolita vladyka Ján Babjak. Jezuiti veľmi intenzívne budujú vedeckú a intelektuálnu sféru Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku. Prvým konkrétnym a veľmi dôležitým výsledkom tohto ich úsilia je už vybudované Centrum spirituality Východ – Západ M. Lacka, vedeckovýskumné pracovisko

³⁶¹ Kán. 913 § 1,2 CCEO, kán. 102 § 1,2 CIC 1983.

³⁶² CHD 38,2: Do biskupskej konferencie patria všetci miestni ordinári každého obradu...

³⁶³ Štatút KBS čl.1. In: <https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/konferencia-biskupov-slovenska/p/osobitne-dokumenty/c/statut-kbs>. (20.07.2020).

³⁶⁴ Štatút KBS čl. 3 § 1. In: <https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/konferencia-biskupov-slovenska/p/osobitne-dokumenty/c/statut-kbs>. (20.07.2020).

³⁶⁵ Štatút KBS čl. 3 § 2. In: <https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/konferencia-biskupov-slovenska/p/osobitne-dokumenty/c/statut-kbs>. (20.07.2020).

³⁶⁶ DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESiarum o východných katolíckych cirkvách, č. 4. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (20.07.2020).

³⁶⁷ ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 164.

Teologickej fakulty Trnavskej univerzity, ktoré pracuje v Košiciach. Je výsledkom dlhoročnej a zanietenej práce jeho bývalého riaditeľa ThDr. Jána Babjaka SJ, súčasného prešovského arcibiskupa metropolitu.³⁶⁸

Z katolíckeho *communio* vyplývajú veľmi konkrétne uzávery pre praktický život veriacich obidvoch spoločenstiev. Je to predovšetkým vzájomná účasť na sviatostiach vysluhovaných v obidvoch cirkvách. Tie isté sviatosti sa v Gréckokatolíckej i Rímskokatolíckej cirkvi vysluhujú rozdielnymi, ale Cirkvou schválenými, právoplatnými spôsobmi. Sviatosti sú totiž zverené do správy a moci Cirkvi. Ona jediná má moc nad vonkajším kultom, ktorý predstavujú obrady jednej aj druhej cirkvi *sui iuris* a ktorými realizuje svoju úlohu pri posväcovaní ľudí.³⁶⁹ Sviatostná disciplína a spôsob vysluhovania sviatostí v Byzantsko-slovanskej katolíckej cirkvi na Slovensku bola znova potvrdená Druhým vatikánskym koncilom: „*Svätý všeobecný cirkevný snem potvrdzuje a schvaľuje dávnu sviatostnú disciplínu, ktorá jestvuje vo východných cirkvách, ako aj spôsob, akým sa sviatosti slávia a vysluhujú; a želá si, aby sa – ak treba – táto prax obnovila.*“³⁷⁰

Keďže sviatosti sú tie isté pre celú Cirkev,³⁷¹ môžu ich všetci katolíci prijímať v rámci cirkevných zákonov aj v inej cirkvi *sui iuris*, ako je ich vlastná. Úplne slobodne a bez obmedzenia môžu gréckokatolíci a rímskokatolíci prijímať v inom katolíckom spoločenstve, ako je vlastné, aj sviatosť pokánia, Eucharistiu a pomazanie chorých. Ani dlhodobé prijímanie sviatostí v inom spoločenstve ako vlastnom však neprivádza zmenu príslušnosti k Gréckokatolíckej alebo Rímskokatolíckej cirkvi.³⁷²

Prijímanie sviatostí je právom všetkých katolíkov, ktorí ich *vhodne žiadajú, sú riadne disponovaní a právo im nezakazuje, aby ich prijali.*³⁷³ „*Laici, ako všetci veriaci, majú právo prijímať od duchovných pastierov hojnosť duchovných dobier Cirkvi, najmä posilu slova Božieho a sviatostí.*“³⁷⁴ Prijímanie sviatostí je jedným zo základných práv, ktoré katolíci môžu uplatňovať voči pastierom Katolíckej cirkvi na všetkých miestach, kde žije Katolícka cirkev a kde sa sviatosti vysluhujú.³⁷⁵

Vzájomná účasť veriacich na tých istých sviatostiach vysluhovaných v rozličných katolíckych cirkvách *sui iuris* je zároveň vyjadrením katolíckeho *communio*, v ktorom sú obidve spoločenstvá spojené v tej istej Katolíckej cirkvi. Aj v byzantsko-katolíckej, aj v latinskej Cirkvi sú sviatosti predmetom jej verejného kultu. V čase ich vysluhovania, zvlášť v čase vysluhovania Eucharistie, sa veriaci zhromažďujú, aby vytvárali vzájomné spoločenstvo

³⁶⁸ ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010, s. 165.

³⁶⁹ Kán. 840 CIC 1983, CCEO 667.

³⁷⁰ DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESiarUM o východných katolíckych cirkvách, č. 12. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientaliu-ecclesiarum>. (20.07.2020).

³⁷¹ Kán. 669 CCEO, kán. 841 CIC 1983.

³⁷² Kán. 112 § 2 CIC 1983.

³⁷³ Kán. 843 CIC 1983.

³⁷⁴ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastorálna konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 37. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 113 – 114.

³⁷⁵ Kán. 16 CCEO. Porov. kán. 213 CIC 1983.

a vzdávali Bohu svoju úctu. V Božom kulte sa vykonáva spoločné kňazstvo veriacich a je úkonom viery celej Cirkvi.³⁷⁶

Spôsob vykonávania Božieho kultu v obidvoch cirkvách *sui iuris*, teda v latinskej aj byzantsko-slovanskej, riadi cirkevná vrchnosť. Tento oficiálny kult, ktorým vzdáva Katolícka cirkev česť Bohu, sa nazýva verejným. Je teda spravovaný v mene Cirkvi a vykonávajú ho osoby, ktoré majú príslušné svätenia alebo iné cirkevné poverenie. Týmito osobami sú v obidvoch katolíckych spoločenstvách na Slovensku predovšetkým biskupi, kňazi a diakoni.³⁷⁷ Všetky ostatné prejavy kultu, aj keď sú vykonávané v oficiálnych chrámoch alebo na iných miestach verejného kultu, sa považujú za súkromné.³⁷⁸

Pri zachovaní práva, ale aj povinnosti zachovávať vlastný obrad môžu laici v rozličných katolíckych spoločenstvách, teda rímskokatolíci v gréckokatolíckych a gréckokatolíci v rímskokatolíckych, vykonávať nejakú liturgickú službu, ktorú predpisujú liturgické knihy. Môžu napríklad ministrovať, robiť funkciu lektorov, akolytov a pod.³⁷⁹ Na túto službu môžu byť ustanovení aj liturgickým obradom.³⁸⁰

Aká je úloha Konferencie biskupov Slovenska voči východným katolíkom?

Aké sviatosti môžu veriaci latinskej Cirkvi prijímať v metropolitnej cirkvi sui iuris na Slovensku?

³⁷⁶ Kán. 836 CIC.

³⁷⁷ Kán. 835 CIC 1983.

³⁷⁸ Kán. 668 § 1 CCEO, kán. 834 § 2 CIC.

³⁷⁹ Kán. 403 § 1 CCEO.

³⁸⁰ Kán. 403 § 2 CCEO, kán. 230 CIC 1983.

7 NAJvyššia AUTORITA CIRKVI

CCEO: Kán. 42 – Tak ako svätý Peter a ostatní apoštoli tvoria z Pánovho ustanovenia jediné apoštolské kolégium, takisto sú navzájom spojení rímsky veľkňaz, Petrov nástupca, a biskupi, nástupcovia apoštolov.

CIC 1983: Kán. 330 – Tak ako svätý Peter a ostatní apoštoli tvoria z Pánovho ustanovenia jediné apoštolské kolégium, podobným spôsobom sú navzájom spojení rímsky veľkňaz, Petrov nástupca, a biskupi, nástupcovia apoštolov.

Učenie Cirkvi o primáte rímskeho veľkňaza a o kolegialite biskupov bolo vyhlásené na Prvom aj na Druhom vatikánskom koncile a vysvetľované v nasledujúcich dokumentoch Magistéria.³⁸¹ A práve v týchto predpisoch kánonického práva bola vysvetlená aj spojitost' kánonického práva s ekleziológiou. Ak by sa dogmatika a právo začali oddeľovať jedno od druhého (hypoteticky), potom by to po Druhom vatikánskom koncile viedlo k takej situácii, ktorú pravoslávni často vytykajú Katolíckej cirkvi – iné vyhlásenia v dogmatike a iné v kánonickom práve. Správnu interpretáciu Druhého vatikánskeho koncilu ohľadom primátu treba hľadať v konštitúcii *Lumen Gentium*. Táto koncilová konštitúcia vysvetľuje vzťahy tak *ad intra*, ako aj *ad extra* cirkevnej reality, keďže jej sila spočíva v jej mystickom charaktere.³⁸²

Kán. 42 CCEO je prepožičaný z *Lumen Gentium* 22, v ktorej sa hovorí o sakramentálnej podstate a hierarchickej štruktúre Cirkvi.³⁸³ Potom podáva veľmi koncentrované biblické svedectvo o ustanovení dvanástich apoštolov (LG 19) a historické doklady o tom, že biskupi sú nástupcovia apoštolov (LG 20).³⁸⁴ Nasleduje biblické a historické zdôvodnenie episkopátu ako sviatosti. Z toho vyviera záväzné učenie: „*Tento posvätný koncil učí, že biskupskou vysviackou sa udeľuje plnosť sviatosti posvätného stavu, ktorú aj liturgický zvyk Cirkvi, aj výroky svätých otcov nazývajú najvyššie kňazstvo, vrchol posvätnej služby. Biskupská vysviacka s poslaním posväcovať udeľuje aj poslanie učiť a spravovať; tie sa však vzhľadom na svoju povahu môžu vykonávať iba v hierarchickom spoločenstve s hlavou a členmi biskupského kolégia.*“³⁸⁵

³⁸¹ KRAPKA, E.: Primát a kolegialita. In: *IUS ET IUSTITIA* Acta III. Sympozii iuris canonici anni 1993. Spišské podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka Spišská Kapitula. 1994, s. 41.

³⁸² NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 107 – 108.

³⁸³ KRAPKA, E.: Primát a kolegialita. In: *IUS ET IUSTITIA* Acta III. Sympozii iuris canonici anni 1993. Spišské podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka Spišská Kapitula. 1994, s. 56.

³⁸⁴ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 108.

³⁸⁵ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho KONCILU: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 37. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 89 – 90.

V nasledujúcom článku je učenie o kolegialite. Zásadné výroky:³⁸⁶ „*Tak ako svätý Peter a ostatní apoštoli tvoria z Pánovho ustanovenia jediné apoštolské kolégium, rovnakým spôsobom sú navzájom spojení rímsky veľkňaz, Petrov nástupca, a biskupi, nástupcovia apoštolov... Biskupi celého sveta boli spojení medzi sebou a s rímskym veľkňazom zväzkom jednoty, lásky a pokoja. Členom biskupského zboru sa niekto stáva na základe sviatostnej vysviacky a hierarchického spoločenstva s hlavou a členmi kolégia. No biskupský stav, ktorý je nástupcom apoštolského kolégia v Učiteľskom úrade a duchovnej správe, ba ktorý je nepretržitým pokračovateľom apoštolského zboru, je spolu so svojou hlavou, rímskym veľkňazom – a nikdy nie bez neho – aj nositeľom najvyššej a plnej moci nad celou Cirkvou. Biskupské kolégium vykonáva svoju zvrchovanú moc nad celou Cirkvou slávnostným spôsobom na všeobecnom koncile. Koncil nemôže byť nikdy všeobecný, ak ho ako taký nepotvrdil alebo aspoň neprijal Petrov nástupca; a je výsadou rímskeho veľkňaza takéto koncily zvolať, predsedáť im a potvrdiť ich.*“³⁸⁷

K tomuto článku je dané vysvetlenie vo forme *Nota explicativa previa* – predchádzajúce vysvetľujúce oznámenie.

1. Vysvetľuje termín *collegium*.
2. Rozoznáva ontologickú účasť na posvätnom úrade (*munus*) a kánonické určenie (*determinatio*).
3. Kolégium si vždy rozumie so svojou hlavou.
4. Spoločenstvo hlavy a údov.³⁸⁸

Na spresnenie, existuje podobnosť a odlišnosť. Keď pápež z vôle Pána zastupuje Petra osobne, biskupi ako kolégium zastupujú apoštolské kolégium. Neexistuje žiadne iné osobné nástupníctvo nejakého iného apoštola, okrem nástupníctva pápeža. Tento katolícky pohľad sa odlišuje od pravoslávnych. Pravoslávni tvrdia, že apoštolské kolégium s Petrom na čele je neopakovateľné *unicum* v histórii a štruktúre Cirkvi. Hoci Peter má v apoštolskom kolégiu zvláštnu úlohu, neodovzdáva ju rímskemu biskupovi. Zo strany pravoslávnych primát pápeža nepochádza z božského práva, ako tvrdia katolíci, ale je to ľudská realita, ktorá sa vytvorila históriou, a nie je uznávaná pravoslávnym Východom. Apoštolské kolégium spolu s jeho špeciálnym poslaním odovzdávať Božie zjavenie nasledujúcim generáciám má v Cirkvi pastiersku starostlivosť. Táto zodpovednosť bola odovzdaná nástupcom apoštolského kolégia, kolégií biskupov s rímskym veľkňazom na čele.³⁸⁹

V súlade s katolíckou náukou úzke spojenie medzi Petrom a ostatnými apoštolmi z jednej strany, ako aj medzi rímskym veľkňazom a biskupmi z druhej strany je v súlade s Božou

³⁸⁶ KRAPKA, E.: Primát a kolegialita. In: *IUS ET IUSTITIA* Acta III. Sympozii iuris canonici anni 1993. Spišské podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka Spišská Kapitula. 1994, s. 56.

³⁸⁷ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia *LUMEN GENTIUM* o Cirkvi, č. 37. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 91 – 92.

³⁸⁸ KRAPKA, E.: Primát a kolegialita. In: *IUS ET IUSTITIA* Acta III. Sympozii iuris canonici anni 1993. Spišské podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka Spišská Kapitula. 1994, s. 56 – 57.

³⁸⁹ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 108.

vôľou a odzrkadľuje sa v apoštolskom nástupníctve, pretože pápež je nástupca apoštola Petra a biskupi sú nástupcovia apoštolov.³⁹⁰

Rímsky veľkňaz ako nástupca Petra je trvalým a viditeľným princípom a základom jednoty episkopátu ako jednoty celej Cirkvi. Táto jednota episkopátu trvá stáročia cestou apoštolskej postupnosti a je základom identity Cirkvi v každom čase s Cirkvou, ktorú Kristus postavil na ostatných apoštoloch.³⁹¹

Definujte najvyššiu autoritu Cirkvi.

7.1 Rímsky veľkňaz

CCEO: Kán. 43 – Biskup rímskej Cirkvi, v ktorom pretrváva úloha, ktorú Pán zveril jedine Petrovi, prvému z apoštolov, a ktorá sa odovzdáva jeho nástupcom, je hlava kolégia biskupov, Kristov zástupca a pastier celej Cirkvi tu na zemi; preto na základe svojej úlohy má v Cirkvi najvyššiu, plnú, bezprostrednú a univerzálnu riadnu moc, ktorú môže vždy slobodne vykonávať.

CIC 1983: Kán. 331 – Biskup rímskej Cirkvi, v ktorom pretrváva úrad, ktorý Pán zveril jedine Petrovi, prvému z apoštolov, a ktorý sa má odovzdávať jeho nástupcom, je hlava kolégia biskupov, Kristov zástupca a pastier celej Cirkvi tu na zemi; preto na základe svojho úradu má v Cirkvi najvyššiu, plnú, bezprostrednú a univerzálnu riadnu moc, ktorú môže vždy slobodne vykonávať.

Ježiš Kristus odovzdal Petrovi a jeho nástupcom primát nad celou svojou Cirkvou (Mt 16, 18 – 19 a Jn 21, 15 – 17). Petrov primát sa uznával od počiatku Cirkvi ako spojivo všetkých biskupov a veriacich a ako znak jednoty Kristovej Cirkvi. Dodnes je preto jedným z vážnych znakov príslušnosti ku Katolíckej cirkvi *communio* s pápežom. Pápež spája do spoločenstva biskupov a veriacich zjednotených s ním. Koncil preto učí, že zakladateľ Cirkvi Ježiš Kristus ustanovil dvanásť apoštolov, medzi ktorými vybral Petra, ktorého ustanovil za večný a nemeniteľný princíp a základ jednoty viery a spoločenstva. V službe pápeža má Katolícka cirkev ustavičnú oporu a znak jednoty. Tento princíp sa javí čím ďalej tým dôležitejší.³⁹²

Primát rímskeho veľkňaza prešiel historickým vývinom a dnes vyzerá určite ináč ako v prvotných časoch. Ustavičným a nepretržitým znakom tejto služby však bolo a dodnes je, že odjakživa ukazoval na nástupcu apoštola Petra, ktorého Kristus povolal za prvého medzi apoštolmi a viditeľnú hlavu svojej Cirkvi na zemi ako garanta jednoty všetkých cirkevných

³⁹⁰ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastorálna konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 20. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 91 – 92.

³⁹¹ KRAPKA, E.: Primát a kolegialita. In: *IUS ET IUSTITIA* Acta III. Sympozii iuris canonici anni 1993. Spišské podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka Spišská Kapitula. 1994, s. 58.

³⁹² DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastorálna konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 18. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1968, s. 86 – 87.

spoločenstiev. Táto služba jednoty celej Cirkvi bola odjakživa považovaná za znak jednoty so samotným Ježišom Kristom. Pápež viditeľne zastupuje a predstavuje neviditeľnú hlavu, ktorej pamiatku zakaždým slávime.³⁹³

Katolícka cirkev dodnes považuje spoločenstvo s rímskym biskupom za jeden z hlavných atribútov katolíckej jednoty kresťanského spoločenstva. Preto aj kánon 7 § 2 CCEO a kán. 204 § 2 CIC CCEO hovorí o Katolíckej cirkvi takto: Táto Cirkev, ustanovená a usporiadaná na tomto svete ako spoločnosť, pretrváva v Katolíckej cirkvi, ktorú spravuje Petrov nástupca a biskupi v spoločenstve s ním.

Na otázku obsahu služby rímskeho biskupa dáva odpoveď pápež Ján Pavol II: „*Podľa prekrásnych slov pápeža Gregora Veľkého moja služba spočíva v tom, byť servus servorum Dei. Toto označenie je najlepšou možnou ochranou proti riziku oddelenia moci (a teda aj primátu) od služby. Poslanie rímskeho biskupa v rámci kolégia všetkých pastierov spočíva práve v dozeraní (episkopein) ako stráž, aby skrze úsilie pastierov bolo počuť pravý hlas pastiera Krista vo všetkých miestnych cirkvách.*“³⁹⁴

Mocou a autoritou, bez ktorej by bol taký úrad iluzórny, musí rímsky biskup zaistiť spoločenstvo všetkých cirkví. Z tohto dôvodu je prvým služobníkom jednoty. Tento primát sa vykonáva na rôznych rovinách vrátane bdenia nad predávaním Božieho slova, slávením liturgie a sviatostí, misie Cirkvi, disciplíny a kresťanského života.

Na zodpovednosti Petrovho nástupcu je, aby pripomínal požiadavky spoločného dobra Cirkvi, ak je niekto v pokušení vzhľadom na osobné záujmy prehliadať. Má povinnosť napomínať, varovať a niekedy vyhlásiť, že ten či onen rozšírený názor je nezlučiteľný s jednotou viery. Tiež môže, za veľmi mimoriadnych podmienok, ktoré jasne vyložil Prvý vatikánsky koncil, vyhlásiť *ex cathedra*, že istá náuka náleží k pokladu viery. Vydávaním svedectva pravde tak slúži jednote.³⁹⁵

Kódex nadväzuje na učenie Druhého vatikánskeho koncilu, ktoré obsahuje konštitúcia *Lumen Gentium*. V zmysle kánona 42 CCEO a kánona 330 CIC 1983 je biskup mesta Rím ten, v ktorom trvá úrad udelený osobitným spôsobom Petrovi, prvému z apoštolov, ktorý má byť odovzdávaný jeho nástupcom. Z tohto dôvodu je rímsky biskup hlava biskupského kolégia, zástupca Ježiša Krista a pastierom celej Cirkvi na zemi.

Z toho dôvodu mu patrí:

1. najvyššia moc, pretože nezáleží od žiadnej inej moci v Cirkvi;
2. plná moc, lebo má právomoc vyučovať, riadiť, posväcovať všetko, čo sa týka viery a morálky, a má zákonodarnú, výkonnú a súdnu moc;
3. bezprostredná moc, to znamená, že svoju moc môže uplatňovať voči osobám a cirkevným inštitúciám priamo;

³⁹³ KIŠIDAY, F.: Základná Bohoveda I. – II., Trnava: Spolok svätého Vojtecha. 1980, s. 205.

³⁹⁴ SV. JÁN PAVOL II. *Ut unum sint*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha. 1996, č. 88.

³⁹⁵ KRAPKA, E.: Primát a kolegialita. In: *IUS ET IUSTITIA* Acta III. Sympozii iuris canonici anni 1993. Spišské podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka Spišská Kapitula. 1994, s. 54.

4. všeobecná moc, pretože táto moc sa vzťahuje na celú Cirkev, eparchie a diecézy, provincie, a taktiež na všetkých pastierov a veriacich cirkví *sui iuris*;

5. riadna moc, ktorú môže vždy vykonávať neobmedzeným spôsobom. Na základe primátu teda rímskemu biskupovi prináleží v celej Cirkvi nielen čestné, ale aj jurisdikčné prvenstvo.³⁹⁶

Je to plná moc, ktorá nie je ničím ohraničená. Táto moc nie je delegovaná, ale bezprostredná a môže ju vykonávať nad všetkými členmi Kristovej cirkvi i nad všetkými eparchiami, partikulárnymi cirkvami, ktorými sú diecézy v latinskej Cirkvi, i nad ich zoskupeniami (kán. 45 § 1 CCEO, kán. 333 § 1 CIC 1983). Táto moc je všeobecná, čiže rozprestiera sa na celú Cirkev. Táto moc je spojená s úradom nástupcu Petra. Nadobúda sa zákonným zvolením a ak nie je biskupom, biskupskou konsekráciou (kán. 44 CCEO, kán. 332 CIC 1983).³⁹⁷

Samozrejme, keď hovoríme o prvom tisícročí, potom aj napriek nedostatku istoty, že patriarcha alebo biskup bol vymenovaný pápežom, právomoc rímskeho biskupa nad východnou Cirkvou postupne narastala až do konca 19. storočia. A iba na začiatku 20. storočia môžeme v katolíckej komunite badať určitý stupeň autonómie východných katolíckych cirkví, uznaný pápežom Levom XIII. (1878 – 1903).³⁹⁸

Samozrejme, pápež nie je žiadny monarcha pri vykonávaní svojej moci, pretože je stále zjednotený s biskupmi i všeobecnou Cirkvou. Takýmto spôsobom sa uskutočňuje kolegialita pápežskej právomoci. Uplatnenie pápežskej moci a jej rozsah určuje samotný pápež v zmysle predpisu kán. 45 § 2 CCEO. Z tohto dôvodu nemožno podávať apeláciu voči rozhodnutiu pápeža, pretože v Cirkvi neexistuje žiadna iná moc, ktorá by bola vyššou ako pápež (kán. 45 § 3; porov. kán. 1059 a kán. CIC 1404, dokonca kán. 1372 CIC predvída trest za takéto odvolanie).³⁹⁹

Charakterizujte Petrov primát.

Aká moc patrí rímskemu biskupovi?

³⁹⁶ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 112.

³⁹⁷ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 112.

³⁹⁸ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 112.

³⁹⁹ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 112.

7.2 Voľba pápeža

Kán. 44 – § 1. Rímsky veľkňaz získa najvyššiu a plnú moc v Cirkvi legitímnym zvolením, ktoré sám prijal, spolu s biskupskou ordináciou; preto zvolený za najvyššieho veľkňaza, ktorý má biskupské svätenie, túto moc získa vo chvíli prijatia zvolenia; ale ak zvolený nemá biskupské svätenie, ihneď má byť vysvätený za biskupa.

§ 2. V prípade, že sa rímsky veľkňaz zriekne svojej úlohy, k platnosti zrieknutia sa vyžaduje, aby bolo slobodne vykonané a náležite prejavené, a nevyžaduje sa, aby ho niekto prijal.

Kán. 45 – § 1. Rímsky veľkňaz má na základe svojej úlohy moc nielen nad celou Cirkvou, ale získa primát riadnej moci aj nad všetkými eparchiami a ich zoskupeniami, čím sa totiž súčasne upevňuje a ochraňuje vlastná, riadna a bezprostredná moc, ktorú majú biskupi nad eparchiami zverenými ich starostlivosti.

§ 2. Rímsky veľkňaz pri plnení svojej úlohy najvyššieho pastiera Cirkvi je stále spojený spoločenstvom s ostatnými biskupmi, ba aj s celou Cirkvou; sám má však právo podľa potrieb Cirkvi vymedziť buď osobný, alebo kolégiový spôsob vykonávania tejto úlohy.

§ 3. Proti rozsudku alebo dekrétu rímskeho veľkňaza niet odvolania ani rekurzu.

Kán. 46 – § 1. Rímskemu veľkňazovi vo vykonávaní jeho úlohy pomáhajú biskupi, ktorí môžu s ním spolupracovať rozličnými spôsobmi, medzi ktoré patrí Synoda biskupov; okrem toho sú mu na pomoci otcovia kardináli, Rímska kúria, pápežskí legáti, ako aj iné osoby, a podľa potrieb doby rozličné inštitúcie; všetky tieto osoby a inštitúcie vykonávajú úlohu, ktorá je im zverená v jeho mene a jeho autoritou pre dobro všetkých cirkví, podľa noriem ustanovených samotným rímskym veľkňazom.

§ 2. Účasť patriarchov a ostatných hierarchov, ktorí predsedajú cirkvi *sui iuris* na Synode biskupov, riadia osobitné normy ustanovené samým rímskym veľkňazom.

Kán. 47 – Keď je Rímska stolica uprázdnená alebo je celkom hatená, v riadení celej Cirkvi sa nesmie nič meniť; majú sa však zachovávať zvláštne zákony, vydané pre tieto okolnosti.

Kán. 48 – Pod menom Apoštolská stolica alebo Svätá stolica sa v tomto kódexe rozumie nielen rímsky veľkňaz, ale tiež, ak zo zákona alebo z povahy veci nevyplýva niečo iné, aj ďalšie dikastéria a inštitúcie Rímskej kúrie.

CIC 1983 Kán. 332 – § 1. Rímsky veľkňaz dostáva plnú a najvyššiu moc v Cirkvi legitímnym zvolením, ktoré prijal, spolu s biskupskou vysviackou. Preto kto je zvolený na najvyšší pápežský úrad a je vyznačený posvätným biskupským charakterom, dostáva

túto moc vo chvíli prijatia zvolenia. Ale ak zvolený nemá biskupský posvätný charakter, má byť hneď vysvätený za biskupa.

§ 2. V prípade, že sa rímsky veľkňaz zriekne svojho úradu, k platnosti zrieknutia sa vyžaduje, aby bolo slobodne vykonané a riadne oznámené, nie však aby ho niekto prijal. Kán. 333 – § 1. Rímsky veľkňaz má na základe svojho úradu moc nielen nad celou Cirkvou, ale dostáva primát riadnej moci aj nad všetkými partikulárnymi cirkvami a ich zoskupeniami, čím sa súčasne upevňuje a zabezpečuje vlastná, riadna a bezprostredná moc, ktorú majú biskupi nad partikulárnymi cirkvami zverenými do ich starostlivosti.

§ 2. Rímsky veľkňaz je pri plnení svojho úradu najvyššieho pastiera Cirkvi stále spojený spoločenstvom s ostatnými biskupmi, ba aj s celou Cirkvou; sám má však právo podľa potrieb Cirkvi určiť buď osobný, alebo kolégiový spôsob vykonávania tohto úradu.

§ 3. Proti rozsudku alebo dekrétu rímskeho veľkňaza niet odvolania ani rekurzu.

Kán. 334 – Rímskemu veľkňazovi vo vykonávaní jeho úradu pomáhajú biskupi, ktorí môžu s ním spolupracovať rozličnými spôsobmi, medzi ktoré patrí Synoda biskupov. Okrem toho sú mu na pomoci otcovia kardináli, ako aj iné osoby, a podľa potrieb doby aj rozličné inštitúcie; všetky tieto osoby a inštitúcie vykonávajú v jeho mene a jeho autoritou poslanie, ktoré je im zverené pre dobro všetkých cirkví podľa noriem určených právom.

Pre zaujímavosť treba pripomenúť, že voľba pápeža sa počas vekov vykonávala rozličným spôsobom. V prvých storočiach boli volení spomedzi duchovných, ktorí ešte nemali biskupskú vysviacku, ale patrili do rímskej Cirkvi. Biskupi len potvrdzovali voľbu a následne udeľovali elektovi biskupskú vysviacku. Vplyv na voľby, okrem susedných biskupov a rímskeho duchovenstva, mal aj rímsky ľud, ktorý spolu s duchovenstvom vydával svedectvo o živote a vlastnostiach kandidáta.

Od čias cisára Konštantína Veľkého sa do volieb pápeža miešali cisári a monarchovia, ktorí si mnohokrát uzurpovali právo potvrdiť voľbu. Pápež Štefan IV. počas rímskej synody v roku 769 vyhradil voľbu pápeža rímskemu duchovenstvu, ale aj napriek tomu sa na voľbách aj naďalej zúčastňoval aj rímsky ľud. Až pápež Mikuláš V. v roku 1059 ustanovil, že voľbu rímskeho biskupa budú vykonávať jedine kardináli.⁴⁰⁰ Počas Tretieho lateránskeho koncilu v roku 1179 pápež Alexander III. ustanovil, že na platnú voľbu musí kandidát získať dve tretiny hlasov prítomných kardinálov. Následne pápež Gregor X. v roku 1274 nariadil vykonávať voľbu v uzavretom mieste. Odvtedy sa zhromaždenie kardinálov, ktorí volia pápeža, nazýva konkláve.

Komplexná regulácia voľby pápeža sa však uskutočnila až v 20. storočí. Pápež Pius X. v apoštolskej konštitúcii *Vacante Sede Apostolica* z roku 1904 presne opísal celú škálu postupov

⁴⁰⁰ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 113.

pri voľbe nového rímskeho biskupa. Pius XII. tento dokument ešte doplnil motu proprio *Cum proxime* z roku 1922. Celistvosť usporiadania konkláve dokončil následne Pius XII. v apoštolskej konštitúcii *Vacantis Apostolicae Sedis* z roku 1945. V tejto konštitúcii je ustanovené, že na platnú voľbu pápeža treba hlasy dvoch tretín hlasov plus jeden prítomných kardinálov. Ďalšie modifikácie priniesol následne Ján XXIII. v motu proprio *Summi Pontificis electio* z roku 1962.⁴⁰¹ Nové predpisy v spomínanej oblasti vydal aj pápež Pavol VI. v apoštolskej konštitúcii *Romano Pontifici eligendo* z roku 1975⁴⁰² a Ján Pavol II. v apoštolskej konštitúcii *Universi Dominici gregis* z roku 1996. Podľa tejto úpravy mohli voliť všetci kardináli, ktorí v deň *sede vacante* ešte nedosiahli vek osemdesiat rokov života. Hlavy východných cirkví, ktoré sú kardinálmi, sa mohli zúčastniť na voľbe pápeža.⁴⁰³

Ak sa rímsky biskup slobodne zriekne svojej úlohy, nevyžaduje sa, aby abdikáciu niekto prijal (kán. 44 § 2 CCEO kán. 332 § 2 CIC 1983). Apoštolsky stolec sa stáva *sede vacante* smrťou alebo zrieknutím, pričom eparchiálny stolec sa môže stať vakantným taktiež smrťou eparchiálneho biskupa, jeho zrieknutím sa, preložením alebo odňatím. Najstarším zrieknutím bolo odstúpenie pápeža Celestína V. v roku 1294, ale nebolo to jediné zrieknutie sa úradu. Pápež Benedikt XVI. sa vzdal svojho úradu 28. februára 2013. Zrieknutie pápeža nie je právoplatné, ak je nedobrovoľné a náležitým spôsobom oznámené, ale jeho prijatie kardinálmi alebo Cirkvou nie je podmienkou jeho právoplatnosti. Pápež nemôže byť z úradu odstránený, ale úrad stráca, ak upadne do herézy, v tomto prípade môže byť *ipso facto* vyhlásené, že pápež stratil svoj úrad.⁴⁰⁴

Ale neexistuje špecifický kánonický predpis pre procedúru v prípade, že je fyzicky alebo mentálne neschopný ho vykonávať. Rovnako ako nepodáva zrieknutie alebo sa nemôže sám zrieknuť svojho úradu, nemôže ho byť ani pozbavený.⁴⁰⁵

Pri vykonávaní svojej úlohy je rímsky biskup vždy spojený spoločnosťou s inými biskupmi a s celou Cirkvou. Jemu však prislúcha právo vybrať kolegiálny alebo osobný spôsob, ktorým bude vykonávať svoju úlohu. (kán. 45 § 2 CCEO, kán. 333 § 2 CIC 1983). Druhý vatikánsky koncil v dogmatickej konštitúcii *Lumen Gentium* venuje tretiu kapitolu hierarchickému zriadeniu Cirkvi a osobitne episkopátu. Kráča v šľapajach Prvého vatikánskeho koncilu a spolu s ním učí a vyhlasuje náuku o ustanovení, stálom trvaní, moci a zmysle posvätného prvenstva rímskeho veľkňaza. Chce pokračovať v započatom diele a vyhlásiť učenie o biskupoch, nástupcoch apoštolov.⁴⁰⁶

⁴⁰¹ Porov. GÓRALSKI, W.: *Lud Boży. Kościelne prawo osobowe*. Częstochowa : Tygodnik Katolicki „Niedziela”. 1996, s. 109 – 111.

⁴⁰² GÁBOR, B.: Voľba nového pápeža. In: *TRIBUNÁL*. Spišská Kapitula: SSKP, 2005, roč. IV, č. 1, s. 13.

⁴⁰³ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 113.

⁴⁰⁴ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 113.

⁴⁰⁵ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 113.

⁴⁰⁶ KRAPKA, E.: Primát a kolegialita. In: *IUS ET IUSTITIA* Acta III. Sympozii iuris canonici anni 1993. Spišské podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka Spišská Kapitula. 1994, s. 56.

Pri vykonávaní svojho úradu pápež využíva pomoc biskupov, ktorí mu pomáhajú rozličným spôsobom, napríklad pomocou synody biskupov. Na synode biskupov sa zúčastňujú aj východní patriarchovia a ostatní hierachovia. Ich účasť regulujú zákony, ktoré vydal rímsky biskup. Počas *sede romana vacante* alebo hatenia vo vykonávaní úradu sa nesmie nič meniť, ale majú sa dodržiavať zákony, ktoré sú vydané pre tento prípad (kán. 47 CCEO, kán. 335 CIC 1983).

Charakterizujte voľbu pápeža v Katolíckej cirkvi.

Ktorý dokument pojednáva o voľbe pápeža?

7.3 Kolégium biskupov

Kán. 49 – Kolégium biskupov, ktorého hlavou je rímsky veľkňaz a jeho členmi biskupi na základe sviatostnej vysviacky a hierarchického spoločenstva s hlavou a členmi kolégia, a v ktorom apoštolský zbor nepretržite pretrváva, je spolu so svojou hlavou a nikdy bez tejto hlavy aj subjektom najvyššej a plnej moci nad celou Cirkvou.

Kán. 50 – § 1. Kolégium biskupov vykonáva moc nad celou Cirkvou slávnostným spôsobom na ekumenickom koncile.

§ 2. Tú istú moc kolégium biskupov vykonáva prostredníctvom zjednotenej činnosti biskupov rozídených vo svete, ktorú ako takú rímsky veľkňaz vyhlásil alebo slobodne prijal, takže sa stáva pravým kolégiovým aktom.

§ 3. Rímsky veľkňaz má právo podľa potrieb Cirkvi vybrať a napomáhať spôsoby, ktorými má kolégium biskupov kolégiovo vykonávať svoju úlohu vzhľadom na celú Cirkev.

Kán. 51 – § 1. Len rímsky veľkňaz má právo ekumenický koncil zvolať, osobne alebo cez iných mu predsedat', preložiť ho, prerušiť alebo rozpustiť a potvrdiť jeho dekréty.

§ 2. Rímskemu veľkňazovi patrí vymedzenie záležitostí, ktoré sa majú na ekumenickom koncile prerokovať, a stanoviť poriadok, ktorý treba na koncile zachovať; otcovia ekumenického koncilu môžu k otázkam predloženým rímskym veľkňazom pridať iné, ktoré však majú byť schválené rímskym veľkňazom.

Kán. 52 – § 1. Všetci biskupi a len biskupi, ktorí sú členmi kolégia biskupov, majú právo a povinnosť zúčastniť sa na ekumenickom koncile s rozhodujúcim hlasom.

§ 2. Okrem toho najvyššia cirkevná autorita môže na ekumenický koncil prizvať aj niektorých iných, ktorí nie sú vyznačení biskupskou hodnosťou, a má právo vymedziť ich účasť na koncile.

Kán. 53 – Ak sa stane, že sa Apoštolská stolica počas konania ekumenického koncilu uprázdni, koncil sa samým právom prerušuje dovtedy, kým nový rímsky veľkňaz nenariadi v ekumenickom koncile pokračovať alebo ho nerozpustí.

Kán. 54 – § 1. Dekréty ekumenického koncilu nemajú záväznú účinnosť, ak neboli rímskym veľkňazom spolu s koncilovými otcami schválené, ním potvrdené a na jeho príkaz vyhlásené.

§ 2. Dekréty, ktoré vydáva kolégium biskupov, keď vykonáva vo vlastnom zmysle kolégiovú činnosť spôsobom, ktorý rímsky veľkňaz zaviedol alebo slobodne prijal, potrebujú to isté potvrdenie a vyhlásenie na to, aby mali záväznú účinnosť.

CIC 1983 – totožný.

Kánon 49 CCEO presne kvalifikuje, čo je kolégium, a stanovuje jasné hranice. Kolégium nie je totožné s hlavou, a taktiež kolégium nemôže byť bez hlavy. Na členstvo v kolégiu sú potrebné dve podmienky: 1. biskupská vysviacka, 2. hierarchická jednota s hlavou a členmi kolégia.⁴⁰⁷

V súlade s Druhým vatikánskym koncilom: „*Tento posvätný koncil učí, že biskupskou vysviackou sa udeľuje plnosť sviatosti posvätného stavu, ktorú aj liturgický zvyk Cirkvi, aj výroky svätých otcov nazývajú najvyššie kňazstvo, vrchol posvätnej služby... Biskupská vysviacka s poslaním posväcovať udeľuje aj poslanie učiť a spravovať; tie sa však vzhľadom na svoju povahu môžu vykonávať iba v hierarchickom spoločenstve s hlavou a členmi biskupského kolégia.*“⁴⁰⁸

Hoci je kolégium biskupov subjektom moci v Cirkvi, keď je zjednotená s pápežom, nemôže si nárokovať na žiadnu moc bez jednoty s pápežom ako hlavou kolégia. Popri tejto silnej závislosti, keď kolégium nemôže nič vykonávať bez rímskeho veľkňaza, pápež môže konať samostatne ako subjekt najvyššej moci v Cirkvi.⁴⁰⁹

7.4 Ekumenický koncil

Kolégium biskupov vykonáva moc nad celou Cirkvou: 1. slávnostným spôsobom na ekumenickom koncile, 2. v obvyklej forme ako biskupi vo svojich eparchiách prostredníctvom zjednotenej činnosti, ktorú ako takú rímsky veľkňaz vyhlásil alebo slobodne prijal, takže sa stáva pravým kolégiovým aktom.

⁴⁰⁷ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 118.

⁴⁰⁸ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu: Pastoralná konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 21. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968, s. 89 – 91.

⁴⁰⁹ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 118.

Ekumenický koncil (gr. οἰκουμένη – obývaný svet) alebo všeobecný snem je stretnutie biskupov (koncil) celej Cirkvi na celom svete. Pojem celá Cirkev sa vykladá v pravosláví tak, že zahrnuje všetky ortodoxné cirkvi v plnom spojení medzi sebou navzájom,⁴¹⁰ kým Katolícka cirkev vyžaduje okrem toho plné spoločenstvo s rímskou Cirkvou, čiže s rímskym pápežom (kan. 336 – 341 CIC 1983).⁴¹¹ Pre pravoslávnych sa koncil stáva ekumenickým vtedy, keď sú zhromaždené všetky cirkvi. To znamená po prvé sobornosť do hĺbky, vertikálne alebo v čase, po druhé sobornosť v šírke, horizontálne alebo v mieste. Prvá znamená, že treba zaujať postoj všetkých kresťanov, ktorí žili a konali počas predošlých storočí vnútri Cirkvi, a hovoriť tak, ako sa oni vyjadrovali v predošlých ekumenických synodách. Druhá znamená, že súčasne treba vyjadrovať plnosť Cirkvi všetkých, ktorí žijú všade na zemi, pretože hovoríme „podľa šírky – horizontálne – v mieste“.

Ani to však nestačí. Je nutné, aby bola ekumenická synoda uznaná ako ekumenická plnosťou bojujúcej Cirkvi a aby boli rozhodnutia prijaté ako neomylné (aspoň v tichosti) celou živou Cirkvou na zemi. Takýto je postoj pravoslávnych.⁴¹²

Pre Katolícku cirkev, ktorá sa riadi predpismi *Lumen Gentium*, môže ekumenický koncil zvolať jedine pápež, ktorý je z Božej vôle viditeľnou hlavou všeobecnej Cirkvi. Z tohto dôvodu má právo:

1. Zvolať ekumenický snem. Hoci je historickým faktom, že sedem všeobecných snemov zvolal byzantský cisár, ale pápež dal súhlas na ich zvolanie; na niektorých sa zúčastnil osobne, na niektoré poslal svojich legátov.
2. Predsedať mu osobne alebo cez svojich legátov.
3. Vymedziť záležitosti, ktoré sa majú na ekumenickom koncile prerokovať, a stanoviť poriadok, ktorý treba na koncile zachovať; otcovia ekumenického koncilu môžu k otázkam predloženým rímskym veľkňazom pridať iné, ktoré však majú byť schválené rímskym veľkňazom.
4. Spolu s otcami koncilu schvaľovať návrhy koncilu.
5. Presunúť koncil na iné miesto.
6. Pozastaviť koncil na určitý čas. Ak sa Apoštolská stolica počas konania ekumenického koncilu uprázdni, koncil sa *ipso iure* prerušuje dovtedy, kým nový rímsky veľkňaz nenariadi v ekumenickom koncile pokračovať alebo ho nerozpustí.
7. Potvrdiť dekréty ekumenického koncilu. Nemajú záväznú účinnosť, ak neboli rímskym veľkňazom spolu s koncilovými otcami schválené, ním potvrdené a na jeho príkaz vyhlásené.⁴¹³

⁴¹⁰ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 119.

⁴¹¹ Kan. 336 – 341 CIC 1983.

⁴¹² BAUMIS, P, I.: *Канонічне право православної церкви*. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity. 1997, s. 157 – 158.

⁴¹³ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 122 – 123.

Charakterizujete ekumenický koncil.

Aké má práva a povinnosti pápež na ekumenickom koncile?

7.5 Rímska kúria

CCEO nemá!

Kán. 360 CIC 1983 – Rímska kúria, pomocou ktorej rímsky veľkňaz zvyčajne vybavuje záležitosti celej Cirkvi a ktorá v jeho mene a pod jeho autoritou plní úlohu pre dobro a na službu cirkví, pozostáva zo štátneho, čiže pápežského sekretariátu, rady pre verejné záležitosti Cirkvi, kongregácií, tribunálov a iných ustanovizní; ustanovenie a kompetenciu všetkých určuje osobitný zákon.

Pápežovi tiež pomáhajú kardináli, dikastéria Rímskej kúrie, pápežskí legáti a iné osoby a inštitúcie (kán. 46 CCEO, kán. 334 CIC 1983). Rímska kúria je pápežský orgán, ktorý pápežovi pomáha a podporuje ho vo vykonávaní pastierskej misie vo všeobecnej Cirkvi. Môžeme ju prirovnať k vláde v svetských štátoch a jednotlivé úrady, ktoré Rímsku kúriu tvoria, môžeme prirovnať k ministerstvám v svetských štátoch. Keďže len pápež s kolégiom biskupov má plnú vládu v Cirkvi, tieto inštitúcie sú len podporné, ale v žiadnom prípade ho nemôžu vynechať v riadení ani nemôžu vydávať namiesto neho rozhodnutia.

Vo vzťahu k pápežskej autorite Rímskej kúrii prináleží aj názov Apoštolská stolica (kán. 48 CCEO, kán. 361 CIC 1983). Apoštolská stolica je tradičný názov pre stolicu apoštola Petra, na ktorej zasadá pápež pri vykonávaní svojej misie v Cirkvi.

Rímska kúria prešla svojím vývojom. Jej poslednými reformátormi boli pápež Pavol VI. apoštolskou konštitúciou *Regimini Ecclesiae Universae* z 15. marca 1967 a Ján Pavol II. apoštolskou konštitúciou *Pastor Bonus* z 28. júna 1988, ktorá je záväzná od 1. marca 1989.⁴¹⁴ Podľa tejto apoštolskej konštitúcie má dnes pápežská kúria tieto dikastérie:

Štátny sekretariát, ktorý je úradom Rímskej kúrie najbližším pápežovi, ktorý mu pomáha v jeho pastierskej funkcii v celej Cirkvi a v kontaktoch s jednotlivými štátmi a medzinárodnými inštitúciami.⁴¹⁵

V súčasnosti má dve sekcie: sekciu všeobecných záležitostí a sekciu pre vzťahy so štátmi. Sekcia pre všeobecné záležitosti sa zaoberá tým, čo sa týka každodennej služby Svätého Otca tak všeobecnej Cirkvi, ako aj s jednotlivými úradmi samotnej kúrie. Táto sekcia pripravuje oficiálne zbierky dokumentov Apoštolskej stolice *Acta Apostolicae Sedis* a zverejňuje dokumenty štátneho sekretariátu, ako aj pápeža. Druhá sekcia sa zaoberá medzinárodnými aktivitami Apoštolskej stolice, udržiava kontakty s ostatnými štátmi a medzinárodnými organizáciami. Na čele štátneho sekretariátu stojí štátny sekretár, ktorý je kardinálom.

⁴¹⁴ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо, 2008, s. 116.

⁴¹⁵ KÓDEX KÁNONICKÉHO PRÁVA. Bratislava : Konferencia biskupov Slovenská. 1996, s. 703 – 705.

Kongregácia pre náuku viery, ktorá sa niekedy nazývala Kongregácia doktríny viery, existuje od roku 1965. Bola ustanovená namiesto Kongregácie svätého officia. Je najstaršou z rímskych kongregácií. Do jej záležitostí patrí skúmanie záležitostí týkajúcich sa privilégia viery z právneho a faktického hľadiska. Ide tu o dišpenz rozviazania manželského zväzku na základe Pavlovho privilégia. Tiež súdi definitívnym spôsobom bludy týkajúce sa viery podľa noriem zvyčajného procesu. Tejto kongregácii tiež patria záležitosti týkajúce sa ochrany dôstojnosti sviatosti pokánia. Kongregácia sa tiež zaoberá a skúma záležitosti prechodu duchovných do svetského stavu.⁴¹⁶

Kongregácia pre východné cirkvi

Najvyššiemu veľkňazovi táto kongregácia prislúhuje pri riadení a vybavovaní záležitostí týkajúcich sa východných cirkví. Kongregácia pre východné cirkvi totiž spolu s ostatnými dikastériami a inštitúciami Rímskej kúrie poskytuje rímskemu veľkňazovi pomoc pri vykonávaní jeho najvyššej pastoračnej úlohy na dobro a službu všeobecnej Cirkvi a partikulárnych cirkví.⁴¹⁷

Bližšie definuje úlohu Kongregácie pre východné cirkvi čl. 56 apoštolskej konštitúcie *Pastor Bonus*, ktorý hovorí, že kongregácia rozhoduje o tom, čo sa vzťahuje buď na osoby, alebo na veci katolíckych východných cirkví. V praxi to znamená, že kompetencia tejto kongregácie sa vzťahuje na všetky záležitosti, ktoré sú vlastné východným cirkvám a ktoré treba predložiť Apoštolskej stolici, týkajúce sa buď štruktúry a usporiadania cirkví, buď vykonávania učiacej, posväcovacej a riadiacej úlohy, alebo osôb, ich stavu, práv a záväzkov. Pre úplnosť však treba poznamenať, že zostáva nedotknutá vlastná a výlučná kompetencia Kongregácie pre náuku viery a pre kauzy svätých, Apoštolskej penitenciárie, Najvyššieho súdu Apoštolskej signatúry a tribunálu Rímskej róty, ako aj Kongregácie pre Božský kult a disciplínu sviatostí, čo sa týka dišpenzu od potvrdeného, ale nedokonaného manželstva.⁴¹⁸

V záležitostiach, ktoré sa týkajú aj veriacich latinskej Cirkvi, kongregácia – ak to vyžaduje vážnosť veci – má postupovať po konzultácii s tým dikastériom, ktoré je kompetentné v tej istej veci pre veriacich latinskej Cirkvi.⁴¹⁹ Táto kongregácia riadi aj záležitosti týkajúce sa Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku.

Ktorý dokument pojednáva o Rímskej kúrii?

Ktorá kongregácia rieši záležitosti východných katolíckych cirkví?

⁴¹⁶ KÓDEX KÁNONICKÉHO PRÁVA. Bratislava : Konferencia biskupov Slovenská. 1996, s. 707 – 709.

⁴¹⁷ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008, s. 116.

⁴¹⁸ KÓDEX KÁNONICKÉHO PRÁVA. Bratislava : Konferencia biskupov Slovenská. 1996, s. 709 – 711.

⁴¹⁹ KÓDEX KÁNONICKÉHO PRÁVA. Bratislava : Konferencia biskupov Slovenská. 1996, s. 709 – 711

BIBLIOGRAFIA

- ADAMOWICZ, L.: Przynależność do kościoła *sui iuris* według obowiązującego prawa kościelnego. In: *ROCZNIKI NAUK PRAWNYCH*, Towarzystwo Naukowe KUL & Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Lublin : tom 8, (1998). ISSN 1507-7896.
- ADAMOWICZ, L.: *Wprowadzenie do prawa o sakramentach świętych: według Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*. Lublin : Polihymnia. 1999. 275 s. ISBN: 83-87405-67-1
- BARTOŠEK, M.: *Encyklopedie Římského práva*. Praha : Panorama. 1981. 512 s. ISBN: 11-053-81.
- BOHÁČ, V.: Ritus sacer slávenia manželstva. In: *MANŽELSTVO V KÁNONICKOM PRÁVE*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove. 2010. 43 – 49 s. ISBN 978-80-969953-5-6.
- BAUMIS, P, I.: Kánonické právo pravoslávnej cirkvi. Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity. Prešov : 1997. 240 s. ISBN 80 - 8885-21-3.
- GALLARO, G. D.: Kościoły wschodnie *sui iuris* we wspólnocie katilickiej: pojęcie, status, tożsamość. In: *SACRI CANONES – 20 LAT DOŚWIADCZEŃ*. Sandomierz. 2010.
- ČITBAJ, F.: Základné teoretické premisy kánonického práva. In: *THEOLOGOS* 2/2012. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2012. 130 – 113 s. ISSN 1335-5570.
- CORANIČ, J.: *Z dejín Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*. České Budějovice : Sdružení sv. Jana Nepomuckého při Biskupství českobudejovickém. 2014. 526 s. ISBN 978-80-86074-30-6.
- ČITBAJ, F.: *Slobodná Cirkev - slobodná spoločnosť*. Prešov : GTF PU. 2009. 107 s. ISBN 978-80-555-0045-4.
- ČITBAJ, F.: *Cirkev nie sú steny a strecha, ale viera a život...* Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. 2010. 255 s. ISBN 978-80-555-0148-2.
- ČITBAJ, F.: *Základné inštitúcie Rímskeho práva*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove. 2009. 138 s. ISBN 978-80-555-0044-7.
- PÁPEŽSKEJ RADY PRE NAPOMÁHANIE JEDNOTY KREŠŤANOV. *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme*. Trnava : SSV. 1994. 153 s. ISBN 80-7162-076-9.
- DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU: Pastorálna konštitúcia LUMEN GENTIUM o Cirkvi, č. 14. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968. 342 s.
- DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU: Pastorálna konštitúcia Dei verbum o Božom zjavení, č. 21. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968. 342 s.
- DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU: Konštitúcia SACROSANCTUM CONCILIUM o posvätnnej liturgii, č. 4. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. 1968. 342 s.

- DUDA, J.: *Katolícke manželské právo*. Spišské Podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka Spišská Kapitula. 1996. 290 s. ISBN 80-71420-41-7.
- DVOŘÁČEK, J.: Komentář k motu proprio De Concordia inter Codices. In: *REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA*, ročník XXIII., č. 66 – 1/2017. Praha. ISSN 2336-5609.
- FÜRST, C, G.: Sviatosť krstu: „status“ pokrsténého veriacého v Cirkvi vo svetle CIC a CCEO. In : *IUS ET IUSTITIA* Acta VI. Sympozii iuris canonici anni 1996. Spišské podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka Spišská Kapitula. 1997. ISBN 80-89170-08-0.
- História Prešovskej Metropolie. In: *SCHEMATIZMUS PREŠOVSKÉJ GRÉCKOKATOLÍCKEJ METROPOLIE*. Prešov: Petra. 2008. 558 s. ISBN 80-967975-4-9.
- GÁBOR, B.: Voľba nového pápeža. In: *TRIBUNÁL*. Spišská Kapitula : SSKP. 2005, roč. IV, č. 1. ISSN 1336-1600.
- GEROSA, L.: *Právo Cirkvi*. Prešov : Petra. 2005. 318 s. ISBN 80-89007-70-8.
- GÓRALSKI, W.: *Lud Boży. Kościelne prawo osobowe*. Częstochowa : Tygodnik Katolicki „Niedziela”. 1996. 330 s. ISBN: 83-86076-29-1.
- HORKAJ, Š. – PRUŽINSKÝ, Š.: *Pravoslávna cirkev na Slovensku v 19. a 20. storočí*. Prešov : PBF PU v Prešove. 1998. 425 s. ISBN: 80-888885-56-6.
- KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI: *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Roma : Libreria Edetrice Vaticana. 1998.
- IVANKIV, E.: *Ukrajinskij christijanskij schid*. Chicago. 1992.
- IVAN, J.: *Vlastné právo v systéme práva Katolíckej cirkvi a jeho uplatnenie v cirkvi sui iuris byzantského obradu na Slovensku*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2006. 368 s. ISBN 80-88724-27-9.
- IVAN, J.: *Úvodné kánony kódexov Katolíckej cirkvi*. Michalovce : Vydavateľstvo Misionár. 2008. ISBN 978-80-88-88724-32-2.
- IVANČO, I.: Liturgia jak vjajav identičnosti. In: *KALENDAR „BLAHOVISTA“ rok 1998*.
- SV. JÁN PAVOL II. *Ut unum sint*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha. 1996. 126 s. ISBN 80-7162-148-X.
- Katechizmus Katolíckej Cirkvi, Trnava : SSV. 1998. 918 s. ISBN 80-7162-253-2.
- KRAPKA, E.: Primát a kolegialita. In: *IUS ET IUSTITIA* Acta III. Sympozii iuris canonici anni 1993. Spišské podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka Spišská Kapitula. 1994. 41 – 68 s. ISBN 80-7142-022-0.
- KIŠIDAY, F.: Základná Bohoveda I. – II., Trnava : SSV. 1980. ISBN 80-7114-021-X.
- KÓDEX KÁNONOV VÝCHODNÝCH CIRKVI, CODEX CANONUM ECCLESIAARUM ORIENTALIIUM, PROMULGOVANÝ Sv. Jánom Pavlom II., Lublin : Vydavateľstvo Lublinskej arcidiecézy Gaudium. 2012. 882 s. ISBN 978-83-7548-090-0.
- KÓDEX KÁNONICKÉHO PRÁVA. Bratislava : Konferencia biskupov Slovenská. 1996. 893 s. ISBN 80-7162-061-0.
- NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Львів : Свічадо. 2008. 791 s. ISBN 978-986-385-147-8.
- Obižnik LBA, No 7/2000 s. 1.

- PINTO, P. V.: *Commento al Codice dei Canoni delle Chiese Orientali*. Citta del Vaticano : Libreria Editrice Vaticana. 2001. 1408 s. ISBN 88-209-7146-1.
- PORTMANN, R.: *Legal Personality in International Law*. Cambridge : Cambridge University Press. 2010. 362 s. ISBN 978-0-521-76845-0.
- REBRO, P – BLAHO P.: *Rímske právo, Štvrte, prepracované a doplnené vydanie*. Bratislava : Vydavateľstvo právnickej literatúry IURA EDITION. 2010. 522 s. ISBN ISBN: 978-80-7380-782-5.
- SALACHAS, D.: *Istituzioni di diritto canonico delle Chiese cattoliche orientali*. Roma : Edizioni Dehoniane. 1993. 416 s. ISBN 88-3960-418-9.
- SALACHAS, D. – NITKIEWICZ, K.: *Rapporti interecclesiali tra cattolici orientali e latini*. Roma : Pontificio Istituto Orientale. 2007. 189 s. ISBN 978- 88-7210-356-8.
- SZABO, M.: *Východní křesťanské církve a stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského východu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze. 2016. 200 s. ISBN 978-80-246-3362-6.
- ШАФРАН, Р.: *Синоди Києво - Галицької митрополії (1596 - 1991). Організаційно - душпастирський аспект*. Львів : Свічадо. 2008. 291 s. ISBN 978-966-395-177-5.
- TRETERA, J. R.: *Konfesní právo a církevní právo*. Praha : Jan Krigl Nakladatelství Výroba expedice tiskovin. 1997. 335 s. ISBN 80-902045-X.
- VASIĽ, C.: *Patriarchálne cirkvi v Kódexe kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 1999. 221 s. ISBN 80-7141-269-4.
- VASIĽ, C.: *Kánonické pramene byzantsko-slovanskej katolíckej cirkvi v Mukačevskej a Prešovskej eparchii v porovnaní s Kódexom kánonov východných cirkví*. Trnava : Dobrá kniha. 2000. 284 s. ISBN 80-7141-306-2.

Internetové zdroje

- SV. JÁN PAVOL II.: *Familiaris consortio*. <https://dkc.kbs.sk/dkc.php?frames=1&in=FC>. Vyhľadané 10.07.2020.
- THOMAE de AQUINO: *Summa Theologiae* I-II, 91, 2. In: <https://www.corpusthomisticum.org/sth2090.html>. (23.06.2020).
- DIGNITATIS HUMANAЕ Deklarácia o náboženskej slobode, č. 2. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/dignitatis-humanae>. (10.07.2020).
- Dekrét PRESBYTERORUM ORDINIS o účinkovaní a živote kňazov, č. 21. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/presbyterorum-ordinis>. (10.07.2020).
- DEKRÉT ORIENTALIUM ECCLESIARUM o východných katolíckych cirkvách, č. 4. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientalum-ecclesiarum>. (20.07.2020).

Viera a rozum.4 kapitola In: <http://a-repko.sk/knihy/1vatikan.htm#III.Dei-Filius>, (23.06.2020).

APOŠTOLSKÝ LIST PÁPEŽA SV. JÁNA PAVLA II. ORIENTALE LUMEN Svetlo z Východu č. 7. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/orientale-lumen>. (13.10.2020).

ST. GIOVANNI PAOLO II. LETTERA APOSTOLICA VICESIMUS QUINTUS ANNUS , n. 16. In: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_letters/1988/documents/hf_jp-ii_apl_19881204_vicesimus-quintus-annus.html. (17.07.2020).

FRANCESCO LETTERA APOSTOLICA IN FORMA DI «MOTU PROPRIO»DEL SOMMO PONTEFICE „DE CONCORDIA INTER CODICES”. In: http://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20160531_de-concordia-inter-codices.html. (09.07.2020).

PIUS XII. Motu Proprio CLERI SANCTITATE. § 1. In: https://www.vatican.va/content/pius-xii/en/motu_proprio.index.html. (10.07.2020).

Deklarácia GRAVISSIMUM EDUCATIONIS o kresťanskej výchove, č. 2. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/gravissimum-educationis>. (09.07.2020).

DEKRÉT UNITATIS REDINTEGRATIO o EKUMENIZME č. 3. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/unitatis-redintegratio>. (03.07.2020).

Kánonické právo 1.

Autori: ICDr. Jurij Popovič, PhD
doc ICDr. František Čitbaj, PhD
Rozsah: 141 strán
Vydanie: prvé
Jazyková úprava: PhDr. Adriana Matol'áková, PhD.
Grafická úprava: Mgr. Juraj Blaščák
Vydavateľ: Prešovská univerzita v Prešove, 2020

ISBN 978-80-555-2528-0

EAN 9788055525280